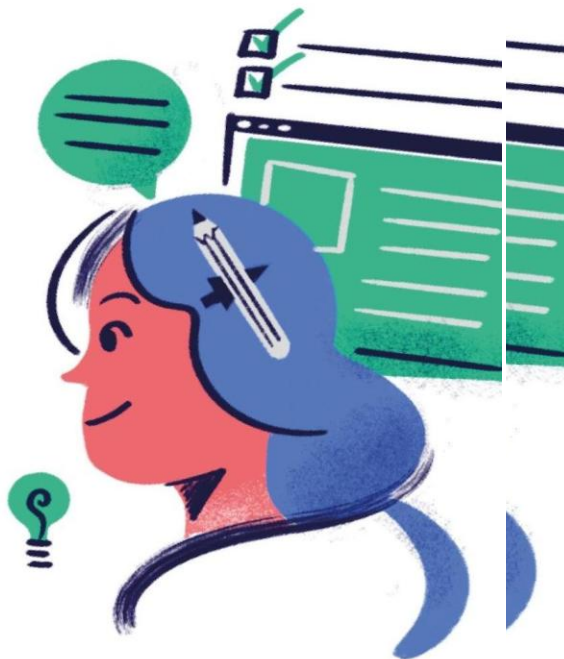

Προσεγγίσεις **Αλφαριθμητισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση**
Αποδόμηση παραπληροφόρησης για κριτική σκέψη στον τομέα της
εκπαίδευσης

Εγχειρίδιο

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις απόψεις και τις γνώμες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι γι' αυτές.

Πληροφορίες του έργου

Ακρωνύμιο έργου:	MILES
Τίτλος του έργου:	Προσεγγίσεις MILES - MIL και αποδόμηση παραπληροφόρησης για την κριτική σκέψη στον τομέα της εκπαίδευσης
Χρηματοδότηση:	[ERASMUS-EDU-2023-PI-FORWARD] — [ERASMUS-EDU-2023-PI-FORWARD-LOT1]
Αριθμός έργου:	101132716
Συνεργάτες:	• Centro per lo Sviluppo Creativo Danilo Dolci - Ιταλία • Observatório Lusófono de Atividades Económicas - Πορτογαλία • Aproximar, Cooperativa de Solidariedade Social - Πορτογαλία • Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gandiri - Ρουμανία • Bildung und Project Netzwerk - Γερμανία • KMOP Education Hub - Ελλάδα • GO! - Βέλγιο • Κέντρο για την Προώθηση της Έρευνας και Ανάπτυξης στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία - Κύπρος • die Berater - Αυστρία • ATERMON - Ολλανδία • Danmar Computers LLC - Πολωνία
Ημερομηνία προετοιμασίας:	Οκτώβριος 2024

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	4
2.	7
3.	15
4.	49
5.	80
6.	100
7.	137
8.	169

○ **1.1.Σχετικά με το MILES: Προσεγγίσεις Αλφαριθμητισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση - αποδόμηση παραπληροφόρησης για την κριτική σκέψη στον τομέα της εκπαίδευσης**

Το MILES - Προσεγγίσεις Γραμματισμού στα Μέσα ενημέρωσης και την Πληροφόρηση (ΓΜΠ) και Αποδόμηση Παραπληροφόρησης για την Κριτική Σκέψη στον τομέα της Εκπαίδευσης είναι μια πρωτοβουλία που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα ERASMUS+ και περιλαμβάνει **11 εταίρους από 10 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης**.

Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού στον τομέα της εκπαίδευσης με την ανάπτυξη, δοκιμή και αξιολόγηση καινοτόμων προσεγγίσεων.

Οι στόχοι του MILES είναι:

- **Ενίσχυση των εκπαιδευτικών** που αναπτύσσουν, δοκιμάζουν και αξιολογούν καινοτόμες προσεγγίσεις μέσω της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών (ΑΕΕ) και της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης (ΣΕΑ).
- Βελτίωση της **ικανότητας των μαθητών να προσεγγίζουν κριτικά** και με ασφάλεια το διαδικτυακό περιβάλλον, γεφυρώνοντας το διαγενεακό χάσμα μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών στον τομέα της ψηφιακής τεχνολογίας και των μέσων ενημέρωσης.
- Προώθηση καινοτόμων προσεγγίσεων και πολιτικών βασισμένων σε στοιχεία στην εκπαίδευση και την **ευαισθητοποίηση του κοινού** σχετικά με την διασπορά ψευδών ειδήσεων και τις γνωστικές προκαταλήψεις.

Το Πακέτο Εργασίας 2 συνδέεται άμεσα με την επίτευξη του Ειδικού Στόχου 1, με δύο κύριους σκοπούς: ανάλυση δεδομένων, αναγκών και ήδη υπαρχόντων πόρων για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων μέσω των προσεγγίσεων ΓΜΠ, την αποδόμηση παραπληροφόρησης και του αλφαριθμητισμού δεδομένων στον εκπαιδευτικό τομέα- και ενίσχυση, χαρτογράφηση και αξιολόγηση του υπάρχοντος υλικού γύρω από τις βέλτιστες πρακτικές για τη βελτίωση του ΓΜΠ-προετοιμασία υλικού για κατάρτιση.

Αυτό χωρίζεται σε 5 εργασίες:

- T2.1 - Χαρτογράφηση των υφιστάμενων πόρων σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ που πρέπει να αναβαθμιστούν
- T2.2 - Συλλογή δεδομένων και πληροφοριών σε τοπικό επίπεδο
- T2.3 - Διεθνές εργαστήριο για το προσωπικό, για την επιλογή του υλικού και της δομής της κατάρτισης
- T2.4 - Προετοιμασία υλικού για μαθήματα κατάρτισης ΑΕΕ/ΣΕΑ
- T2.5 - Κατάρτιση εκπαιδευτών

Το παρόν εγχειρίδιο (WP2.T2.4) είναι το αποτέλεσμα όλων των δραστηριοτήτων που πραγματοποιήθηκαν στις προηγούμενες φάσεις του έργου, οι οποίες συνίστανται στην ανάλυση και χαρτογράφηση των υφιστάμενων πόρων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (T2.1), στη συλλογή δεδομένων και πληροφοριών σε τοπικό επίπεδο (T2.2) και στη διοργάνωση διεθνούς εργαστηρίου για την επιλογή του υλικού και τη δομή της κατάρτισης (T2.3).

Στο πλαίσιο του T2.1, πραγματοποιήθηκε λεπτομερής ανάλυση και συλλογή των βέλτιστων πρακτικών που υπάρχουν ήδη σε διάφορες χώρες, οι οποίες αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη του T2.2. Στη φάση αυτή, διεξήχθησαν διαδραστικές έρευνες για την καλύτερη κατανόηση των ειδικών αναγκών των τοπικών κοινοτήτων, στις οποίες συμμετείχε ένα σημαντικό δείγμα 900 ερωτηθέντων, συμπεριλαμβανομένων νέων, φοιτητών, καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ακαδημαϊκών, γονέων και επαγγελματιών της εκπαίδευσης.

Το T2.3 έδωσε τη δυνατότητα στους εταίρους του έργου να συναντηθούν και να συζητήσουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν, καθώς και τον τρόπο αντιμετώπισης των αναγκών και των στόχων που είχαν εντοπιστεί, διασφαλίζοντας ότι οι δραστηριότητες και το υλικό θα είναι υψηλής ποιότητας.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

ο 2.1. Το πλαίσιο για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων:

Κατανόηση του Τι, Πώς, Γιατί και με Ποιον

Το μάθημα αυτό είναι δομημένο για να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν τη λογική πίσω από την διασπορά ψευδών ειδήσεων και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, ακολουθώντας μια σαφή εξέλιξη από τον ορισμό του ζητήματος, την κατανόηση του περιβάλλοντος των μέσων ενημέρωσης, τη διερεύνηση του τρόπου διάδοσης της διασποράς ψευδών ειδήσεων, την εκμάθηση τρόπων αντιμετώπισής της και τον εντοπισμό των βασικών ενδιαφερομένων με τους οποίους θα συνεργαστούν για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης. Στόχος είναι οι εκπαιδευτικοί να εργαστούν πάνω σε αυτές τις ικανότητες με τους μαθητές τους, ενδυναμώνοντας τους να περιηγούνται στα μέσα ενημέρωσης με κριτικό και υπεύθυνο τρόπο.

I. Εισαγωγή στην διασπορά ψευδών ειδήσεων και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (Τι)

Το σημείο εκκίνησης είναι να εξετάσουμε τι είναι η διασπορά ψευδών ειδήσεων και ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης. Αυτή η ενότητα έχει ως στόχο να ορίσει τις βασικές έννοιες και να παρέχει το πλαίσιο του φαινομένου, βοηθώντας τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν τη σημασία αυτού του ζητήματος στον σημερινό κόσμο.

II. Περιβάλλον και προκλήσεις για τα μέσα ενημέρωσης (Τι)

Συνεχίζοντας στην κατηγορία "Τι", αυτή η ενότητα διερευνά τι χαρακτηρίζει το σημερινό περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης και τις βασικές προκλήσεις που διευκολύνουν τη διάδοση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Αναλύει το οικοσύστημα των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογικών, οικονομικών και κοινωνικών πιέσεων που δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη διάδοση ψευδούς ή παραπλανητικού περιεχομένου.

III. Μηχανισμοί διασποράς ψευδών ειδήσεων (Γιατί)

Προχωρώντας στο "Γιατί" λειτουργεί η διασπορά ψευδών ειδήσεων, η ενότητα αυτή επικεντρώνεται στις στρατηγικές και τους μηχανισμούς μέσω των οποίων δημιουργείται και διαδίδεται η παραπλανητική πληροφόρηση. Αποκαλύπτει τις τακτικές και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης και τη διαστρέβλωση της αλήθειας.

IV. Πώς να ενισχύσετε τον αλφαριθμητισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (Πώς)

Συνεχίζοντας με το "πώς", η ενότητα αυτή ασχολείται με το πώς μπορούμε να καταπολεμήσουμε την διασπορά ψευδών ειδήσεων προωθώντας μεγαλύτερο γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης. Παρουσιάζει εργαλεία και στρατηγικές για να ενδυναμώσει τα άτομα να γίνουν πιο κριτικοί και ενημερωμένοι καταναλωτές πληροφοριών.

V. Κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες (με ποιον)

Τέλος, στην ενότητα "Με ποιον", αυτή η ενότητα συζητά με ποιον πρέπει να συνεργαστούμε για να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Διερευνά τον ρόλο των κοινοτικών και πολιτικών πρωτοβουλιών, τονίζοντας τη σημασία των συνεργασιών με διάφορους

ενδιαφερόμενους φορείς - από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μέχρι φορείς χάραξης πολιτικής και τεχνολογικές πλατφόρμες.

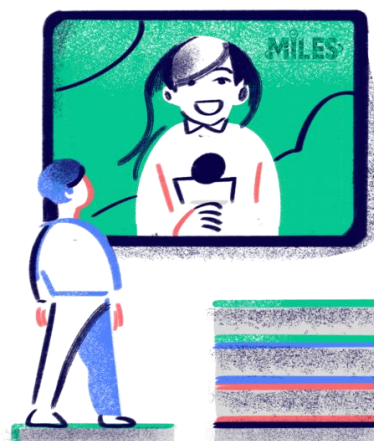

○ 2.2. Φόρτος εργασίας

Το πρόγραμμα κατάρτισης έχει συνολική διάρκεια 17 ωρών, χωρισμένο σε 5 ενότητες.

Πίνακας 1 - Διαίρεση των ενότητων

Λογική	Ιεραρχία	Ενότητες	Διάρκεια
Τι	I	Εισαγωγή στην διασπορά ψευδών ειδήσεων και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης	1 h
	II	Περιβάλλον και προκλήσεις των μέσων ενημέρωσης	4 h
Γιατί	III	Μηχανισμοί διασποράς ψευδών ειδήσεων	4 h
Πώς	IV	Πώς να ενισχύσετε τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση	4 h
Με ποιον	V	Κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες	4 h
ΣΥΝΟΛΟ			17 h

○ 2.3. Ενότητες, υποενότητες και αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα

Πίνακας 2 - Ενότητες, υποενότητες και αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
I- Εισαγωγή στην διασπορά ψευδών ειδήσεων και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης	Εισαγωγή στο περιεχόμενο της κατάρτισης	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να περιγράψουν τα βασικά θέματα που καλύπτονται στην κατάρτιση, να κατανοούν τη σημασία τους.
	Γιατί χρειάζεται το μάθημα	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τη σημασία του περιεχομένου του μαθήματος στην επαγγελματική και προσωπική τους ζωή.
	Διαπιστώσεις (προκλήσεις και ανάγκες στο πλαίσιο της ΕΕ)	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εντοπίζουν τις βασικές προκλήσεις και ανάγκες που σχετίζονται με τη διαταραχή της πληροφόρησης στα πλαίσια της ΕΕ.
	Πλαίσιο της ΕΕ	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα γνωρίζουν τις κύριες συνιστώσες του πλαισίου της ΕΕ για την καταπολέμηση της διαταραχής της πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών πολιτικών, κανονισμών και πρωτοβουλιών.
II-Περιβάλλον και προκλήσεις των μέσων ενημέρωσης	Διαταραχή πληροφοριών	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να διαφοροποιούν τους όρους και τις έννοιες που σχετίζονται με την πληροφοριακή διαταραχή, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, της διασποράς ψευδών ειδήσεων, και να αναλύουν τα χαρακτηριστικά τους για να κατανοήσουν τις επιπτώσεις τους στην ψηφιακή εποχή.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
	Ανασκόπηση του περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα γνωρίζουν τους διαφορετικούς τύπους προτύπων επικοινωνίας που μπορούν να εμφανιστούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
	Απειλές- Φυσαλίδες Φίλτρου & θάλαμοι αντήχησης	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εντοπίζουν και να αξιολογούν τις επιπτώσεις των φυσαλίδων φίλτρου και των θάλαμων αντήχησης στις ατομικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές.
	Θεωρίες συνωμοσίας	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εξηγήσουν τους ψυχολογικούς και κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διάδοση των θεωριών συνωμοσίας.
III-Μηχανισμοί διασποράς ψευδών ειδήσεων	Γνωστικές προκαταλήψεις και λογικές πλάνες	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να ορίσουν τις έννοιες γνωστική προκατάληψη και λογική πλάνη και να παραδειγματίσουν πώς επηρεάζουν την ανθρώπινη κρίση και τη λήψη αποφάσεων. Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εντοπίζουν λογικές πλάνες σε σύγχρονα διαδικτυακά προϊόντα μέσων ενημέρωσης.
	Λαϊκιστικός λόγος και προπαγάνδα	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τους μηχανισμούς του λαϊκιστικού λόγου και της προπαγάνδας. Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να προβληματιστούν σχετικά με τις δικές τους γνωστικές προκαταλήψεις σε πραγματικές καταστάσεις.
		Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να αναλύουν κριτικά και να

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
IV - Πώς να ενισχύσετε τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση	Κριτική σκέψη & ανάλυση δεδομένων στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Πληροφόρησης	κατανοούν πληροφορίες που παρουσιάζονται σε διάφορες μορφές μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων άρθρων, συνόλων δεδομένων, στατιστικών διαγραμμάτων, τίτλων και απόψεων συγγραφέων.
	Πώς λειτουργεί η αποδόμηση παραπληροφόρησης	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να αξιολογούν κριτικά και να προβληματίζονται σχετικά με τα προϊόντα των μέσων ενημέρωσης, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η προκατάληψη, η πρόθεση και το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο παράγεται και καταναλώνεται το περιεχόμενο. Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εξηγούν την έννοια της αποδόμησης παραπληροφόρησης και να χρησιμοποιούν στρατηγικές αποδόμησης παραπληροφόρησης
V-Κοινοτικές και πολιτικές πρωτοβουλίες	Συνεργατικές προσπάθειες & κοινοτική συμμετοχή	Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία μιας κοινότητας.
		Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να απαριθμούν τρόπους συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων, των ηγετών της κοινότητας και των φορέων χάραξης πολιτικής για την υποστήριξη των πρωτοβουλιών ΓΜΠ.
		Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να περιγράψουν υποσχόμενες πρακτικές συμμετοχής της κοινότητας στην προώθηση του ΓΜΠ και στην καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
	Συστάσεις πολιτικών και επαγγελματική ανάπτυξη	Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να εντοπίζουν τις υφιστάμενες πολιτικές που σχετίζονται με το ΓΜΠ και την διασπορά ψευδών ειδήσεων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

3. ΕΝΟΤΗΤΑ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΨΕΥΔΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

○ 3.1. Ενότητα Ι - Στόχοι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η ενότητα παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των βασικών **προκλήσεων και αναγκών** που σχετίζονται με την διασπορά ψευδών ειδήσεων και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, σε ευρωπαϊκό πλαίσιο. Εξετάζει σημαντικά ερευνητικά και πολιτικά ευρήματα, με βάση τις τελευταίες οδηγίες και συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για να προωθήσει τη βαθύτερη κατανόηση της σημασίας του κριτικού γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης. Η ενότητα εισάγει επίσης τα κεντρικά θέματα της κατάρτισης, τονίζοντας τη σημασία της συνεχούς κατάρτισης των εκπαιδευτικών για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων και την αποτελεσματική χρήση των ψηφιακών εργαλείων στην εκπαίδευση. Στο τέλος της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι κατανοούν την αξία και την αναγκαιότητα της εμβάθυνσης αυτών των δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση των σημερινών εκπαιδευτικών προκλήσεων.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ασύγχρονη - 30 λεπτά

- Περιεχόμενο

Σύγχρονη συνεδρία - 30 λεπτά

- Ασκήσεις

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να εντοπίσουν τις βασικές προκλήσεις και ανάγκες που σχετίζονται με την πληροφοριακή διαταραχή στα πλαίσια της ΕΕ.
- Να γνωρίζουν τα κύρια στοιχεία του πλαισίου της ΕΕ για την καταπολέμηση της διαταραχής της πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών πολιτικών, **κανονισμών και πρωτοβουλιών**.
- Να περιγράφουν τα βασικά θέματα που καλύπτονται στην κατάρτιση, να κατανοήσουν τη σημασία τους και να θέτουν **προσωπικούς μαθησιακούς στόχους** για να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη του μαθήματος.
- Να αναγνωρίσουν τη σημασία του περιεχομένου του μαθήματος στην επαγγελματική και προσωπική τους ζωή.

○ 3.2. Αναφορές

- Bleyer-Simon, K. (2021). *Policies to tackle disinformation in EU member states*. European Digital Media Observatory.
- Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). *The global disinformation order: 2019 global inventory of organised social media manipulation*. Project on Computational Propaganda, Oxford Internet Institute. <https://demtech.oii.ox.ac.uk/research/posts/the-global-disinformation-order-2019-global-inventory-of-organised-social-media-manipulation/>
- Casero-Ripollés, A., Tuñón, J., & Bouza-García, L. (2023). The European approach to online disinformation: geopolitical and regulatory dissonance. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-10.
- Central Methodist University. (n.d.). *Fake news: Home*. Central Methodist University Library Guides.
- Ciani, L., & Zecca, D. (2023). Polluting the Political Discourse: What Remedies to Political Microtargeting and Disinformation in the European Constitutional Framework?. *European Journal of Comparative Law and Governance*, 10(1), 1-46.
- Corbu, N., Frau-Meigs, D., Teyssou, D., & Bărgăoanu, A. (2024). Fighting disinformation: Evidence for policy making. In *Disinformation Debunked* (pp. 235-254). Routledge.
- Cover, R., Haw, A., & Thompson, J. D. (2022). Marginalising the marginalised: Fake news as a tool of populist power. In *Fake news in digital cultures: Technology, populism and digital misinformation* (pp. 93-107). Emerald Publishing Limited.
- da Gama, M. V. M. S. (2021). *Gender Biases in Fake News: How is Gender Employed in Fake News Against Female Candidates?* (Master's thesis, Universidade Catolica Portuguesa (Portugal)).
- Dame Adjin-Tettey, T. (2022). Combating fake news, disinformation, and misinformation: Experimental evidence for media literacy education. *Cogent arts & humanities*, 9(1), 2037229.
- Durach, F., Vladu, L., Călin, I., & Enache, M. (2024). Public policies to fight disinformation actively through media and information literacy. In *Disinformation Debunked* (pp. 257-293). Routledge.
- European Court of Auditors. (2021). *Disinformation affecting the EU: Tackled but not tamed* (Special Report No. 09).
- Hossová, M. (2018). Fake news and disinformation: phenomenons of post-factual society. *Media Literacy and Academic Research*, 1(2), 27-35.
- Kuczerawy, A. (2020). Fighting online disinformation: did the EU Code of Practice forget about freedom of expression.
- Monsees, L. (2023). Information disorder, fake news and the future of democracy. *Globalizations*, 20(1), 153-168.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). *PISA 2018 results: What students know and can do*. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5f07c754-en.pdf?expires=1727447957&id=id&accname=guest&checksum=03D447CAC1A8698C0B6ACB29F8A4FF6B>
- Ramdan, M. (2024). Development of Democracy and Political Challenges in the Digital Era. *International Journal of Education, Information Technology, and Others*, 7(2), 238-247.

- Richter, A. (2019). Accountability and media literacy mechanisms as a counteraction to disinformation in Europe. *Journal of Digital Media & Policy*, 10(3), 311-327.
- Sádaba, C., & Salaverría, R. (2023). Tackling disinformation with media literacy: analysis of trends in the European Union. *Revista latina de comunicación social*, (81), 17-32.
- Seo, H., Blomberg, M., Altschwager, D., & Vu, H. T. (2021). Vulnerable populations and misinformation: A mixed-methods approach to underserved older adults' online information assessment. *New Media & Society*, 23(7), 2012-2033.
- Thakur, D., & Hankerson, D. L. (2021). Facts and their discontents: A research agenda for online disinformation, race, and gender.
- UNESCO. (2021). *Global education monitoring report 2021/2: Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379875>
- UNESCO (2021). *Media and information literacy: An Agenda for Action*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377013>
- Vériter, S. L., Bjola, C., & Koops, J. A. (2020). Tackling COVID-19 disinformation: internal and external challenges for the European Union. *The Hague Journal of Diplomacy*, 15(4), 569-582.
- Wardle, C. (2019). A new world disorder. *Scientific American*, 321(3), 88-95.
- World Health Organization. (2020). *Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation*. <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του μυαλού των μελλοντικών γενεών, ιδίως σε μια εποχή όπου η ψηφιακή πληροφόρηση κυριαρχεί στην καθημερινή ζωή. Η ικανότητα καθοδήγησης των μαθητών μέσα σε αυτό το τεράστιο και πολύπλοκο τοπίο γίνεται όλο και πιο κρίσιμη. Το μάθημα αυτό έχει σχεδιαστεί για να εφοδιάσει τους εκπαιδευτικούς με τα απαραίτητα εργαλεία και τις γνώσεις που χρειάζονται για να ενισχύσουν τις διδακτικές τους πρακτικές για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Το μάθημα αυτό παρέχει πρακτικά παραδείγματα και παιδαγωγικές στρατηγικές που μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα στην τάξη, ενδυναμώνοντας τους εκπαιδευτικούς να προωθήσουν μια **κουλτούρα κριτικής ανάλυσης** και τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων στην ψηφιακή εποχή.

Αρχικά, θα διερευνήσουμε τις **τρέχουσες προκλήσεις και ανάγκες** που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων και ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης αποτελούν πιεστικά ζητήματα και η κατανόηση των επιπτώσεών τους είναι απαραίτητη για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών. Ο επείγων χαρακτήρας αυτού του θέματος αντικατοπτρίζεται σε πρόσφατες μελέτες και πολιτικές οδηγίες που υπογραμμίζουν την αυξανόμενη απειλή της ψευδούς πληροφόρησης τόσο στο δημόσιο όσο και στον εκπαιδευτικό χώρο.

Στη συνέχεια, θα εμβαθύνουμε στο **πολιτικό και νομικό πλαίσιο** που έχει θεσπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πολιτικές αυτές δεν αποτελούν αφηρημένες κατευθυντήριες γραμμές, αλλά παρέχουν **πρακτικά εργαλεία** για τους εκπαιδευτικούς, βοηθώντας τους να καλλιεργήσουν μαθητές που δεν είναι μόνο κριτικά σκεπτόμενοι αλλά και ενημερωμένοι και υπεύθυνοι ψηφιακοί πολίτες.

Επιπλέον, η ενότητα θα εισάγει το βασικό περιεχόμενο της κατάρτισης, προσφέροντας μια σαφή επισκόπηση της μαθησιακής πορείας και των βασικών ικανοτήτων που θα αναπτυχθούν κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Οι γνώσεις αυτές θα επιτρέψουν στους εκπαιδευόμενους να προσεγγίσουν τις ψηφιακές προκλήσεις με αυτοπεποίθηση και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά στρατηγικές γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα εκπαιδευτικά τους περιβάλλοντα.

Τέλος, θα επισημάνουμε την πρακτική σημασία αυτού του μαθήματος. Σε έναν κόσμο όπου η υπερφόρτωση με πληροφορίες είναι ο κανόνας, οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητοι στο να βοηθήσουν τους μαθητές να **διακρίνουν μεταξύ αξιόπιστου και παραπλανητικού περιεχομένου**.

ο 3.4. Υποενότητα - Εισαγωγή στο περιεχόμενο της κατάρτισης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σε αυτό το θέμα, οι εκπαιδευόμενοι θα εισαχθούν στους κύριους στόχους και τη δομή του προγράμματος κατάρτισης, κατανοώντας τη σημασία της κατάρτισης για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων και την ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, καθώς και τις **βασικές δεξιότητες που θα επεξεργαστούν, όπως η κριτική σκέψη, η αξιολόγηση των πηγών πληροφόρησης και ο εντοπισμός της διασποράς ψευδών ειδήσεων**, επιτρέποντάς τους να προετοιμαστούν για να εφαρμόσουν αυτές τις γνώσεις στη διδακτική πράξη.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να περιγράφουν τα βασικά θέματα που καλύπτονται στην κατάρτιση, κατανοώντας τη σημασία τους.

Η κατάρτιση αυτή δημιουργήθηκε με πρωταρχικό στόχο να παρέχει στους εκπαιδευτικούς τις βασικές δεξιότητες και γνώσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν στο ψηφιακό περιβάλλον και για την ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στο πλαίσιο της εκπαίδευσης.

Για την ανταπόκριση στην αυξανόμενη ανάγκη για γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την ικανότητα κριτικής αξιολόγησης των πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στο σημερινό ψηφιακό τοπίο, οι κύριοι στόχοι του προγράμματος κατάρτισης είναι:

- 1) Ενδυνάμωση των επαγγελματιών να εντοπίζουν, να κατανοούν και να ασκούν κριτική στις κύριες προκλήσεις και μορφές παραπληροφόρησης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζοντας τις επιπτώσεις και την πολυπλοκότητά τους.
- 2) Εξοικείωση των επαγγελματιών με το ρυθμιστικό και πολιτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων των πολιτικών, των πρωτοβουλιών και των προσεγγίσεων που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης
- 3) Ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, ανάλυσης δεδομένων και εντοπισμού προκαταλήψεων και λογικών πλάνων, ώστε οι μαθητές να μπορούν να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που παρουσιάζονται στα μέσα ενημέρωσης και να **αναγνωρίζουν τις τεχνικές χειραγώγησης**.
- 4) Παρουσίαση τεχνικών αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης, και πρακτικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, παρέχοντας εργαλεία και ασκήσεις που οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να εφαρμόσουν στην επαγγελματική τους πρακτική.

- 5) Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ κοινοτήτων, εκπαιδευτικών και πολιτικών ηγετών για την ανάπτυξη κοινοτικών πρωτοβουλιών που ενισχύουν τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, ενσωματώνοντας παράλληλα συστάσεις πολιτικής και εξασφαλίζοντας τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Κατά συνέπεια, το πρόγραμμα κατάρτισης έχει χωριστεί σε **πέντε διακριτές ενότητες**, ξεκινώντας από τη βασική κατανόηση των θεμάτων και προχωρώντας στην πρακτική εφαρμογή και τη συμμετοχή της κοινότητας.

Συνολικά, η διάρκεια του προγράμματος κατάρτισης είναι 17 ώρες, οι οποίες κατανέμονται ως εξής:

Ενότητα I: Εισαγωγή στην διασπορά ψευδών ειδήσεων και την γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης (1 ώρα)

- a) **Εισαγωγή στο περιεχόμενο της κατάρτισης:** Θα δοθεί μια επισκόπηση των θεμάτων που καλύπτονται στο μάθημα, επιτρέποντας στους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν τη συνάφεια του περιεχομένου και να θέσουν προσωπικούς μαθησιακούς στόχους.
- b) **Γιατί χρειάζεστε το μάθημα:** Μέσα από **πρακτικά παραδείγματα**, οι εκπαιδευόμενοι θα προβληματιστούν σχετικά με τη σημασία αυτού του μαθήματος για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων στην επαγγελματική και προσωπική τους ζωή.
- c) **Διαπιστώσεις (Προκλήσεις και ανάγκες στο πλαίσιο της ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο):** Οι εκπαιδευόμενοι θα εντοπίσουν τις κύριες προκλήσεις και ανάγκες που σχετίζονται με την διασπορά ψευδών ειδήσεων, τόσο στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και σε εθνικό επίπεδο.
- d) **Πλαίσιο της ΕΕ:** Αυτή η υποενότητα καλύπτει τις βασικές πολιτικές και κανονισμούς της ΕΕ που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων, διασφαλίζοντας ότι οι εκπαιδευόμενοι κατανοούν το σχετικό πολιτικό πλαίσιο.

Ενότητα II: Περιβάλλον και προκλήσεις των μέσων ενημέρωσης (4 ώρες)

- a) **Διαταραχή πληροφοριών:** Αυτή η υποενότητα διερευνά τις διάφορες μορφές διαταραχής της πληροφόρησης (**παραπληροφόρηση και διασπορά ψευδών ειδήσεων**) βοηθώντας τους εκπαιδευόμενους να αναγνωρίζουν και να αναλύουν κριτικά αυτά τα φαινόμενα.
- b) **Ανασκόπηση του περιβάλλοντος των μέσων ενημέρωσης:** Η υποενότητα αυτή περιλαμβάνει μια εισαγωγή στο τοπίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, στο τοπίο του διαδικτύου και στον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες του διαδικτυακού κόσμου αλληλεπιδρούν εσωτερικά και πώς αυτές οι **αλληλεπιδράσεις** μπορούν να επηρεάσουν τον "ζωντανό" κόσμο.
- c) **Απειλές -Φυσαλίδες φίλτρου & θάλαμοι Αντήχησης:** Οι εκπαιδευόμενοι κατανοούν πώς οι φυσαλίδες φίλτρου και οι θάλαμοι αντήχησης επηρεάζουν τις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.
- d) **Θεωρίες συνωμοσίας:** Αυτή η υποενότητα θα συζητήσει γιατί οι θεωρίες συνωμοσίας είναι **ελκυστικές** σε ορισμένα ακροατήρια και πώς διαδίδονται μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, επιτρέποντας στους μαθητές να αναπτύξουν τεχνικές για την κριτική τους ανάλυση.

Ενότητα III: Μηχανισμοί διασποράς ψευδών ειδήσεων (4 ώρες)

- Γνωστικές προκαταλήψεις και λογικές πλάνες:** Οι εκπαιδευόμενοι θα μάθουν να αναγνωρίζουν τις γνωστικές προκαταλήψεις και τις λογικές πλάνες, κατανοώντας πώς αυτοί οι μηχανισμοί επηρεάζουν την κρίση και τη λήψη αποφάσεων.
- Λαϊκιστικός λόγος και προπαγάνδα:** Σε αυτή την υποενότητα θα αναλυθεί η χρήση του λαϊκιστικού λόγου και της προπαγάνδας για τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης και των πολιτικών προγραμμάτων, χρησιμοποιώντας ιστορικά και σύγχρονα παραδείγματα.

Ενότητα IV: Πώς να ενισχύσετε τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (4 ώρες)

- Κριτική σκέψη και ανάλυση δεδομένων στα μέσα ενημέρωσης και πληροφόρησης:** Αυτή η υποενότητα επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και στην ικανότητα ανάλυσης δεδομένων που παρουσιάζονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως άρθρα, στατιστικές και διαγράμματα.
- Πώς λειτουργεί η αποδόμηση διασποράς ψευδών ειδήσεων:** Οι εκπαιδευόμενοι θα μάθουν την έννοια της αποδόμησης παραπληροφόρησης μια τεχνική που προβλέπει και αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση πριν εξαπλωθεί, μέσω πρακτικών ασκήσεων.

Ενότητα V: Κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες (4 ώρες)

- Συνεργατικές προσπάθειες & συμμετοχή της κοινότητας:** Αυτή η υποενότητα τονίζει τη σημασία της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων (κοινότητες, ηγέτες και φορείς χάραξης πολιτικής) για την υποστήριξη πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης.
- Συστάσεις πολιτικής και επαγγελματική ανάπτυξη:** Οι εκπαιδευόμενοι θα διερευνήσουν τις συστάσεις πολιτικής για την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα εκπαιδευτικά συστήματα και τη σημασία της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών.

Κατά τη διάρκεια του προγράμματος κατάρτισης, οι εκπαιδευόμενοι θα αναπτύξουν μια σειρά από **βασικές δεξιότητες** για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, οι οποίες είναι:

- Κριτική σκέψη:** Η ικανότητα κριτικής ανάλυσης και αξιολόγησης των πληροφοριών, εντοπίζοντας προκαταλήψεις, λογικές πλάνες και τεχνικές χειραγώγησης που χρησιμοποιούνται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- Αξιολόγηση των πηγών πληροφόρησης:** Η ικανότητα αξιολόγησης της αξιοπιστίας και πιστότητας των πηγών πληροφοριών, διακρίνοντας μεταξύ αξιόπιστου και παραπλανητικού περιεχομένου.
- Εντοπισμός της παραπληροφόρησης:** Ένα σύνολο τεχνικών για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω πρακτικών παραδειγμάτων και ασκήσεων.

Για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική μάθηση, θα χρησιμοποιηθούν διάφορες **διδασκτικές μεθοδολογίες**:

- Πρακτική μάθηση:** Οι εκπαιδευόμενοι θα συμμετάσχουν σε **πρακτικές δραστηριότητες και συζητήσεις** που ενθαρρύνουν τον κριτικό προβληματισμό σχετικά με το υλικό που καλύπτεται.

- 2) **Πρακτικές ασκήσεις:** Θα χρησιμοποιηθούν **πραγματικά σενάρια και ασκήσεις** για την προσομοίωση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, επιτρέποντας στους εκπαιδευόμενους να εφαρμόσουν τις έννοιες σε πρακτικό πλαίσιο.
- 3) **Μελέτες περιπτώσεων:** Θα αναλυθούν σχετικές μελέτες περιπτώσεων για να δοθούν συγκεκριμένα παραδείγματα παραπληροφόρησης σε δράση, βοηθώντας τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν τον πραγματικό αντίκτυπο της παραπληροφόρησης και πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί.

○ 3.5. Υποενότητα - Γιατί χρειάζεται το μάθημα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα διερευνά τη σημασία του προγράμματος κατάρτισης για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων και την προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού. Θα καλύψει θέματα όπως οι κύριες απειλές για την πληροφόρηση, συμπεριλαμβανομένων των ψευδών ειδήσεων και της παρενόχλησης στον κυβερνοχώρο, και οι επιπτώσεις τους στην κοινή γνώμη και τη συμπεριφορά των μαθητών. Αυτή η κατανόηση είναι ζωτικής σημασίας για τους εκπαιδευτικούς ώστε να αντιμετωπίσουν τις τρέχουσες προκλήσεις και να εξοπλίσουν τους μαθητές τους με τις απαραίτητες δεξιότητες για να περιηγηθούν κριτικά στο ψηφιακό περιβάλλον, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη πιο ενημερωμένων και συνειδητοποιημένων πολιτών.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίσουν τη σημασία του περιεχομένου του μαθήματος στην επαγγελματική και προσωπική τους ζωή.

Τα τελευταία χρόνια, οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν πολλαπλασιαστεί, μεταμορφώνοντας κατά συνέπεια τον τρόπο με τον οποίο καταναλώνουμε και διαδίδουμε τις πληροφορίες στις οποίες έχουμε πρόσβαση. Ωστόσο, αυτή η πρόοδος έχει επίσης οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων μέσω ψευδών ειδήσεων, θεωριών συνωμοσίας και παρενόχλησης.

Σύμφωνα με την UNESCO (2021), το 65% των νέων ανέφεραν ότι συνάντησαν ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες στο διαδίκτυο, γεγονός που αναδεικνύει την επείγουσα ανάγκη για κρίσιμες δεξιότητες ανάλυσης και επαλήθευσης της ακρίβειας των πληροφοριών στις οποίες είμαστε εκτεθειμένοι. Επιπλέον, η αυξανόμενη "infodemic" που παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 ανέδειξε τα κενά στην ικανότητα του πληθυσμού να επαληθεύει τις πληροφορίες, τα οποία ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έκρινε ότι είναι επιζήμια για την αντιμετώπιση της δημόσιας υγείας, οδηγώντας σε επικίνδυνες συμπεριφορές (World Health Organization, 2020).

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων είναι ένα φαινόμενο που εκτείνεται σε διάφορους τομείς, επηρεάζοντας κυρίως την κοινή γνώμη, διαμορφώνοντας συμπεριφορές και επηρεάζοντας τόσο ατομικές όσο και συλλογικές αποφάσεις. Οι Bradshaw και Howard (2020) διεξήγαγαν μελέτη η οποία αποκάλυψε ότι η διασπορά ψευδών ειδήσεων επηρεάζει την εμπιστοσύνη στους δημοκρατικούς θεσμούς και επηρεάζει την εμπλοκή των πολιτών.

Στο πλαίσιο των σχολείων, η πραγματικότητα αυτή αποτελεί σημαντική πρόκληση, καθιστώντας ζωτικής σημασίας την ανάπτυξη δεξιοτήτων που επιτρέπουν τον εντοπισμό, την ανάλυση και τον κριτικό προβληματισμό σχετικά με τις πληροφορίες. Ως εκ τούτου, αυτό το πρόγραμμα κατάρτισης

προκύπτει ως απάντηση σε αυτή την ανάγκη, προσφέροντας στρατηγικές και εργαλεία για την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών ώστε να προωθήσουν τον ψηφιακό γραμματισμό στο εκπαιδευτικό περιβάλλον. Με την αντιμετώπιση των απειλών που σχετίζονται με την διασπορά ψευδών ειδήσεων, το μάθημα αυτό θα συμβάλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και θα προετοιμάσει τους μαθητές να γίνουν πιο ενημερωμένοι πολίτες με δεξιότητες κριτικής σκέψης.

Το 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δρομολόγησε μια πρωτοβουλία με την ονομασία "Κώδικας πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων", με στόχο την προώθηση της διαφάνειας στις πρακτικές μετριασμού του περιεχομένου. Ωστόσο, η UNESCO (2021) θεωρεί ότι η καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων απαιτεί μια οργανωμένη και δομημένη προσέγγιση, κυρίως με την προώθηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού σε διάφορους τομείς, με ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση.

Εκτός από την πολιτική αποσταθεροποίηση και τις θεωρίες συνωμοσίας που έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στην κοινωνία, ο ψυχολογικός αντίκτυπος της διασποράς ψευδών ειδήσεων είναι επίσης αρκετά σημαντικός, ιδίως στους νέους. Τα κρούσματα άγχους και κατάθλιψης τείνουν να αυξάνονται λόγω της διαδικτυακής παρενόχλησης και των εκστρατειών διαδικτυακής χειραγώγησης (UNESCO, 2021). Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας να εκπαιδεύουν επειγόντως τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι μαθητές σε δεξιότητες κριτικής σκέψης και ψηφιακού γραμματισμού, ώστε να διαθέτουν τα απαραίτητα εργαλεία για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών.

Ένας άλλος παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι τα περισσότερα σχολεία δεν ενσωματώνουν τον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Αυτό επιτείνεται από το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν ορισμένες προκλήσεις, όπως η έλλειψη επαρκών πόρων και συνεχιζόμενης κατάρτισης που να αφορά ειδικά αυτό το θέμα (UNESCO, 2021).

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (2018), κατά μέσο όρο, μόνο το 54% των 15χρονων μαθητών μπορούν να διακρίνουν μεταξύ γεγονότων και απόψεων στις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο. Πρόκειται για μια ακόμη περίπτωση που καταδεικνύει την ανάγκη κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης για την προώθηση ενός ασφαλέστερου μαθησιακού περιβάλλοντος, για παράδειγμα μέσω πρακτικών και ελκυστικών δραστηριοτήτων, όπως η ανάλυση μελετών περιπτώσεων, οι συζητήσεις που βασίζονται σε πραγματικές ειδήσεις και η χρήση εργαλείων ελέγχου γεγονότων σε πραγματικό χρόνο.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Επίδειξη της σημασίας της επαλήθευσης των πληροφοριών και του τρόπου με τον οποίο μπορεί να εφαρμοστεί τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική ζωή, δείχνοντας με πρακτικό τρόπο πώς το μάθημα θα παρέχει τα απαραίτητα εργαλεία γι' αυτό.

Πίνακας 5 - Δραστηριότητα 3

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Εισαγωγή στη δραστηριότητα 1.^η Αρχικά θέστε σε όλη την ομάδα την ακόλουθη ερώτηση: Έχετε μοιραστεί ποτέ κάτι χωρίς να ελέγξετε αν είναι αληθινό; Τι και αν ήταν λάθος; Στη συνέχεια, παρουσιάστε γρήγορα ορισμένες καθημερινές καταστάσεις όπου η διασπορά ψευδών ειδήσεων έχει άμεσο αντίκτυπο. Παράδειγμα: "Μια μαμά βλέπει μια ανάρτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που λέει ότι η χρήση του τροφίμου X μπορεί να θεραπεύσει μια ασθένεια. Το μεταδίδει στην ομάδα του σχολείου των παιδιών της". "Ένας τίτλος εφημερίδας ισχυρίζεται ότι ένας πολιτικός έκανε μια δήλωση, αλλά όταν ελέγξετε την πηγή, ανακαλύπτετε ότι έχει παραποιηθεί".	
(20 λεπτά)	Ανάλυση περίπτωσης: 1^η-Δείξτε στους εκπαιδευόμενους ένα πραγματικό πρωτοσέλιδο ειδήσεων που παρουσιάζει μια στατιστική, του οποίου ο σκοπός του είναι να παρουσιάσει ανησυχητικά δεδομένα. 2^η Ρωτήστε τους εκπαιδευόμενους πώς αισθάνονται για τον τίτλο.	διαδίκτυο, προβολέας ή οθόνη, εκτυπωμένα νέα για κάθε εκπαιδευόμενο

	Παράδειγμα ερωτήσεων: Αμφιβάλλετε ότι είναι αληθινό; Πιστεύετε ότι είναι ψεύτικες ειδήσεις; 3.ο Στη συνέχεια, παρουσιάστε τους όλες τις ειδήσεις για να τις διαβάσουν, αλλά πρέπει να έχουν την πηγή από την οποία ελήφθησαν τα στατιστικά στοιχεία. 4.ο Ρωτήστε ξανά: Αμφιβάλλετε ότι είναι αληθινό; Πιστεύετε ότι είναι ψεύτικες ειδήσεις; 5ο Ολοκληρώστε παρουσιάζοντας μια ανάλυση των στατιστικών δεδομένων που παρουσιάστηκαν. Για παράδειγμα, ο τίτλος έχει ως εξής: "Το 80% των επαγγελματιών του τομέα Ανθρώπινου Δυναμικού έχουν επαγγελματική εξουθένωση", αλλά όταν αναλύουμε την πηγή βλέπουμε ότι τα δεδομένα αυτά προέρχονται από αυτοδιάγνωση των εν λόγω επαγγελματιών, οπότε ο τίτλος θα έπρεπε να γράφει "Το 80% των επαγγελματιών αισθάνονται ότι έχουν επαγγελματική εξουθένωση".	
(10 λεπτά)	Συμπέρασμα και σύνδεση με το μάθημα Εξηγήστε πώς το μάθημα θα τους εξοπλίσει με εργαλεία και τεχνικές για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Πείτε ότι οι εκπαιδευόμενοι θα μάθουν, μεταξύ άλλων: Πώς να χρησιμοποιούν εργαλεία ελέγχου γεγονότων σε πραγματικό χρόνο. Πώς να εντοπίζουν και να αναλύουν αξιόπιστες πηγές πληροφοριών. Στρατηγικές για να διδάξουν στους μαθητές τους να είναι κριτικοί σε ό,τι καταναλώνουν ψηφιακά. Ενίσχυση ότι ο έλεγχος των γεγονότων δεν είναι μόνο μια σημαντική δεξιότητα για το έργο τους ως εκπαιδευτικοί, αλλά και ένας τρόπος να συμβάλλουν σε μια πιο ενημερωμένη κοινωνία που είναι ανθεκτική στην διασπορά ψευδών ειδήσεων.	Διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας ή οθόνη,

	Μετά από αυτή την εξήγηση, παρουσιάστε τη διαίρεση του μαθήματος (τι, γιατί, πώς και με ποιον) και κάθε ενότητα και τα μαθησιακά της αποτελέσματα.	
--	--	--

○ 3.6. Υποενότητα - Διαπιστώσεις (προκλήσεις και ανάγκες στο πλαίσιο της ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα εξετάζει την αυξανόμενη απειλή της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη και τον **αντίκτυπό της στις δημοκρατικές διαδικασίες, την κοινωνική σταθερότητα και τη δημόσια υγεία**. Εισάγει βασικές έννοιες όπως η παραπληροφόρηση, διασπορά ψευδών ειδήσεων και η κακή πληροφόρηση, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από τον πραγματικό κόσμο, όπως το δημοψήφισμα του Brexit και η πανδημία COVID-19, για να καταδείξει τις επιπτώσεις τους. Αυτή η υποενότητα εξετάζει επίσης τις δυσανάλογες επιπτώσεις σε ευάλωτους πληθυσμούς, συμπεριλαμβανομένης της διασποράς ψευδών ειδήσεων που στοχεύει ειδικά σε ευάλωτες ομάδες. Επιπλέον, περιγράφει τις πρωταρχικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της ρύθμισης των ψηφιακών πλατφορμών, της προώθησης της διασυνοριακής συνεργασίας και της προώθησης του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης για την καταπολέμηση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να προσδιορίζουν τις βασικές προκλήσεις και ανάγκες που σχετίζονται με την πληροφοριακή διαταραχή τόσο στο πλαίσιο της ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Τα τελευταία χρόνια, η άνοδος της διαταραχής πληροφοριών έχει γίνει ένα από τα πιο πιεστικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι κυβερνήσεις, τα θεσμικά όργανα και οι κοινωνίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Από τις **εκλογικές παρεμβάσεις** έως την ευρεία διάδοση ψευδών αφηγήσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η ΕΕ έχει αντιμετωπίσει μια σημαντική πρόκληση στη διαχείριση του πολύπλοκου τοπίου της διασποράς ψευδών ειδήσεων, της αποπληροφόρησης και της κακής πληροφόρησης (Durach et al., 2024).

Η κατανόηση των βασικών προκλήσεων και αναγκών για την καταπολέμηση της διαταραχής της πληροφόρησης είναι απαραίτητη τόσο για τη σταθερότητα των δημοκρατικών διαδικασιών όσο και για την προστασία της ευημερίας των πολιτών σε διαφορετικά πολιτισμικά και γλωσσικά υπόβαθρα (Durach et al., 2024).

Αυτή η υποενότητα διερευνά το σημερινό τοπίο της διαταραχής της πληροφόρησης στην ΕΕ, εντοπίζοντας τις σημαντικότερες προκλήσεις και επισημαίνοντας τις κρίσιμες ανάγκες που πρέπει να αντιμετωπιστούν τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στο συντονισμό των δράσεων μεταξύ των κρατών μελών, στην προώθηση της συνεργασίας και στον καθορισμό ρυθμιστικών πλαισίων για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο ερευνητής Wardle, ειδικός σε θέματα παραπληροφόρησης και συνιδρυτής του First Draft, τονίζει ότι η διάδοση της διασποράς ψευδών ειδήσεων αποτελεί σοβαρή απειλή για τα δημοκρατικά συστήματα. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι χωρίς σωστά ενημερωμένους πολίτες κινδυνεύει ο πυρήνας της δημοκρατικής διακυβέρνησης (Wardle, 2019). Το έργο του Wardle αναδεικνύει την επείγουσα ανάγκη για ολοκληρωμένες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της εξάπλωσης της ψευδούς πληροφόρησης στην ψηφιακή εποχή. Η κλίμακα των ψευδών ειδήσεων και της διασποράς ψευδών ειδήσεων στην Ευρώπη έχει φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα τα τελευταία χρόνια. Το φαινόμενο ήταν πιο ορατό κατά τη διάρκεια κομβικών πολιτικών γεγονότων, όπως οι εκλογές και τα δημοψηφίσματα, και κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (Ramdam, 2024), την οποία ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας περιέγραψε ως "infodemic".

Οι εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων έχουν ως στόχο τις ευρωπαϊκές εκλογές, τα μέτρα δημόσιας υγείας, ακόμη και τη νομιμότητα των κυβερνήσεων και των θεσμικών οργάνων. Οι εκστρατείες αυτές χρησιμοποίησαν διάφορες πλατφόρμες -κυρίως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και ιστότοπους, ιστολόγια και υπηρεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων- για την ταχεία διάδοση ψευδών πληροφοριών (Ramdam, 2024).

Τα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού αποτελούν δυσανάλογα μεγάλο στόχο. Έχει επισημανθεί σε πολλές περιπτώσεις ότι η διασπορά ψευδών ειδήσεων είναι "έμφυλη". Οι γερμανικές ομοσπονδιακές εκλογές του 2021, για παράδειγμα, αποκάλυψαν ότι οι γυναίκες υποψήφιοι στοχοποιούνταν συχνότερα από τις εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων απ' ό,τι οι άνδρες (Monsees, 2023).

Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα διασποράς ψευδών ειδήσεων στην Ευρώπη ήταν το δημοψήφισμα για το Brexit το 2016 στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στις δύο πλευρές της συζήτησης, με πολυάριθμους ψευδείς ισχυρισμούς σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις συνέπειες της αποχώρησης από αυτήν. Παραπλανητικές διαφημίσεις, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ιστότοποι διέδωσαν ψευδείς αφηγήσεις που ενισχύθηκαν από αλγόριθμους σχεδιασμένους να αυξήσουν τη συμμετοχή των χρηστών. Ο αντίκτυπος αυτής της εκστρατείας διασποράς ψευδών ειδήσεων ήταν βαθύς, καθώς συνέβαλε στην πώλωση της βρετανικής κοινωνίας και περιέπλεξε τον πολιτικό διάλογο γύρω από το Brexit (Monsees, 2023).

Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις που η ψηφιακή εποχή θέτει στη δημοκρατία, νέες προσεγγίσεις στη διακυβέρνηση και τη δημόσια πολιτική είναι απαραίτητες. Η ισορροπία μεταξύ της αξιοποίησης της τεχνολογίας για την αύξηση της πολιτικής συμμετοχής και της πρόληψης των κινδύνων που υπονομεύουν τις δημοκρατικές διαδικασίες πρέπει να επιτευχθεί μέσω της βαθιάς κατανόησης της δυναμικής μεταξύ της τεχνολογίας, της πολιτικής και της κοινωνίας (Casero-Ripollés et al., 2023).

Βασικές προκλήσεις

Ακολουθούν ορισμένες από τις βασικές προκλήσεις:

Διασπορά ψευδών ειδήσεων

- Οι εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων συχνά εκμεταλλεύονται πολιτικά θέματα - πολιτικά, κοινωνικά ή πολιτιστικά- για να βαθύνουν τις κοινωνικές διαιρέσεις. Ο στόχος μπορεί να ποικίλει από την αποσταθεροποίηση των δημοκρατιών, τον επηρεασμό των εκλογών, τη διάβρωση της εμπιστοσύνης στους δημόσιους θεσμούς ή τη διασπορά φόβου και σύγχυσης κατά τη διάρκεια κρίσεων (όπως οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης στον τομέα της δημόσιας υγείας όπως το COVID-19) (Richter, 2019).

Η πρόκληση είναι ότι η διασπορά ψευδών ειδήσεων είναι:

- **Δύσκολο να ανιχνευθεί:** Συχνά μιμείται νόμιμο περιεχόμενο και εξαπλώνεται τόσο σε μεγάλες πλατφόρμες όσο και σε μικρότερα εξειδικευμένα ή κρυπτογραφημένα δίκτυα. (Monsees, 2023).
- **Ταχεία εξάπλωση:** Οι αλγόριθμοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης συχνά ενισχύουν το εντυπωσιακό ή συναισθηματικά φορτισμένο περιεχόμενο, αυξάνοντας την ιογενή εξάπλωση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι ψευδείς πληροφορίες συνήθως διαδίδονται ταχύτερα και ευρύτερα από τις διορθώσεις (Monsees, 2023).
- **Επίμονη:** Ακόμα και όταν οι ψευδείς ισχυρισμοί καταρρίπτονται, η παραπληροφόρηση συχνά συνεχίζει να κυκλοφορεί και να γίνεται πιστευτή από ορισμένα τμήματα του πληθυσμού, δημιουργώντας μακροπρόθεσμη ζημία (Monsees, 2023).

Επιπτώσεις στη δημοκρατία

- Η διασπορά ψευδών ειδήσεων έχει καταστεί άμεση απειλή για τη δημοκρατία, καθώς **πολώνει την κοινή γνώμη και χειραγωγεί τα εκλογικά αποτελέσματα**. Αυτό είναι ορατό στον τρόπο με τον οποίο οι ψευδείς πληροφορίες έχουν χρησιμοποιηθεί για την υπονόμηση των δημοκρατικών θεσμών, αμφισβητώντας τη νομιμότητα των εκλογών ή **διαδίδοντας ψευδείς αφηγήσεις για πολιτικά πρόσωπα** (Ramdan, 2024).
- **Εκλογές υπό πολιορκία:** Οι ευρωπαϊκές εκλογές αποτέλεσαν πρωταρχικό στόχο, όπως φάνηκε στις ευρωεκλογές του 2019, όπου κυκλοφόρησαν ψευδείς πληροφορίες για κόμματα, πολιτικές και πολιτικούς ηγέτες. Αυτό οδήγησε σε **παραπληροφορημένη εκλογική συμπεριφορά** (Ramdan, 2024).
- **Διάβρωση της δημόσιας εμπιστοσύνης:** Όταν οι πολίτες χάνουν την εμπιστοσύνη τους στις πληροφορίες που λαμβάνουν, η πίστη στους δημοκρατικούς θεσμούς διαβρώνεται. Αυτό περιλαμβάνει την εμπιστοσύνη στα μέσα ενημέρωσης, τις κυβερνήσεις, **ακόμη και την επιστημονική εμπειρογνώμοσύνη**, η οποία δοκιμάστηκε σοβαρά κατά τη διάρκεια της πανδημίας (Ramdan, 2024).

Εμπιστοσύνη

- Η δυσπιστία προάγει τη μείωση της πίστης στην παραδοσιακή κοινωνική τάξη και ενισχύει το αντισύστημα και τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις. Η απώλεια της εμπιστοσύνης επηρεάζει γενικά τους θεσμούς και αποτελεί συνοδό όλων των κρίσεων και των μεγάλων

μετασχηματισμών. Η δημοκρατία ως κουλτούρα σημαίνει όχι μόνο τη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, αλλά και την εμπιστοσύνη των πολιτών ότι οι θεσμοί αυτοί θα είναι πραγματικά ο εγγυητής της δημοκρατίας, της ελευθερίας, του νόμου και της δικαιοσύνης. Η εμπιστοσύνη αποτελεί βασικό στοιχείο της κουλτούρας της δημοκρατίας. Χωρίς εμπιστοσύνη, δεν είναι δυνατή η ανάπτυξη μιας κοινωνίας και η αναζήτηση μιας διεξόδου για τις διαφορετικές απόψεις (Kuczerawy, 2020).

Ρύθμιση και πολιτική

- **Πολυπλοκότητα της εφαρμογής:** Η διαμόρφωση αποτελεσματικών κανονισμών που μπορούν να αντιμετωπίσουν την διασπορά ψευδών ειδήσεων προστατεύοντας ταυτόχρονα την ελευθερία της έκφρασης αποτελεί σημαντική πρόκληση. Η ΕΕ έχει καταβάλει προσπάθειες μέσω πρωτοβουλιών όπως η Πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες, αλλά η εξισορρόπηση αυτών των κανονισμών με τα ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες είναι πολύπλοκη (Corbu et al., 2024).
- **Διαφορετικά νομικά πλαίσια:** Τα κράτη μέλη έχουν διαφορετικά νομικά συστήματα και προσεγγίσεις όσον αφορά την διασπορά ψευδών ειδήσεων, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη δημιουργία ενός συνεκτικού ρυθμιστικού πλαισίου σε ολόκληρη την ΕΕ. Αυτή η ασυνέπεια μπορεί να οδηγήσει σε κενά που εκμεταλλεύονται κακόβουλοι φορείς (Corbu et al., 2024).

Λογοδοσία της πλατφόρμας

- **Ευθύνη των εταιρειών τεχνολογίας:** Υπάρχει συνεχής συζήτηση σχετικά με τον βαθμό στον οποίο οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης θα πρέπει να λογοδοτούν για το περιεχόμενο που μοιράζονται στους ιστότοπούς τους. Η διασφάλιση ότι οι πλατφόρμες αυτές παρακολουθούν ενεργά και μετριάζουν τη διάδοση της παραπλανητική πληροφόρηση χωρίς να παραβιάζουν τα δικαιώματα των χρηστών αποτελεί πρόκληση.
- **Θέματα διαφάνειας:** Πολλές πλατφόρμες δεν έχουν διαφάνεια στους αλγορίθμους τους, γεγονός που μπορεί να προωθήσει ψευδείς πληροφορίες. Η ΕΕ πιέζει για σαφέστερες κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας αυτών των αλγορίθμων, αλλά το να συμμορφωθούν οι πλατφόρμες με αυτούς τους κανονισμούς μπορεί να είναι δύσκολο.

Γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης και ψηφιακός γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης

- **Εκπαιδευτικά κενά:** Είναι επιτακτική ανάγκη να βελτιωθεί ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης μεταξύ των πολιτών, ώστε να τους βοηθήσει να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που συναντούν στο διαδίκτυο. Ωστόσο, η εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα δημιουργεί υλικοτεχνικές προκλήσεις (Richter, 2019).
- **Διαφορές γενεών:** Οι διαφορετικές γενιές καταναλώνουν τα μέσα ενημέρωσης με διαφορετικούς τρόπους, περιπλέκοντας τις προσπάθειες για τη δημιουργία μιας ενιαίας εκπαιδευτικής στρατηγικής. Η προσαρμογή των πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα ώστε να αντιμετωπίζονται αυτές οι διαφορές είναι απαραίτητη αλλά και προκλητική (Richter, 2019).

Διασυνοριακές ρυθμίσεις για τη φύση εκτός από τις εθνικές

- Ο διασυνοριακός χαρακτήρας της διασποράς ψευδών ειδήσεων αποτελεί σημαντική πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διότι περιπλέκει τη δικαιοδοσία και την επιβολή της νομοθεσίας. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων μπορεί να προέρχεται από μια χώρα αλλά να εξαπλώνεται γρήγορα σε πολλά κράτη μέλη, καθιστώντας δύσκολο να καθοριστεί ποιοι νόμοι ισχύουν και ποιες αρχές πρέπει να ενεργήσουν (Durach et al., 2024).
- Επιπλέον, οι διαφορετικοί εθνικοί κανονισμοί δημιουργούν κενά που μπορούν να αξιοποιηθούν από όσους διαδίδουν ψευδείς πληροφορίες, οδηγώντας σε ασυνέπειες στον τρόπο αντιμετώπισης της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε ολόκληρη την ΕΕ. Αυτό καθιστά αναγκαία την αυξημένη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και την ανάπτυξη ενός συνεκτικού ρυθμιστικού πλαισίου για την αποτελεσματική καταπολέμηση της παραπληροφόρησης με ενιαίο τρόπο (Cianci & Zecca, 2023).

Νομικές και ηθικές ανησυχίες σχετικά με την ιδιωτική ζωή, την ελευθερία της έκφρασης

- **Πράξη εξισορρόπησης:** Η ΕΕ πρέπει να κινηθεί στη λεπτή γραμμή μεταξύ της καταπολέμησης της διασποράς ψευδών ειδήσεων και της διατήρησης των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής και της ελευθερίας της έκφρασης. Οι κανονισμοί που αποσκοπούν στον περιορισμό των ψευδών ειδήσεων θα μπορούσαν να παραβιάσουν ακούσια αυτά τα δικαιώματα, αν δεν είναι προσεκτικά διαμορφωμένοι. (Monsees, 2023).
- **Ανησυχίες σχετικά με το απόρρητο των δεδομένων:** Οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων συχνά περιλαμβάνουν συλλογή και ανάλυση δεδομένων, γεγονός που εγείρει ανησυχίες σχετικά με την ιδιωτικότητα των χρηστών. Επιτυγχάνοντας μια ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για δεδομένα για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων προστασίας της ιδιωτικής ζωής αποτελεί σημαντική νομική και ηθική πρόκληση (Monsees, 2023).

Ποιος είναι πιο πιθανό να επηρεαστεί από τις ψευδείς ειδήσεις και την διασπορά ψευδών ειδήσεων;

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, τα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού αποτελούν δυσανάλογα μεγάλο στόχο και η ευπάθεια στην διασπορά ψευδών ειδήσεων ποικίλει μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ηλικία, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και ο ψηφιακός αλφαριθμητισμός. Παρακάτω, διερευνούμε τις ομάδες που είναι πιο επιρρεπείς στο να πιστεύουν και να διαδίδουν ψευδείς πληροφορίες, καθώς και τους λόγους πίσω από αυτή την προδιάθεση, με τα αποτελέσματα μιας έρευνας των Seo et al. (2021)

1. Ηλικιωμένοι

Οι ηλικιωμένοι θεωρούνται συχνά πιο επιρρεπείς στην παραπληροφόρηση, ιδίως στο διαδίκτυο. Αυτή η ομάδα έχει συχνά λιγότερη εμπειρία με τις ψηφιακές τεχνολογίες και τα κοινωνικά δίκτυα, γεγονός που την καθιστά πιο ευάλωτη σε χειραγωγικό περιεχόμενο. Επιπλέον, μελέτες δείχνουν ότι η ικανότητα διάκρισης μεταξύ αληθινών και ψευδών πληροφοριών μπορεί να μειωθεί με την ηλικία, γεγονός που καθιστά ευκολότερη την αποδοχή ψευδών ειδήσεων ως αλήθεια. Ένας άλλος παράγοντας είναι η χρήση των κοινωνικών δικτύων ως τρόπος σύνδεσης με φίλους και οικογένεια, γεγονός που μπορεί να τους εκθέσει σε ποικίλο μη επαληθευμένο περιεχόμενο (Cove et al., 2022)

2. Νέοι και έφηβοι

Παρόλο που θεωρούνται "ψηφιακοί ιθαγενείς", οι νέοι και οι έφηβοι είναι επίσης επιρρεπείς στην παραπληροφόρηση, ιδίως όταν εκτίθενται σε εντυπωσιαστικό περιεχόμενο στα κοινωνικά δίκτυα. Η αναζήτηση κοινωνικής επικύρωσης και η μεγάλη χρήση οπτικών πλατφορμών όπως το TikTok και το Instagram σημαίνουν ότι πολλοί μοιράζονται πληροφορίες γρήγορα, χωρίς να ελέγχουν την πηγή. Επιπλέον, πολλοί νέοι στερούνται δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, γεγονός που εμποδίζει την ικανότητά τους να αξιολογούν κριτικά την ειλικρίνεια των πληροφοριών που καταναλώνουν και μοιράζονται (Seo et al., 2021).

3. Άτομα με χαμηλό ψηφιακό αλφαριθμητισμό

Τα άτομα με χαμηλό ψηφιακό αλφαριθμητισμό, ανεξαρτήτως ηλικίας, τείνουν να είναι πιο ευάλωτα στην παραπληροφόρηση. Η έλλειψη εξοικείωσης με τα ψηφιακά εργαλεία και η έλλειψη κατανόησης του τρόπου με τον οποίο παράγονται και διανέμονται οι πληροφορίες στο διαδίκτυο είναι παράγοντες που αυξάνουν την ευαισθησία σε παραπληροφόρηση. Τα άτομα αυτά μπορεί να δυσκολεύονται να εντοπίσουν αξιόπιστες πηγές, με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε παραπληροφόρηση (Seo et al., 2021).

4. Ευάλωτες ομάδες και μειονότητες

Οι μειονότητες και οι ευάλωτες ομάδες μπορεί επίσης να είναι πιο ευάλωτες σε ψευδείς ειδήσεις, ιδίως όταν αυτές εκμεταλλεύονται στερεότυπα και προκαταλήψεις. Οι ομάδες αυτές συχνά αποτελούν στόχο συγκεκριμένων εκστρατειών που χρησιμοποιούν την διασπορά ψευδών ειδήσεων για να ενισχύσουν τα στίγματα, γεγονός που αυξάνει την πόλωση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων που απευθύνεται σε μειονότητες μπορεί να προκαλέσει αμοιβαία

δυσπιστία μεταξύ αυτών των ομάδων και του υπόλοιπου πληθυσμού, δημιουργώντας έναν κύκλο προκαταλήψεων και απομόνωσης (Monsees, 2023).

5. Άτομα με ισχυρές κομματικές πεποιθήσεις

Τα άτομα με πολύ σταθερές πολιτικές πεποιθήσεις, ειδικά όπως μας δείχνουν τα αποτελέσματα της έρευνας (Seo et al., 2021), οι ερωτηθέντες που αυτοχαρακτηρίζονται ως κλίνουσες προς το δεξιό πολιτικό φάσμα είναι οι πιο ευάλωτοι σε διαταραχές πληροφόρησης και, κατά συνέπεια, πιο πιθανό να καταναλώνουν και να μοιράζονται πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις απόψεις τους. Αυτό οφείλεται στο φαινόμενο της "προκατάληψης επιβεβαίωσης", όπου οι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ευκολότερα το περιεχόμενο που υποστηρίζει τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις τους. Έτσι, τα άτομα αυτά είναι πιο επιρρεπή στην διασπορά ψευδών ειδήσεων που επικυρώνει τις απόψεις τους, ανεξάρτητα από την εγκυρότητά τους.

6. Άνθρωποι σε καταστάσεις κρίσης

Κατά τη διάρκεια κρίσεων, όπως πανδημίες ή περίοδοι πολιτικής αστάθειας, οι άνθρωποι τείνουν να αναζητούν γρήγορες απαντήσεις και καθοδήγηση. Αυτή η κατάσταση αβεβαιότητας και φόβου καθιστά τον γενικό πληθυσμό πιο πιθανό να πιστέψει και να μοιραστεί ψευδείς ειδήσεις, ιδίως όταν φαίνεται να προσφέρουν απλές λύσεις ή εξηγήσεις σε πολύπλοκα προβλήματα.

Διασπορά ψευδών ειδήσεων και μειονότητες: Προκλήσεις και Ανάγκες στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων με στόχο τις μειονότητες συχνά εκμεταλλεύεται παλιά στερεότυπα και αφηγήσεις φόβου για να επηρεάσει την κοινή γνώμη. Αυτή η στρατηγική χειραγώγησης αποσκοπεί στη δημιουργία δυσπιστίας και εχθρότητας προς αυτές τις ομάδες, χρησιμοποιώντας διαστρεβλωμένες ή ψευδείς πληροφορίες για να ενισχύσει τις προκατειλημμένες απόψεις (Thakur & Hankerson, 2021).

Ένα παράδειγμα αυτού ήταν οι εκστρατείες παραπλανητικής πληροφόρησης κατά τη διάρκεια των πρόσφατων μεταναστευτικών κρίσεων στην Ευρώπη. Κυκλοφόρησαν ψεύτικες ειδήσεις που συνέδεαν τους μετανάστες με την αύξηση της εγκληματικότητας, της τρομοκρατίας και των υπερφορτωμένων συστημάτων υγείας, δημιουργώντας μια ατμόσφαιρα δυσπιστίας και φόβου. Παρουσιάζοντας τις μειονότητες ως απειλή, οι εκστρατείες αυτές τροφοδοτούν τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, συμβάλλοντας στον κοινωνικό αποκλεισμό τους (Monsees, 2023).

Από τη νεοσύστατη βιβλιογραφία σχετικά με τις επιπτώσεις της διασποράς ψευδών ειδήσεων, αναδύονται τρεις τάσεις. Πρώτα απ' όλα, η διασπορά ψευδών ειδήσεων είναι πιθανό να αυξήσει την πόλωση, ιδίως κατά μήκος πολιτικά κομματικών γραμμών, διαδίδοντας επιβλαβείς θεωρίες συνωμοσίας, ριζοσπαστικές και υπεροπτικές σκέψεις, ισλαμοφοβία, κυνισμό, ρατσισμό, δυσπιστία ή μισογυνισμό. Δεύτερον, η διασπορά ψευδών ειδήσεων συμβάλλει στη μείωση της εμπιστοσύνης στα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης και στους θεσμούς, αν και οι δύο αυτές μεταβλητές φαίνεται να αλληλοενισχύονται. Τέλος, η διασπορά ψευδών ειδήσεων αποτελεί απειλή για τις δημοκρατικές πολιτικές διαδικασίες, καθώς διαφθείρει την ακεραιότητα των εκλογικών διαδικασιών και υπονομεύει τις δημοκρατικές αξίες που διαμορφώνουν τις δημόσιες πολιτικές, μεταξύ άλλων στους τομείς της υγείας και της επιστήμης (Vériter et al., 2020).

Οι επιπτώσεις της διασποράς ψευδών ειδήσεων στις μειονότητες υπερβαίνουν τα ζητήματα της εικόνας και των αντιλήψεων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων έχουν άμεσο αντίκτυπο στη ζωή των ανθρώπων, αυξάνοντας τον κίνδυνο βίας, διακρίσεων και αποκλεισμού. Οι κύριες επιπτώσεις που παρατηρούνται περιλαμβάνουν:

- **Στιγματισμός και περιθωριοποίηση:** Η διασπορά ψευδών ειδήσεων συμβάλλει στη διαίωνηση μύθων και παρανοήσεων σχετικά με ορισμένες ομάδες, καθιστώντας δύσκολη την ενσωμάτωση και την αποδοχή τους στην κοινωνία. Η επανάληψη των προκατειλημμένων αφηγήσεων οδηγεί στην περιθωριοποίηση των μειονοτήτων, οι οποίες καταλήγουν να θεωρούνται ως "οι άλλοι", μια ομάδα ξεχωριστή από την κοινωνία (Thakur & Hankerson, 2021).
- **Κίνδυνοι για τη σωματική ασφάλεια:** Η παραπληροφόρηση μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των λεκτικών και σωματικών επιθέσεων εναντίον μειονοτήτων. Με την προώθηση μιας αρνητικής εικόνας ορισμένων ομάδων, οι εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων μπορούν να ενθαρρύνουν εχθρικές συμπεριφορές, ακόμη και τη βία κατά των ατόμων αυτών, τα οποία καταλήγουν να θεωρούνται "απειλή" από τον πληθυσμό (Thakur & Hankerson, 2021).
- **Ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις:** Η συνεχής έκθεση σε ρητορική μίσους και στιγματισμό επηρεάζει την ψυχική υγεία των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες. Εκτός από τη βλάβη της αυτοεκτίμησης και την αύξηση του στρες, το αίσθημα ανασφάλειας και απόρριψης μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση και κοινωνική απόσυρση (Thakur & Hankerson, 2021).

Γυναίκες στην πολιτική

- Οι έμφυλες εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων προωθούν την αφήγηση ότι οι γυναίκες δεν είναι καλές πολιτικές ηγέτες και συχνά στοχεύουν στην υπονόμευση των γυναικών πολιτικών ηγετών με τη διάδοση ψευδών πληροφοριών σχετικά με τα προσόντα, την εμπειρία και την ευφυΐα τους, χρησιμοποιώντας μερικές φορές σεξουαλικές εικόνες ως μέρος της τακτικής τους (da Gama, 2021).

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων που απευθύνεται σε μειονότητες αποτελεί ιδιαίτερα σύνθετη πρόκληση λόγω της ικανότητάς της να εκμεταλλεύεται στερεότυπα και φόβους που είναι βαθιά ριζωμένοι στην κοινωνία. Αυτή η διασπορά ψευδών ειδήσεων παρουσιάζεται συχνά με έμμεσο τρόπο, χρησιμοποιώντας συγκαλυμμένη γλώσσα και εικόνες που καθιστούν δύσκολο τον εντοπισμό της από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και τις ρυθμιστικές αρχές. Επιπλέον, η έλλειψη ειδικών δομών παρακολούθησης για την προστασία αυτών των ομάδων καθιστά την αντίδραση πιο αργή και λιγότερο αποτελεσματική. Η ισορροπία μεταξύ της καταπολέμησης της διασποράς ψευδών ειδήσεων και της προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης είναι μια άλλη σημαντική πρόκληση, καθώς μεγάλο μέρος του επιβλαβούς περιεχομένου κυκλοφορεί με το πρόσχημα της γνώμης, αφήνοντας τις μειονότητες ευάλωτες στη χειραγώγηση και στη ρητορική μίσους που μεταμφιέζεται σε πληροφορία (Seo et al., 2021).

Τι θα μπορούσε να γίνει;

Η προστασία των μειονοτήτων από τις αρνητικές επιπτώσεις της διασποράς ψευδών ειδήσεων απαιτεί μια **ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει τη ρύθμιση, την εκπαίδευση και τη συνεργασία**. Πρώτον, είναι απαραίτητο να επενδύσουμε σε προγράμματα ψηφιακού αλφαριθμητισμού που βοηθούν τόσο τις μειονότητες όσο και το κοινό να αναγνωρίζουν και να αποφεύγουν το παραπλανητικό περιεχόμενο. Στο ρυθμιστικό μέτωπο, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι ψηφιακές πλατφόρμες μπορούν να συνεργαστούν για να αφαιρούν πιο προληπτικά το επιβλαβές περιεχόμενο, ενθαρρύνοντας τη διαφάνεια και τη λογοδοσία στα κοινωνικά δίκτυα. Επιπλέον, η προώθηση της ποικιλομορφίας στα μέσα ενημέρωσης και η συμπερίληψη οπτικών από διαφορετικές εθνοτικές και πολιτισμικές ομάδες συμβάλλει στην καταπολέμηση των στερεοτύπων, δημιουργώντας μια πιο δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς εκπροσώπηση. Τα μέτρα αυτά ενισχύουν την ανθεκτικότητα των μειονοτήτων και της κοινωνίας, προωθώντας τη συνύπαρξη που βασίζεται στον σεβασμό και την αληθινή πληροφόρηση (Monsees, 2023).

Καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης: Γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης

Ακόμα και όταν υπάρχουν αποδείξεις για παραπληροφόρηση και αυτές διαψεύδονται, οι ψευδείς ειδήσεις έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν να διαμορφώνουν τις στάσεις των ανθρώπων (Dame Adjin-Tettey, 2022).

Μια χρήσιμη πηγή για την αντιμετώπιση των ανακριβών πληροφοριών που συναντάμε στην καθημερινή ζωή είναι η προηγούμενη γνώση, η οποία είναι ο ψηφιακός γραμματισμός ή ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης και πληροφόρησης (ΓΜΠ). Όταν οι καταναλωτές και οι χρήστες πληροφοριών είναι ψηφιακά εγγράμματοι ή εκπαιδεύονται στον γραμματισμό των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης, αναμένεται να έχουν και να επιδεικνύουν τις απαιτούμενες **γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις** που τους τοποθετούν ώστε να γνωρίζουν πώς να αποκτούν αυθεντικές και αξιόπιστες πληροφορίες, πώς να αξιολογούν κριτικά και να επαληθεύουν την αυθεντικότητα των πληροφοριών ή των ειδήσεων, τότε να χρησιμοποιούν πληροφορίες και πώς να τις χρησιμοποιούν **ηθικά** (Dame Adjin-Tettey, 2022).

Με τον πολλαπλασιασμό των ψηφιακών τεχνολογιών και τον εκδημοκρατισμό της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης και της δημιουργίας περιεχομένου, οι ψευδείς ειδήσεις, η παραπλανητική πληροφόρηση και η αποπληροφόρηση διαπερνούν αναμφισβήτητα κάθε ίνα της κοινωνίας. Αναμένεται, λοιπόν, ότι η παιδεία στα μέσα ενημέρωσης και στην πληροφόρηση θα παρέχει τις απαραίτητες δεξιότητες στους χρήστες της πληροφορίας, ώστε να είναι σε θέση να διαχωρίζουν ποιες πληροφορίες είναι ψευδείς και ποιες είναι αξιόπιστες και αξιόλογες (Dame Adjin-Tettey, 2022).

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Οι εκπαιδευόμενοι θα **αναλύσουν** μια πρόσφατη εκστρατεία διασποράς ψευδών ειδήσεων -είτε πραγματική είτε φανταστική- που συνέβη εντός της ΕΕ, θα εντοπίσουν τις **προκλήσεις** που παρουσιάζει και θα προτείνουν **στρατηγικές** για την αντιμετώπισή της.

Πίνακας 3 - Δραστηριότητα 1

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(15 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(10 λεπτά)	Επιλογή εκστρατείας: Κάθε ομάδα επιλέγει μια πρόσφατη εκστρατεία διασποράς ψευδών ειδήσεων για ανάλυση. Αυτή μπορεί να είναι είτε μια πραγματική εκστρατεία είτε μια φανταστική που δημιουργήθηκε για τους σκοπούς της δραστηριότητας.	Πρόσβαση στο Διαδίκτυο- Χαρτί και στυλό- Ηλεκτρονικές συσκευές (υπολογιστές, ταμπλέτες ή smartphones)
(30 λεπτά)	Έρευνα και ανάλυση: Οι ομάδες θα ερευνήσουν την εκστρατεία που επέλεξαν, εστιάζοντας στις ακόλουθες πτυχές: 1. Η φύση της διασποράς ψευδών ειδήσεων(π.χ. περιεχόμενο, μορφή, χρησιμοποιούμενα κανάλια). 2. Το κοινό-στόχος και ο αντίκτυπος στη δημόσια αντίληψη. 3. Οι προκλήσεις που θέτει η εκστρατεία στις δημοκρατικές διαδικασίες και την εμπιστοσύνη του κοινού.	Πρόσβαση στο Διαδίκτυο- Ηλεκτρονικές συσκευές (υπολογιστές, tablet ή smartphones)- Σημειωματάρια, στυλό ή ψηφιακές εφαρμογές- Μέσα ενημέρωσης
(30 λεπτά)	Ανάπτυξη λύσεων: Με βάση την ανάλυσή τους, οι ομάδες θα οργανώσουν καταιγισμό ιδεών και θα αναπτύξουν στρατηγικές για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων που εντοπίστηκε στην εκστρατεία τους. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει: 1. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού. 2. Ρυθμιστικά μέτρα.	Χαρτί Flipchart ή πίνακας- Μαρκαδόροι- Υποστηρικτικό υλικό- Ηλεκτρονικές συσκευές (προαιρετικά)

	3. Συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών.	
(30 λεπτά)	Ομαδικές παρουσιάσεις: Κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα ευρήματά της και τις προτεινόμενες λύσεις στην τάξη. Οι παρουσιάσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν: 1. Επισκόπηση της εκστρατείας. 2. Βασικές προκλήσεις που εντοπίστηκαν. 3. Προτεινόμενα αντίμετρα.	Προτζέκτορας και υπολογιστής για παρουσιάσεις- Flipchart ή πίνακας- Κάρτες σημειώσεων
(20 λεπτά)	Συνεδρία αναστοχασμού: Μετά από όλες τις παρουσιάσεις, οργανώστε μια συνεδρία προβληματισμού όπου οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν: 1. Τι έμαθαν από τις διάφορες εκστρατείες. 2. Η αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων στρατηγικών. 3. Πώς η διασπορά ψευδών ειδήσεων μπορεί να αντιμετωπιστεί συλλογικά στην κοινωνία.	Flipchart ή πίνακας- Μαρκαδόροι και post its- Έντυπα ανατροφοδότησης

○ 3.7. Υποενότητα - Πλαίσιο της ΕΕ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η αυξανόμενη διάδοση της παραπλανητικής πληροφόρησης στην ψηφιακή εποχή έχει θέσει σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή και την ακεραιότητα των δημοκρατικών διαδικασιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Η ξένη παρέμβαση στις εκλογές, η διάδοση ψευδών πληροφοριών κατά τη διάρκεια κρίσεων, όπως η πανδημία COVID-19, και η στρατηγική χρήση της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε κρίσιμες στιγμές, έχουν καταστήσει το ζήτημα κεντρικό στην πολιτική ατζέντα των κρατών μελών. Αντιμέτωπη με αυτή την πραγματικότητα, η ΕΕ έχει προωθήσει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο στρατηγικών και πολιτικών που συνδυάζουν τη ρύθμιση, τη συνεργασία και την εκπαίδευση για την αποτελεσματική καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Αυτή η υποενότητα διερευνά τις **πολιτικές και τα μέτρα που έχει αναπτύξει η ΕΕ, όπως το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία, η Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες και ο Κώδικας Πρακτικής για την παραπλανητική πληροφόρηση. Συζητά επίσης τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Ψηφιακού Παρατηρητηρίου και του σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση, τα οποία αποσκοπούν στην προώθηση μιας συντονισμένης αντίδρασης μεταξύ των κρατών μελών, στην ενίσχυση της διαφάνειας στις ψηφιακές πλατφόρμες και στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης. Οι πρωτοβουλίες αυτές είναι απαραίτητες για τη δημιουργία μιας ανθεκτικής ευρωπαϊκής κοινωνίας, ικανής να εντοπίζει και να αντιμετωπίζει το παραπλανητικό περιεχόμενο και να εγγυάται την κοινωνική και δημοκρατική συνοχή σε ένα πολύπλοκο ψηφιακό περιβάλλον.**

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίζουν το νομικό και πολιτικό πλαίσιο της ΕΕ που αφορά την διασπορά ψευδών ειδήσεων και την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, κατανοώντας τις κατευθυντήριες γραμμές και τις συστάσεις του.

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων προκαλεί σημαντικές διαταραχές στην κοινωνία, ιδίως στο πλαίσιο εκλογών και καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Οι εμπειρίες του παρελθόντος σχετικά με τις ξένες παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια εκλογικών περιόδων, η πανδημία COVID-19 και πιο πρόσφατα ο πόλεμος της Ρωσίας στην Ουκρανία υπογραμμίζουν τον επείγοντα χαρακτήρα των μέτρων για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος, το οποίο βρίσκεται πλέον ψηλά στην ατζέντα των κυβερνήσεων πολλών κρατών μελών (Bleyer-Simon, 2021).

Η διασπορά ψευδών ειδήσεων ορίζεται ως αποδεδειγμένα ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες που δημιουργούνται, παρουσιάζονται και διαδίδονται **για οικονομικό όφελος ή για να εξαπατήσουν σκόπιμα το κοινό**, προκαλώντας ενδεχομένως δημόσια ζημιά (όπως ορίζεται στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης) (Bleyer-Simon, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει την κρίσιμη ανάγκη να αντιμετωπίσει την πρόκληση της πληροφοριακής διαταραχής, η οποία απειλεί την ακεραιότητα των δημοκρατικών διαδικασιών της και τη συνοχή της κοινωνίας της. Για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων, η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο που περιλαμβάνει ρυθμιστικές, συνεργατικές και εκπαιδευτικές στρατηγικές που αποσκοπούν στον περιορισμό της διάδοσης ψευδών πληροφοριών (Corbu et al., 2024).

Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εκπονήσει ένα πολύπλευρο σχέδιο που περιλαμβάνει πυλώνες και δράσεις για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης πρόκλησης της διασποράς ψευδών ειδήσεων. **Το σχέδιο αυτό περιλαμβάνει πρωτοβουλίες όπως το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία, την Πράξη για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες, τον Κώδικα Πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων, το Σχέδιο Δράσης κατά της παραπλανητικής πληροφόρησης και το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση, μαζί με συνεργασίες με πλατφόρμες κοινωνικών μέσων.**

Για να προωθήσει μια πανευρωπαϊκή απάντηση στην διασπορά ψευδών ειδήσεων, τον Ιανουάριο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκρότησε την Ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για τις ψευδείς ειδήσεις (αργότερα μετονομάστηκε σε Ομάδα εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου για τις ψευδείς ειδήσεις και τη διαδικτυακή διασπορά ψευδών ειδήσεων, εφεξής "Ομάδα εμπειρογνομόνων"). Η εν λόγω ομάδα αποτελείται από εκπροσώπους του κλάδου, μέλη της κοινωνίας των πολιτών, φορείς χάραξης πολιτικής και επιστήμονες και έχει ως στόχο την παροχή συμβουλών σχετικά με πρωτοβουλίες πολιτικής για την αντιμετώπιση των ζητημάτων της διαδικτυακής διασποράς ψευδών ειδήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τον Μάρτιο του ίδιου έτους, συνέταξε μια έκθεση στην οποία συνιστάται μια πολυδιάστατη προσέγγιση για την αύξηση της διαφάνειας των διαδικτυακών ειδήσεων, την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, την ανάπτυξη εργαλείων για την ενδυνάμωση των χρηστών, τη διασφάλιση της ποικιλομορφίας και της βιωσιμότητας του ειδησεογραφικού οικοσυστήματος στην Ευρώπη και την προώθηση της έρευνας σχετικά με το ζήτημα της διασποράς ψευδών ειδήσεων (Bleyer-Simon, 2021).

Ενόψει των ευρωεκλογών του 2019, η ΕΕ υποστήριξε μια "ευρωπαϊκή προσέγγιση" για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Η πρωτοβουλία αυτή οδήγησε στην υπογραφή του Κώδικα Πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων (ΚΠ), της πρώτης σημαντικής πρωτοβουλίας που αναπτύχθηκε σε επίπεδο ΕΕ για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Ο ΚΠ ακολούθησε τις συστάσεις της ομάδας εμπειρογνομόνων και **ενθάρρυνε τις διαδικτυακές πλατφόρμες, μεταξύ άλλων, να διασφαλίσουν τη διαφάνεια της πολιτικής διαφήμισης και να περιορίσουν την αυτοματοποιημένη διάδοση της παραπλανητικής πληροφόρησης εντός της ΕΕ** (ECA, 2021).

Ο ΚΠ του 2018 αποτέλεσε σημαντικό βήμα για τον καθορισμό μιας πολιτικής κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων, καθώς οι υπογράφωντες δεσμεύτηκαν για υποχρεώσεις που δεν απαιτούνται επί του παρόντος από τη νομοθεσία. Ωστόσο, ο αντίκτυπός του ήταν περιορισμένος. Τα προβλήματα εντοπίζονται, πρώτον, στο γεγονός ότι ο ΚΠ δεν παρείχε λεπτομερή πρακτική καθοδήγηση για τους

υπογράφοντες της. Οι όροι που χρησιμοποιούνται στις δεσμεύσεις μπορούν να παρερμηνευθούν ή να δώσουν αφορμή στις διαδικτυακές πλατφόρμες να συμμορφωθούν επιλεκτικά με τις υποχρεώσεις τους (ECA, 2021).

Οι ελλείψεις αυτές ήταν γνωστές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με το Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άρχισε να κατευθύνει τις προσπάθειες για τη μετατροπή του Κώδικα Πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων σε ένα συν-ρυθμιστικό πλαίσιο, εισάγοντας υποχρεώσεις και απαιτήσεις λογοδοσίας για τις διαδικτυακές πλατφόρμες. Ενώ ο Συνεταιρισμός επικεντρώνεται στην διασπορά ψευδών ειδήσεων, η καθοδήγηση της Επιτροπής σχετικά με την ενίσχυση του Συνεταιρισμού τονίζει την ανάγκη να αντιμετωπιστούν και ορισμένες μορφές παραπληροφόρησης, ιδίως όταν κινδυνεύουν να προκαλέσουν δημόσια βλάβη. Αυτή η επέκταση της προσέγγισης του ΚΠ έχει επικριθεί ότι θέτει απειλές για την ελευθερία της έκφρασης και τον πλουραλισμό της πληροφόρησης.

Στις 16 Ιουνίου 2022 δημοσιεύθηκε ο νέος Κώδικας Πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022) με στόχο την αντιμετώπιση ορισμένων από τα ζητήματα που είχαν εντοπιστεί προηγουμένως. Εκτός από τις διαδικτυακές πλατφόρμες και τις εμπορικές ενώσεις, στους 34 υπογράφοντες περιλαμβάνονταν φορείς ελέγχου των γεγονότων, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ερευνητικά ιδρύματα και εταιρείες που παρέχουν υπηρεσίες για τον εντοπισμό της παραπληρητικής πληροφόρησης. Ο νέος κώδικας περιλάμβανε 44 δεσμεύσεις σε εννέα τομείς. Για να αμβλυνθούν ορισμένες από τις αδυναμίες του προηγούμενου κώδικα, ο Κώδικας Πρακτικής του 2022 δίνει μεγαλύτερη έμφαση στους βασικούς δείκτες επιδόσεων (που αναφέρονται ως ποιοτικά στοιχεία αναφοράς και δείκτες επιπέδου υπηρεσιών) και στους μηχανισμούς παρακολούθησης (Bleyer-Simon, 2021).

Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία

Το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία (ΕΣΔΔ) δρομολογήθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 για τη διασφάλιση των δημοκρατικών διαδικασιών και την προώθηση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης. Το σχέδιο επιδιώκει να αντιμετωπίσει την διασπορά ψευδών ειδήσεων μέσω ενός συνδυασμού ρυθμιστικών μέτρων, συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών και συνεργασίας με τον ιδιωτικό τομέα. Οι βασικοί πυλώνες του ΕΣΔΔ περιλαμβάνουν:

1. **Ενίσχυση της ανίχνευσης της παραπλανητικής πληροφόρησης:** Το ΕΣΔΔ ενισχύει την ικανότητα της ΕΕ να **ανιχνεύει την παραπλανητική πληροφόρηση σε πραγματικό χρόνο**, επιτρέποντας ταχύτερη αντίδραση στις αναδυόμενες απειλές. Το σχέδιο ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να συνεργαστούν στενά με τις ψηφιακές πλατφόρμες για τον εντοπισμό και την κατάρριψη εκστρατειών διασποράς ψευδών ειδήσεων πριν αυτές διαδοθούν ευρέως.
2. **Συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών:** Ο διασυνοριακός χαρακτήρας της διασποράς ψευδών ειδήσεων απαιτεί συντονισμένη αντιμετώπιση σε ολόκληρη την ΕΕ. Το ΕΣΔΔ προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και διασφαλίζει ότι οι δράσεις που αναλαμβάνονται σε μια χώρα υποστηρίζονται και ενισχύονται σε ολόκληρη την περιοχή. Αυτή η ενιαία προσέγγιση είναι ζωτικής σημασίας για την πρόληψη της διασυνοριακής εξάπλωσης της παραπλανητικής πληροφόρησης.
3. **Συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα:** Το ΕΣΔΔ ενθαρρύνει τη συνεργασία με πλατφόρμες κοινωνικών μέσων και άλλους φορείς του ιδιωτικού τομέα. Πλατφόρμες όπως το Facebook, η Google και το Twitter αναμένεται να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο στην πρόληψη της διάδοσης της παραπλανητικής πληροφόρησης στις πλατφόρμες τους. Αυτό περιλαμβάνει αυξημένη διαφάνεια όσον αφορά την πολιτική διαφήμιση και την αλγοριθμική σύσταση περιεχομένου.

Νόμος περί ψηφιακών υπηρεσιών (ΝΨΥ)

Ο νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες (ΝΨΥ, που εγκρίθηκε το 2022, παρέχει ένα νομικό πλαίσιο που επιβάλλει αυστηρότερες υποχρεώσεις στις ψηφιακές πλατφόρμες για την παρακολούθηση και την απομάκρυνση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. (CMU, n.d.) Σύμφωνα με τον DSA, οι πλατφόρμες πρέπει:

1. **Αποκάλυψη αλγορίθμων:** Οι πλατφόρμες οφείλουν να είναι **διαφανείς** σχετικά με τους αλγόριθμους που χρησιμοποιούν για να προτείνουν περιεχόμενο. Αυτό είναι ένα κρίσιμο βήμα για την αντιμετώπιση του **ρόλου που διαδραματίζουν οι αλγόριθμοι που βασίζονται στην εμπλοκή και ενισχύουν το εντυπωσιακό ή ψευδές περιεχόμενο**. Κάνοντας τους αλγόριθμους αυτούς πιο διαφανείς, ο ΝΨΥ στοχεύει στον περιορισμό της εμβέλειας της παραπλανητικής πληροφόρησης.
2. **Μέτρια επιβλαβές περιεχόμενο:** Ο ΝΨΥ δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη μετριοπάθεια του περιεχομένου, απαιτώντας από τις πλατφόρμες να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για την αφαίρεση παράνομου περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένης της παραπλανητικής πληροφόρησης. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ότι οι επιβλαβείς ψευδείς πληροφορίες δεν πολλαπλασιάζονται.

3. **Επιβολή λογοδοσίας:** Ο ΝΨΥ περιλαμβάνει ισχυρούς μηχανισμούς επιβολής, επιβάλλοντας πρόστιμα έως και 6% των παγκόσμιων εσόδων μιας εταιρείας για μη συμμόρφωση. Αυτό διασφαλίζει ότι οι πλατφόρμες λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις υποχρεώσεις τους και εφαρμόζουν αποτελεσματικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπλανητικής πληροφόρησης.

Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (ΕΠΨΜ)

Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης (ΕΠΨΜ) είναι μια συνεργατική πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2020 και φέρνει σε επαφή ελεγκτές γεγονότων, ερευνητές και εμπειρογνώμονες σε θέματα γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης σε ολόκληρη την ΕΕ. Το ΕΠΨΜ διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην παρακολούθηση των τάσεων διασποράς ψευδών ειδήσεων και στην προώθηση βέλτιστων πρακτικών για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση ψευδών πληροφοριών. Το παρατηρητήριο υποστηρίζει τη **διασυννοριακή συνεργασία** και παρέχει μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή δεδομένων και ερευνών σχετικά με την διασπορά ψευδών ειδήσεων.

1. **Παρακολούθηση των τάσεων διασποράς ψευδών ειδήσεων:** Το ΕΠΨΜ παρακολουθεί τη διάδοση της παραπλανητικής πληροφόρησης σε όλες τις ψηφιακές πλατφόρμες, εντοπίζοντας τις αναδυόμενες τάσεις και τις πηγές ψευδών πληροφοριών. Αυτό επιτρέπει στα κράτη μέλη της ΕΕ να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στις εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων.
2. **Πρωτοβουλίες ελέγχου των γεγονότων:** Το ΕΠΨΜ συνεργάζεται με οργανισμούς ελέγχου των γεγονότων σε ολόκληρη την ΕΕ για να διασφαλίσει ότι η παραπλανητική πληροφόρηση εντοπίζεται και αντιμετωπίζεται με ακριβείς πληροφορίες. Με την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών ελέγχου των γεγονότων, το ΕΠΨΜ ενισχύει την ικανότητα της ΕΕ να αντιδρά στην διασπορά ψευδών ειδήσεων με συντονισμένο τρόπο.
3. **Προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης:** Το ΕΠΨΜ υποστηρίζει πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης με στόχο την εκπαίδευση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους της παραπλανητικής πληροφόρησης. Με την προώθηση της κριτικής σκέψης και του ψηφιακού γραμματισμού, το ΕΠΨΜ συμβάλλει στην οικοδόμηση της **κοινωνικής ανθεκτικότητας έναντι της διασποράς ψευδών ειδήσεων**.

Κώδικας πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων

Ο Κώδικας πρακτικής για την διασπορά ψευδών ειδήσεων, που θεσπίστηκε το 2018, είναι μια εθελοντική συμφωνία μεταξύ διαδικτυακών πλατφορμών και της ΕΕ για την πρόληψη της διάδοσης ψευδών πληροφοριών. Παρόλο που ο κώδικας είχε περιορισμένη επιτυχία λόγω του μη δεσμευτικού χαρακτήρα του, παραμένει ένα σημαντικό βήμα για τη θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών για τη λογοδοσία των πλατφορμών.

1. **Διαφάνεια στην πολιτική διαφήμιση:** Οι πλατφόρμες που υπογράφουν τον Κώδικα Πρακτικής **υποχρεούνται να αποκαλύπτουν τις πηγές των πολιτικών διαφημίσεων** και να διασφαλίζουν ότι οι διαφημίσεις αυτές **δεν χρησιμοποιούνται για τη διάδοση**

παραπλανητικής πληροφόρησης. Αυτό προάγει μεγαλύτερη διαφάνεια και υπευθυνότητα στις διαδικτυακές πολιτικές εκστρατείες.

2. **Περιορισμοί στα αυτοματοποιημένα bots:** Ο κώδικας ενθαρρύνει τις πλατφόρμες να περιορίσουν τη χρήση αυτοματοποιημένων bots, τα οποία συχνά χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση εκστρατειών παραπλανητικής πληροφόρησης. Περιορίζοντας την εμβέλεια αυτών των bots, η ΕΕ ελπίζει να μειώσει τη διάδοση ψευδών πληροφοριών.
3. **Βασικοί δείκτες απόδοσης:** Η επικαιροποίηση του Κώδικα Πρακτικής το 2022 εισήγαγε βασικούς δείκτες επιδόσεων (KPI) για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των προσπαθειών των πλατφόρμων για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι δείκτες αυτοί συμβάλλουν στη διασφάλιση ότι οι **πλατφόρμες λογοδοτούν για τις ενέργειές τους και παρέχουν ένα σαφές πλαίσιο για την αξιολόγηση των επιδόσεών τους.**

Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση (2021-2027)

Το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση υπογραμμίζει την ανάγκη για εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό και στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το σχέδιο αυτό αποσκοπεί στην οικοδόμηση **μακροπρόθεσμης ανθεκτικότητας** έναντι της διασποράς ψευδών ειδήσεων, εξοπλίζοντας τους πολίτες με τις δεξιότητες που χρειάζονται για την κριτική αξιολόγηση του ψηφιακού περιεχομένου. Τα βασικά στοιχεία του σχεδίου περιλαμβάνουν:

1. **Ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα σχολικά προγράμματα σπουδών:** Το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση προωθεί την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα σχολικά προγράμματα σπουδών, διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές διδάσκονται πώς να εντοπίζουν και να αξιολογούν κριτικά την παραπλανητική πληροφόρηση από μικρή ηλικία.
2. **Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών:** Το σχέδιο υποστηρίζει τη συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, παρέχοντάς τους τα εργαλεία και τις γνώσεις που απαιτούνται για την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης. Αυτό περιλαμβάνει κατάρτιση σχετικά με τα πιο πρόσφατα ψηφιακά εργαλεία και στρατηγικές για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων στην τάξη.
3. **Πρωτοβουλίες δια βίου μάθησης:** Το σχέδιο αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης πρέπει να είναι μια δια βίου προσπάθεια, ιδίως ενόψει των ταχέως εξελισσόμενων ψηφιακών πλατφόρμων. Ως εκ τούτου, προωθεί συνεχείς ευκαιρίες μάθησης για τους πολίτες όλων των ηλικιών, διασφαλίζοντας ότι είναι εξοπλισμένοι για να περιηγούνται στον ψηφιακό κόσμο με ασφάλεια και υπευθυνότητα.

Εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού

Εκτός από τις ρυθμιστικές και εκπαιδευτικές στρατηγικές, η ΕΕ έχει δρομολογήσει διάφορες εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού για την καταπολέμηση της διάδοσης της παραπλανητικής πληροφόρησης. Εκστρατείες όπως η **#ThinkBeforeSharing** ενθαρρύνουν τους πολίτες να επαληθεύουν τις πληροφορίες πριν τις μοιραστούν στο διαδίκτυο, προωθώντας την υπεύθυνη

ψηφιακή συμπεριφορά και συμβάλλοντας στον περιορισμό της ιογενούς διάδοσης ψευδών πληροφοριών (Casero-Ripollés et al., 2023).

Εν κατακλείδι, η ολοκληρωμένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων αντανάκλα την αναγνώριση της πολύπλευρης φύσης του προβλήματος. Μέσω ρυθμιστικών πλαισίων, συνεργασίας με ψηφιακές πλατφόρμες και εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών, η ΕΕ στοχεύει στη δημιουργία μιας ανθεκτικής κοινωνίας ικανής να περιηγηθεί στις πολυπλοκότητες του ψηφιακού τοπίου της πληροφόρησης. Με την προληπτική αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων, η ΕΕ επιδιώκει να προστατεύσει την ακεραιότητα των δημοκρατικών της διαδικασιών και να προωθήσει μια καλά ενημερωμένη κοινωνία πολιτών, ενισχύοντας τελικά την κοινωνική συνοχή σε ένα όλο και πιο κατακερματισμένο περιβάλλον πληροφόρησης.

Παρά τις προκλήσεις, αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν εφαρμόσει αποτελεσματικές στρατηγικές για την καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων, παρέχοντας πολύτιμα μαθήματα για άλλες χώρες. Αυτές οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν συνεργατικές προσπάθειες, τεχνολογικές καινοτομίες και ολοκληρωμένα προγράμματα γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης.

Συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, οργανισμών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών

- Αυτή η συνεργασία είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων.
- Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (ΕΠΨΜ) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση αυτής της συνεργασίας φέρνοντας σε επαφή ενδιαφερόμενους φορείς από όλη την Ευρώπη για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων.
- Η Δρ. Frau-Meigs εξήρε αυτές τις συνεργατικές προσπάθειες, σημειώνοντας: "Η δύναμη του ΕΠΨΜ έγκειται στην ικανότητά του να συγκεντρώνει μια διαφορετική ομάδα εμπειρογνομόνων και ενδιαφερομένων, δημιουργώντας ένα δίκτυο που μπορεί να ανταποκριθεί γρήγορα και αποτελεσματικά στις αναδυόμενες απειλές διασποράς ψευδών ειδήσεων" (Frau-Meigs, 2020).

Προγράμματα σπουδών για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης

- Χώρες όπως η Φινλανδία και η Σουηδία έχουν πρωτοστατήσει στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα εθνικά τους προγράμματα σπουδών, διασφαλίζοντας ότι οι πολίτες είναι εφοδιασμένοι με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο. Ο καθηγητής Λίβινγκστον υπογράμμισε τη σημασία αυτών των προγραμμάτων: "Η παιδεία στα μέσα ενημέρωσης δεν αφορά μόνο τη διδασκαλία των ανθρώπων να αναγνωρίζουν τις ψευδείς ειδήσεις- αφορά την ενδυνάμωσή τους να ασχολούνται κριτικά με όλες τις μορφές των μέσων ενημέρωσης. Αυτό είναι απαραίτητο για τη διατήρηση μιας υγιούς δημοκρατίας" (Livingstone, 2020).

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Οι μαθητές θα αναλύσουν μια πρόσφατη πολιτική ή πρωτοβουλία της ΕΕ για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι μαθητές θα εντοπίσουν και θα αναλύσουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία της και θα προτείνουν διάφορες λύσεις.

Πίνακας 4 - Δραστηριότητα 2

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(5 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(15 λεπτά)	Επιλογή εκστρατείας: Κάθε ομάδα επιλέγει μια πολιτική ή πρωτοβουλία της ΕΕ	Πρόσβαση στο Διαδίκτυο- Χαρτί και στυλό- Ηλεκτρονικές συσκευές (υπολογιστές, tablets ή smartphones)
(45 λεπτά)	Έρευνα και ανάλυση: Οι ομάδες θα ερευνήσουν την επιλεγμένη πολιτική ή πρωτοβουλία, εστιάζοντας στις ακόλουθες πτυχές: 1. Προσδιορίστε τα δυνατά και αδύνατα σημεία της 2. Το κοινό-στόχος και ο αντίκτυπος στη δημόσια αντίληψη. 3. Οι προκλήσεις που θέτει η εκστρατεία στις δημοκρατικές διαδικασίες και την εμπιστοσύνη του κοινού.	Πρόσβαση στο Διαδίκτυο- Ηλεκτρονικές συσκευές (υπολογιστές, tablets ή smartphones)- Σημειωματάρια, στυλό ή ψηφιακές εφαρμογές- Μέσα ενημέρωσης
(30 λεπτά)	Ανάπτυξη λύσεων: Με βάση την ανάλυσή τους, οι ομάδες θα κάνουν καταιγισμό ιδεών και θα αναπτύξουν συστάσεις για βελτίωση.	Χαρτί Flipchart ή πίνακας- Μαρκαδόροι- Υποστηρικτικό υλικό- Ηλεκτρονικές συσκευές (προαιρετικά)

(30 λεπτά)	Ομαδικές παρουσιάσεις: Κάθε ομάδα θα παρουσιάσει τα ευρήματά της και τις προτεινόμενες λύσεις στην τάξη. Οι παρουσιάσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν: 1. Επισκόπηση της πρωτοβουλίας ή του πλαισίου. 2. Βασικές προκλήσεις που εντοπίστηκαν. 3. Προτεινόμενα αντίμετρα.	Project και υπολογιστής για παρουσιάσεις-Flipchart ή πίνακας-Κάρτες σημειώσεων
(20 λεπτά)	Συνεδρία αναστοχασμού: Μετά από όλες τις παρουσιάσεις, οργανώστε μια συνεδρία προβληματισμού όπου οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν.	Flipchart ή πίνακας-Μαρκαδόροι και post its-Έντυπα ανατροφοδότησης

4. ΕΝΟΤΗΤΑ II: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

○ 4.1. Ενότητα II - Στόχοι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σε αυτή την ενότητα, οι εκπαιδευόμενοι θα διερευνήσουν την αναγνώριση βασικών όρων και εννοιών που σχετίζονται με την **διασπορά ψευδών ειδήσεων, την αποπληροφόρηση, την κακή πληροφόρηση, τις φυσαλίδες φίλτρου, τους θαλάμους αντήχησης και τις θεωρίες συνωμοσίας**. Θα εξετάσουν τα χαρακτηριστικά αυτών των φαινομένων και θα προβληματιστούν σχετικά με τον αντίκτυπό τους τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο. Η κατανόηση αυτή θα τους δώσει τη δυνατότητα να αναλύσουν κριτικά τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συμβάλλουν σε αυτά τα ζητήματα και να αναγνωρίσουν τις ευρύτερες επιπτώσεις στην κοινωνία.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σύγχρονη συνεδρία - 2 ώρες

- Περιεχόμενο

Ασύγχρονη συνεδρία - 2 ώρες

- Ασκήσεις

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να προσδιορίσουν και να διακρίνουν μεταξύ των όρων και των εννοιών που σχετίζονται με τη διαταραχή της πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της διασποράς ψευδών ειδήσεων, της αποπληροφόρησης και της κακής πληροφόρησης, και ανάλυση των χαρακτηριστικών τους για την κατανόηση των επιπτώσεών τους στην ψηφιακή εποχή.
- Να προσδιορίσουν και να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις των φυσαλίδων φίλτρου και των θαλάμων αντήχησης στις ατομικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές.
- Να προβληματιστούν σχετικά με το σημερινό περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης εξετάζοντας τους ρόλους των φυσαλίδων φίλτρου και των θαλάμων αντήχησης και να αξιολογήσουν τον αντίκτυπό τους στις ατομικές αντιλήψεις και στον κοινοτικό διάλογο σχετικά με τη διάδοση των πληροφοριών.
- Να εξηγήσουν τους ψυχολογικούς και κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διάδοση των θεωριών συνωμοσίας.

○ 4.2. Αναφορές

- Abrams, Steven (2016). Beyond Propaganda: Soviet Active Measures in Putin's Russia. Connections QJ 15.
- Boberon Rob (2015). Suspicious Minds: Why We Believe Conspiracy Theories. Bloomsbury Publishing, London
- Cauberghs, O., For the Lulz, AI generated hate is a new challenge in the fight against online harm, 2023. www.gnet-research.org
- Cauberghs, O., Jongeren en de impact van sociale media, presentatie, 2024
- Council of Europe. (n.d.). *Information disorder*. <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/information-disorder>
- Critical Balance Erasmus+ Project (2023). E-Book for youth workers on critical thinking and conspiracy theories.
- Defense Information School. (2023, September 5). *Understanding information disorder*. <https://pavilion.dinfos.edu/Article/Article/3582943/>
- De Smet, T., Cauberghs, O., Jaki, S., Voué, P., (2022) Handbook of hate memes, research funded by EOOH.
- Dunning, David (2011). Chapter Five – The Dunning–Kruger Effect: On Being Ignorant of One's Own Ignorance. *Advances in Experimental Social Psychology*. Vol. 44. Academic Press. pp. 247–296.
- European Commission (2020). Identifying conspiracy theories: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_en
- First Draft. (2020, September 24). *Understanding information disorder*. <https://firstdraftnews.org/long-form-article/understanding-information-disorder/>
- Popper, Carl (1963) *The Conspiracy Theory of Society*. In: *The Open Society and its Enemies*. Princeton, N.J., Princeton University Press.
- Shaermer Michael (2022).p *Conspiracy: Why the Rational Believe the Irrational*. JHU Press, Baltimore.
- Sunstein Cass; Vermeule, Adrian (2008). *Conspiracy Theories*. John M. Olin Program in Law and Economics Working Paper No. 387
- Watts Clint (2017). *Disinformation: A Primer In Russian Active Measures And Influence Campaigns*. Statement Prepared for the U.S. Senate Select Committee on Intelligence hearing 30
- West, Mick (2018) *Escaping the Rabbit Hole: How to Debunk Conspiracy Theories Using Facts, Logic, and Respect*. Skyhorse
- COVID: Top 10 current conspiracy theories by Marc Lunas. April 2020: <https://allianceforscience.org/blog/2020/04/covid-top-10-current-conspiracy-theories/>
- Metabunk: <https://www.metabunk.org/home/>
- West Mick (2018). *Escaping the rabbit hole: how to debunk conspiracy theories using facts, logic, and respect*. Skyhorse Publishing, New York

Η σημασία της εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με την ορολογία των ψευδών ειδήσεων, των θεωριών συνωμοσίας και των λειτουργιών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι απαραίτητη σήμερα. Στον ψηφιακό κόσμο, τα παιδιά και οι νέοι έχουν συνεχή πρόσβαση σε τεράστιο όγκο πληροφοριών μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, και δυστυχώς, πολλές από αυτές τις πληροφορίες είναι αναξιόπιστες ή παραπλανητικές. Αυτό εγκυμονεί σημαντικούς κινδύνους για την ανάπτυξή τους, τις δεξιότητες κριτικής σκέψης και την κοσμοθεωρία τους.

Πρώτον, είναι ζωτικής σημασίας για τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν την ορολογία που σχετίζεται με τις ψευδείς ειδήσεις και τις θεωρίες συνωμοσίας. Οι ψευδείς ειδήσεις αναφέρονται σε σκόπιμα κατασκευασμένες ή διαστρεβλωμένες πληροφορίες που παρουσιάζονται ως γεγονότα, ενώ οι θεωρίες συνωμοσίας είναι συχνά αβάσιμοι ισχυρισμοί ότι μυστικές, κακόβουλες ομάδες ευθύνονται για σημαντικά κοινωνικά γεγονότα. Η κατανόηση αυτών των εννοιών επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να βοηθήσουν τους μαθητές να αναγνωρίζουν αξιόπιστες πληροφορίες και να προφυλάσσονται από την εξαπάτηση (EU Science Hub).

Δεύτερον, οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διάδοση θεωριών συνωμοσίας και παραπληροφόρησης. Αμφίβολες ιδέες σχετικά με την εκλογική απάτη, την ασφάλεια του εμβολίου COVID-19 και τους ισχυρισμούς ότι σατανιστές παιδόφιλοι ελέγχουν την κυβέρνηση, για παράδειγμα, περιηγούνται γρήγορα στις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αποφεύγοντας συχνά τους λογοκριτές, ενώ τροφοδοτούν αλγόριθμους που τις προωθούν περαιτέρω (Marwick & Lewis, 2017- Vosoughi et al., 2018). Η υιοθέτηση τέτοιων ιδεών μπορεί να έχει απτές συνέπειες για τον πολιτικό λόγο και τη συμπεριφορά (Jolley et al., 2020), προκαλώντας σοβαρή ανησυχία για τον αντίκτυπο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στις πεποιθήσεις των ατόμων σε επικίνδυνα ψεύδη (Lazer et al., 2018). Η διαδικτυακή εξάπλωση τεχνητής νοημοσύνης που δημιουργείται με μεταμφιεσμένο περιεχόμενο μίσους έχει συνδεθεί πρόσφατα με δράσεις στον πραγματικό κόσμο. Η συνειδητοποίηση αυτών των κρυφών μηνυμάτων είναι καθοριστικής σημασίας για τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς, ώστε να αποτρέψουν την επιρροή τους και την περαιτέρω διάδοση αυτών των κρυφών αφηγήσεων (Caubergs, 2023).

Οι αλγόριθμοι σε πλατφόρμες όπως το Facebook και το YouTube συχνά δίνουν προτεραιότητα στο περιεχόμενο που προκαλεί έντονα συναισθήματα, πράγμα που σημαίνει ότι οι εντυπωσιακές ψευδείς ειδήσεις εξαπλώνονται ταχύτερα και περισσότερο από τις πραγματικές πληροφορίες. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να κατανοήσουν όχι μόνο πώς λειτουργούν αυτοί οι αλγόριθμοι αλλά και πώς να καθοδηγήσουν τους νέους να σκέφτονται κριτικά για τις πληροφορίες που συναντούν στο διαδίκτυο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Ινστιτούτο Reuters).

Επιπλέον, ο μεγαλύτερος κίνδυνος των ψευδών ειδήσεων και των θεωριών συνωμοσίας είναι η ικανότητά τους να διαστρεβλώνουν την αλήθεια και να σπέρνουν τη δυσπιστία στους καθιερωμένους θεσμούς και την επιστήμη. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ριζοσπαστικοποίηση, δυσπιστία απέναντι στην κυβέρνηση, ακόμη και σε επικίνδυνη συμπεριφορά στον "πραγματικό" κόσμο, όπως αποδεικνύεται από τη διάδοση της παραπληροφόρησης σχετικά με το COVID-19. Οι νέοι άνθρωποι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε αυτές τις επιρροές, επειδή οι ικανότητες κριτικής σκέψης τους είναι ακόμη υπό ανάπτυξη (EU Science Hub).

○ 4.3. Υποενότητα - Διαταραχή πληροφοριών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα διερευνά το θέμα της διαταραχής της πληροφορίας, συζητώντας το μηχανισμό της και τους ρόλους του παράγοντα, του μηνύματος και του διερμηνέα, καθώς και τις φάσεις της δημιουργίας, της παραγωγής και της διανομής. Παρουσιάζει τους τρεις κύριους τύπους παραπληροφόρησης και διασποράς ψευδών ειδήσεων, εξηγώντας πώς κάθε τύπος διαφέρει ως προς την πρόθεση και το αποτέλεσμα. Καλύπτει επίσης τους επτά επιμέρους τύπους: σάτιρα ή παρωδία, ψευδής σύνδεση, παραπλανητικό περιεχόμενο, ψευδές πλαίσιο, απατηλό περιεχόμενο, χειραγωγημένο περιεχόμενο και κατασκευασμένο περιεχόμενο. Ο στόχος αυτής της υποενότητας είναι να εφοδιάσει τους εκπαιδευτικούς με τα εργαλεία για την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και της κριτικής σκέψης των μαθητών.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αναλύουν κριτικά τα διάφορα είδη διαταραχής της πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, της διασποράς ψευδών ειδήσεων και της κακής πληροφόρησης.

Στον 21ο αιώνα, το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν φέρει επανάσταση στον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούμε και έχουμε πρόσβαση σε πληροφορίες. Ωστόσο, αυτή η αλλαγή έχει επίσης οδηγήσει σε μια ανησυχητική αύξηση της "διαταραχής της πληροφόρησης". Ο όρος αυτός περιλαμβάνει διάφορες μορφές ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών που διαδίδονται γρήγορα και εύκολα, προκαλώντας σύγχυση στο κοινό και καταστρέφοντας την εμπιστοσύνη σε αξιόπιστες πηγές. Ως εκπαιδευτικοί, είναι σημαντικό να βοηθήσουν τους μαθητές να περιηγηθούν σε αυτό το νέο τοπίο, εφοδιάζοντάς τους με τα εργαλεία για να αναγνωρίζουν και να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που συναντούν.

Αυτή η ενότητα έχει ως στόχο να παρέχει στους εκπαιδευτικούς μια ολοκληρωμένη κατανόηση της έννοιας της διαταραχής της πληροφόρησης, επιτρέποντάς τους να διδάξουν στους μαθητές τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και να ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη.

Ο όρος "ψευδείς ειδήσεις"

Αν και ο όρος "ψευδείς ειδήσεις" έχει γίνει ευρέως γνωστός, δεν αποτυπώνει πλήρως την πολυπλοκότητα της διαταραχής της πληροφόρησης. Το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου που μοιράζεται σήμερα δεν είναι εξ ολοκλήρου ψεύτικο- μάλλον, περιλαμβάνει γνήσιες πληροφορίες που έχουν αφαιρεθεί από το πλαίσιο ή έχουν παραποιηθεί για να εξαπατήσουν. Επιπλέον, η φράση έχει χρησιμοποιηθεί ως πολιτικό όπλο, συχνά για να απαξιώσει τη νόμιμη δημοσιογραφία. Στην πραγματικότητα, πολλοί άνθρωποι συνδέουν πλέον τις "ψεύτικες ειδήσεις" με αξιοσέβαστα μέσα όπως το CNN ή το BBC, υπονομεύοντας έτσι τον ρόλο της επαγγελματικής δημοσιογραφίας στην κοινωνία.

Επομένως, αντί να επικεντρωθούμε αποκλειστικά στις "ψευδείς ειδήσεις", είναι σημαντικό να υιοθετήσουμε τον όρο "διαταραχή της πληροφόρησης" για να συμπεριλάβουμε ένα ευρύτερο φάσμα παραπλανητικών πρακτικών. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει μια πιο διαφοροποιημένη κατανόηση του ζητήματος και προάγει έναν πιο υπεύθυνο διάλογο σχετικά με τις πηγές πληροφοριών που συναντούν οι μαθητές.

Μηχανισμός της διαταραχής της πληροφόρησης

Για να κατανοήσουμε πώς λειτουργεί η διαταραχή των πληροφοριών, πρέπει να εξετάσουμε τον μηχανισμό της μέσω τριών βασικών στοιχείων:

- **Πράκτορας:** Το άτομο ή η ομάδα που είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία ή τη διάδοση ψευδών πληροφοριών. **Οι πράκτορες μπορεί να έχουν ως κίνητρο το οικονομικό κέρδος, την πολιτική εξουσία ή την επιθυμία να δημιουργήσουν χάος.**
- **Μήνυμα:** Η μορφή που παίρνει η ψευδής πληροφορία, όπως ένα μινιμάλ, ένα βίντεο ή ένα ειδησεογραφικό άρθρο. Το μήνυμα διαμορφώνεται έτσι ώστε να απευθύνεται στο κοινό-στόχο, συχνά **χρησιμοποιώντας συναισθηματικά φορτισμένη γλώσσα ή εικόνες.**
- **Διερμηνέας:** Το άτομο ή η ομάδα που λαμβάνει το μήνυμα. Ο τρόπος με τον οποίο το ερμηνεύει και οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει μπορούν να ενισχύσουν τη διάδοση ψευδών πληροφοριών. Για παράδειγμα, ένα άτομο μπορεί να μοιραστεί εν αγνοία του μια παραπλανητική είδηση, βοηθώντας την να φτάσει σε περισσότερους ανθρώπους.

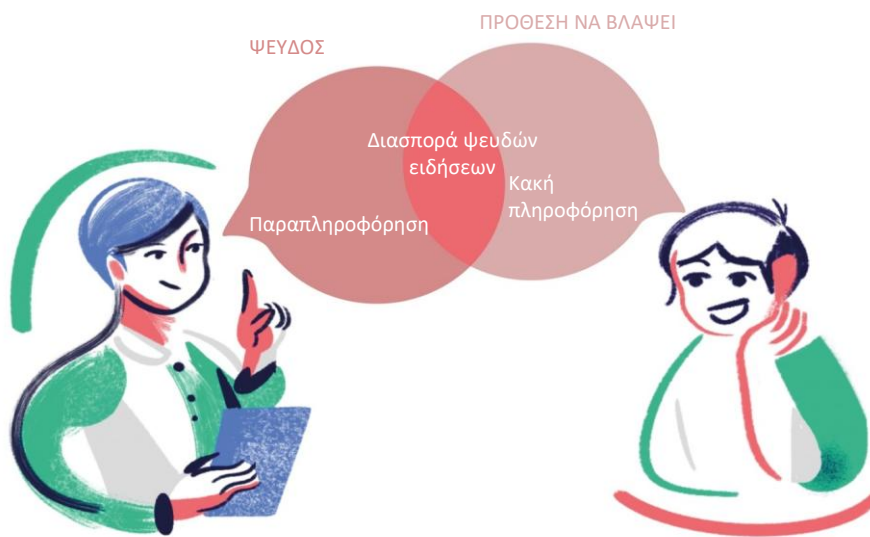
Επιπλέον, η **διαταραχή των πληροφοριών ακολουθεί συνήθως τρεις φάσεις:**

- **Δημιουργία:** Η αρχική ανάπτυξη του παραπλανητικού ή ψευδούς περιεχομένου.
- **Παραγωγή:** Μετατροπή του μηνύματος σε μέσο, είτε πρόκειται για βίντεο, άρθρο ή εικόνα.
- **Διανομή:** Διανομή του περιεχομένου σε διάφορες πλατφόρμες, όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπου μπορεί να γίνει γρήγορα (viral).

Τύποι διαταραχών πληροφόρησης

Η διαταραχή της πληροφόρησης μπορεί να χωριστεί σε τρεις βασικές κατηγορίες, καθεμία από τις οποίες έχει διακριτά χαρακτηριστικά:

- **Παραπληροφόρηση:** Αυτό συμβαίνει όταν μοιράζονται ψευδείς πληροφορίες χωρίς επιβλαβή πρόθεση. Συχνά, τα άτομα διαδίδουν παραπληροφόρηση χωρίς να συνειδητοποιούν ότι είναι ανακριβής. Για παράδειγμα, κάποιος μπορεί να μοιραστεί ένα ξεπερασμένο άρθρο ειδήσεων που πιστεύει ότι εξακολουθεί να είναι σχετικό, διαδίδοντας ακούσια παραπλανητικές πληροφορίες.
- **Διασπορά ψευδών ειδήσεων:** Αναφέρεται σε σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες που δημιουργούνται για να προκαλέσουν βλάβη. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων συχνά καθοδηγείται από οικονομικά οφέλη, πολιτικά κίνητρα ή την επιθυμία να προκληθεί αναστάτωση. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια πολιτικών εκστρατειών, μπορεί να κυκλοφορούν ψευδείς ιστορίες για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη ή να δυσφημίσουν τους αντιπάλους.
- **Κακή πληροφόρηση:** Αυτό περιλαμβάνει τη χρήση γνήσιων πληροφοριών με επιβλαβή πρόθεση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ιδιωτικές πληροφορίες δημοσιοποιούνται για να βλάψουν τη φήμη κάποιου. Εναλλακτικά, αληθινές πληροφορίες παρουσιάζονται εκτός πλαισίου για να δημιουργηθεί μια παραπλανητική αφήγηση.

Υποτύποι της Διαταραχής Πληροφόρησης

Η κατανόηση των επιμέρους τύπων διαταραχής της πληροφόρησης βοηθά στην καλύτερη ταξινόμηση των διαφορετικών τρόπων διάδοσης παραπλανητικού περιεχομένου:

- **Σάτιρα ή παρωδία:** Δεν υπάρχει πρόθεση πρόκλησης βλάβης, αλλά έχει τη δυνατότητα να ξεγελάσει.

Η σάτιρα και η παρωδία, αν και πολύτιμες μορφές τέχνης, μπορούν να γίνουν όπλα στο πλαίσιο της πληροφοριακής αταξίας. Η σάτιρα χρησιμοποιείται συχνά στρατηγικά για τη διάδοση φημών ή θεωριών συνωμοσίας αποφεύγοντας τους ελεγκτές γεγονότων, καθώς οι δημιουργοί της μπορούν να απορρίψουν τυχόν αμφισβητήσεις ισχυριζόμενοι ότι δεν προορίζονται να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Το ζήτημα προκύπτει καθώς η σάτιρα αναδιανέμεται, χάνοντας το αρχικό της πλαίσιο. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν διαθέτουν οπτικές ενδείξεις (όπως τα τμήματα γνώμης στις εφημερίδες), γεγονός που καθιστά δυσκολότερο για το κοινό να αναγνωρίσει τη σάτιρα, οδηγώντας σε πιθανή παρερμηνεία.

- **Ψευδής σύνδεση:** Όταν οι τίτλοι, οι εικόνες ή οι λεζάντες δεν υποστηρίζουν το περιεχόμενο.

Η ψευδής σύνδεση, που συχνά παρατηρείται στο **clickbait**, δηλαδή όταν οι τίτλοι ενός άρθρου είναι εντυπωσιακοί για να τραβήξουν την προσοχή, αλλά δεν ταιριάζουν με το πραγματικό περιεχόμενο του άρθρου. Αυτή η πρακτική μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στους αναγνώστες και να μειώσει την εμπιστοσύνη στις πηγές ειδήσεων. Ενώ κάποιος μπορεί να ισχυριστούν ότι ο αντίκτυπος είναι μικρός επειδή πολλοί είναι εξοικειωμένοι με το **clickbait**, εξακολουθεί να συμβάλλει στη διάδοση της παραπληροφόρησης. Σε μια εποχή που οι εφημερίδες ανταγωνίζονται για την προσοχή, οι δυνατοί τίτλοι μπορούν να ενισχύσουν το αναγνωστικό κοινό, αλλά όταν παραπλανούν, αυτό γίνεται μέρος του προβλήματος της διαταραχής της πληροφόρησης.

- **Παραπλανητικό περιεχόμενο:** Παραπλανητική χρήση πληροφοριών για την πλαισίωση ενός θέματος ή ενός ατόμου.

Το παραπλανητικό περιεχόμενο συμβαίνει όταν οι πληροφορίες παρουσιάζονται με τρόπο που διαστρεβλώνει την πραγματικότητα. Αυτό **μπορεί να περιλαμβάνει την αλλαγή ενός τίτλου για να φανεί πιο δραματικός, την παράθεση μόνο τμημάτων μιας δήλωσης, τη χρήση στατιστικών στοιχείων εκτός πλαισίου ή την παράλειψη γεγονότων που δεν υποστηρίζουν το κύριο σημείο**. Όλοι τείνουν να τονίζουν τα πράγματα που υποστηρίζουν το επιχείρημά τους, αλλά όταν αυτό γίνεται σκόπιμα, ξεγελάει το ακροατήριο ώστε να δει μια **μεροληπτική εκδοχή της αλήθειας**. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε παρανόηση ή σε διαστρεβλωμένη άποψη του θέματος.

- **Ψευδές πλαίσιο:** Όταν γνήσιο περιεχόμενο μοιράζεται με ψευδείς πληροφορίες σχετικά με το πλαίσιο.

Το ψευδές περιεχόμενο αναφέρεται στην κατάχρηση γνήσιου περιεχομένου με την παρουσίασή του με παραπλανητικό ή διαστρεβλωμένο τρόπο. Ενώ το ίδιο το περιεχόμενο είναι πραγματικό, συχνά διαμορφώνεται για να προκαλέσει συναισθήματα ή να υποστηρίξει μια συγκεκριμένη αφήγηση που μπορεί να μην είναι ακριβής. Αυτό είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο επειδή οι άνθρωποι μπορεί να αναγνωρίζουν το περιεχόμενο ως νόμιμο, αλλά δεν αντιλαμβάνονται ότι έχει αφαιρεθεί από το πλαίσιο.

- **Περιεχόμενο απατεώνων:** Όταν αυθεντικές πηγές υποδύονται.

Το περιεχόμενο απατεώνων αναφέρεται σε ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες που χρησιμοποιούν τα λογότυπα, την επωνυμία ή τα ονόματα γνωστών οργανισμών ή αξιόπιστων προσώπων για να εξαπατήσουν τους ανθρώπους. **Δεδομένου ότι ο εγκέφαλός μας βασίζεται σε νοητικές συντομεύσεις, βλέποντας γνωστά εμπορικά σήματα συχνά μας κάνει να πιστεύουμε ότι το περιεχόμενο είναι αξιόπιστο χωρίς να το αμφισβητούμε.** Το ψευδεπίγραφο περιεχόμενο χειραγωγεί αυτή την εμπιστοσύνη μιμούμενο αξιόπιστες πηγές, όπως ειδησεογραφικά πρακτορεία ή διεθνείς οργανισμούς, για να κάνει τις ψευδείς πληροφορίες να φαίνονται νόμιμες.

- **Χειραγωγημένο περιεχόμενο:** Όταν γνήσιες πληροφορίες ή εικόνες χειραγωγούνται για να εξαπατήσουν.

Η χειραγωγή περιεχομένου περιλαμβάνει την αλλοίωση γνήσιων μέσων, όπως φωτογραφίες ή βίντεο, για τη δημιουργία ψευδούς ή παραπλανητικής εντύπωσης. Αυτό συχνά περιλαμβάνει την επεξεργασία ή τον συνδυασμό εικόνων για να αλλάξει το πλαίσιο ή το νόημά τους. Με τον τρόπο αυτό, το αλλοιωμένο περιεχόμενο παρουσιάζεται ως πραγματικό, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει σύγχυση ή παραπλάνηση στους θεατές. Τα χειραγωγημένα μέσα ενημέρωσης μπορεί να είναι ιδιαίτερα επικίνδυνα επειδή τα αρχικά στοιχεία μπορεί να είναι αναγνωρίσιμα, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να εμπιστεύονται την τροποποιημένη έκδοση χωρίς να συνειδητοποιούν ότι έχει τροποποιηθεί για να τους παραπλανήσει.

- **Κατασκευασμένο περιεχόμενο:** Νέο περιεχόμενο που είναι 100% ψευδές, φτιαγμένο για να εξαπατήσει και να βλάψει.

Το κατασκευασμένο περιεχόμενο αναφέρεται σε εντελώς ψευδείς πληροφορίες που επινοούνται με σκοπό την εξαπάτηση. Αυτό το είδος περιεχομένου είναι εντελώς φανταστικό, χωρίς καμία βάση στην πραγματικότητα, και συχνά δημιουργείται για να τραβήξει την προσοχή, να χειραγωγήσει την κοινή γνώμη ή να προκαλέσει βλάβη. Οι κατασκευασμένες ιστορίες μπορούν να γίνουν viral, ειδικά όταν αγγίζουν συναισθηματικά ή αμφιλεγόμενα θέματα. **Αυτές οι ψευδείς αφηγήσεις μπορεί να είναι ιδιαίτερα πειστικές όταν μιμούνται το ύφος των νόμιμων ειδήσεων ή χρησιμοποιούν ρεαλιστικές εικόνες, θολώνοντας περαιτέρω τα όρια μεταξύ γεγονότων και φαντασίας.**

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να εντοπίσουν τις διάφορες μορφές διαταραχής της πληροφόρησης και να κατανοήσουν τον αντίκτυπό τους στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης.

Πίνακας 6 - Δραστηριότητα 4

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(15 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Εξηγήστε εν συντομία την έννοια της διαταραχής της πληροφόρησης και τα είδη της: παραπληροφόρηση, διασπορά ψευδών ειδήσεων και κακή πληροφόρηση. 2. Αποσαφηνίστε τους υποτύπους, όπως το χειραγωγημένο περιεχόμενο, το ψευδές πλαίσιο και το απατηλό περιεχόμενο.	
(45 λεπτά)	Ομαδική εργασία: 1. Ζητήστε από κάθε ομάδα να αναλύσει τα τυπωμένα παραδείγματα που της έχουν δοθεί. 2. Κάθε ομάδα πρέπει: Να προσδιορίσουν ποιος τύπος διαταραχής πληροφοριών υπάρχει στο παράδειγμα. Να εξηγήσουν γιατί το κατηγοριοποίησαν έτσι. Να συζητήσουν τον πιθανό αντίκτυπο που μπορεί να έχει αυτό το περιεχόμενο αν διαδοθεί ευρέως. • Οι ομάδες καταγράφουν την ανάλυσή τους σε flip charts για μετέπειτα συζήτηση. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτοκόλλητες σημειώσεις για να επισημάνουν βασικούς όρους, παραδείγματα ή αμφιβολίες που συναντούν κατά τη διάρκεια της ανάλυσής τους.	Τυπωμένα παραδείγματα διαφόρων τύπων διαταραχής της πληροφόρησης (παραπληροφόρηση, διασπορά ψευδών ειδήσεων και κακής πληροφόρησης, και υποτύποι όπως η σάτιρα, το ψευδές πλαίσιο κ.λπ.).

(15 λεπτά)	Συζήτηση: 1. Οι ομάδες θα παρουσιάσουν τα ευρήματά τους στην ευρύτερη ομάδα χρησιμοποιώντας τα διαγράμματα και εξηγώντας το σκεπτικό τους. 2. Ενθαρρύνετε τις άλλες ομάδες να θέσουν ερωτήσεις ή να αμφισβητήσουν τα συμπεράσματα.	Flip charts και μαρκαδόροι-αυτοκόλλητες σημειώσεις
(20 λεπτά)	Ανακεφαλαίωση: 1. Ως ομάδα, σκεφτείτε πώς αυτοί οι τύποι περιεχομένου μπορούν να επηρεάσουν την αντίληψη του κοινού και την εμπιστοσύνη των μέσων ενημέρωσης. 2. Συζητήστε τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη τους για να βοηθήσουν τους μαθητές να αναγνωρίσουν και να αναλύσουν κριτικά ένα τέτοιο περιεχόμενο. 3. Κατά τη διάρκεια της ανακεφαλαίωσης, χρησιμοποιήστε αυτοκόλλητες σημειώσεις για να δημιουργήσετε έναν "χάρτη του μυαλού" σε ένα flip chart, τονίζοντας επαναλαμβανόμενα θέματα ή έννοιες από τις παρουσιάσεις των ομάδων.	Flip charts και μαρκαδόροι-αυτοκόλλητες σημειώσεις

○ 4.4. Υποεπάρκεια - Επισκόπηση του περιβάλλοντος των μέσων ενημέρωσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΠΑΡΚΕΙΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποεπάρκεια περιλαμβάνει μια εισαγωγή στο τοπίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, στο τοπίο του διαδικτύου και στον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες του διαδικτυακού κόσμου αλληλεπιδρούν εσωτερικά και πώς αυτές οι αλληλεπιδράσεις μπορούν να επηρεάσουν τον "ζωντανό" κόσμο.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποεπάρκειας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση :

- Να αναγνωρίζουν διαφορετικούς τύπους προτύπων επικοινωνίας που μπορεί να εμφανίζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Το διαδίκτυο έχει φέρει επανάσταση στην επικοινωνία, προσφέροντας πρωτοφανείς ευκαιρίες σύνδεσης με άλλους με ποικίλους τρόπους. Σε αυτή την υποεπάρκεια, θα εξερευνήσετε διάφορες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, τις λειτουργίες τους και τους τύπους περιεχομένου που προσφέρουν. Θα αποκτήσετε επίσης γνώσεις σχετικά με τις διαφορετικές μεθόδους δημιουργίας, μετάδοσης, απόκρισης και ερμηνείας των μηνυμάτων στο διαδίκτυο.

Λεξιλόγιο (Μετριάσμος περιεχομένου, emoticons, αλγόριθμοι, θεωρία συνωμοσίας)

- Συντονισμός περιεχομένου

Ο συντονισμός περιεχομένου περιλαμβάνει την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τη διαχείριση του περιεχομένου που δημιουργείται από χρήστες σε πλατφόρμες όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα φόρουμ και οι ιστότοποι, ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τις καθιερωμένες κατευθυντήριες γραμμές, τα πρότυπα και τις νομικές απαιτήσεις. Η διαδικασία αυτή μπορεί να περιλαμβάνει την αφαίρεση ή την τροποποίηση ακατάλληλου, επιβλαβούς ή παράνομου περιεχομένου και τη λήψη μέτρων κατά των χρηστών που παραβιάζουν τους κανόνες της πλατφόρμας. Στόχος είναι η διατήρηση ενός ασφαλούς, σεβαστού και νόμιμου διαδικτυακού περιβάλλοντος.

- Emoticons

Τα emoticons είναι οπτικές αναπαραστάσεις συναισθημάτων μέσω εικόνων, συμβόλων ή συνδυασμών χαρακτήρων.

- Αλγόριθμοι (βλέπε επίσης υποενότητα: Απειλές- Φίλτρο φουσαλίδων & θάλαμοι αντήχησης)

Ένας αλγόριθμος είναι ένας μαθηματικός τύπος ή ένα σύνολο οδηγιών που έχουν σχεδιαστεί για την επίλυση ενός συγκεκριμένου προβλήματος. Στο πλαίσιο του προγραμματισμού, οι αλγόριθμοι χρησιμοποιούνται για να υπαγορεύουν τη συμπεριφορά των συστημάτων σε συγκεκριμένα σενάρια. Για παράδειγμα, ο Ολλανδός μαθηματικός Edsger Dijkstra ανέπτυξε έναν αλγόριθμο για τον υπολογισμό της συντομότερης απόστασης μεταξύ δύο σημείων, ο οποίος σήμερα εφαρμόζεται συνήθως σε συστήματα πλοήγησης. **Οι αλγόριθμοι τροφοδοτούν επίσης μηχανές συστάσεων, όπως αυτή του YouTube, οι οποίες προτείνουν περιεχόμενο με βάση τις προτιμήσεις των χρηστών.**

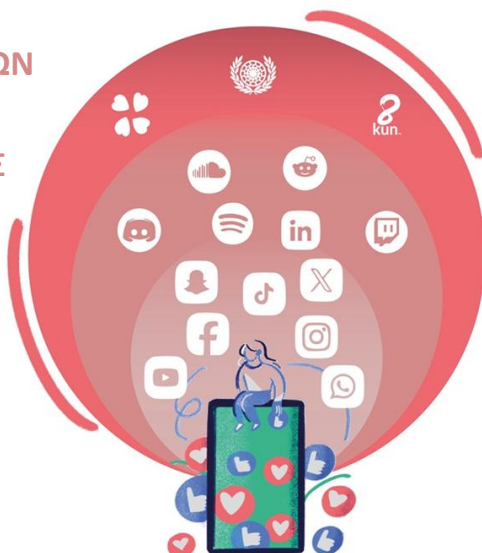
- Θεωρία συνωμοσίας (βλ. επίσης υποενότητα: Θεωρίες συνωμοσίας)

Θεωρία συνωμοσίας είναι η πεποίθηση ή η υπόθεση ότι σημαντικά γεγονότα ή συνθήκες, ιδίως στον κοινωνικό, πολιτικό ή οικονομικό τομέα, είναι αποτέλεσμα μυστικών συνωμοσιών που ενорχηστρώνονται από ισχυρές, συχνά κακόβουλες ομάδες. Όσοι ασπάζονται τις θεωρίες συνωμοσίας αναφέρονται ως συνωμοσιολόγοι.

Το δικό μου τοπίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έναντι του τοπίου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Ο όρος "τα δικά μου μέσα κοινωνικής δικτύωσης" είναι πιο ακριβής από τον όρο "τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης", καθώς η κατανόηση και η χρήση των πλατφορμών διαφέρει σημαντικά ανάλογα με παράγοντες όπως η ηλικία, η γλώσσα και τα ενδιαφέροντα. Η ταξινόμηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που παρουσιάζεται εδώ βασίζεται σε τρία βασικά κριτήρια: ανάλυση περιεχομένου, δημογραφικά στοιχεία των χρηστών και έκταση της συγκράτησης του περιεχομένου.

ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Περιθωριακά (Fringe) Μέσα
Κοινωνικής Δικτύωσης

Εναλλακτικά Μέσα Κοινωνικής
Δικτύωσης

Κύρια Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Κύριες πλατφόρμες

Σε αυτές περιλαμβάνονται ευρέως αναγνωρισμένες πλατφόρμες όπως το YouTube, το Facebook και το WhatsApp.

- Σημαντική βάση χρηστών

Το Facebook, για παράδειγμα, μπορεί να υπερηφανεύεται για περίπου 3,3 δισεκατομμύρια MEX (μηνιαίοι ενεργοί χρήστες), ενώ το X (Twitter) έχει περίπου 400 εκατομμύρια MEX, το TikTok; 1,1 δισεκατομμύρια MEX και το Instagram μετράει 2,35 δισεκατομμύρια MEX. Αυτές οι πλατφόρμες απευθύνονται σε ένα διαφορετικό κοινό όσον αφορά την ηλικία και το υπόβαθρο.

- Περιεχόμενο

Οι κύριες πλατφόρμες φιλοξενούν ένα ευρύ φάσμα περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων κειμένων, εικόνων, βίντεο και ήχου σε διάφορες γλώσσες, όπως τα αραβικά, τα κινεζικά και τα ιαπωνικά.

- Προληπτικός συντονισμός περιεχομένου

Το περιεχόμενο που θεωρείται ακατάλληλο -όπως προσβλητική γλώσσα ή επιβλαβή σύμβολα όπως η σβάστικα- επισημαίνεται ή αποκλείεται αυτόματα. Οι χρήστες μπορούν επίσης να αναφέρουν περιεχόμενο που παρακάμπτει αυτά τα φίλτρα μετριασμού για περαιτέρω εξέταση.

Εναλλακτικές πλατφόρμες

Αυτές οι πλατφόρμες, αν και μικρότερης κλίμακας, εξακολουθούν να προσελκύουν μια σημαντική βάση χρηστών που κυμαίνεται από δεκάδες έως εκατοντάδες εκατομμύρια.

- Εξειδικευμένο κοινό

Οι χρήστες σε αυτές τις πλατφόρμες μοιράζονται συχνά κοινά ενδιαφέροντα, όπως η ψηφιακή φωτογραφία ή η αρχαία ιστορία, και μερικές φορές ομαδοποιούνται ανάλογα με τη γλώσσα ή το πολιτιστικό υπόβαθρο. Ένα παράδειγμα είναι το Vkontakte, ένα ρωσικό ισοδύναμο του Facebook.

- Περιεχόμενο

Όπως και οι κύριες πλατφόρμες, αυτοί οι εναλλακτικοί χώροι προσφέρουν δυνατότητες ανταλλαγής κειμένων, βίντεο και εικόνων.

- Περιορισμένος έλεγχος περιεχομένου

Ο έλεγχος του περιεχομένου είναι συνήθως λιγότερο αυστηρός και οι πλατφόρμες μπορούν να επιτρέψουν περιεχόμενο που θα απαγορευόταν στους κύριους ιστότοπους. Για παράδειγμα, ορισμένες μπορεί να επιτρέπουν τη ρητορική των νεοναζί, ενώ αποκλείουν περιεχόμενο με θρησκευτικές προεκτάσεις.

Περιθωριακές (Fringe) Πλατφόρμες

Αυτές οι πλατφόρμες απευθύνονται σε μικρότερες, πιο ομοιογενείς ιδεολογικά ομάδες.

- Περιορισμένη βάση χρηστών

Παρόλο που οι περιθωριακές πλατφόρμες μπορεί να έχουν λιγότερους χρήστες, συνήθως εκατοντάδες χιλιάδες, οι κοινότητές τους τείνουν να είναι ιδιαίτερα επιλεκτικές και να προστατεύουν την ιδεολογική τους καθαρότητα.

- Περιεχόμενο

Το περιεχόμενο σε αυτές τις πλατφόρμες μπορεί να είναι ακραίο και ανησυχητικό, συχνά εστιάζοντας σε πολιτικά ή ιδεολογικά ζητήματα που απευθύνονται σε εξειδικευμένες ομάδες όπως οι νεοναζί ή οι αντιθρησκευτικοί εξτρεμιστές.

- Ελάχιστος μετριασμός περιεχομένου

Λόγω της ομοιογενούς φύσης αυτών των ομάδων, ο έλεγχος του περιεχομένου είναι σπάνιος και οι χρήστες είναι απίθανο να αναφέρουν ακατάλληλο περιεχόμενο. Ως αποτέλεσμα, το επιβλαβές υλικό συχνά μένει ανεξέλεγκτο.

Η δομή του Διαδικτύου

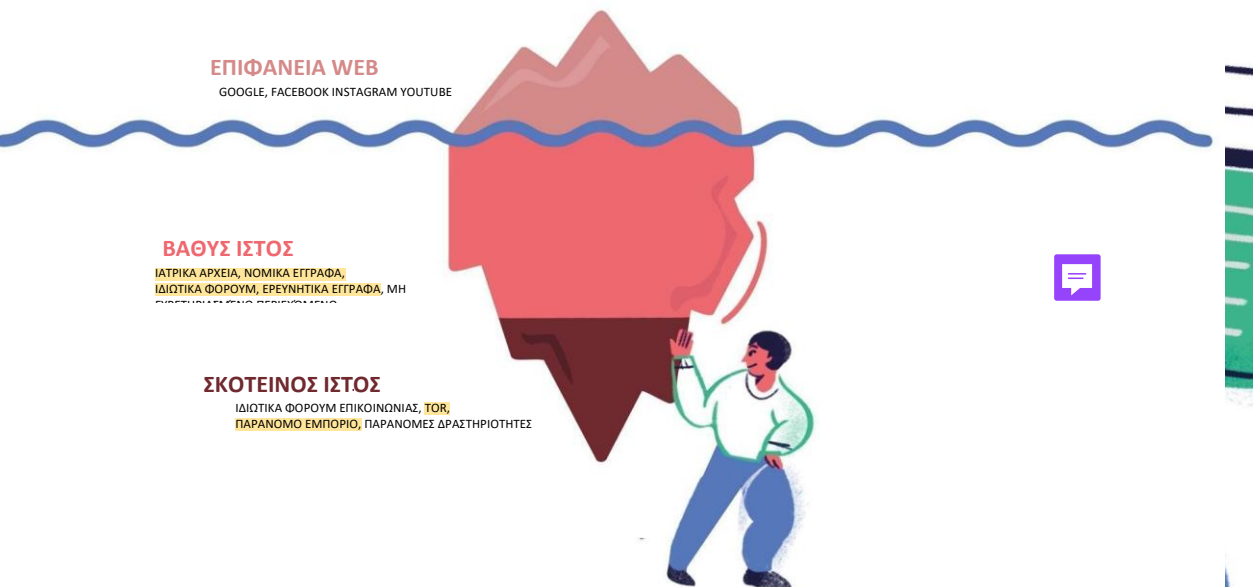
Το διαδίκτυο χωρίζεται σε διάφορα επίπεδα, με το **επιφανειακό δίκτυο** να είναι το πιο προσβάσιμο. Ο **βαθύς ιστός** και ο **σκοτεινός ιστός**, ωστόσο, λειτουργούν **εκτός του πεδίου εφαρμογής των παραδοσιακών μηχανών αναζήτησης** και εξυπηρετούν διαφορετικές λειτουργίες.

Βαθύς Ιστός

Περιλαμβάνει όλες τις ιστοσελίδες που δεν ευρετηριάζονται από τις μηχανές αναζήτησης, όπως **ιδιωτικές βάσεις δεδομένων, λογαριασμούς ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και συστήματα ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών**. Η πρόσβαση σε αυτό το περιεχόμενο απαιτεί κατάλληλα διαπιστευτήρια και χρησιμοποιείται γενικά για νόμιμους σκοπούς.

Σκοτεινός Ιστός

Ένα μικρότερο υποσύνολο του βαθύ ιστού, προσβάσιμο μόνο μέσω ειδικού λογισμικού όπως το πρόγραμμα περιήγησης Tor. **Παρέχει ανωνυμία στους χρήστες και συχνά συνδέεται με παράνομες δραστηριότητες, αν και χρησιμοποιείται επίσης από δημοσιογράφους, ακτιβιστές και πληροφοριοδότες για ασφαλή επικοινωνία.**

Σχήμα - Η δομή του διαδικτύου

(Πηγή: Cauberghe, O. (2024))

Ανάλυση επικοινωνίας: Δημιουργικότητα και Κίνδυνος

Διάφορες διαδικτυακές πλατφόρμες επιτρέπουν στους χρήστες να μεταδίδουν κωδικοποιημένα ή κρυπτογραφημένα μηνύματα, συμπεριλαμβανομένου ρατσιστικού ή εξτρεμιστικού περιεχομένου, χρησιμοποιώντας σύμβολα, μιμίδια και υλικό που δημιουργείται από τεχνητή νοημοσύνη. Αυτές οι επικοινωνίες μπορεί να έχουν επιπτώσεις στον πραγματικό κόσμο, ενθαρρύνοντας ενδεχομένως επιβλαβείς συμπεριφορές.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να αποκτήσουν οι μαθητές τα εργαλεία για να αναγνωρίζουν, να ερμηνεύουν και να αντιμετωπίζουν τους διάφορους τύπους επικοινωνίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Πίνακας 7 - Δραστηριότητα 5

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(15 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Δώστε μια σύντομη επισκόπηση της δραστηριότητας, εστιάζοντας στην ανάλυση των κρυφών μηνυμάτων στη διαδικτυακή επικοινωνία.	Εικόνες με κρυφά μηνύματα
(45 λεπτά)	Ομαδική εργασία: Κάθε ομάδα θα: 1. Εντοπίσει τα κρυμμένα μηνύματα στο παρεχόμενο υλικό. 2. Εξηγήσει το σκεπτικό της για την κατηγοριοποίηση του περιεχομένου με τον τρόπο που το έκαναν. 3. Συζητήσει τις πιθανές επιπτώσεις της ευρείας κοινοποίησης τέτοιου περιεχομένου.	Εκτυπωμένα παραδείγματα μιμιδιών, συνδυασμών emoticon κ.λπ. (5 τύποι)- αυτοκόλλητες σημειώσεις ή μπλοκ σημειώσεων
(15 λεπτά)	Συζήτηση: 1. Οι ομάδες θα παρουσιάσουν τα ευρήματά τους στις μεγαλύτερες ομάδες, ενθαρρύνοντας το διάλογο και την κριτική σκέψη.	Flip charts και μαρκαδόροι

(20 λεπτά)	Ανακεφαλαίωση: 1. Ο εκπαιδευτής θα αποσαφηνίσει τους διάφορους τύπους διαδικτυακής επικοινωνίας και θα παράσχει πρόσθετες πληροφορίες, όπου χρειάζεται. Ολοκληρώστε τη δραστηριότητα με μια συζήτηση σχετικά με τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τους εκπαιδευτικούς και τις στρατηγικές για την ενσωμάτωση παρόμοιων δραστηριοτήτων στην τάξη, ώστε να βοηθηθούν οι μαθητές να περιηγηθούν και να αξιολογήσουν κριτικά τις διαδικτυακές πληροφορίες. Η άσκηση αυτή προάγει την κριτική σκέψη και τη συνεργασία, επιτρέποντας στους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν καλύτερα την πληροφοριακή διαταραχή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.	
------------	---	--

Παραδείγματα κρυφών μηνυμάτων για τη Δραστηριότητα

ο 4.5. Υποενότητα - Απειλή - Φίλτρο φυσαλίδων & θάλαμοι αντήχησης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα θα διερευνήσει τις απειλές που θέτουν οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες, ιδίως οι **αλγόριθμοι, η τεχνητή νοημοσύνη, οι φυσαλίδες φίλτρων και οι θάλαμοι αντήχησης που διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο καταναλώνονται οι πληροφορίες στο διαδίκτυο**. Οι μηχανισμοί αυτοί μπορούν να δημιουργήσουν **απομονωμένα περιβάλλοντα πληροφόρησης**. Οι εκπαιδευτικοί θα εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι τεχνολογίες επηρεάζουν την κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης από τους μαθητές και θα αναπτύξουν στρατηγικές που θα τους βοηθήσουν να περιηγηθούν κριτικά σε αυτές τις προκλήσεις.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση:

- Να εντοπίζουν και να αξιολογούν τις επιπτώσεις των φυσαλίδων φίλτρου και των θαλάμων αντήχησης στις ατομικές πεποιθήσεις και συμπεριφορές.

Στο σημερινό περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης, οι ψηφιακές τεχνολογίες, όπως οι αλγόριθμοι και η τεχνητή νοημοσύνη (TN), διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση των πληροφοριών που συναντάτε. Οι τεχνολογίες αυτές επηρεάζουν το περιεχόμενο που βλέπετε, συχνά χωρίς καν να το αντιλαμβάνεστε. Για παράδειγμα, σκεφτείτε τα βίντεο που σας προτείνονται στο YouTube ή τις αναρτήσεις που εμφανίζονται στη ροή σας στο Facebook. Αυτές **οι προτάσεις δεν είναι τυχαίες - καθοδηγούνται από αλγόριθμους που παρακολουθούν τη δραστηριότητά σας στο διαδίκτυο**. Η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας αυτών των συστημάτων είναι ζωτικής σημασίας για την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο μπορούν να επηρεάσουν ανεπαίσθητα τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεστε τις πληροφορίες.

Ας αναλύσουμε τις βασικές έννοιες που πρέπει να γνωρίζετε:

- **Οι αλγόριθμοι** είναι οι ψηφιακές διαδικασίες που χρησιμοποιούν πλατφόρμες όπως το Facebook, το YouTube και η Google για **να αποφασίσουν ποιο περιεχόμενο θα σας εμφανίσουν**. Για παράδειγμα, αν σας αρέσουν συχνά ή μοιράζεστε αναρτήσεις σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα, όπως περιβαλλοντικά ζητήματα, ο αλγόριθμος θα δώσει προτεραιότητα στο περιεχόμενο που σχετίζεται με αυτό το θέμα και θα σας το εμφανίζει περισσότερο. **Ενώ αυτό μπορεί να είναι χρήσιμο, μπορεί επίσης να περιορίσει την έκθεσή σας σε άλλες απόψεις,**

δημιουργώντας αυτό που είναι γνωστό ως "φούσκα φίλτρου". Σε μια **φούσκα φίλτρου**, τείνετε να βλέπετε περιεχόμενο που ενισχύει τις υπάρχουσες πεποιθήσεις και τα ενδιαφέροντά σας. Για παράδειγμα, αν έχετε ισχυρές απόψεις για την κλιματική αλλαγή, μπορεί να βλέπετε μόνο άρθρα ή βίντεο που υποστηρίζουν τις απόψεις σας, ενώ οι αντίθετες απόψεις φιλτράρονται. Αυτό μπορεί να σας δυσκολεύει να αποκτήσετε πλήρη εικόνα ή να δείτε το θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

- Παρομοίως, μπορεί να βρεθείτε σε έναν **θάλαμο αντήχησης**. Οι θάλαμοι αντήχησης εμφανίζονται σε χώρους όπου συγκεντρώνονται ομοϊδεάτες, όπως ορισμένα διαδικτυακά φόρουμ ή ομάδες κοινωνικών μέσων. Σε αυτούς τους χώρους, παρόμοιες απόψεις επαναλαμβάνονται και ενισχύονται, ενώ αντίθετες απόψεις συχνά απορρίπτονται ή γελοιοποιούνται. Για παράδειγμα, ένα άτομο που επισκέπτεται συχνά ομάδες θεωριών συνωμοσίας μπορεί να εκτίθεται σε μια συνεχή ροή περιεχομένου που υποστηρίζει αυτές τις θεωρίες, με ελάχιστη ή καθόλου έκθεση σε περιεχόμενο που τις καταρρίπτει. Αυτό ενισχύει τις πεποιθήσεις τους και τους κάνει πιο ανθεκτικούς σε νέες ή αντιφατικές πληροφορίες.
- Οι **τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης** τροφοδοτούν πολλούς από αυτούς τους αλγόριθμους, μαθαίνοντας από τις αλληλεπιδράσεις σας και προβλέποντας τι μπορεί να θέλετε να δείτε στη συνέχεια. Πάρτε για παράδειγμα το TikTok: η τεχνητή νοημοσύνη της εφαρμογής μαθαίνει συνεχώς τι είδους βίντεο παρακολουθείτε ή αλληλεπιδράτε με αυτά και χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για να σας προτείνει περισσότερο περιεχόμενο που προβλέπει ότι θα σας κρατήσει απασχολημένους. Ωστόσο, αυτό καθίσταται προβληματικό όταν τα συστήματα ΤΝ δίνουν προτεραιότητα στο περιεχόμενο που τραβάει την προσοχή σας - όπως οι εντυπωσιακές ή συναισθηματικά φορτισμένες αναρτήσεις - έναντι του περιεχομένου που είναι τεκμηριωμένο ή ισορροπημένο. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των αμερικανικών εκλογών του 2016, διαπιστώθηκε ότι ο αλγόριθμος του Facebook έδινε προτεραιότητα σε αμφιλεγόμενες πολιτικές αναρτήσεις, πολλές από τις οποίες διέδιδαν παραπληροφόρηση, επειδή ήταν πιο πιθανό να προσελκύσουν τους χρήστες. Αυτό σημαίνει ότι οι ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες, όπως οι ψευδείς ειδήσεις, μπορούν να γίνουν γρήγορα viral, επειδή προκαλούν συναισθηματικές αντιδράσεις και ταιριάζουν στις αφηγήσεις που οι χρήστες έχουν ήδη την τάση να πιστεύουν.

Οι φουσαλίδες φίλτρων, οι θάλαμοι αντήχησης, οι αλγόριθμοι και η τεχνητή νοημοσύνη διαμορφώνουν τα μέσα ενημέρωσης που καταναλώνονται. Για παράδειγμα, αν παρακολουθούμε συχνά βίντεο για ένα πολιτικό κόμμα στο YouTube, θα παρατηρήσουμε πώς η πλατφόρμα προτείνει περισσότερα βίντεο από την ίδια οπτική γωνία; Ή πώς ορισμένοι τύποι ειδησεογραφικών άρθρων είναι πιο πιθανό να εμφανίζονται στις ροές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης; Σκεφτείτε πόσο συχνά συναντάτε περιεχόμενο που επιβεβαιώνει παρά αμφισβητεί τις πεποιθήσεις σας. Αναγνωρίζοντας αυτά τα μοτίβα, μπορούμε να λάβουμε μέτρα για να αναζητήσουμε διαφορετικές προοπτικές, να ερευνήσουμε ενεργά και να αποφύγουμε να παγιδευτούμε σε στενές, επιμελημένες φούσκες πληροφοριών.

Ακολουθούν ορισμένα **συγκεκριμένα βήματα που μπορούμε να κάνουμε**:

- Διαφοροποιήστε τις πηγές πληροφοριών σας:
 - ο Προσπαθήστε συνειδητά να παρακολουθείτε ένα ευρύ φάσμα ειδησεογραφικών πηγών, ιδίως εκείνων με διαφορετικές πολιτικές ή ιδεολογικές απόψεις. Για παράδειγμα, αν συνήθως διαβάζετε ένα είδος εφημερίδας ή ιστότους, προσπαθήστε να διαβάσετε άλλες που προσφέρουν αντίθετες απόψεις.
 - ο Εγγραφείτε σε ανεξάρτητα ειδησεογραφικά πρακτορεία ή παγκόσμια μέσα ενημέρωσης που προσφέρουν πιο ισορροπημένη κάλυψη για να διευρύνετε την οπτική σας.
- Προσαρμόστε τις ροές σας στα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης:
 - ο Πολλές πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης σας επιτρέπουν να ακολουθείτε διαφορετικά θέματα ή να κάνετε σίγαση συγκεκριμένου περιεχομένου. Χρησιμοποιήστε αυτές τις ρυθμίσεις για να διαφοροποιήσετε τα είδη των πληροφοριών που εμφανίζονται στη ροή σας.
 - ο Ακολουθήστε ενεργά ειδικούς, ακαδημαϊκούς ή ανθρώπους με διαφορετικό υπόβαθρο για να εκθέσετε τον εαυτό σας σε διαφορετικές απόψεις. Για παράδειγμα, ακολουθήστε δημόσια πρόσωπα ή σελίδες από διαφορετικές πολιτικές πλευρές.
- Χρησιμοποιήστε ιστότοπους ελέγχου γεγονότων:
 - ο Πριν αποδεχτείτε ή μοιραστείτε πληροφορίες, ελέγξτε τις χρησιμοποιώντας αξιόπιστες ιστοσελίδες ελέγχου γεγονότων, όπως οι Snopes, FactCheck.org ή BBC Reality Check. Αυτό θα σας βοηθήσει να διασφαλίσετε ότι έχετε να κάνετε με ακριβείς πληροφορίες και όχι με εντυπωσιοθηρικές ή προκατειλημμένες αναφορές.
- Αναζητήστε αντίθετες απόψεις:
 - ο Προκαλέστε τον εαυτό σας αναζητώντας περιεχόμενο που παρουσιάζει την άλλη πλευρά ενός θέματος που σας ενδιαφέρει. Για παράδειγμα, αν διαβάζετε ένα άρθρο που υποστηρίζει τη μία πλευρά ενός επιχειρήματος, βρείτε ένα άλλο άρθρο που υποστηρίζει την αντίθετη πλευρά για να συγκρίνετε τη συλλογιστική και τα αποδεικτικά στοιχεία.
- Συμμετέχετε σε συζητήσεις εκτός των συνηθισμένων σας κύκλων:
 - ο Συμμετέχετε σε φόρουμ, συζητήσεις ή ομάδες που ενθαρρύνουν εποικοδομητικές συζητήσεις για διαφορετικές απόψεις. Η ενασχόληση με ανθρώπους που σκέφτονται διαφορετικά μπορεί να προσφέρει νέες ιδέες και να μειώσει την έκθεσή σας σε θαλάμους αντήχησης.
- Αναζητήστε πληροφορίες χρησιμοποιώντας ουδέτερες λέξεις-κλειδιά:
 - ο Όταν ερευνάτε ένα θέμα, προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε ουδέτερες, λιγότερο συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις-κλειδιά. Αυτό μπορεί να σας βοηθήσει να βρείτε πιο ισορροπημένες πληροφορίες και να αποφύγετε περιεχόμενο που ενισχύει τις υπάρχουσες προκαταλήψεις.
- Να είστε επικριτικοί απέναντι στους αλγόριθμους:
 - ο Κατανοήστε ότι το περιεχόμενο που βλέπετε συχνά επιμελείται από αλγόριθμους που έχουν σχεδιαστεί για να σας κρατούν απασχολημένους. Αναλάβετε ενεργό ρόλο ρωτώντας γιατί σας εμφανίζονται συγκεκριμένες πληροφορίες. Χρησιμοποιήστε επεκτάσεις του προγράμματος περιήγησης ή εργαλεία που σας βοηθούν να παρακολουθείτε πώς οι πλατφόρμες προσαρμόζουν τη ροή σας.
- Ελέγξτε τις πληροφορίες με πολλαπλές πηγές:

- ο Μην βασίζεστε σε μία μόνο πηγή ειδήσεων ή πληροφοριών. Πάντα να διασταυρώνετε τα γεγονότα σε πολλαπλές πλατφόρμες, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των ακαδημαϊκών πηγών.
- Περιορίστε την εμπλοκή με εντυπωσιακό περιεχόμενο:
 - ο Να είστε προσεκτικοί με την ενασχόληση με συναισθηματικά φορτισμένο ή εντυπωσιακό περιεχόμενο, καθώς οι αλγόριθμοι δίνουν προτεραιότητα στην προβολή τέτοιου περιεχομένου. Ο περιορισμός των κλικ και των κοινοποιήσεων σε αυτές τις αναρτήσεις θα μειώσει την επιρροή τους στο τι θα σας εμφανίζεται στο μέλλον.

Πρόσθετοι πόροι / περαιτέρω ανάγνωση:

- **The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You** by Eli Pariser. New. York: Penguin Press, 2011. 294 pp. ISBN: 978-0-670-92038-9 (book)
- Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism" by Safiya Umoja Noble Safiya Umoja Noble, published by: NYU Press (book)
- How AI is Shaping the News You See, Goethe institut, retrieved on 29.09.2024: <https://www.goethe.de/pri/k40/en/lan/aij.html>
- Ranalli, C., & Malcom, F. (2023). What's so bad about echo chambers? Inquiry, 1–43. <https://doi.org/10.1080/0020174X.2023.2174590>
- "Why is it so hard to escape from the echo chamber" Article retrieved on 29.09.2024: <https://aeon.co/essays/why-its-as-hard-to-escape-an-echo-chamber-as-it-is-to-flee-a-cult>

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν την έννοια των θαλάμων αντήχησης και τον αντίκτυπό τους στις προοπτικές και τις πεποιθήσεις.

Πίνακας 8 - Δραστηριότητα 6

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(10 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Ξεκινήστε παρουσιάζοντας εν συντομία την έννοια των θαλάμων αντήχησης. Εξηγήστε ότι ένας θάλαμος αντήχησης είναι ένα περιβάλλον όπου ένα άτομο συναντά μόνο πληροφορίες ή απόψεις που αντανakλούν και ενισχύουν τις δικές του, οδηγώντας συχνά σε μια στρεβλή κατανόηση της πραγματικότητας.	
(20 λεπτά)	Εξερεύνηση των μέσων ενημέρωσης: 1. Δώστε σε κάθε ομάδα μια ποικιλία πηγών μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων άρθρων με διαφορετικές οπτικές γωνίες για ένα θέμα (π.χ. κλιματική αλλαγή, μετανάστευση, τεχνολογία). 2. Ζητήστε από τις ομάδες να αναλύσουν τις πηγές και να τις ταξινομήσουν σε δύο στήλες: - Συμφωνώ: Πηγές που συμφωνούν με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις τους. - Διαφωνώ: Πηγές που αμφισβητούν τις πεποιθήσεις τους.	Πρόσβαση σε διάφορες πηγές μέσων ενημέρωσης (άρθρα ειδήσεων, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, βίντεο κ.λπ.)
(15 λεπτά)	Συζήτηση: 1. Ζητήστε από κάθε ομάδα να συζητήσει τις πηγές που έχει κατηγοριοποιήσει. Ενθαρρύνετε τους να σκεφτούν:	

	- Πόσες πηγές βρήκαν που συμφωνούσαν με τις απόψεις τους σε σύγκριση με εκείνες που διαφωνούσαν; - Αισθάνθηκαν άνετα ή άβολα διαβάζοντας τις πηγές που διαφωνούσαν μαζί τους; Γιατί; - Πώς μπορεί αυτό να αντικατοπτρίζει τις συνήθειές τους να καταναλώνουν μέσα ενημέρωσης εκτός της τάξης;	
(15 λεπτά)	Αναστοχασμός και ενημέρωση: 1. Συγκεντρώστε ξανά την τάξη και ζητήστε από κάθε ομάδα να μοιραστεί τα ευρήματά της. Γράψτε τα βασικά σημεία στον πίνακα, τονίζοντας τα μοτίβα στις εμπειρίες τους. 2. Συζητήστε ερωτήσεις όπως: - Πώς οι θάλαμοι αντήχησης επηρεάζουν την κατανόηση πολύπλοκων θεμάτων; - Ποιες είναι οι πιθανές συνέπειες του να ζει κανείς σε έναν θάλαμο αντήχησης για τα άτομα και την κοινωνία; - Πώς μπορούμε να αναζητήσουμε συνειδητά διαφορετικές οπτικές γωνίες για να ξεφύγουμε από τους θαλάμους αντήχησης;	Ένας μεγάλος πίνακας ή ένα flip chart-Μαρκαδόροι
(10 λεπτά)	Προσωπικός προβληματισμός: 1. Ζητήστε από τους μαθητές να γράψουν έναν σύντομο προβληματισμό στο ημερολόγιό τους χρησιμοποιώντας τις ακόλουθες προτάσεις: - Ποια είναι μια νέα διαπίστωση που αποκομίσατε σχετικά με τους θαλάμους αντήχησης; - Πώς μπορείτε να βεβαιωθείτε ότι εκτίθεστε σε μια ποικιλία απόψεων στη δική σας ζωή;	Ημερολόγια αναστοχασμού ή χαρτί

○ 4.6. Υποενότητα - Θεωρίες συνωμοσίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα διερευνά το θέμα των θεωριών συνωμοσίας - τι είναι, ποιοι πιστεύουν σε αυτές, ποιος συμβάλλει στην εξάπλωσή τους και ποιες είναι οι συνέπειες σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Στη συνέχεια προτείνει ορισμένα βήματα για το τι μπορεί να γίνει για το πρόβλημα

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να εξηγήσουν τους ψυχολογικούς και κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διάδοση των θεωριών συνωμοσίας.

Τι είναι η θεωρία συνωμοσίας;

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για το τι είναι οι θεωρίες συνωμοσίας. Αυτός εδώ εκπονήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την **UNESCO** (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020):

Η θεωρία συνωμοσίας είναι η πεποίθηση ότι ορισμένα γεγονότα ή καταστάσεις χειραγωγούνται κρυφά στο παρασκήνιο από ισχυρές δυνάμεις με αρνητικές προθέσεις.

Οι θεωρίες συνωμοσίας έχουν συνήθως **6 κοινά στοιχεία** (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020):

1. Μια υποτιθέμενη, μυστική **συνωμοσία**.
2. Ομάδα **συνωμοτών**.
3. "**Αποδεικτικά στοιχεία**" που φαίνεται να υποστηρίζουν τη θεωρία συνωμοσίας.
4. Υποδηλώνουν λανθασμένα ότι **τίποτα δεν συμβαίνει τυχαία** και ότι δεν υπάρχουν συμπτώσεις- τίποτα δεν είναι όπως φαίνεται και όλα συνδέονται μεταξύ τους.
5. Διαχωρίζουν τον κόσμο σε **καλό ή κακό**.
6. **Αποδιοπομπαίοι τράγοι** για ανθρώπους και ομάδες.

Ας δούμε ένα παράδειγμα: Η εξάπλωση του COVID-19, η οποία αναστάτωσε τη ζωή των ανθρώπων σε πρωτοφανή κλίμακα, σίγουρα δεν ήταν απλώς μια σύμπτωση (σημείο 4). Αντιθέτως, υπάρχει κάθε λόγος να πιστεύουμε ότι ο ιός δημιουργήθηκε σε εργαστήριο (σημείο 1). Αυτό έγινε από την παγκόσμια ελίτ (σημείο 2), προκειμένου να περιοριστεί η ελευθερία των ανθρώπων και να επιβληθούν υποχρεωτικοί εμβολιασμοί, οι οποίοι θα προκαλούσαν υπογονιμότητα και θα σκότωναν μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Αρκεί να δει κανείς τα βίντεο όλων των ανθρώπων που αρρωσταίνουν μετά τον εμβολιασμό για να πειστεί (σημείο 3). Ο λαός ξεπουλιέται από μια διεφθαρμένη επιστημονική κοινότητα που υποστηρίζει τα μέτρα (σημείο 5). Τελικά, η ευθύνη ανήκει στην κυβέρνηση, η οποία πρέπει να μην υπακούσει (σημείο 6).

Δεν μοιράζονται όλες οι θεωρίες συνωμοσίας και τα 6 κοινά στοιχεία, αλλά οι περισσότερες μοιράζονται. **Δεν είναι καθόλου νέο φαινόμενο - αποτελούν μέρος της ανθρώπινης κοινωνίας τουλάχιστον όσο και η καταγεγραμμένη ιστορία.**

Ποιοι πιστεύουν στις θεωρίες συνωμοσίας;

Μια από τις κύριες αιτίες της πίστης στις θεωρίες συνωμοσίας είναι το γεγονός ότι οι άνθρωποι σπάνια εξετάζουν λογικά όλες τις πεποιθήσεις τους. Αντ' αυτού, συνήθως τις υιοθετούν από άλλους ανθρώπους που εμπιστεύονται. Οι ερευνητές Sunstein και Vermeule εξηγούν αυτό το φαινόμενο (Sunstein- Vermeule 2008, σ. 9):

*"Για τα περισσότερα από αυτά που πιστεύουν ότι γνωρίζουν, τα ανθρώπινα όντα δεν έχουν προσωπική ή άμεση πληροφόρηση- πρέπει να βασίζονται στο τι πιστεύουν οι άλλοι άνθρωποι. Σε ορισμένους τομείς, οι άνθρωποι υποφέρουν από μια **"ανάπηρη επιστημολογία"**, με την έννοια ότι γνωρίζουν πολύ λίγα πράγματα, και αυτά που γνωρίζουν είναι λάθος".*

Μια άλλη ευρέως διαδεδομένη εξήγηση έχει προταθεί από τον David Dunning - όταν οι άνθρωποι ασχολούνται με πολύπλοκα φαινόμενα, συχνά δεν έχουν την ίδια την ικανότητα να κατανοήσουν την πολυπλοκότητα που αντιμετωπίζουν και, κατά συνέπεια, υπερεκτιμούν κατά πολύ τη δική τους ικανότητα να τα κατανοήσουν και να παράγουν συνεκτικές εξηγήσεις. Πρόκειται για το λεγόμενο φαινόμενο Dunning-Kruger (Dunning, 2011, σ. 248):

*"Το εύρος της άγνοιας των ανθρώπων είναι συχνά αόρατο γι' αυτούς. Αυτή η μετα-άγνοια (ή άγνοια της άγνοιας) προκύπτει επειδή η έλλειψη εμπειρίας και γνώσης συχνά κρύβεται στη σφαίρα των "άγνωστων αγνώστων" ή συγκαλύπτεται από εσφαλμένες πεποιθήσεις και γνώσεις υποβάθρου που φαίνονται επαρκείς μόνο για το συμπέρασμα μιας σωστής απάντησης. **Οι κακές επιδόσεις σε πολλούς κοινωνικούς και πνευματικούς τομείς φαίνεται να αγνοούν σε μεγάλο βαθμό το πόσο ελλιπής είναι η τεχνογνωσία τους.** Οι ελλείψεις τους τους αφήνουν με διπλό βάρος - όχι μόνο οι ελλιπείς και λανθασμένες γνώσεις τους τους οδηγούν στο να κάνουν λάθη, αλλά οι ίδιες ακριβώς ελλείψεις τους εμποδίζουν επίσης να αναγνωρίσουν πότε κάνουν λάθη και πότε οι άλλοι άνθρωποι επιλέγουν πιο σοφά".*

Ωστόσο, ο συγγραφέας Michael Shermer ισχυρίζεται ότι η εστίαση στους γνωστικούς περιορισμούς των ανθρώπων (τι κάνουν λάθος) χάνει τους πραγματικούς λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι υιοθετούν συνωμοτικές πεποιθήσεις. Πολύ συχνά αυτοί δεν αφορούν απλώς την απλή παραγωγή

μιας συνεκτικής εξήγησης των υπαρχόντων γεγονότων. Παίζουν ρόλο και άλλα ισχυρά κίνητρα, όπως οι βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις, το ανήκειν σε μια ομάδα και οι μηχανισμοί αντιμετώπισης που δημιουργήθηκαν πριν από πολύ καιρό (Shaermer 2022 σ. X):

1. Συνωμοσιολογία με πληρεξούσιο. Πολλές θεωρίες συνωμοσίας είναι υποκατάστατα ενός διαφορετικού τύπου συνωμοσιολογικής αλήθειας - μιας βαθύτερης μυστικιστικής, ψυχολογικής ή βιωματικής αλήθειας. Ως εκ τούτου, οι λεπτομέρειες και η αληθοφάνεια των συγκεκριμένων θεωριών συνωμοσίας είναι λιγότερο σημαντικές από τις πλουσιότερες αλήθειες που εκπροσωπούνται σε αυτές, οι οποίες συχνά **περιέχουν αυτοπροσδιοριζόμενες, υπαρξιακές και ηθικές σημασίες**, που συχνά περιλαμβάνουν εξουσία - τόσο για τον συνωμοσιολόγο όσο και για τους αντιλαμβανόμενους συνωμότες.

2. Φυλετική συνωμοσιολογία: Πολλές θεωρίες συνωμοσίας κρύβουν στοιχεία άλλων πεποιθήσεων, δογμάτων και αρχαίων ή προηγούμενων θεωριών συνωμοσίας που πιστεύονταν ή κρατούνταν επί μακρόν ως βασικά στοιχεία της πολιτικής, θρησκευτικής, κοινωνικής ή φυλετικής ταυτότητας. Ως εκ τούτου, οι σημερινές θεωρίες συνωμοσίας, όπως και οι πληρεξούσιες αλήθειες, μπορεί να χρησιμεύουν ως υποκατάστατα παλαιότερων θεωριών που έχουν βαθιές ρίζες στην ιστορία. **Αυτό εξηγεί τη διασταύρωση των θεωριών συνωμοσίας και την τάση των ανθρώπων που πιστεύουν σε μία να πιστεύουν σε πολλές.** Η υποστήριξη αυτών των θεωριών χρησιμεύει ως **κοινωνικό σημάδι αφοσίωσης στη φυλή που τις ενστερνίζεται ως μέρος της ταυτότητας αυτής της ομάδας.**

3. Επικοδομητική συνωμοσιολογία. Η παραδοχή των περισσότερων ερευνητών και σχολιαστών των θεωριών συνωμοσίας είναι ότι αντιπροσωπεύουν ψευδείς πεποιθήσεις, γι' αυτό και ο όρος έχει γίνει υποτιμητικός χαρακτηρισμός. Αυτό είναι λάθος, διότι, ιστορικά μιλώντας, αρκετές από αυτές τις θεωρίες αντιπροσωπεύουν πραγματικές συνωμοσίες. Επομένως, αξίζει να σφάλουμε προς την πλευρά της πίστης, αντί της δυσπιστίας, για κάθε ενδεχόμενο. **Όταν διακυβεύονται πολλά, ιδίως η ταυτότητα, ο βιοπορισμός ή ακόμη και η ζωή κάποιου - κάτι που συνέβαινε κατά τη διάρκεια του παλαιολιθικού περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύξαμε τη συνωμοσιολογική μας νόηση - είναι συχνά προτιμότερο να υποθέσουμε ότι μια θεωρία συνωμοσίας είναι αληθινή όταν δεν είναι (ψευδώς θετική), αντί να πιστεύουμε ότι δεν είναι αληθινή όταν είναι (ψευδώς αρνητική).** Το πρώτο σας κάνει απλώς παρανοϊκούς, ενώ το δεύτερο μπορεί να σας κάνει να πεθάνετε".

Το τελευταίο σημείο αναφέρουν συχνά οι ίδιοι οι οπαδοί των θεωριών συνωμοσίας. Γιατί να επικρίνουν τους θεωρητικούς συνωμοσίας, αν όντως συμβαίνουν συνωμοσίες; Σύμφωνα με τον Karl Popper (Popper 1963), έναν από τους πιο διάσημους θεωρητικούς που έχουν ασχοληθεί με το θέμα των συνωμοσιών, εδώ υπάρχει μια θεμελιώδης παρανόηση. Δεν είναι ότι δεν υπάρχουν συνωμοσίες - συμβαίνουν συνεχώς. Κυβερνήσεις, εταιρείες, μυστικές εταιρείες, ακόμη και μεμονωμένα άτομα, όλοι έχουν κρυφές ατζέντες που προσπαθούν να θέσουν σε εφαρμογή διαθέσιμες, τόσο δίκαιες όσο και κακόβουλες. Πόσο συχνά όμως αυτές οι συνωμοσίες καταφέρνουν να επιτύχουν όλους τους στόχους τους; Οι συνωμοσίες πρέπει να ανταγωνίζονται άλλες συνωμοσίες, απρόβλεπτα γεγονότα, ανικανότητα, βλακεία, τυφλή τύχη. **Άλλο πράγμα είναι να ισχυρίζεται κανείς ότι οι άνθρωποι συνωμοτούν για να επιτύχουν ορισμένους στόχους και άλλο πράγμα εντελώς να εξετάζει τα αποτελέσματα και να προσπαθεί να τα ερμηνεύσει ως αποτέλεσμα του σχεδιασμού κάποιου.**

Οι πραγματικές συνωμοσίες συχνά περιλαμβάνουν μεμονωμένα, αυτοτελή γεγονότα ή ένα άτομο - στοιχεία που είναι δυνατόν να βρίσκονται υπό τον έλεγχο μιας ομάδας ατόμων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020). Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δολοφονίες, καλυμμένες επιχειρήσεις, απόκρυψη κρίσιμων πληροφοριών από το κοινό. Οι θεωρίες συνωμοσίας, από την άλλη πλευρά, συχνά επικεντρώνονται στον κόσμο στο σύνολό του, στην κοινωνία στο σύνολό της. Το βασικό τους όφελος φαίνεται να είναι να παρέχουν μια λογική εξήγηση σε γεγονότα ή καταστάσεις που είναι δύσκολο να κατανοηθούν, και έτσι φέρνουν μια ψευδή αίσθηση ελέγχου και ενεργητικότητας.

Ποιος συμβάλλει στη διάδοση των θεωριών συνωμοσίας;

Ενώ οι άνθρωποι τείνουν να παράγουν από μόνοι τους θεωρίες συνωμοσίας, υπάρχουν τουλάχιστον δύο παράγοντες που τείνουν να εντείνουν αυτή τη διαδικασία στη σημερινή εποχή. Ένας από αυτούς είναι οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούνται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίοι περιγράφονται λεπτομερέστερα σε άλλη ενότητα. Ο άλλος αφορά παράγοντες που επιχειρούν να διαταράξουν τις κοινωνίες χωρών που θεωρούν εχθρικές προς αυτούς. Η διαδικασία αυτή ανάγεται τουλάχιστον στον Ψυχρό Πόλεμο, όπως μαρτυρεί ο πρώην ταγματάρχης της KGB Oleg Kalinin (Abrams 2016, σ. 4):

"Θα το περιέγραφα ως την καρδιά και την ψυχή της Σοβιετικής Υπηρεσίας Πληροφοριών - την ανατροπή. Όχι συλλογή πληροφοριών, αλλά ανατροπή: ενεργά μέτρα για την αποδυνάμωση της Δύσης. Να μπουκνών στις συμμαχίες της δυτικής κοινότητας όλων των ειδών, ιδιαίτερα στο NATO, να σπείρουν τη διχόνοια μεταξύ των συμμάχων, να αποδυναμώσουν τις Ηνωμένες Πολιτείες στα μάτια των λαών της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής, και έτσι να προετοιμάσουν το έδαφος σε περίπτωση που ο πόλεμος συμβεί πραγματικά. Για να γίνει η Αμερική πιο ευάλωτη στην οργή και τη δυσπιστία των άλλων λαών".

Ενώ οι δραστηριότητες της εποχής της KGB είχαν κάποιο αποτέλεσμα, περιορίστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την τεχνολογία της εποχής τους και σταμάτησαν εντελώς τη δεκαετία του 1990. Με την ανάληψη της εξουσίας από τον Βλαντιμίρ Πούτιν, τα παλιά σοβιετικά μέτρα πήραν νέα τροπή, κάνοντας χρήση πλατφορμών μέσων ενημέρωσης όπως το Russia Today, ιστοσελίδων στο διαδίκτυο, υποστηρίζοντας πολιτικούς και στοχαστές του περιθωρίου και, φυσικά, τα διαβόητα εργοστάσια τρολ.

Σύμφωνα με τα λόγια της Ομάδας Δράσης Ανατολικής Στρατολογίας της ΕΕ (EUvsDisinfo):

"Ξένα κράτη, ιδίως η Ρωσία και η Κίνα, χρησιμοποιούν συστηματικά την παραπλανητική πληροφόρηση και τη χειραγώγηση της πληροφορίας για να σπείρουν τη διαίρεση στις κοινωνίες μας και να υπονομεύσουν τις δημοκρατίες μας, διαβρώνοντας την εμπιστοσύνη στο κράτος δικαίου, τους εκλεγμένους θεσμούς, τις δημοκρατικές αξίες και τα μέσα ενημέρωσης. Η διασπορά ψευδών ειδήσεων ως μέρος της ξένης χειραγώγησης πληροφοριών και παρέμβασης αποτελεί απειλή για την ασφάλεια που επηρεάζει την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της".

Η Ρωσία δεν είναι ο μόνος παράγοντας που εμπλέκεται στην ενεργή προώθηση θεωριών συνωμοσίας με ρητό στόχο την αποδιοργάνωση ενός συνόλου κοινωνιών (της "συλλογικής Δύσης") που θεωρούνται απειλή. Άλλοι κρατικοί και μη κρατικοί φορείς παίζουν επίσης ρόλο - τόσο στην άκρα

αριστερά όσο και στη δεξιά, καθώς και εκείνοι που καθοδηγούνται από θρησκευτικές πεποιθήσεις - αλλά κανένας σε τόσο μεγάλη και καλά οργανωμένη κλίμακα.

Είναι σημαντικό να διακρίνουμε τα γεγονότα - οι εκστρατείες διασποράς ψευδών ειδήσεων δεν είναι η αιτία των συνωμοτικών πεποιθήσεων. Οι άνθρωποι τις διαμορφώνουν μόνοι τους, χωρίς ξένη παρέμβαση. Ωστόσο, οι εκστρατείες που επικεντρώνονται στη διάβρωση της εμπιστοσύνης καθιστούν όλο και πιο πιθανό το ενδεχόμενο να καταλήξουν περισσότεροι άνθρωποι να έχουν ισχυρές πεποιθήσεις για συνωμοσίες.

Ποιες είναι οι συνέπειες της πίστης στις θεωρίες συνωμοσίας;

Κατά την εξέταση των συνεπειών της πίστης στις θεωρίες συνωμοσίας, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του προσωπικού και του κοινωνικού επιπέδου. Σε προσωπικό επίπεδο, οι συνωμοσιολογικές πεποιθήσεις οδηγούν το άτομο σε μια βαθύτερη απομόνωση από τους άλλους, τη λεγόμενη "λαγότρυπα". Σύμφωνα με τα λόγια του συγγραφέα Mick West (West 2018, σ. 12)):

"Η φράση προέρχεται από τις "Περυτέιες της Αλίκης στη Χώρα των Θαυμάτων" του Λιούις Κάρολ. Η Αλίκη εισέρχεται στην αλλόκοτη Χώρα των Θαυμάτων ακολουθώντας έναν λευκό λαγό σε μια τρύπα.

Τον τελευταίο καιρό έχει προκύψει μια πιο συγκεκριμένη χρήση, που προέρχεται από την ταινία του 1999 "The Matrix", όπου σε ένα κρίσιμο σημείο ο Μορφέας προσφέρει στον Νεο μια επιλογή. Μπορεί είτε να πάρει το μπλε χάπι και να επιστρέψει σε μια φυσιολογική ζωή, είτε να πάρει το κόκκινο χάπι και να "δει πόσο βαθιά είναι η λαγότρυπα".

Ο Νεο, φυσικά, "παίρνει το κόκκινο χάπι" και η "λαγότρυπα" τον οδηγεί στην ανακάλυψη της αληθινής φύσης του κόσμου. "Ξυπνάει" από την προγραμματισμένη ψευδαίσθηση της άνετης, άχαρης μονοτονίας σε έναν βίαιο αλλά γνήσιο αγώνα για την ύπαρξη, μια μεσσιανική μάχη ενάντια στους κακούς, χειραγωγούμενους επικυρίαρχους.

Αυτή η ορολογία έχει υιοθετηθεί άμεσα από διάφορες κοινότητες συνωμοσίας. Η κουνελότρυπα θεωρείται ένα καλό μέρος για να βρεθεί κανείς, ένα μέρος όπου αποκαλύπτεται η αληθινή φύση του κόσμου".

Οι άνθρωποι που βρίσκονται στην "τρύπα του κουνελιού" αδυνατούν όλο και περισσότερο να επικοινωνήσουν ή να δράσουν από κοινού με εκείνους που βρίσκονται στην επιφάνεια. Αυτό οδηγεί στις δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις αυτών των πεποιθήσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η UNESCO ορίζουν 3 τρόπους με τους οποίους οι θεωρίες συνωμοσίας μπορεί να είναι επικίνδυνες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020):

1. **Εντοπίζουν έναν εχθρό** και μια μυστική συνωμοσία που απειλεί τη ζωή ή τις πεποιθήσεις των ανθρώπων και πυροδοτούν έναν αμυντικό μηχανισμό, ο οποίος μπορεί να τροφοδοτήσει τις διακρίσεις, να δικαιολογήσει εγκλήματα μίσους και να αξιοποιηθεί από βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες.

2. Διαχέουν **δυσπιστία στους δημόσιους θεσμούς**, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε πολιτική απάθεια ή **ριζοσπαστικοποίηση**.

3. Διαδίδουν τη **δυσπιστία στις επιστημονικές και ιατρικές πληροφορίες**, γεγονός που μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες.

Αυτό σημαίνει ότι ένα άτομο που πιστεύει σε θεωρίες συνωμοσίας είναι λιγότερο πιθανό να είναι σε θέση να κατανοήσει τον κόσμο γύρω του (επειδή απορρίπτει την επιστημονική συναίνεση), είναι πιο πιθανό να απομονωθεί από άλλους ανθρώπους (λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης) και, τελικά, είναι πιο πιθανό να δράσει με διασπαστικό, ακόμη και βίαιο τρόπο (προκειμένου να υπερασπιστεί τον εαυτό του από τον θεωρούμενο εχθρό).

Τι μπορεί να γίνει;

Η συνωμοσιολογική σκέψη έχει να κάνει με τη δυσπιστία - δυσπιστία στις αρχές, στα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης, σε αυτό που σκέφτονται οι "περισσότεροι άνθρωποι". Κάθε προσπάθεια να βοηθηθούν οι άνθρωποι να εγκαταλείψουν τις συνωμοσιολογικές τους πεποιθήσεις πρέπει να περιλαμβάνει την **οικοδόμηση εμπιστοσύνης** (Critical Balance 2023, σ. 45). Αυτό σημαίνει ότι κάποιος πρέπει να είναι προετοιμασμένος να εμπλακεί σε μια ανοιχτή και με σεβασμό συζήτηση με τον θεωρητικό της συνωμοσίας, όπου και οι δύο πλευρές έχουν τη δυνατότητα να διατυπώσουν τους ισχυρισμούς τους και να τους υποστηρίξουν με στοιχεία. Οι άνθρωποι είναι απίθανο να ακούσουν προετοιμασμένες δηλώσεις και ενημερωτικά δελτία, αν δεν τους δοθεί η ευκαιρία να εκφράσουν τους εαυτούς τους και τις πεποιθήσεις τους. Η οικοδόμηση εμπιστοσύνης δεν είναι μια γρήγορη διαδικασία. Απαιτεί επανειλημμένες αλληλεπιδράσεις και σημαντικό βαθμό υπομονής. Η αλληλεπίδραση επιτρέπει τη **δημιουργία κοινού εδάφους** - φέρνει τους ανθρώπους κοντά και καθιστά δυνατή την ανταλλαγή πληροφοριών (Critical Balance 2023, σ. 46).

Ένα άλλο χρήσιμο βήμα είναι ο **καθορισμός των ορίων της πίστης** (Critical Balance 2023, σ. 47). Υπάρχουν όλων των ειδών οι θεωρίες συνωμοσίας - από ήπιες έως ακραίες. Πολύ λίγοι άνθρωποι πιστεύουν σε όλες τις πιθανές θεωρίες συνωμοσίας. Ακόμη και οι σκληροπυρηνικοί συνωμοσιολόγοι έχουν όρια σε ό,τι πιστεύουν και θα θεωρούσαν ορισμένες, πιο ακραίες εκδοχές των επιχειρημάτων τους παράλογες. Ο καθορισμός του πού βρίσκεται αυτό το όριο μπορεί να είναι χρήσιμος με πολλούς τρόπους. Αποδεικνύοντας ότι ορισμένοι από τους υποστηρικτές ενός επιχειρήματος το παρακάνουν, η διεξαγωγή μιας ορθολογικής συζήτησης αξίζει τον κόπο.

Η **διάψευση των προβολών** είναι μια τεχνική που προορίζεται για συνωμοσίες που βασίζονται σε ένα μόνο γεγονός (Critical Balance 2023, σ. 46). Αν αυτό το γεγονός μπορεί να διαψευστεί, ολόκληρο το κτίριο θα καταρρεύσει. Σε πολλές περιπτώσεις οι θεωρητικοί συνωμοσίας έχουν ανοσία σε μια "μαγική σφαίρα" - ένα και μόνο γεγονός που θα τους κάνει να αναθεωρήσουν τις πεποιθήσεις τους. Μπορεί να ενστερνίζονται διάφορες θεωρίες, καθεμία από τις οποίες βασίζεται σε διάφορα γεγονότα. Σε αυτή την περίπτωση, η μόνη λύση είναι να αντιμετωπιστούν όλα αυτά (η λεγόμενη **διάψευση με προβολές**) (Critical Balance 2023, σ. 47). Ακόμη και αν ένα μόνο επιχειρήμα παραμένει έγκυρο, μπορεί να διατηρήσουν τις πεποιθήσεις τους, πράγμα που είναι πολύ πιο εύκολο ψυχολογικά από το να τις αλλάξουν. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού γίνεται ο ρόλος του επιμελητή της μάθησης -

συλλέγει πληροφορίες, τις μοιράζεται και επιτρέπει στην άλλη πλευρά να βγάλει τα δικά της συμπεράσματα.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να αναπτύξει την ικανότητα διερεύνησης και ανάλυσης θεωριών συνωμοσίας, χρησιμοποιώντας ποικίλες πηγές πληροφοριών, με έμφαση στην εξάσκηση των ερευνητικών δεξιοτήτων και την ενίσχυση της κριτικής σκέψης. **Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση να κατασκευάζουν πειστικά επιχειρήματα και να αντιμετωπίζουν παραπλανητικούς ισχυρισμούς, προωθώντας μια βαθύτερη κατανόηση της κοινωνικής και ψυχολογικής δυναμικής που εμπλέκεται στις θεωρίες συνωμοσίας.**

Πίνακας 9 - Δραστηριότητα 7

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Εισαγωγή: Παρουσιάστε στους μαθητές τα φυλλάδια με τους διάφορους ισχυρισμούς που σχετίζονται με την πανδημία Covid-19 - συμπεριλαμβανομένων και των επιπλέον ισχυρισμών που μοιράστηκαν κατά την εισαγωγή, εάν είναι σχετικοί. Ένας ισχυρισμός ανά συμμετέχοντα (ή ανά ζεύγος, αν αποφασίσετε ότι η συνεργασία θα ήταν πιο αποτελεσματική).	1 σειρά εκτυπώσεων των ισχυρισμών συνωμοσίας
(1 ώρα)	Έρευνα και προετοιμασία της παρουσίασης: Οι μαθητές μπορούν να ερευνήσουν τις δικές τους πηγές σχετικά με τον ισχυρισμό και να εξηγήσουν στην ομάδα ποια θεωρούν ότι είναι η αλήθεια επί του θέματος. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιεσδήποτε πηγές επιθυμούν. Το αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι μια σύντομη παρουσίαση που θα απευθύνεται στους συμμαθητές τους. 60 λεπτά.	Ένας υπολογιστής ή φορητός υπολογιστής για κάθε συμμετέχοντα (ή ένα ζεύγος μαθητών αν είναι περισσότεροι από 8).
(30 λεπτά)	Παρουσίαση: Οι μαθητές παρουσιάζουν τα ευρήματά τους στην ομάδα και οι άλλοι μαθητές ενθαρρύνονται να κάνουν ερωτήσεις και να αμφισβητήσουν τις πηγές που χρησιμοποίησαν.	Προβολέας, Πίνακας
(10 λεπτά)	Ενημέρωση: Οι μαθητές μπορούν να ψηφίσουν ποια παρουσίαση βρήκαν πιο πειστική και γιατί πιστεύουν ότι ήταν η πιο αποτελεσματική.	

	Μπορούν να μοιραστούν συμβουλές για την ανακάλυψη ενδιαφερουσών πηγών και τον τρόπο παρουσιάσής τους με ελκυστικό τρόπο.	
--	--	--

5. ΕΝΟΤΗΤΑ III: ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ ΨΕΥΔΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

○ 5.1. Ενότητα III - Στόχοι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα παρέχει τα θεωρητικά θεμέλια για την κατανόηση και τη διαχείριση των γνωστικών προκαταλήψεων και των λογικών πλάνων. Χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες: η πρώτη καλύπτει τους ορισμούς αυτών των δύο εννοιών- η δεύτερη παρουσιάζει έναν μη εξαντλητικό κατάλογο των διαφόρων τύπων γνωστικών προκαταλήψεων και λογικών πλάνων- η τρίτη διερευνά τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που διέπουν αυτές τις δύο ευρείες έννοιες και, τέλος, η τέταρτη ενότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν τη ζωή μας, τόσο στον πραγματικό κόσμο όσο και στην ψηφιακή ζωή.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να ορίζουν τις έννοιες γνωστική προκατάληψη και λογική πλάνη και να δίνουν παραδείγματα για το πώς επηρεάζουν την ανθρώπινη κρίση και τη λήψη αποφάσεων.

Γνωστική προκατάληψη

Η γνωστική μεροληψία αναφέρεται σε ένα συστηματικό σφάλμα στη λήψη ανθρώπινων αποφάσεων λόγω προσωπικών χαρακτηριστικών. Για παράδειγμα, φανταστείτε κάποιον που πιστεύει ότι μια δίαιτα χαμηλών υδατανθράκων είναι ο μόνος τρόπος για να χάσετε βάρος. Όταν αυτό το άτομο αναζητά πληροφορίες, θα επικεντρωθεί σε απόψεις που επιβεβαιώνουν τις πεποιθήσεις του, ενώ θα αγνοήσει τα επιστημονικά στοιχεία. Αυτό είναι ένα είδος γνωστικής προκατάληψης, που συγκεκριμένα ονομάζεται *προκατάληψη επιβεβαίωσης*, ένα γνωστικό σφάλμα κατά το οποίο επιλέγουμε πληροφορίες που επιβεβαιώνουν αυτό που ήδη πιστεύουμε. Θα δούμε αργότερα όλα τα διαφορετικά είδη προκαταλήψεων που υπάρχουν. Από την άλλη πλευρά, μια *λογική πλάνη* είναι ένα ελαττωματικό επιχείρημα που οδηγεί σε ένα αβάσιμο συμπέρασμα (Oschinsky, 2021).

Για παράδειγμα, αν ένας φίλος σας πει: "Μπορούμε είτε να πάμε στην πιτσαρία είτε να μείνουμε σπίτι και να βαρεθούμε όλο το βράδυ". Αυτό είναι ένα ψεύτικο δίλημμα. Παρουσιάζει την κατάσταση σαν να υπάρχουν μόνο δύο επιλογές, ενώ στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλές άλλες επιλογές. Αυτές οι δύο έννοιες, η γνωστική προκατάληψη και οι λογικές πλάνες, είναι παρόμοιες αλλά όχι ταυτόσημες. Και οι δύο σχετίζονται με εσφαλμένη συλλογιστική, αλλά, ενώ η γνωστική προκατάληψη αναφέρεται σε ένα προϋπάρχον, σταθερό μοτίβο σκέψης στο ανθρώπινο μυαλό, οι λογικές πλάνες αντιπροσωπεύουν λάθη στη συλλογιστική που συμβαίνουν τη στιγμή και μπορούν να διαψευστούν μέσω της λογικής ανάλυσης.

Για παράδειγμα, ας φανταστούμε ότι η Μαρία αγοράζει ένα νέο αυτοκίνητο. Έχει ακούσει από τον φίλο της Λούκα ότι τα αυτοκίνητα της μάρκας X είναι απαίσια, επειδή ο Λούκα είχε μια κακή εμπειρία

με ένα από αυτά. Παρά το γεγονός ότι έχει ερευνήσει και έχει βρει αρκετές κριτικές που υποδηλώνουν ότι η μάρκα Χ είναι καλή, η Μαρία αποφασίζει να μην αγοράσει αυτοκίνητο από τη συγκεκριμένη μάρκα. Η Μαρία δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην αρνητική εμπειρία του Λούκα παρά στα θετικά δεδομένα που βρέθηκαν στο διαδίκτυο, καθώς ευθυγραμμίζεται με την προϋπάρχουσα πεποίθησή της ότι η μάρκα Χ είναι κακή επιλογή. Υπάρχει ένα σφάλμα στη λήψη αποφάσεων της Μαρίας, η προκατάληψη επιβεβαίωσης, που την οδηγεί, μέσω ενός λογικού σφάλματος, της βιαστικής γενίκευσης, στο λανθασμένο συμπέρασμα ότι όλα τα αυτοκίνητα της μάρκας Χ πρέπει να είναι κακά. Αν και συνδέονται με τις γνωστικές προκαταλήψεις, οι λογικές πλάνες δεν έχουν σχέση ένα προς ένα με αυτές. Μια προκατάληψη μπορεί να συμβάλει σε μία ή περισσότερες λογικές πλάνες, αλλά δεν απορρέουν όλες οι πλάνες από την προκατάληψη (Hidayat, 2021). Και οι δύο έννοιες αναδεικνύουν την ανθρώπινη τάση να επεξεργάζεται τις πληροφορίες με τρόπους που δεν είναι απολύτως ορθολογικοί.

Η κατανόηση αυτών των αλληλένδετων δυναμικών μας βοηθά να αναγνωρίσουμε τους περιορισμούς της σκέψης μας και μας ενθαρρύνει να εμπλακούμε σε έναν πιο κριτικό προβληματισμό (Gigerenzer, 2018- Maynes, 2025). Μόνο με τον συνεπή εντοπισμό και την αμφισβήτηση αυτών των μηχανισμών μπορούμε να έχουμε μεγαλύτερη επίγνωση της πραγματικότητας και περισσότερη συμπάθεια προς τους ανθρώπους.

Τύποι και παραδείγματα γνωστικών προκαταλήψεων

Υπάρχουν πάνω από εκατό αναγνωρισμένες γνωστικές προκαταλήψεις, οι οποίες εξελίσσονται καθώς ο άνθρωπος εγκέφαλος προσαρμόζεται σε διαφορετικές καταστάσεις (Haselton, 2015). Ακολουθούν μερικά παραδείγματα:

- **Μεροληψία επιβεβαίωσης:** αναζήτηση στοιχείων που επιβεβαιώνουν τις πεποιθήσεις μας, ενώ αγνοούμε τις αντίθετες πληροφορίες. Αυτό είναι σύνηθες κατά τη διάρκεια πολιτικών εκλογών, όταν τα άτομα υποστηρίζουν τον υποψήφιο που προτιμούν, ανεξάρτητα από τις αρνητικές πληροφορίες.
- **Μεροληψία αντιπροσωπευτικότητας:** εμφανίζεται όταν εκτιμούμε την πιθανότητα ενός γεγονότος με βάση την ομοιότητά του με οικείες καταστάσεις. Για παράδειγμα, βλέποντας κάποιον με κοστούμι μπορεί να υποθέσουμε ότι είναι δικηγόρος.
- **Μεροληψία του ευσεβούς πόθου:** οι επιθυμίες μας επηρεάζουν την κρίση μας. Για παράδειγμα, ακόμη και αν μόνο το 10% των υποψηφίων γίνονται δεκτοί για μια θέση εργασίας, μπορεί να πιστεύουμε ότι θα είμαστε ανάμεσα σε αυτό το 10%.
- **Μεροληψία διαμόρφωσης:** οι αποφάσεις επηρεάζονται από τον τρόπο παρουσίασης των επιλογών. Για παράδειγμα, μια ετικέτα που λέει "κρέας χωρίς λιπαρά" είναι πιο ελκυστική από την ετικέτα "άπαχο κρέας", παρόλο που και τα δύο περιγράφουν το ίδιο προϊόν.
- **Μεροληψία αγκύρωσης:** η τάση να βασιζόμαστε στην πρώτη πληροφορία που λαμβάνουμε. Για παράδειγμα, όταν αγοράζουμε έναν υπολογιστή, μια μειωμένη τιμή μπορεί να φαίνεται ελκυστική, κάνοντάς μας να παραβλέπουμε άλλες επιλογές.
- **Ευρετική της διαθεσιμότητας:** δίνει μεγαλύτερη σημασία στις εύκολα προσβάσιμες πληροφορίες. Για παράδειγμα, μπορεί να θεωρούμε το αεροπλάνο πιο επικίνδυνο από την οδήγηση, επειδή τα αεροπορικά ατυχήματα αναφέρονται ευρύτερα.
- **Φαινόμενο Baader-Meinhof:** επίσης γνωστό ως ψευδαίσθηση συχνότητας- αυτό συμβαίνει όταν οι νέες πληροφορίες φαίνεται να εμφανίζονται παντού αφού υποπέσουν στην αντίληψή μας. Για

παράδειγμα, αν μαθαίνετε για πρώτη φορά για ένα σπάνιο μοντέλο αυτοκινήτου και στη συνέχεια αρχίζετε να το παρατηρείτε στους δρόμους πιο συχνά, βιώνετε τη μεροληψία Baader-Meinhof.

- **Μεροληψία πεποιθήσεων:** η κρίση ενός επιχειρήματος με βάση την αληθοφάνεια του συμπεράσματος και όχι με βάση τα στοιχεία που το υποστηρίζουν. Πρόσωπο Α: "Όλοι οι πολιτικοί είναι ψεύτες. Ο Γιάννης είναι πολιτικός. Επομένως, ο Γιάννης πρέπει να είναι ψεύτης".
- **Ευρετικός συναισθηματισμός:** αφήνοντας τα συναισθήματα να καθοδηγούν τις αποφάσεις, όπως για παράδειγμα η διατήρηση ενός παλιού αυτοκινήτου από συναισθηματισμό, παρόλο που χρειάζομαστε ένα καινούργιο.
- **Το φαινόμενο Halo:** το να επιτρέπεται σε ένα θετικό χαρακτηριστικό να επισκιάζει τα αρνητικά χαρακτηριστικά άλλων, όπως το να υποθέτουμε ότι κάποιος είναι καλός υπάλληλος επειδή είναι συνεπής (Νικολοπούλου, 2013).

Παραδείγματα λογικών πλάνων

Ακολουθούν μερικές κοινές λογικές πλάνες και αντίστοιχα παραδείγματα (Jin, Lalwani, Vaidhya, Shen, Ding, Lyu, Sachan, Mihalcea, Schölkopf, 2022):

- **Σφάλμα βιαστικής γενίκευσης:** προβολή ισχυρισμού με βάση ανεπαρκή στοιχεία. Πρόσωπο Α: "Συνάντησα δύο αγενείς Γάλλους τουρίστες στην Ιταλία. Όλοι οι Γάλλοι πρέπει να είναι αγενείς".
- **Πλάνη της κόκκινης ρέγγας:** εισαγωγή άσχετων πληροφοριών για να αποσπάσει την προσοχή από το κύριο επιχείρημα. Δημοσιογράφος: "Τι έχετε να πείτε για το σκάνδαλο διαφθοράς στο οποίο εμπλέκεται το γραφείο σας;" Πολιτικός: "Αντί να εστιάζουμε σε αυτό, θα έπρεπε να μιλάμε για το κρίσιμο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής που μας αφορά όλους".
- **Πλάνη του συρφετού:** η στήριξη μιας απόφασης στο γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι συμφωνούν με αυτήν. Άτομο Α: "Πρέπει πραγματικά να αρχίσεις να κάνεις πιλάτες για να παραμείνεις υγιής-όλοι όσοι ξέρω το κάνουν τώρα".
- **Πλάνη του αχυράνθρωπου:** παραποίηση ενός αντίθετου επιχειρήματος για να γίνει ευκολότερη η επίθεση. Πρόσωπο Α: "Πρέπει να επενδύσουμε περισσότερο στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας". Πρόσωπο Β: "Δηλαδή πιστεύετε ότι πρέπει να κλείσουμε όλες τις πετρελαϊκές εταιρείες και να αφήσουμε χιλιάδες ανθρώπους χωρίς δουλειά;"
- **Ad hominem fallacy:** επίθεση στον χαρακτήρα ενός ατόμου αντί για τα επιχειρήματά του. Πρόσωπο Α: "Γιατί θα πρέπει να ακούσουμε τη γνώμη σας για τις περιβαλλοντικές πολιτικές; Ούτε καν ανακυκλώνεις!"
- **Πλάνη των ανεκδοτολογικών στοιχείων:** χρήση προσωπικής εμπειρίας ως απόδειξη αντί για έγκυρα στοιχεία. Άτομο Α: "Δεν έχω φορέσει ποτέ ζώνη ασφαλείας και δεν έχω τραυματιστεί ποτέ σε αυτοκινητιστικό ατύχημα. Οι ζώνες ασφαλείας είναι περιττές".
- **Ψευδές δίλημμα:** παρουσίαση μόνο δύο επιλογών ενώ υπάρχουν περισσότερες. Πρόσωπο Α: "Η θα απαγορεύσουμε όλα τα αυτοκίνητα για να μειώσουμε τη ρύπανση ή δεν θα κάνουμε τίποτα και θα αφήσουμε τον πλανήτη να πεθάνει".
- **Πλάνη του μεσαίου χώρου:** υπονοώντας ότι η αλήθεια είναι πάντα ένας συμβιβασμός μεταξύ δύο αντίθετων θέσεων. Πρόσωπο Α: "Τα εμβόλια είναι ασφαλή και αποτελεσματικά". Πρόσωπο Β: "Τα εμβόλια είναι επικίνδυνα και πρέπει να απαγορευτούν". Πρόσωπο Γ: "Η αλήθεια πρέπει να βρίσκεται κάπου στη μέση: ίσως τα εμβόλια είναι ασφαλή μόνο για ορισμένους ανθρώπους".

- **Πλάνη post hoc:** ο ισχυρισμός ότι ένα γεγονός προκάλεσε ένα άλλο απλώς και μόνο επειδή συνέβη αργότερα. Άτομο Α: "Φόρεσα τις τυχερές μου κάλτσες και μετά κέρδισα το παιχνίδι. Οι τυχερές μου κάλτσες με οδήγησαν στη νίκη".
- **Πλάνη περί το βάρος της απόδειξης:** μετατόπιση του βάρους της απόδειξης σε κάποιον άλλον για την διάψευση ενός ισχυρισμού. Πρόσωπο Α: "Πιστεύω στα φαντάσματα. Μπορείς να αποδείξεις ότι δεν υπάρχουν;"

Η επιστήμη πίσω από τον ανθρώπινο εγκέφαλο

Η έννοια της γνωστικής προκατάληψης εισήχθη για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 από τους Amos Tversky και Daniel Kahneman, οι οποίοι μελέτησαν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα λαμβάνουν αποφάσεις σε συνθήκες δυσκολίας ή αβεβαιότητας. Αρκετοί παράγοντες συμβάλλουν στην τάση μας για γνωστική προκατάληψη (Cannito, 2017), οι σημαντικότεροι από τους οποίους είναι οι εξής

- **Ευρετική:** ο όρος ευρετική προέρχεται από το ελληνικό ρήμα ευρίσκω, που σημαίνει βρίσκω. Το μυαλό μας χρησιμοποιεί συντομεύσεις για να καταλήξει σε λύσεις που ελαχιστοποιούν τη νοητική προσπάθεια. Καθώς ο ανθρώπινος εγκέφαλος έχει περιορισμένη ικανότητα αποθήκευσης πληροφοριών, εστιάζουμε στις διαθέσιμες πληροφορίες όταν επεξεργαζόμαστε περιεχόμενο και διαμορφώνουμε συλλογισμούς.
- **Συναισθήματα:** αντιλαμβανόμαστε διαφορετικά την ίδια κατάσταση ανάλογα με το αν επηρεάζει ανθρώπους, αντικείμενα ή αξίες που έχουν σημασία για εμάς.
- **Κίνητρα:** οι κρίσεις μας συχνά επηρεάζονται από τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις μας. Αν πιστεύουμε ήδη κάτι, τείνουμε να εξάγουμε συμπεράσματα ευθυγραμμισμένα με τις πεποιθήσεις μας.
- **Ηλικία:** καθώς μεγαλώνουμε, τείνουμε να έχουμε λιγότερη γνωστική ευελιξία, καθιστώντας μας πιο ευάλωτους σε γνωστικές προκαταλήψεις.
- **Κοινωνική επιρροή:** τα άτομα τείνουν να ενεργούν με τρόπους που ευθυγραμμίζονται με τις απόψεις της πλειοψηφίας για να κερδίσουν την αποδοχή.

Ο Kahneman υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη σκέψη λειτουργεί μέσω δύο νοητικών συστημάτων, του συστήματος 1 και του συστήματος 2, το καθένα με τις δικές του ξεχωριστές λειτουργίες: το σύστημα 1 λειτουργεί χωρίς εκούσιο έλεγχο, ενώ το σύστημα 2 είναι υπεύθυνο για πιο απαιτητικές νοητικές δραστηριότητες που απαιτούν σημαντική εστίαση. Η περιγραφή αυτή μας βοηθά να εξηγήσουμε τις αντιφάσεις που αναδύονται στη λήψη αποφάσεων ενός ατόμου. Το σύστημα 1 επιτρέπει στα άτομα να εκτελούν γρήγορα αυτόματες εργασίες- ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες εκτελούνται τόσο αυθόρμητα, επειδή προέρχονται από μακρόχρονη εξάσκηση. Το σύστημα 2 απαιτεί συγκέντρωση. Και τα δύο συστήματα αλληλεπιδρούν πάντα μεταξύ τους για να ελαχιστοποιήσουν την προσπάθεια: το σύστημα 1 στέλνει διαισθήσεις στο σύστημα 2, το οποίο μετατρέπει αυτές τις εισροές σε πεποιθήσεις. Ωστόσο, το σύστημα 1 είναι επιρρεπές σε συστηματικά σφάλματα τα οποία διαπράττει υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Η αποτροπή των γνωστικών προκαταλήψεων απαιτεί μεγάλη εστίαση από το σύστημα 2, το οποίο μερικές φορές αποτυγχάνει ακόμη και να ανιχνεύσει τα λάθη.

Επιπλέον, η συνεχής αμφισβήτηση της λειτουργίας του συστήματος 1 δεν θα ήταν πρακτική. Ο μόνος τρόπος επίλυσης είναι να αναπτύξουμε την ικανότητα να εντοπίζουμε τις καταστάσεις στις οποίες τα

λάθη είναι συνηθισμένα και τα πλαίσια στα οποία οι συνέπειες θα ήταν σημαντικές. Για παράδειγμα, φανταστείτε ότι πληκτρολογείτε ένα κείμενο στον υπολογιστή σας. Το κάνετε αυτό κάθε μέρα, οπότε ξέρετε πώς να ανοίξετε την απαραίτητη εφαρμογή, πώς να χρησιμοποιήσετε το πληκτρολόγιο και πώς να ενώσετε τα γράμματα για να σχηματίσετε το κείμενο. Αυτό είναι ένα τυπικό παράδειγμα του συστήματος 1: οι ενέργειές σας είναι γρήγορες και αυτόματες επειδή έχετε απομνημονεύσει τα βήματα μέσω της εξάσκησης. Τώρα, φανταστείτε ότι ενώ πληκτρολογείτε, ο υπολογιστής ξαφνικά παγώνει και η οθόνη σκοτεινιάζει. Δεν μπορείτε να συνεχίσετε να γράφετε και πρέπει να βρείτε πώς να ανάψετε ξανά την οθόνη. Σε αυτό το σημείο, χρειάζεστε περισσότερη προσπάθεια για να λύσετε το πρόβλημα και να επιστρέψετε σε αυτό που κάνατε. Σε αυτό το σημείο μπαίνει στο παιχνίδι το σύστημα 2 (Σύγκριση, 2023).

Από την άλλη πλευρά, η μελέτη των λογικών πλάνων, ή ελαττωματικών επιχειρημάτων που οδηγούν σε αβάσιμα συμπεράσματα, χρονολογείται από το έργο του Αριστοτέλη "Περί σοφιστικών διαψεύσεων" τον 3ο αιώνα π.Χ.. Στην κλασική λογική, οι λογικές πλάνες χωρίζονται σε δύο κύριους τύπους: τις γλωσσικές πλάνες και τις πλάνες της σκέψης. Οι πλάνες της γλώσσας προκύπτουν από τη λανθασμένη χρήση της γλώσσας, ενώ οι πλάνες της σκέψης είναι λογικά λάθη που δεν προέρχονται από την ίδια τη γλώσσα. Αυτές οι πλάνες μπορούν να κατηγοριοποιηθούν περαιτέρω σε τυπικές ή υλικές. Μια τυπική πλάνη εμφανίζεται όταν υπάρχει ένα δομικό σφάλμα στη συλλογιστική, ενώ μια υλική πλάνη προκύπτει όταν υπάρχει σφάλμα στο περιεχόμενο του επιχειρήματος (Yenisoy Şahin, 2016).

- **Γλωσσικές πλάνες:** προκύπτουν συνήθως από την ασάφεια ή την ανακρίβεια στην έκφραση, που συχνά προκαλείται από την ακατάλληλη χρήση των σημασιολογικών ή γραμματικών χαρακτηριστικών μιας γλώσσας. Κάθε γλώσσα έχει τους δικούς της συγκεκριμένους τύπους γλωσσικών πλάνων. Για παράδειγμα: στα Αγγλικά, η φράση "I saw the man with the telescope" μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση - ο άνθρωπος κρατάει το τηλεσκόπιο ή ο ομιλητής χρησιμοποίησε το τηλεσκόπιο για να τον δει; Αυτού του είδους η ασάφεια οδηγεί σε μια γλωσσική πλάνη.
- **Πλάνες της σκέψης:**
 - **Τυπικές πλάνες** -> εμφανίζονται καθαρά λόγω ελαττωμάτων στη δομή του επιχειρήματος. Για παράδειγμα, σε έναν συλλογισμό, αν οι προϋποθέσεις είναι δομημένες ως εξής: "Όλα τα πουλιά μπορούν να πετάξουν. Οι πιγκουίνοι είναι πουλιά. Επομένως, οι πιγκουίνοι μπορούν να πετάξουν". Αυτό είναι ένα τυπικό σφάλμα, επειδή το συμπέρασμα δεν προκύπτει λογικά από τις εγκαταστάσεις.
 - **Υλικές πλάνες** -> μια υλική πλάνη προκύπτει όταν οι προϋποθέσεις είναι ανεπαρκείς ή άσχετες με το συμπέρασμα. Αυτός ο τύπος πλάνης σχετίζεται με το περιεχόμενο και όχι με τη μορφή του επιχειρήματος. Για παράδειγμα: "Εκατομμύρια άνθρωποι πιστεύουν στην αστρολογία, άρα πρέπει να είναι αληθινή". Αυτό το επιχείρημα διαπράττει μια υλική πλάνη, επειδή ο αριθμός των πιστών είναι άσχετος με την αλήθεια της αστρολογίας.

Πώς επηρεάζουν τη ζωή μας:

Τα προηγούμενα παραδείγματα καταδεικνύουν πώς οι λογικές πλάνες και οι γνωστικές προκαταλήψεις επηρεάζουν βαθιά τη λήψη αποφάσεων, περιορίζοντας την ικανότητά μας να επεξεργαζόμαστε νέες πληροφορίες, να συνεργαζόμαστε με άλλους και να διαχειριζόμαστε το άγχος στην καθημερινή ζωή. Οι επιπτώσεις αυτές είναι ιδιαίτερα εμφανείς στον τρόπο με τον οποίο

αλληλεπιδρούμε με τις πληροφορίες στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα, στον κυβερνοχώρο, οι αλγόριθμοι στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις μηχανές αναζήτησης ενισχύουν τις προκαταλήψεις επιβεβαίωσης, παρουσιάζοντας σταθερά περιεχόμενο που ευθυγραμμίζεται με τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις μας. Αυτό συχνά οδηγεί σε αυξημένη πόλωση και αντίσταση στην εξέταση εναλλακτικών προοπτικών. Επιπλέον, τα πολύπλοκα ζητήματα που συζητούνται στο διαδίκτυο συχνά απλοποιούνται ή διαστρεβλώνονται για να "κερδίσουν" τα επιχειρήματα. Σκεφτείτε την περίπτωση μιας συζήτησης για την κλιματική αλλαγή: άτομο Α: "Πρέπει να μειώσουμε τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα". Πρόσωπο Β: "Δηλαδή, λέτε ότι πρέπει να σταματήσουμε να αχυράνθρωπου, όπου ένα επιχειρήμα παραποιείται για να γίνει πιο εύκολη η επίθεση, μια συνήθης τακτική στις ψηφιακές συζητήσεις.

Στην ψηφιακή εποχή, αυτές οι προκαταλήψεις και οι πλάνες ενισχύονται από τον όγκο των πληροφοριών και το σχεδιασμό των πλατφορμών που δίνουν προτεραιότητα στην εμπλοκή έναντι της ακρίβειας. Οι ψηφιακές πλατφόρμες συχνά ευνοούν περιεχόμενο που προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις, καθιστώντας τους χρήστες πιο ευάλωτους σε αυτές τις γνωστικές στρεβλώσεις. Ωστόσο, ο αντίκτυπος των γνωστικών στρεβλώσεων επεκτείνεται πέρα από την προσωπική ζωή, επηρεάζοντας ολόκληρες ομάδες και ακόμη και κράτη, κλιμακούμενος ενδεχομένως σε γνωστικό πόλεμο (Trinchero, 2023). Η άνοδος των ψηφιακών χώρων έχει επιδεινώσει τις επιπτώσεις του γνωστικού πολέμου. Στον κυβερνοχώρο, μόλις οι πληροφορίες διαδοθούν, φτάνουν γρήγορα σε ένα τεράστιο ακροατήριο. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες συγκρούσεις, ο γνωστικός πόλεμος σήμερα στερείται φυσικής βίας και μπορεί να ξεκινήσει από οποιονδήποτε έχει πρόσβαση σε ψηφιακές πλατφόρμες (Trinchero, 2018).

Διάφοροι φορείς μπορούν να συμμετάσχουν σε γνωστικό πόλεμο, συμπεριλαμβανομένων κρατών, μη κρατικών φορέων και ιδιωτικών εταιρειών. Τα κράτη, και πιο συγκεκριμένα οι υπηρεσίες πληροφοριών, συχνά χρησιμοποιούν τον γνωστικό πόλεμο ως μέρος ευρύτερων στρατηγικών υβριδικού πολέμου ή πληροφοριακού πολέμου για να διαμορφώσουν την κοινή γνώμη, να αποσταθεροποιήσουν τους αντιπάλους ή να επηρεάσουν τα πολιτικά αποτελέσματα. Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η χρήση από τη Ρωσία εκστρατειών παραπλανητικής πληροφόρησης κατά τη διάρκεια ξένων εκλογών και συγκρούσεων, όπως η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014. Οι προσπάθειες αυτές αποσκοπούσαν στην αποδυνάμωση των αντιπάλων με την καλλιέργεια σύγχυσης, δυσπιστίας και πόλωσης. Μη κρατικοί φορείς, όπως τρομοκρατικές οργανώσεις, πολιτικά κινήματα ή εξτρεμιστικές φατρίες, χρησιμοποιούν επίσης τον γνωστικό πόλεμο για να προωθήσουν τις ατζέντες τους, συχνά διαδίδοντας προπαγάνδα ή παραπληροφόρηση για να χειραγωγήσουν τις δημόσιες αντιλήψεις και να στρατολογήσουν οπαδούς. Μπορούν επίσης να εμπλακούν ιδιωτικές εταιρείες. Οι εταιρείες μάρκετινγκ, κοινωνικών μέσων ή ανάλυσης δεδομένων συμμετέχουν μερικές φορές σε γνωστικό πόλεμο χειραγωγώντας τη συμπεριφορά των καταναλωτών ή επηρεάζοντας πολιτικές εκστρατείες. Ένα βασικό παράδειγμα είναι το σκάνδαλο της Cambridge Analytica, όπου δεδομένα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συλλέχθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία ψυχολογικά στοχευμένων πολιτικών διαφημίσεων που διαμόρφωσαν τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων.

Συμπερασματικά, οι γνωστικές προκαταλήψεις και οι πλάνες, όταν ενισχύονται από το ψηφιακό τοπίο, μπορούν να έχουν εκτεταμένες συνέπειες, καθιστώντας τον γνωστικό πόλεμο ένα ισχυρό και διαδεδομένο εργαλείο στις σύγχρονες συγκρούσεις. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί

αυξημένη ευαισθητοποίηση και κριτική προσέγγιση των πληροφοριών που καταναλώνουμε στο διαδίκτυο.

Πώς η γνωστική προκατάληψη και οι λογικές πλάνες δίνουν οφέλη στην προπαγάνδα και τον λαϊκιστικό λόγο:

Οι γνωστικές προκαταλήψεις και οι λογικές πλάνες παίζουν καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα τόσο της προπαγάνδας όσο και του λαϊκιστικού λόγου. Αυτές οι νοητικές συντομεύσεις και τα λάθη στη συλλογιστική επιτρέπουν στους προπαγανδιστές και τους λαϊκιστές ηγέτες να χειραγωγούν την κοινή γνώμη, παρακάμπτοντας συχνά την κριτική σκέψη. Για τους εκπαιδευτικούς, η κατανόηση αυτών των μηχανισμών είναι απαραίτητη για την αναγνώριση και την αντιμετώπιση τέτοιων επιρροών στην καθημερινή ζωή.

Στο σχολικό περιβάλλον, μαθητές και εκπαιδευτικοί μπορούν να πέσουν θύματα αυτών των προκαταλήψεων και λαθών, ειδικά σε μια εποχή όπου οι αλγόριθμοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ενισχύουν τις προκαταλήψεις επιβεβαίωσης. Η προπαγάνδα που απευθύνεται σε αυτές τις προκαταλήψεις μπορεί να επηρεάσει την κατανόηση των μαθητών για πολύπλοκα ζητήματα, οδηγώντας σε πολωμένες απόψεις και έλλειψη κριτικής σκέψης.

- **Μελέτη περίπτωσης:** Σε μια πολιτικά φορτισμένη τάξη, οι μαθητές μπορεί να σχηματίσουν ισχυρές απόψεις με βάση το μεροληπτικό περιεχόμενο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, οδηγώντας σε δύσκολη δυναμική στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν επίγνωση αυτών των επιρροών για να καθοδηγήσουν τους μαθητές προς την κριτική ενασχόληση με τις πληροφορίες.

Γνωστικές προκαταλήψεις όπως η προκατάληψη επιβεβαίωσης και η ευρετική της διαθεσιμότητας παίζουν καθοριστικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα της προπαγάνδας. Η προκατάληψη επιβεβαίωσης, η τάση να αναζητά κανείς και να ευνοεί πληροφορίες που ευθυγραμμίζονται με τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις του, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιτυχία των λαϊκιστών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι λαϊκιστές ηγέτες και οι υποστηρικτές τους τροφοδοτούν το ακροατήριό τους με περιεχόμενο που επιβεβαιώνει τους φόβους τους, ιδίως γύρω από θέματα όπως η μετανάστευση, η εθνική ασφάλεια και η οικονομική αβεβαιότητα.

Αντιμετώπιση προκαταλήψεων και πλάνων

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καλλιεργήσουν δεξιότητες κριτικής σκέψης για να βοηθήσουν τους μαθητές να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τις γνωστικές προκαταλήψεις και τις λογικές πλάνες. Οι τεχνικές περιλαμβάνουν:

- **Γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης:** Διδασκαλία των μαθητών να αξιολογούν κριτικά τις πηγές πληροφοριών, να αναγνωρίζουν τη μεροληψία και να εντοπίζουν τα λογικά σφάλματα στα επιχειρήματα.
- **Σωκρατική αμφισβήτηση:** Ενθάρρυνση των μαθητών να κάνουν βαθιές, στοχαστικές ερωτήσεις σχετικά με τις πληροφορίες που καταναλώνουν.
- **Συζητήσεις στην τάξη:** Διευκόλυνση συζητήσεων ανοικτού τύπου όπου εξετάζονται πολλαπλές προοπτικές, βοηθώντας τους μαθητές να ξεπεράσουν τη δυαδική σκέψη.

Επιπτώσεις στην εκπαίδευση

Μία από τις βασικές επιπτώσεις για την εκπαίδευση είναι ο τρόπος με τον οποίο οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης προωθούν απλοϊκό και συναισθηματικά φορτισμένο πολιτικό περιεχόμενο. Το διαδικτυακό περιβάλλον συχνά ενθαρρύνει τους χρήστες να μοιράζονται και να πιστεύουν σε περιεχόμενο που επιβεβαιώνει τις προκαταλήψεις τους, αντί να προωθεί την κριτική σκέψη ή τον έλεγχο των γεγονότων. Σε ένα σχολικό πλαίσιο, αυτό μπορεί να μεταφραστεί σε ένα μαθητικό σώμα που είναι λιγότερο πρόθυμο να συμμετάσχει σε στοχαστική συζήτηση ή να εξετάσει πολλαπλές προοπτικές.

Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν μια σημαντική πρόκληση για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος. Για να εξουδετερώσουν την επιρροή της λαϊκίστικης προπαγάνδας, τα σχολεία πρέπει να δώσουν έμφαση στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, διδάσκοντας στους μαθητές πώς να αναγνωρίζουν τις μεροληπτικές πηγές και να σκέφτονται κριτικά για τις πληροφορίες που καταναλώνουν. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε μια εποχή όπου οι λαϊκιστές αξιοποιούν τα αφιltrάριστα κανάλια επικοινωνίας των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για να παρακάμψουν τους παραδοσιακούς φύλακες της πληροφόρησης, όπως τα ακαδημαϊκά ιδρύματα και τα καθιερωμένα ειδησεογραφικά πρακτορεία. Χωρίς ισχυρές δεξιότητες γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, οι μαθητές κινδυνεύουν να παρασυρθούν από τη συναισθηματική ρητορική των λαϊκιστικών κινημάτων, αντί να σχηματίσουν τη δική τους τεκμηριωμένη γνώμη.

Οι επιπτώσεις του λαϊκισμού και της προπαγάνδας στην εκπαίδευση και την προσωπική ανάπτυξη είναι βαθιές, ιδίως στην ψηφιακή εποχή, όπου τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενισχύουν τη διχαστική πολιτική ρητορική και διαστρεβλώνουν το δημόσιο διάλογο. Η εξέχουσα θέση των γνωστικών προκαταλήψεων, όπως η προκατάληψη επιβεβαίωσης, στις διαδικτυακές αλληλεπιδράσεις ενισχύει τις πολωμένες απόψεις και υπονομεύει την κριτική σκέψη, μια κρίσιμη δεξιότητα τόσο για την προσωπική ανάπτυξη όσο και για την ακαδημαϊκή επιτυχία. Για τους εκπαιδευτικούς, η πρόκληση δεν είναι μόνο να προωθήσουν την κριτική σκέψη αλλά και να δημιουργήσουν μαθησιακά περιβάλλοντα που βοηθούν τους μαθητές να περιηγηθούν στις πολυπλοκότητες της σύγχρονης πολιτικής επικοινωνίας. Δίνοντας προτεραιότητα στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και ενθαρρύνοντας την ανοιχτόμυαλη συζήτηση, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν την ανθεκτικότητα που απαιτείται για να αντισταθούν στην επιρροή των χειραγωγικών λαϊκιστικών αφηγήσεων.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να προωθήσει τις δεξιότητες κριτικής ανάγνωσης τόσο για το ψηφιακό όσο και για το μη ψηφιακό περιεχόμενο.

Πίνακας 10 - Δραστηριότητα 8

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(50 λεπτά)	Ομαδική εργασία: Κάθε ομάδα θα συνεργαστεί για να γράψει ένα κείμενο μιας σελίδας. Τα θέματα θα δοθούν από τους επικεφαλής των ομάδων και το κείμενο θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία που προκαλούν γνωστικές προκαταλήψεις και λογικές πλάνες. Δεδομένου του ψηφιακού πλαισίου, το κείμενο θα πρέπει να γραφτεί με τη μορφή διαδικτυακής ανάρτησης ή άρθρου, είτε ρεαλιστικού είτε φανταστικού.	Χαρτιά και στυλό
(15 λεπτά)	Ανταλλάξτε κείμενα και αναλύστε τα: Αφού τελειώσουν, οι ομάδες θα ανταλλάξουν κείμενα και κάθε ομάδα θα αναλύσει το κείμενο μιας άλλης ομάδας, εντοπίζοντας τυχόν προβληματικά σημεία.	Έγγραφα με τη δραστηριότητα
(30 λεπτά)	Συζήτηση: Μόλις ολοκληρωθεί η ανάλυση, θα γίνει συζήτηση στην ομάδα για να συγκριθούν τα θέματα που εντοπίστηκαν με τα πραγματικά στοιχεία που υπάρχουν στο κείμενο. Η συζήτηση θα διευκολυνθεί από 1 ή 2 συντονιστές, οι οποίοι θα καθοδηγήσουν τη συζήτηση με τις ακόλουθες ερωτήσεις: - Ποιες ήταν οι σκέψεις σας κατά την ανάγνωση του κειμένου; Παρέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την κατανόηση του θέματος;	

	- Ποια χαρακτηριστικά θα έπρεπε να έχει το κείμενο, αλλά προς το παρόν δεν διαθέτει; - Πώς θα ξαναγράφατε το κείμενο; Καθώς οι μαθητές μοιράζονται τα χαρακτηριστικά που πιστεύουν ότι πρέπει να περιλαμβάνει ένα ενημερωτικό κείμενο, ο συντονιστής θα συλλέγει λέξεις-κλειδιά. Αυτές οι λέξεις-κλειδιά θα αναδείξουν τελικά τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να αναζητούν οι άνθρωποι για να εμπιστευτούν και να μοιραστούν ένα κείμενο.	
--	--	--

Παράδειγμα του κειμένου που μπορεί να γράψει η ομάδα:

Η ασέβεια στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Παρισιού 2024: Η προσβολή της πίστης και των αξιών μας!

Όπως πολλοί από εσάς είδατε, η λεγόμενη "γιορτή" στην τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του Παρισιού 2024 δεν μετατράπηκε παρά σε μια ξεδιάντροπη επίδειξη αντιθρησκευτικής προπαγάνδας! Η σκηνή της "Γιορτής του Διονύσου", μεταμφιεσμένη σε ψυχαγωγία, χλεύασε τις ιερές αξίες που αγαπούν εκατομμύρια πιστοί σε όλο τον κόσμο.

Γιατί οι διοργανωτές επέλεξαν ένα σύμβολο παγανιστικών τελετουργιών για ένα τόσο σημαντικό παγκόσμιο γεγονός;

Γιατί αγνοήθηκαν οι θρησκευτικές ευαισθησίες των κοινοτήτων μας;

Αυτό δεν ήταν απλώς μια αβλεψία - ήταν μια σκόπιμη προσβολή της πίστης μας, σε όσους από εμάς πιστεύουμε στην τήρηση της ευπρέπειας και του σεβασμού της θρησκείας στους δημόσιους χώρους. Ενώ κρύβονται πίσω από την "καλλιτεχνική ελευθερία", ξέρουμε ότι αυτό ήταν μια επίθεση στις παραδοσιακές αξίες, στις δικές μας αξίες!

Οι οικογένειές μας αξίζουν κάτι καλύτερο από αυτή την ασέβεια!

Ας είμαστε ξεκάθαροι: οι ελίτ δεν ενδιαφέρονται για τις πεποιθήσεις μας - θέλουν να υπονομεύσουν την ταυτότητά μας και να διαβρώσουν τον ηθικό ιστό της κοινωνίας μας! Αυτό είναι κάτι περισσότερο από μια ολυμπιακή τελετή- είναι μια στρατηγική προσπάθεια να μας διχάσουν και να καταστρέψουν την πίστη μας, κομμάτι-κομμάτι.

Πρέπει να σταθούμε ενωμένοι και να υπερασπιστούμε την πίστη και τις αξίες μας ενάντια σε αυτές τις πολιτιστικές επιθέσεις!

Ελάτε μαζί μου να καταγγείλουμε την υποκρισία και να απαιτήσουμε μια συγγνώμη από τους διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων του Παρισιού 2024!

#FaithFirst #CulturalInvasion #StopTheDisrespect #Paris2024Fail

Το κείμενο χρησιμοποιεί: συναισθηματική χειραγώγηση, εκμετάλλευση πολιτισμικών διαχωρισμών, διαμόρφωση και παραπληροφόρηση, έκκληση για δράση. "

○ 5.2. Υποενότητα - Λαϊκιστικός λόγος και προπαγάνδα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

Η υποενότητα εξηγεί την προπαγάνδα και τον λαϊκισμό, δείχνοντας πώς χειραγωγούν την κοινή γνώμη. Η προπαγάνδα διαδίδει επιλεκτικές πληροφορίες για να επηρεάσει συναισθηματικά τους ανθρώπους, ενώ ο λαϊκισμός απλοποιεί τα ζητήματα με μια αφήγηση "εμείς εναντίον αυτών".

Ιστορικά παραδείγματα, όπως η ναζιστική Γερμανία και ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, δείχνουν πώς η προπαγάνδα διαμόρφωσε τη δημόσια αντίληψη. Στην εκπαίδευση, η προπαγάνδα εμποδίζει την κριτική σκέψη και προωθεί μονόπλευρες απόψεις. Το έγγραφο τονίζει την ανάγκη για παιδεία στα μέσα ενημέρωσης και κριτική σκέψη για να αντισταθούμε σε αυτές τις επιρροές.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να **αναγνωρίζουν τους μηχανισμούς του λαϊκιστικού λόγου και της προπαγάνδας.**
- Να **αναστοχαστούν** σχετικά με τις δικές τους γνωστικές προκαταλήψεις σε πραγματικές καταστάσεις.

Ορισμός της προπαγάνδας και του λαϊκιστικού λόγου

Υπάρχουν πολυάριθμοι "επίσημοι" ορισμοί της προπαγάνδας- ωστόσο, πολλοί από αυτούς τους ορισμούς έχουν λεπτές αποχρώσεις. Η προπαγάνδα μπορεί να οριστεί ως η εσκεμμένη διάδοση ιδεών, γεγονότων ή ισχυρισμών είτε για να προωθηθεί ο σκοπός κάποιου είτε για να υπονομευθεί ένας αντίταλος σκοπός. Η προπαγάνδα συχνά παρουσιάζεται με επιλεκτικό τρόπο ώστε να τονίζονται ορισμένα γεγονότα και να παραλείπονται άλλα που μπορεί να προσφέρουν μια διαφορετική οπτική γωνία για ένα συγκεκριμένο ζήτημα.

Η προπαγάνδα μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε τρεις τύπους: λευκή, γκρίζα και μαύρη.

- Η **λευκή προπαγάνδα** συνδέεται ανοιχτά με την πραγματική της πηγή και συνήθως μεταφέρει πραγματικές πληροφορίες, αν και συχνά παρουσιάζει τα γεγονότα αυτά με μεροληπτικό ή επιλεκτικό τρόπο για να επηρεάσει το κοινό.
- Η **γκρίζα προπαγάνδα** αποκρύπτει την ταυτότητα της προέλευσής της, αφήνοντας την πηγή άγνωστη ή ασαφή.
- Η **μαύρη προπαγάνδα** αποδίδει σκόπιμα το μήνυμα σε μια ψευδή πηγή και μπορεί να περιλαμβάνει τη διάδοση παραπλανητικής πληροφόρησης για να εξαπατήσει το κοινό, κάνοντάς το να μην γνωρίζει ότι χειραγωγείται.

Η προπαγάνδα είναι μια διάχυτη δύναμη που προσπαθεί να διαμορφώσει τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις και τις συμπεριφορές των ανθρώπων, χειραγωγώντας τις πληροφορίες για να προκαλέσει συγκεκριμένες αντιδράσεις. Συχνά **χρησιμοποιείται για να απευθυνθεί στα συναισθήματα και όχι στη λογική**, γεγονός που την καθιστά ένα ισχυρό εργαλείο για τον επηρεασμό μεγάλων ομάδων ανθρώπων. **Η πρόκληση με την προπαγάνδα είναι ότι συχνά μεταμφιέζεται ως αντικειμενική αλήθεια, καθιστώντας δύσκολο για τα άτομα να διακρίνουν μεταξύ των πραγματικών πληροφοριών και της συναισθηματικής χειραγώγησης.** Αυτό δημιουργεί ένα σενάριο όπου οι άνθρωποι μπορεί να υποστηρίζουν σκοπούς ή πεποιθήσεις χωρίς να κατανοούν πλήρως τις ευρύτερες συνέπειες ή τα κίνητρα που κρύβονται πίσω από αυτές.

Όταν η προπαγάνδα χρησιμοποιείται για τον έλεγχο ή την καθοδήγηση μεγάλων πληθυσμών, ο αντίκτυπος γίνεται ιδιαίτερα ανησυχητικός. Έχει τη δύναμη να τροφοδοτεί μαζικά κινήματα, οδηγώντας ενίοτε σε επικίνδυνα κοινωνικά ή πολιτικά αποτελέσματα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η προπαγάνδα δεν επηρεάζει μόνο τις ατομικές πεποιθήσεις αλλά μετατρέπει επίσης ομάδες σε πλήθη που μπορεί να ενεργήσουν παράλογα, συχνά με καταστροφικές συνέπειες. Δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου οι συναισθηματικές αντιδράσεις επισκιάζουν τον ορθολογικό διάλογο, η προπαγάνδα μπορεί να διαστρεβλώσει την πραγματικότητα και να οδηγήσει σε ενέργειες που τα άτομα, ενεργώντας μόνα τους, δεν θα μπορούσαν ποτέ να σκεφτούν. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της επίγνωσης των λεπτών τρόπων με τους οποίους οι πληροφορίες μπορούν να χειραγωγηθούν, καθώς και την ανάγκη για κριτική σκέψη κατά την πλοήγηση σε έναν κόσμο όπου η προπαγάνδα είναι πανταχού παρούσα.

Ο λαϊκιστικός λόγος είναι ένα επικοινωνιακό στυλ που χρησιμοποιείται συχνά από πολιτικά πρόσωπα ή κινήματα για να απευθυνθούν άμεσα στο γενικό πληθυσμό. Το ύφος αυτό χαρακτηρίζεται από το να παρουσιάζεται κανείς ως εκπρόσωπος του "λαού" σε αντιπαράθεση με μια ελίτ ή ένα κατεστημένο. Αυτός ο λόγος συχνά απλοποιεί πολύπλοκα ζητήματα, πολώνει τις κοινωνικές ομάδες και υποστηρίζει μια αφήγηση "εμείς εναντίον τους" στην οποία ο "λαός" παρουσιάζεται ως ενάρετος και σε αντίθεση με διεφθαρμένες ελίτ ή παρείσασκτους.

Είναι ένα ισχυρό εργαλείο στη σημερινή πολιτική, επειδή αξιοποιεί αποτελεσματικά τα συναισθήματα των ανθρώπων, χρησιμοποιώντας συχνά γνωστικές προκαταλήψεις, λογικές πλάνες και προπαγάνδα για να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σκέφτονται και λαμβάνουν αποφάσεις. **Ένας από τους κύριους τρόπους με τους οποίους λειτουργεί αυτό είναι μέσω γνωστικών προκαταλήψεων όπως η προκατάληψη επιβεβαίωσης, όπου οι άνθρωποι τείνουν να αναζητούν πληροφορίες που υποστηρίζουν αυτό που ήδη πιστεύουν.** Αυτό διευκολύνει τους λαϊκιστές ηγέτες να **κερδίσουν υποστήριξη προσφέροντας απλές λύσεις σε περίπλοκα ζητήματα.** Για παράδειγμα, ένας λαϊκιστής ηγέτης μπορεί να χρησιμοποιήσει συναισθηματικά επιχειρήματα για να πείσει τους ανθρώπους ότι όλα τα προβλήματά τους προκαλούνται από μια διεφθαρμένη ελίτ, τοποθετώντας τον εαυτό του ως το μόνο πρόσωπο που μπορεί να διορθώσει τα πράγματα. **Αυτό το είδος μηνυμάτων συχνά απευθύνεται στα συναισθήματα και αποφεύγει τη βαθύτερη κριτική σκέψη, κάνοντας τους ανθρώπους να αισθάνονται ενωμένοι απέναντι σε έναν κοινό εχθρό.**

Η προπαγάνδα είναι κρίσιμη για την προώθηση λαϊκιστικών ιδεών, επειδή χρησιμοποιεί τα μέσα ενημέρωσης για να διαδώσει απλά, συναισθηματικά μηνύματα που υποστηρίζουν τις απόψεις τους. **Στην ψηφιακή εποχή, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενισχύουν αυτά τα μηνύματα μέσω αλγορίθμων που ευνοούν το εντυπωσιακό ή διχαστικό περιεχόμενο, δημιουργώντας θαλάμους αντήχησης όπου**

οι άνθρωποι σπάνια βλέπουν διαφορετικές απόψεις. Αυτό αποδυναμώνει την κριτική σκέψη και καθιστά τις πολιτικές συζητήσεις πιο πολωμένες και αντιδραστικές.

Με την πάροδο του χρόνου, η λαϊκίστικη ρητορική μπορεί να διαβρώσει την εμπιστοσύνη στους δημοκρατικούς θεσμούς, παρουσιάζοντάς τους ως διεφθαρμένους ή αποκομμένους από το κοινό. Μπορεί να οδηγήσει στην απόρριψη των εμπειρογνομόνων, των μέσων ενημέρωσης και των ελέγχων της εξουσίας, αποδυναμώνοντας τη δημοκρατία. Ενώ ο λαϊκισμός ισχυρίζεται ότι ενδυναμώνει τον λαό, συχνά διχάζει την κοινωνία και μειώνει την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων.

Ιστορία: Παραδείγματα

Η προπαγάνδα και ο λαϊκιστικός λόγος υπήρξαν εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν σε όλη την ιστορία από διάφορα πολιτικά καθεστώτα, κινήματα και ηγέτες για να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη, να επηρεάσουν τις μάζες και να εδραιώσουν την εξουσία. Οι τεχνικές αυτές εξελίχθηκαν καθώς οι τεχνολογίες επικοινωνίας εξελίσσονταν, από τα έντυπα φυλλάδια στις ραδιοφωνικές εκπομπές και τώρα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η κατανόηση διάσημων παραδειγμάτων προπαγάνδας και λαϊκισμού παρέχει εικόνα για το πώς λειτουργούν αυτοί οι μηχανισμοί, προσφέροντας πολύτιμα διδάγματα για το σήμερα.

1. Ναζιστική Γερμανία (1933-1945)

Ένα από τα πιο διαβόητα παραδείγματα προπαγάνδας στη σύγχρονη ιστορία είναι η ναζιστική Γερμανία υπό τον Αδόλφο Χίτλερ και τον Γιόζεφ Γκέμπελς. Ο Χίτλερ, μέσω της έκδοσής του *Mein Kampf*, τόνισε τη δύναμη της προπαγάνδας να διαμορφώνει την αντίληψη του κοινού. Ο Γκέμπελς, ως Υπουργός Προπαγάνδας, ενορχήστρωσε μια μεγάλης κλίμακας εκστρατεία χρησιμοποιώντας εφημερίδες, ταινίες, ραδιόφωνο και δημόσιες συγκεντρώσεις για να προπαγανδίσει τη ναζιστική ιδεολογία. Βασικά θέματα ήταν η ανωτερότητα της Άριας φυλής, η δαιμονοποίηση των Εβραίων και η προβολή του Χίτλερ ως μεσσιανική μορφή.

- **Χρήση των μέσων ενημέρωσης:** Το λαϊκό ραδιόφωνο (*Volksempfänger*) εξασφάλιζε ότι οι ναζιστικές ομιλίες και τα μηνύματα έφταναν στο γενικό πληθυσμό. Ταινίες όπως ο "*Θρίαμβος της θέλησης*" εξύμνησαν τις ναζιστικές συγκεντρώσεις, χρησιμοποιώντας μεγαλοπρεπείς εικόνες για να ενισχύσουν την πίστη στο καθεστώς.
- **Αποτελέσματα:** Η αδυσώπητη προπαγάνδα βοήθησε στην εδραίωση της εξουσίας του Χίτλερ, δικαιολόγησε τον επιθετικό επεκτατισμό και απανθρωποποίησε τους εχθρούς, ιδίως τους Εβραίους, προετοιμάζοντας το έδαφος για φρικαλεότητες όπως το Ολοκαύτωμα.

2. Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος (1914-1918)

Κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, η προπαγάνδα έγινε κεντρικό εργαλείο των κυβερνήσεων για να συγκεντρώσουν την υποστήριξη του κοινού, να στρατολογήσουν στρατιώτες και να δαιμονοποιήσουν τον εχθρό. Και οι δύο πλευρές χρησιμοποίησαν αφίσες, ταινίες και δελτία ειδήσεων για να δοξάσουν τις δικές τους προσπάθειες και να απομυθοποιήσουν την αντιπολίτευση.

- **Βρετανική προπαγάνδα φρικαλεότητας:** όπως η διαβόητη έκθεση Bryce, η οποία περιγράφει λεπτομερώς τα φερόμενα ως γερμανικά εγκλήματα πολέμου στο Βέλγιο, συμπεριλαμβανομένων των βιασμών, των δολοφονιών και του ακρωτηριασμού αμάχων. Παρόλο που ορισμένες από τις ιστορίες ήταν υπερβολικές ή κατασκευασμένες, ξεσήκωσαν αποτελεσματικά την κοινή γνώμη υπέρ των Συμμάχων και βοήθησαν στη δικαιολόγηση των πολεμικών προσπαθειών της Βρετανίας.

- **Αποτελέσματα:** Η προπαγάνδα αυτή επηρέασε την είσοδο των Αμερικανών στον πόλεμο, επηρεάζοντας την κοινή γνώμη προς τους Συμμάχους και δημιουργώντας μια αντίληψη ηθικής υπεροχής έναντι των Γερμανών.

3. Η Αμερικανική Επανάσταση (1775-1783)

Η Αμερικανική Επανάσταση αποτελεί ένα πρώιμο παράδειγμα λαϊκιστικού λόγου. Ηγέτες όπως ο Τόμας Πέιν και ο Πάτρικ Χένρι χρησιμοποίησαν φυλλάδια και ομιλίες για να απευθυνθούν στο αίσθημα αδικίας του απλού ανθρώπου, συγκεντρώνοντας υποστήριξη για την ανεξαρτησία από τη Βρετανία.

- **Η κοινή λογική του Τόμας Πέιν:** Το φυλλάδιο αυτό απλοποίησε τα πολύπλοκα ζητήματα που περιβάλλουν την ανεξαρτησία, διαμορφώνοντας τη σύγκρουση ως αγώνα κατά της τυραννίας και απευθυνόμενο στην ταυτότητα των αποίκων ως ελεύθερων ανθρώπων που καταπιέζονται από μια μακρινή μοναρχία.
- **Αποτελέσματα:** Η χρήση εκκλήσεων που βασίζονται στην ταυτότητα σε αυτά τα μηνύματα βοήθησε στην ένωση διαφορετικών αποικιακών πληθυσμών και εδραίωσε το κίνημα για ανεξαρτησία, δίνοντας έμφαση στο λαϊκιστικό στοιχείο της "εξουσίας στο λαό".

4. Η άνοδος της ψηφιακής προπαγάνδας (21ος αιώνας)

Η ψηφιακή εποχή έχει εισάγει νέες μορφές λαϊκιστικού λόγου και προπαγάνδας, ιδίως μέσω των πλατφόρμων κοινωνικής δικτύωσης. Πολιτικές εκστρατείες και εξτρεμιστικές ομάδες έχουν εκμεταλλευτεί γνωστικές προκαταλήψεις και συναισθηματικές εκκλήσεις για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη.

- **Παραδείγματα:** Στις προεδρικές εκλογές του 2016 στις ΗΠΑ χρησιμοποιήθηκαν στοχευμένες διαφημίσεις, bots και ψευδείς ειδήσεις σε πλατφόρμες όπως το Facebook και το Twitter για τη διάδοση λαϊκιστικών και εθνικιστικών μηνυμάτων. Παρομοίως, η λαϊκιστική ρητορική στις εκστρατείες για το Brexit χρησιμοποίησε απλοϊκά συνθήματα όπως "Πάρτε πίσω τον έλεγχο" για να απευθυνθεί στους φόβους και τις προκαταλήψεις των ψηφοφόρων.

Κύριες επιπτώσεις και αποτελέσματα:

Η επιρροή της προπαγάνδας και του λαϊκιστικού λόγου μπορεί να είναι βαθιά, επηρεάζοντας διάφορες πτυχές της κοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της **εκπαίδευσης**. Αυτές οι μέθοδοι επικοινωνίας βασίζονται συχνά σε συναισθηματικές εκκλήσεις, υπεραπλούστευση πολύπλοκων ζητημάτων και ποικίλη ρητορική, τα οποία μπορούν να έχουν συγκεκριμένο αντίκτυπο στην προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, των εκπαιδευτικών και της σχολικής ζωής.

Η πόλωση και ο διχασμός συγκαταλέγονται στις πρωταρχικές συνέπειες της προπαγάνδας και του λαϊκιστικού λόγου. Αυτό φαίνεται στα σχολεία από τη νοοτροπία "εμείς εναντίον αυτών", κατά την οποία οι μαθητές, οι εκπαιδευτικοί, ακόμη και οι γονείς μπορεί να υιοθετούν αντίθετες απόψεις με βάση πολιτικές ή ιδεολογικές πεποιθήσεις.

- **Παράδειγμα:** Μια λαϊκιστική κυβέρνηση μπορεί να προωθήσει ένα πρόγραμμα σπουδών που δίνει έμφαση στον εθνικισμό και την πίστη στο κράτος. Αυτό μπορεί να προκαλέσει ένταση μεταξύ των εκπαιδευτικών, ορισμένοι από τους οποίους μπορεί να υποστηρίζουν την κριτική σκέψη και τη διερεύνηση διαφορετικών απόψεων, ενώ άλλοι μπορεί να αισθάνονται υποχρεωμένοι να συμμορφωθούν με την κρατικά υποστηριζόμενη αφήγηση. Σε ένα τέτοιο

περιβάλλον, ο διάλογος και η εποικοδομητική αντιπαράθεση μεταξύ των μαθητών αποθαρρύνονται, ενισχύοντας τελικά τη διαίρεση εντός της σχολικής κοινότητας.

Η καταστολή της κριτικής σκέψης είναι μια άλλη ουσιαστική συνέπεια. Ο λαϊκιστικός λόγος δίνει συχνά έμφαση στη συναισθηματική λογική έναντι της λογικής, βασισμένης σε στοιχεία, γεγονότα που αποθαρρύνει τα άτομα από το να αμφισβητούν τις κυρίαρχες αφηγήσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση του εκπαιδευτικού συστήματος, όπου τα σχολεία δίνουν προτεραιότητα στην αποστήθιση και την απομνημόνευση έναντι της καλλιέργειας δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στους μαθητές. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι μαθητές είναι λιγότερο πιθανό να διδαχθούν την εξέταση εναλλακτικών προοπτικών ή την ανεξάρτητη ανάλυση πληροφοριών.

- **Παράδειγμα:** Μια κυβέρνηση μπορεί να προωθήσει μια ενιαία εκδοχή της εθνικής ιστορίας, υποβαθμίζοντας αμφιλεγόμενες ή δυσάρεστες πτυχές. Ως αποτέλεσμα, οι μαθητές μεγαλώνουν με μια μονόπλευρη άποψη των ιστορικών γεγονότων, εμποδίζοντας την ικανότητά τους να κατανοήσουν τις πολυπλοκότητες του κόσμου γύρω τους.

Η λογοκρισία και η **αυτολογοκρισία** είναι επίσης διαδεδομένες σε περιβάλλοντα όπου η προπαγάνδα είναι η κυρίαρχη δύναμη. Οι εκπαιδευτικοί μπορεί να αρχίσουν να απέχουν από τη συζήτηση ευαίσθητων ή αμφιλεγόμενων θεμάτων στα σχολεία λόγω ανησυχιών σχετικά με τις πιθανές συνέπειες. Η ανησυχία μπορεί να οφείλεται στο ενδεχόμενο αντιποιών από την κυβέρνηση, τους διοικητικούς υπαλλήλους ή τους γονείς.

- **Παράδειγμα:** Οι εκπαιδευτικοί μπορεί να αποφεύγουν να συζητούν θέματα όπως η μετανάστευση, η κλιματική αλλαγή ή η πολιτική διαφθορά, ακόμη και αν αυτά είναι σχετικά με την εκπαίδευση των μαθητών τους, επειδή ανησυχούν μήπως επικριθούν ή ακόμη και τιμωρηθούν επειδή αμφισβητούν την επικρατούσα αφήγηση. Με την πάροδο του χρόνου, αυτό οδηγεί σε μείωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, καθώς οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται περιορισμένοι και ανίκανοι να παρέχουν μια ολοκληρωμένη άποψη για σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα.

Η χειραγώγηση των συναισθημάτων, ιδίως μέσω μηνυμάτων που βασίζονται στον φόβο, είναι μια άλλη συνέπεια του λαϊκιστικού λόγου. Ο λαϊκισμός κεφαλαιοποιεί συχνά την τροφοδότηση των ανησυχιών για τους "άλλους", συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών, των μειονοτήτων και των ξένων επιρροών. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της μισαλλοδοξίας καθώς και σε αύξηση του άγχους και της έντασης μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών στα σχολεία.

- **Παράδειγμα:** Μια λαϊκιστική εκστρατεία μπορεί να επικεντρωθεί στη δημιουργία φόβου για τους μετανάστες, παρουσιάζοντάς τους ως απειλή για την εθνική ασφάλεια ή την πολιτιστική ταυτότητα. Σε απάντηση, οι μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο μπορεί να αντιμετωπίσουν εκφοβισμό, διακρίσεις ή αποκλεισμό από τους συμμαθητές τους, δημιουργώντας ένα μη φιλόξενο και εχθρικό σχολικό περιβάλλον. Αυτό υπονομεύει όχι μόνο την προσωπική ανάπτυξη των επηρεαζόμενων μαθητών, αλλά και την ικανότητα της ευρύτερης σχολικής κοινότητας να καλλιεργεί την ανεκτικότητα και τη συμμετοχικότητα.

Συνοψίζοντας, η προπαγάνδα και ο λαϊκιστικός λόγος έχουν ισχυρό αντίκτυπο, ιδίως όταν πρόκειται για τη διαμόρφωση του τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς των ανθρώπων. Αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό στα σχολεία, όπου αυτές οι επιρροές μπορούν να εμποδίσουν την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, να τροφοδοτήσουν τις διαιρέσεις και να περιορίσουν τις ανοιχτές συζητήσεις. **Προωθώντας τη συναισθηματική χειραγώγηση και τα απλοστευμένα μηνύματα, οι στρατηγικές αυτές**

δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου η αμφισβήτηση και η εξερεύνηση αποθαρρύνονται, ενώ η συμμόρφωση ανταμείβεται. Ως αποτέλεσμα, οι μαθητές μπορεί να δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν σύνθετα ζητήματα και αντ' αυτού να βασίζονται σε μεροληπτικές ή ελλιπείς πληροφορίες. Για να δημιουργηθούν σχολεία που προωθούν την ανεξάρτητη σκέψη, τις ανοιχτές συζητήσεις και την καλύτερη κατανόηση των διαφορετικών προοπτικών, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και η κοινωνία να αναγνωρίσουν και να αντιταχθούν σε αυτές τις επιβλαβείς δυνάμεις. Με τον τρόπο αυτό θα βοηθήσουν να διασφαλιστεί ότι η εκπαίδευση ενδυναμώνει τους μαθητές αντί να τους ελέγχει.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Δημιουργία και ανάλυση της προπαγάνδας για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο χειραγωγεί την κοινή γνώμη και απευθύνεται στα συναισθήματα. Αυτή η πρακτική, προσανατολισμένη στη συζήτηση δραστηριότητα ενθαρρύνει την κριτική σκέψη, τη δημιουργικότητα και τη συνεργασία.

Πίνακας 11 - Δραστηριότητα 9

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(10 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Ο δάσκαλος υπενθυμίζει εν συντομία τις έννοιες της προπαγάνδας και του λαϊκιστικού λόγου.	
(30 λεπτά)	Δημιουργώντας τη δική σας προπαγάνδα: 1. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να δημιουργήσει μια προπαγανδιστική εκστρατεία για να πείσει το κοινό για ένα από τα ακόλουθα: - "Σώστε τα δέντρα!" - Μια εκστρατεία για την υποστήριξη της διατήρησης του περιβάλλοντος. - "Η τεχνολογία είναι κακή!" - Ένα κίνημα κατά της χρήσης της τεχνολογίας στην καθημερινή ζωή. - "Εμπιστευτείτε τον Ηγέτη!" - Μια εκστρατεία προώθησης ενός λαϊκιστή ηγέτη. Οι ομάδες πρέπει να δημιουργήσουν μια προπαγανδιστική αφίσα ή ένα σύνθημα που χρησιμοποιεί συναισθηματικές εκκλήσεις, υπερβολές ή επιλεκτικά γεγονότα για να πείσει τους ανθρώπους. Θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους: - Ποια συναισθήματα θέλουν να προκαλέσουν (φόβο, υπερηφάνεια, θυμό); - Σε ποια γεγονότα ή ιδέες θα δώσουν έμφαση; Τι θα παραλείψουν; - Θα δείξουν ξεκάθαρα την πηγή ή θα την αποκρύψουν;	Χαρτί, μαρκαδόροι και καλλιτεχνικά είδη (για τη δημιουργία αφισών)

(30 λεπτά)	Προπαγάνδα και ψηφοφορία: 1. Παρουσίαση: Κάθε ομάδα έχει 2 λεπτά για να παρουσιάσει την απόφαση της και να εξηγήσει πώς λειτουργεί η προπαγάνδα της (σε ποια συναισθήματα απευθύνεται, ποια γεγονότα χρησιμοποιούνται/παραγνωρίζονται, κ.λπ.). 2. Ψηφοφορία κοινού: Αφού παρουσιάσουν όλες οι ομάδες, οι μαθητές (κοινό) θα ψηφίσουν ποια προπαγάνδα ήταν η πιο πειστική. Θα ψηφίσουν με βάση τα εξής κριτήρια: Συναισθηματικός αντίκτυπος Σαφήνεια του μηνύματος Δημιουργικότητα	Παρουσιάσεις
(20 λεπτά)	Debate και συζήτηση: Διευκολύνετε μια συζήτηση με βάση τα ακόλουθα: - Πώς χρησιμοποίησε κάθε ομάδα συναισθήματα ή υπερβολές για να πείσει; - Γιατί αυτές οι τεχνικές λειτουργούν τόσο καλά στην πραγματική ζωή; - Πώς μπορούμε να προφυλαχθούμε από μια τέτοια συναισθηματική χειραγώγηση; Προαιρετικά: Αν ο χρόνος το επιτρέπει, ζητήστε από την ομάδα να επανασχεδιάσει μία από τις απόψεις ώστε να είναι λιγότερο χειριστική και να επικεντρώνεται περισσότερο σε γεγονότα και ισορροπημένα επιχειρήματα. Αυτό θα συμβάλει στην ανάδειξη της διαφοράς μεταξύ της αντικειμενικής πληροφόρησης και της προπαγάνδας.	

6. ΕΝΟΤΗΤΑ IV: ΠΩΣ ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΤΕ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

○ 6.1. Ενότητα IV - Στόχοι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η ενότητα έχει ως στόχο να εφοδιάσει τους εκπαιδευόμενους με τις βασικές δεξιότητες για την κριτική αξιολόγηση και ανάλυση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης και να υποστηρίξει τους μαθητές τους να κάνουν το ίδιο. Με την κατανόηση και την εφαρμογή των αρχών της κριτικής σκέψης, την ανάλυση των μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης και την ανάπτυξη του αλφαριθμητισμού στα δεδομένα, οι εκπαιδευόμενοι θα είναι σε θέση να διακρίνουν αξιόπιστες πληροφορίες, να εντοπίζουν προκαταλήψεις και να αντιστέκονται στην παραπληροφόρηση, καθώς και να καθοδηγούν τους μαθητές τους σε αυτό. Επιπλέον, η ενότητα διερευνά τον αντίκτυπο των μέσων ενημέρωσης στην ψυχική υγεία και την εμπλοκή των πολιτών, προάγοντας την **ψηφιακή ευημερία** και καλλιεργώντας την κριτική ιδιότητα του πολίτη. Επιπλέον, η ενότητα εισάγει την έννοια της, αποδόμησης της παραπληροφόρησης, η οποία περιλαμβάνει την **προληπτική αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης πριν αυτή διαδοθεί**. Οι εκπαιδευόμενοι θα αναπτύξουν στρατηγικές για να ενισχύσουν την ανοσία των ιδίων και των μαθητών τους στην παραπληροφόρηση, να δημιουργήσουν αποτελεσματικό περιεχόμενο αποδόμησης παραπληροφόρησης και να αξιολογήσουν τον αντίκτυπο των καμπανιών αποδόμησης παραπληροφόρησης. Μέσω αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα γίνουν πιο ενημερωμένοι και απαιτητικοί καταναλωτές των μέσων ενημέρωσης, ικανοί να περιηγηθούν στο σύνθετο τοπίο της πληροφόρησης με **αυτοπεποίθηση**, καθώς και αξιόπιστοι οδηγοί για τους μαθητές τους στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

(Αποτελεσματική κατανομή των δραστηριοτήτων της ενότητας/ διδακτική μεθοδολογία/ διάρκεια δραστηριοτήτων)

Ασύγχρονη - 2 ώρες

- Περιεχόμενο

Σύγχρονη συνεδρία - 2 ώρες

- Ασκήσεις

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν πληροφορίες από διάφορα προϊόντα των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων άρθρων, δεδομένων, στατιστικών διαγραμμάτων, τίτλων και συγγραφέων.
- Να προβληματιστούν σχετικά με την ποιότητα και την αξιοπιστία των διαφόρων προϊόντων των μέσων ενημέρωσης.

- Να κατανοήσουν και διατυπώσουν πώς λειτουργεί η αποδόμηση παραπληροφόρησης για να μετριάσουν τη διάδοση της παραπληροφόρησης.

○ 6.2. Αναφορές

- Andersson, L. (2021). It's Critical: The Role of Critical Thinking in Media and Information Literacy. *Media Education Research Journal*, 17.
- Aysu, S. (2023). Today's Two Important Skills: Digital Literacy and Critical Thinking. In: Köksal, D., Ulum, Ö.G., Genç, G. (eds) *Undividing Digital Divide*. SpringerBriefs in Education. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-25006-4_4
- Baker, J. (2023, July 24). *Critical Thinking & Why It's So Important*. Retrieved from Nichols College Graduate School: <https://graduate.nichols.edu/blog/why-is-critical-thinking-important/>
- Boyd, D. (2017). *Did Media Literacy Backfire?* Retrieved from Data & Society: <https://datasociety.net/output/did-media-literacy-backfire/>
- Canadian Centre for Cyber Security (May 2024). How to identify misinformation, disinformation and disinformation. Retrieved from <https://www.cyber.gc.ca/sites/default/files/misinformation-misinformation-itsap.00.300-en.pdf>
- Coursera. (2023, December 1). *What Are Critical Thinking Skills and Why Are They Important?* Retrieved from Coursera: <https://www.coursera.org/articles/critical-thinking-skills>
- dalicitizens.eu (2023). DALI Data Literacy Framework. Retrieved from DaLi <https://dalicitizens.eu/index.php/dali-data-literacy-framework-2/>
- Foundation for Critical Thinking. (2019). *Defining Critical Thinking*. Retrieved from The Foundation for Critical Thinking: <https://www.criticalthinking.org/pages/defining-critical-thinking/766>
- Franklin University. (2023, April 17). *5-Step Critical Thinking Decision Making Matrix*. Retrieved from Franklin University: <https://guides.franklin.edu/c.php?g=315863&p=8210807>
- Gapminder. (n.d.) Using photos as data to understand how people live. Retrieved from Gapminder <https://www.gapminder.org/videos/using-photos-as-data-to-understand-how-people-live/>
- Lemantaan, B. (2023, November 13). *THE ROLE OF MEDIA LITERACY IN CRITICAL THINKING*. Retrieved from Medium: <https://medium.com/@lemantaanben/the-role-of-media-literacy-in-critical-thinking-d27e5a72e41e>
- Martins, J. (2024, July 2). *How to build your critical thinking skills in 7 steps (with examples)*. Retrieved from asana: <https://asana.com/resources/critical-thinking-skills>
- Outsource Decisions. (2024, June 21). *Why is Critical Thinking Very Important to Media Literacy?* Retrieved from Outsource Decisions: <https://outsourcedecisions.com/blog/why-critical-thinking-is-important-to-media-literacy/>
- Pangrazio, L., Selwyn, N. (2023). *Critical Data Literacies: Rethinking Data and Everyday Life*. The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/14155.001.0001>
- Singh, J., Kerr, P., & Hamburger, E. (2016). *Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism*. Paris, France: UNESCO Digital Library.

- Sukumar, H. (n.d.). Heatmaps in Data Visualization: A Comprehensive Introduction. Inforiver.com. Retrieved from <https://inforiver.com/insights/heatmaps-in-data-visualization-a-comprehensive-introduction/>.
- TED Conferences. (2007). New insights on poverty - Hans Rosling. Retrieved from TED https://www.ted.com/talks/hans_rosling_new_insights_on_poverty?subtitle=en.
- University of California (2024) Evaluating Resources. Retrieved from Berkeley Library <https://guides.lib.berkeley.edu/evaluating-resources>
- Banas, J. A., & Rains, S. A. (2010). A meta-analysis of research on inoculation theory. *Communication Monographs*, 77(3), 281–311. <https://doi.org/10.1080/03637751003758193>
- Basol, M., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2020). Good news about bad news: Gamified inoculation boosts confidence and cognitive immunity against fake news. *Journal of Cognition*, 3(1), 2. <https://doi.org/10.5334/joc.91>
- Basol, M., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2021). Good news about bad news: Gamified inoculation boosts confidence and cognitive immunity against fake news. *Journal of Cognition*, 4(1), 1–17. <https://doi.org/10.5334/joc.169>
- Basol, M., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2021). Good news about bad news: Gamified inoculation boosts confidence and cognitive immunity against fake news. *Journal of Cognition*, 4(1), 1–17. <https://doi.org/10.5334/joc.169>
- Basol, M., Roozenbeek, J., & van der Linden, S. (2021). Good news about bad news: Gamified inoculation boosts confidence and cognitive immunity against fake news. *Journal of Cognition*, 4(1), 1–17. <https://doi.org/10.5334/joc.169>
- Brennen, J. S., Simon, F. M., Howard, P. N., & Nielsen, R. K. (2020). Types, sources, and claims of COVID-19 misinformation. *Reuters Institute for the Study of Journalism*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3567547>
- Chou, W.-Y. S., Gaysynsky, A., & Vanderpool, R. C. (2020). The COVID-19 vaccine communication challenge. *JAMA Health Forum*, 1(7), e200393. <https://doi.org/10.1001/jamahealthforum.2020.0393>
- Cook, J., & Lewandowsky, S. (2011). The debunking handbook. *University of Queensland*. <https://doi.org/10.1080/17524032.2011.565201>
- Cook, J., Lewandowsky, S., & Ecker, U. K. H. (2017). Neutralizing misinformation through inoculation: Exposing misleading argumentation techniques reduces their influence. *PLOS ONE*, 12(5), e0175799. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0175799>
- European Union. (2023). Shaping Europe's digital future. *Media Literacy*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-literacy>
- Green, M. C., Strange, J. J., & Brock, T. C. (2006). The science of stories: Applications of the transportation imagery model to narrative persuasion. *Psychological Inquiry*, 19(3–4), 230–234. <https://doi.org/10.1080/10478400802492533>
- Guess, A. M., Nyhan, B., & Reifler, J. (2020). Exposure to untrustworthy websites in the 2016 US election. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 472–480. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0833-x>
- Lewandowsky, S., & Van Der Linden, S. (2021). Countering Misinformation and Fake News Through Inoculation and Prebunking. *European Review of Social Psychology*, 32(2), 348–384. <https://doi.org/10.1080/10463283.2021>

- Lewandowsky, S., Cook, J., Ecker, U. K. H., Albarracín, D., Amazeen, M. A., Kendeou, P., Lombardi, D., Newman, E. J., Pennycook, G., Porter, E. Rand, D. G., Rapp, D. N., Reifler, J., Roozenbeek, J., Schmid, P., Seifert, C. M., Sinatra, G. M., Swire-Thompson, B., van der Linden, S., Vraga, E. K., Wood, T. J., Zaragoza, M. S. (2020). The Debunking Handbook 2020. Available at <https://sks.to/db2020>. DOI:10.17910/b7.1182
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the "post-truth" era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353–369. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K. H., Seifert, C. M., Schwarz, N., & Cook, J. (2012). Misinformation and Its Correction: Continued Influence and Successful Debiasing. *Psychological Science in the Public Interest*, 13(3), 106–131. <https://doi.org/10.1177/1529100612451018>
- Maertens, R., Roozenbeek, J., Basol, M., & van der Linden, S. (2020). Long-term effectiveness of inoculation against misinformation: Three longitudinal experiments. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 26(4), 399–416. <https://doi.org/10.1037/xap0000255>
- Matthes, J., Corbu, N., Jin, S., Theocharis, Y., Schemer, C., van Aelst, P., Strömbäck, J., Koc-Michalska, K., Esser, F., Aalberg, T., Cardenal, A. S., Castro, L., de Vreese, C., Hopmann, D., Sheaffer, T., Splendore, S., Stanyer, J., Stępińska, A., Štětka, V., & Zoizner, A. (2023). Perceived prevalence of misinformation fuels worries about COVID-19: A cross-country, multi-method investigation. *Information, Communication & Society*, 26(16), 3133–3156. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2146983>
- Mena, P. (2019). Cleaning up social media: The effect of warning labels on likelihood of sharing false news on Facebook. *Policy & Internet*, 12(1), 1–18. <https://doi.org/10.1002/poi3.214>
- Nyhan, B., & Reifler, J. (2015). The roles of information deficits and identity threat in the prevalence of misperceptions. *Journal of Elections, Public Opinion, and Parties*, 24(2), 125–142. <https://doi.org/10.1080/17457289.2014.981146>
- Oreskes, N., & Conway, E. M. (2010). *Merchants of doubt: How a handful of scientists obscured the truth on issues from tobacco smoke to global warming*. Bloomsbury Press.
- Pennycook, G., & Rand, D. G. (2018). The Implied Truth Effect: Attaching warnings to a subset of fake news stories increases perceived accuracy of stories without warnings. *Management Science*, 66(11), 4944–4957. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3478>
- Pennycook, G., & Rand, D. G. (2019). Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(7), 2521–2526. <https://doi.org/10.1073/pnas.1806781116>
- Pennycook, G., & Rand, D. G. (2022). Nudging social media toward accuracy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 700(1), 101–117. <https://doi.org/10.1177/00027162221092342>
- Roozenbeek, J., Maertens, R., McClanahan, W. P., & van der Linden, S. (2022). Disentangling item and testing effects in inoculation research on online misinformation. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 28(2), 354–369. <https://doi.org/10.1037/xap0000404>

- Roozenbeek, J., van der Linden, S., & Nygren, T. (2020). Prebunking interventions based on “inoculation” theory can reduce susceptibility to misinformation across cultures. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(2). <https://doi.org/10.37016/mr-2020-008>
- Roozenbeek, J., van der Linden, S., & Nygren, T. (2020). Prebunking interventions based on “inoculation” theory can reduce susceptibility to misinformation across cultures. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 1(2). <https://doi.org/10.37016/mr-2020-008>
- Van der Linden, S. (2024). Countering misinformation through psychological inoculation. *Advances in Experimental Social Psychology*, 69, 1–58. <https://doi.org/10.1016/bs.aesp.2023.11.001>
- van der Linden, S., Leiserowitz, A., & Maibach, E. (2020). Inoculating against misinformation. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 443–444. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0824-5>
- van der Linden, S., Maibach, E., & Leiserowitz, A. (2017). Improving public engagement with climate change: Five “best practice” insights from psychological science. *Perspectives on Psychological Science*, 10(6), 758–763. <https://doi.org/10.1177/1745691615598516>
- van der Linden, S., Maibach, E., & Leiserowitz, A. (2020). Improving public engagement with climate change: Five “best practice” insights from psychological science. *Perspectives on Psychological Science*, 10(6), 758–763. <https://doi.org/10.1177/1745691615598516>
- Vraga, E. K., & Tully, M. (2021). News literacy, social media behaviors, and skepticism toward information on social media. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 98(3), 854–872. <https://doi.org/10.1177/1077699020988183>
- Vraga, E. K., Kim, S. C., & Cook, J. (2019). Testing logic-based and humor-based corrections for science, health, and political misinformation on social media. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 63(3), 393–414. <https://doi.org/10.1080/08838151.2019.1653102>
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. *Council of Europe Report*.
- Wood, T., & Porter, E. (2019). The elusive backfire effect: Mass attitudes’ steadfast factual adherence. *Political Behavior*, 41(1), 135–163. <https://doi.org/10.1007/s11109-018-9443-y>

Στη σημερινή ψηφιακή εποχή, τα μέσα ενημέρωσης και οι πληροφορίες είναι διάχυτα στη ζωή μας. Φανταστείτε έναν κόσμο όπου οι μαθητές σας θα μπορούν:

- **Να εντοπίζουν τις ψευδείς ειδήσεις** πριν γίνουν viral.
- **Να αναλύουν τα μηνύματα των μέσων ενημέρωσης** για κρυφές ατζέντες.
- **Να χρησιμοποιούν δεδομένα** για να πουν συναρπαστικές ιστορίες.
- **Να δημιουργούν ελκυστικό περιεχόμενο** που ενημερώνει και εμπνέει.

Αυτή η ενότητα έχει σχεδιαστεί για να εφοδιάσει τους εκπαιδευόμενους με τα εργαλεία και τις στρατηγικές για να το κάνουν αυτό πραγματικότητα. Ενισχύοντας την παιδεία των εκπαιδευτικών και των μαθητών στα μέσα ενημέρωσης, οι μαθητές αποκτούν μεγαλύτερη δυνατότητα να γίνουν κριτικά σκεπτόμενοι, υπεύθυνοι πολίτες και επιτυχημένοι μαθητές.

Από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μέχρι τα ειδησεογραφικά πρακτορεία, οι μαθητές βομβαρδίζονται συνεχώς με μηνύματα που μπορεί να είναι παραπλανητικά, μεροληπτικά ή εντελώς ψευδή. Με ισχυρά θεμέλια στην παιδεία των μέσων ενημέρωσης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καθοδηγήσουν τους μαθητές να:

- **Αξιολογήσουν την αξιοπιστία** μιας πηγής, του συγγραφέα και του εκδότη της.
- **Εντοπίσουν προκαταλήψεις** στη γλώσσα και τη διαμόρφωση των διαφόρων μέσων ενημέρωσης.
- **Ερευνήσουν ένα θέμα** από πολλαπλές πηγές για να αποκτήσουν μια πιο ισορροπημένη οπτική γωνία.
- **Δημιουργήσουν ένα καλά υποστηριζόμενο επιχειρήμα** βασισμένο σε αξιόπιστα στοιχεία.

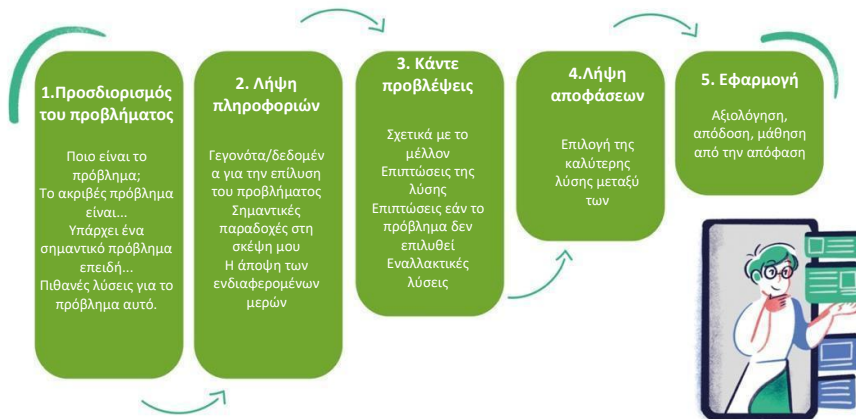
Και στο μέλλον οι μαθητές θα:

- **Γίνουν κριτικά σκεπτόμενοι** και θα μπορούν να αξιολογούν πληροφορίες ανεξάρτητα.
- **Αναπτύξουν έναν υγιή σκεπτικισμό** απέναντι στα μηνύματα των μέσων ενημέρωσης.
- **Λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις** στην προσωπική και ακαδημαϊκή τους ζωή.
- **Συμβάλλουν ουσιαστικά στην κοινωνία** ως ενημερωμένοι και αφοσιωμένοι πολίτες.

Η ανάπτυξη ισχυρών δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης είναι απαραίτητη τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές, ώστε να περιηγηθούν σε αυτό το πολύπλοκο τοπίο και να γίνουν ενημερωμένοι, κριτικά σκεπτόμενοι και να συμβάλλουν θετικά στην κοινωνία.

Αναπτύσσοντας αυτές τις δεξιότητες, θα είναι σε θέση:

- Να κατανοούν τις πληροφορίες από διάφορα προϊόντα των μέσων ενημέρωσης (άρθρα, δεδομένα, στατιστικά διαγράμματα, τίτλοι, συγγραφείς).
- Να εξετάζουν κριτικά τα προϊόντα των μέσων ενημέρωσης, αξιολογώντας την αξιοπιστία τους, εντοπίζοντας προκαταλήψεις και εντοπίζοντας παραπληροφόρηση.
- Να γνωρίζουν πώς λειτουργεί η αποδόμηση παραπληροφόρησης, και να αναπτύξουν στρατηγικές για την οικοδόμηση ανοσίας

○ 6.3. Υποενότητα - Κριτική σκέψη και ανάλυση δεδομένων στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σε αυτή την υποενότητα, η κριτική σκέψη θα εξεταστεί ως βασική δεξιότητα για την αντικειμενική και ορθολογική ανάλυση των πληροφοριών. Θα ξεκινήσει με μια εισαγωγή στην έννοια της κριτικής σκέψης, συζητώντας το ρόλο της στην επίλυση σύνθετων προβλημάτων και στη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων τόσο σε επαγγελματικά όσο και σε προσωπικά πλαίσια. Θα ακολουθήσει εξέταση των βασικών χαρακτηριστικών της κριτικής σκέψης, όπως η αναλυτική σκέψη, η ανοιχτή σκέψη, η επίλυση προβλημάτων, η αιτιολογημένη κρίση, ο αναστοχασμός, η αποτελεσματική επικοινωνία, η έρευνα και η ικανότητα λήψης αποφάσεων.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αναλύουν κριτικά και να κατανοούν πληροφορίες που παρουσιάζονται σε διάφορες μορφές μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων άρθρων, συνόλων δεδομένων, στατιστικών διαγραμμάτων, τίτλων και οπτικών γωνιών συγγραφέων

Κριτική σκέψη

Η κριτική σκέψη είναι μια ακρογωνιαία γνωστική δεξιότητα που σας επιτρέπει να αναλύετε τις πληροφορίες αντικειμενικά και ορθολογικά. Πηγαίνει πέρα από την κατανόηση σε επιφανειακό επίπεδο, ενθαρρύνοντας τα άτομα να αμφισβητούν υποθέσεις, να διερευνούν διαφορετικές προοπτικές και να εξάγουν τεκμηριωμένα συμπεράσματα (Baker, 2023).

Οι κριτικά σκεπτόμενοι δεν είναι απλώς περίεργοι, αλλά συνδέουν λογικές ιδέες για να κατανοήσουν τη συνολική εικόνα. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης επιτρέπει στο να υποστηρίξετε αποτελεσματικά τις ιδέες σας, να τις παρουσιάζετε με λογική και να λαμβάνετε αποφάσεις που οδηγούν σε βελτίωση (Coursera, 2023). Αυτή η δεξιότητα εκτιμάται ιδιαίτερα σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, των επιχειρήσεων και της προσωπικής ζωής.

Ικανός κριτικός στοχαστής (Foundation for Critical Thinking, 2019):

- Θέτει σημαντικά ερωτήματα και καθορίζει με σαφήνεια τα προβλήματα.
- Συγκεντρώνει και αναλύει σχετικές πληροφορίες, χρησιμοποιώντας αφηρημένες ιδέες για να τις ερμηνεύσει αποτελεσματικά.
- Αναπτύσσει καλά αιτιολογημένα συμπεράσματα και λύσεις, δοκιμάζοντάς τα με βάση τα σχετικά κριτήρια.

- Εξετάστε **εναλλακτικές προοπτικές**, αναγνωρίζοντας τις παραδοχές, τις επιπτώσεις και τις πρακτικές τους συνέπειες.
- **Επικοινωνεί αποτελεσματικά** με άλλους για την επίλυση σύνθετων προβλημάτων.

Τα κύρια κοινά χαρακτηριστικά της κριτικής σκέψης είναι (Martins, 2024):

Η **αναλυτική σκέψη** περιλαμβάνει την εξέταση δεδομένων από διάφορες πηγές για την εξαγωγή των πιο ακριβών συμπερασμάτων. Έχοντας επίγνωση των γνωστικών προκαταλήψεων και αντιστεκόμενοι σε αυτές, ενώ εστιάζουν στη συλλογή και ανάλυση περίπλοκων πληροφοριών, οι αναλυτικά σκεπτόμενοι μπορούν να επιλύουν αποτελεσματικά πολύπλοκα προβλήματα. Όσοι διαπρέπουν στην αναλυτική σκέψη μπορούν:

- Να **εντοπίζουν μοτίβα και τάσεις στα δεδομένα**.
- Να **διαχωρίζουν τα πολύπλοκα ζητήματα σε μικρότερα**, διαχειρίσιμα μέρη.
- Να **προσδιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των ενεργειών** και των συνεπειών τους.
- Να **αξιολογήσουν την πειστικότητα των επιχειρημάτων** και την ποιότητα των υποστηρικτικών στοιχείων.

Ανοιχτόμυαλος είναι **η ικανότητα να δέχεσαι αντικειμενικά νέες ιδέες, επιχειρήματα και πληροφορίες**. Η δεξιότητα αυτή σας βοηθά να αναλύετε και να επεξεργάζεστε τις πληροφορίες χωρίς προκαταλήψεις, οδηγώντας σε αμερόληπτα συμπεράσματα. Για να σκέφτεστε κριτικά, είναι σημαντικό να παραμερίζετε τις προσωπικές σας προκαταλήψεις, να παίρνετε τις πληροφορίες στην ονομαστική τους αξία και να εξετάζετε πολλαπλές απόψεις. Όσοι διαπρέπουν στην ανοιχτόμυαλη σκέψη μπορούν:

- Να σκεφτούν εύκολα **εναλλακτικές προοπτικές**.
- Να **περιμένουν περισσότερες πληροφορίες** πριν σχηματίσουν μια γνώμη.
- Να είναι πιο ανοιχτοί στη λήψη χρήσιμων **ανταρροφοδοτήσεων** (θετικών ή αρνητικών) και προτάσεων.
- Να **προσαρμόζονται σε νέες πεποιθήσεις** και θέσεις με βάση νέες πληροφορίες

Η αποτελεσματική **επίλυση προβλημάτων** αποτελεί βασικό συστατικό της κριτικής σκέψης. Περιλαμβάνει τον εντοπισμό ζητημάτων, τον καταγισμό ιδεών για λύσεις, την αξιολόγηση των επιλογών και την επιλογή της καλύτερης πορείας δράσης. Αυτή η δεξιότητα είναι ιδιαίτερα πολύτιμη σε τομείς όπως η διαχείριση έργων και η επιχειρηματικότητα. Όσοι διαπρέπουν στην επίλυση προβλημάτων μπορούν:

- Να καθορίσουν σαφώς το πρόβλημα.
- Να συγκεντρώσουν τα σχετικά δεδομένα και πληροφορίες.
- Να σκεφτούν πιθανές λύσεις.
- Να αξιολογήσουν τα οφέλη και τα μειονεκτήματα κάθε επιλογής.
- Να εφαρμόσουν και να παρακολουθήσουν τα αποτελέσματα της επιλεγμένης λύσης.
- Να αντανακλούν, να αξιολογούν και να προσαρμόζουν το αποτέλεσμα.

Αιτιολογημένη κρίση

Η αιτιολογημένη κρίση αποτελεί θεμελιώδες συστατικό της σκέψης ανώτερης τάξης, που περιλαμβάνει τη λήψη καλά μελετημένων αποφάσεων που βασίζονται στη λογική ανάλυση των στοιχείων και την προσεκτική αξιολόγηση των πιθανών λύσεων. Η ικανότητα αυτή είναι πολύτιμη τόσο σε εκπαιδευτικά όσο και σε επαγγελματικά περιβάλλοντα. Εκείνοι που υπερέχουν στην αιτιολογημένη κρίση μπορούν:

- Να συγκεντρώσουν, να αξιολογήσουν και να αναλύσουν πληροφορίες χωρίς προκατάληψη.
- Να **αξιολογήσουν τη συνάφεια και την αξιοπιστία των συλλεχθέντων δεδομένων**.
- Να σκεφτούν διάφορες εναλλακτικές λύσεις και απόψεις πριν καταλήξουν σε συμπεράσματα.
- Να λαμβάνουν αποφάσεις με βάση καλά δομημένη επιχειρηματολογία και λογικές υποθέσεις.

Αναστοχαστική σκέψη

Η αναστοχαστική σκέψη είναι η μέθοδος εξέτασης των σκέψεων, των συμπεριφορών και των αποτελεσμάτων του ατόμου, ώστε να κατανοήσει καλύτερα και να βελτιώσει τις μελλοντικές επιδόσεις του. Η αποτελεσματική κριτική σκέψη συνεπάγεται την ανάλυση και το συνδυασμό δεδομένων και πληροφοριών για τη διαμόρφωση μιας σαφέστερης κατανόησης ενός προβλήματος. Αυτή η δεξιότητα είναι πολύτιμη για τη συνεχή βελτίωση και τη δια βίου μάθηση. Εκείνοι που διακρίνονται για την αναστοχαστική σκέψη μπορούν:

- Να **εξετάζουν κριτικά τις δικές τους υποθέσεις** και να εξετάζουν τις γνωστικές τους προκαταλήψεις.
- Να σκεφτούν εναλλακτικές λύσεις και να λάβουν υπόψη διαφορετικές απόψεις.
- Να συγκεντρώσουν και να συνδυάσουν πληροφορίες από **διαφορετικές πηγές**.
- Να συγκεντρώσουν και να εφαρμόσουν **ανατροφοδότηση** για τη βελτιστοποίηση μελλοντικών ενεργειών και λήψης αποφάσεων.
- Να αξιολογούν συνεχώς και να **προσαρμόζουν** τη διαδικασία σκέψης τους.

Επικοινωνία

Οι αποτελεσματικές επικοινωνιακές δεξιότητες επιτρέπουν στους κριτικά σκεπτόμενους να εκφράζουν τις ιδέες τους με ακρίβεια και πειστικότητα. Η επικοινωνία είναι απαραίτητη για την επιτυχή ομαδική εργασία, την ηγεσία και την ανταλλαγή γνώσεων σε κάθε εργασιακό περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών τάξεων. Όσοι υπερέχουν στην επικοινωνία μπορούν:

- Να **εξηγήσουν** τις δυσνόητες ιδέες με σαφή και απλό τρόπο.
- Να **ακούσουν** προσεκτικά σε μια συζήτηση και να κατανοήσουν το μήνυμα που μεταφέρεται.
- Να χρησιμοποιήσουν **διαφορετικά στυλ επικοινωνίας** ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνονται.
- Να δημιουργήσουν και να **επιδείξουν πειστικά επιχειρήματα**.

Έρευνα

Οι ικανοί κριτικοί στοχαστές με αυξημένες ερευνητικές δεξιότητες είναι αυτοί που συλλέγουν, αξιολογούν και συνδυάζουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές. Αυτή η δεξιότητα είναι πολύτιμη σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και επαγγελματικές ρυθμίσεις που απαιτούν συνεχή μάθηση. Εκείνοι που υπερέχουν στις ερευνητικές δεξιότητες μπορούν:

- Να εντοπίσουν αξιόπιστες και συναφή πηγές πληροφόρησης
- Να αξιολογήσουν τις προκαταλήψεις για μια πηγή και την αξιοπιστία της
- Να συνδυάσουν πληροφορίες από διαφορετικές πηγές
- Να **εντοπίσουν κενά στις τρέχουσες γνώσεις**

Λήψη αποφάσεων

Η εποικοδομητική λήψη αποφάσεων είναι το αποτέλεσμα διαφορετικών δεξιοτήτων κριτικής σκέψης που επιτρέπουν στα άτομα να καταλήγουν σε λογικά συμπεράσματα και αντιλήψεις. Αυτό

περιλαμβάνει την αξιολόγηση των επιλογών, την εξέταση όλων των αναμενόμενων συνεπειών και την **επιλογή της καλύτερης δυνατής λύσης**. Εκείνοι που διακρίνονται στη λήψη αποφάσεων μπορούν:

- Να καθορίσουν **ακριβή κριτήρια αξιολόγησης**.
- Να συγκεντρώσουν και να εξετάσουν τα σχετικά δεδομένα.
- Να επανεξετάσουν και να προβληματιστούν σχετικά με τα πιθανά **βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα**.
- Να **χειριστούν πιθανούς κινδύνους και αβεβαιότητες**.
- Να **αντιστοιχίσουν λογική και πεποιθήσεις**.

Ο ρόλος της κριτικής σκέψης στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση

Η κριτική σκέψη θεωρείται ευρέως ως θεμελιώδης πτυχή του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (ΓΜΠ) (Andersson, 2021). Από την άλλη πλευρά, η ΓΜΠ αποτελεί κρίσιμο παράγοντα που συμβάλλει στην ανάπτυξη γνώσεων για κριτική σκέψη, καθώς και στην ανεξάρτητη μάθηση και τη χρηστή διακυβέρνηση (Singh, Kerr, & Hamburger, 2016).

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Boyd, η κριτική σκέψη αποτελεί τόσο πρόβλημα όσο και λύση (Boyd, 2017). Μια προσέγγιση για την κατανόηση αυτής της αβεβαιότητας της κριτικής σκέψης είναι η αναγνώριση της γνωστικής* πτυχής της και η αντιμετώπιση των περιορισμών αυτής της άποψης (Andersson, 2021).

Η κριτική σκέψη είναι απαραίτητη για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, δίνοντας στα άτομα τη δυνατότητα (Outsource Decisions, 2024):

- **Να αξιολογήσουν την αξιοπιστία των πηγών πληροφόρησης:** Η κριτική σκέψη επιτρέπει στους ανθρώπους να αξιολογούν την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα των ειδησεογραφικών άρθρων, των ιστότοπων και του περιεχομένου άλλων μέσων ενημέρωσης.
- **Να εντοπίζουν προκαταλήψεις και προπαγάνδες:** Με την κριτική ανάλυση των μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης, τα άτομα μπορούν να αναγνωρίζουν προκαταλήψεις, τεχνικές προπαγάνδας και τακτικές **χειραγώγησης** που χρησιμοποιούνται για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη.
- **Να διακρίνουν μεταξύ γεγονότων και γνώμης:** Οι κριτικά σκεπτόμενοι μπορούν να **διαχωρίζουν τις αντικειμενικές πληροφορίες από τις υποκειμενικές απόψεις και τις προσωπικές πεποιθήσεις**.
- **Να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις:** Η κριτική σκέψη επιτρέπει στα άτομα να αναλύουν τις πληροφορίες από πολλαπλές οπτικές γωνίες, να αξιολογούν τα στοιχεία και να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις με βάση τα γεγονότα και όχι τα συναισθήματα.
- **Να αντιστέκονται στην παραπληροφόρηση:** Η κριτική σκέψη μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό και την αποκάλυψη ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών, προστατεύοντας τον εαυτό μας από τη χειραγώγηση ή την παραπλάνηση.
- **Να γίνουν ενεργοί και αφοσιωμένοι πολίτες:** Η κριτική σκέψη ενδυναμώνει τους ανθρώπους να συμμετέχουν ουσιαστικά στις δημοκρατικές κοινωνίες, λαμβάνοντας τεκμηριωμένες αποφάσεις, συμμετέχοντας σε **κριτικό διάλογο** και υποστηρίζοντας την κοινωνική αλλαγή.

Προσδιορισμός διαφορετικών τύπων μέσων ενημέρωσης και ανάλυση μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης

- **Έντυπα μέσα ενημέρωσης**

Τα έντυπα μέσα αναφέρονται στα μέσα που χρησιμοποιούν **χαρτί** ή άλλα υλικά ως μέσο εκτύπωσης και προβολής πληροφοριών ή περιεχομένου. Ορισμένα παραδείγματα έντυπων μέσων είναι οι εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, τα φυλλάδια κ.λπ. Τα έντυπα μέσα είναι μια από τις παλαιότερες και πιο παραδοσιακές μορφές μέσων και έχουν τα πλεονεκτήματα της ανθεκτικότητας, της αξιοπιστίας και της προσβασιμότητας. Τα έντυπα μέσα είναι σημαντικά για την παροχή πληροφοριών, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας στους αναγνώστες και για τον επηρεασμό των απόψεων και των συμπεριφορών τους.

- **Ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης**

Τα ηλεκτρονικά μέσα αναφέρονται στα μέσα που χρησιμοποιούν **ηλεκτρονικές συσκευές και σήματα** ως μέσο μετάδοσης και λήψης πληροφοριών ή περιεχομένου. Ορισμένα παραδείγματα ηλεκτρονικών μέσων είναι το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος κ.λπ. Τα ηλεκτρονικά μέσα είναι μια από τις πιο δημοφιλείς και διαδεδομένες μορφές μέσων και έχουν **τα πλεονεκτήματα της ταχύτητας, της ποικιλομορφίας και της διαδραστικότητας**. Τα ηλεκτρονικά μέσα είναι σημαντικά για την παροχή πληροφοριών, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας στους ακροατές και τους θεατές και για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας των μέσων ενημέρωσης.

- **Ψηφιακά μέσα**

Τα ψηφιακά μέσα αναφέρονται στα μέσα που **χρησιμοποιούν την ψηφιακή τεχνολογία και τα δίκτυα ως μέσο για τη δημιουργία, την αποθήκευση, την πρόσβαση και την ανταλλαγή πληροφοριών ή περιεχομένου**. Ορισμένα παραδείγματα ψηφιακών μέσων είναι το διαδίκτυο, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα κινητά τηλέφωνα κ.λπ. Τα ψηφιακά μέσα είναι μια από τις πιο πρόσφατες και προηγμένες μορφές μέσων και έχουν τα πλεονεκτήματα της συνδεσιμότητας, της εξατομίκευσης και της συμμετοχής. Τα ψηφιακά μέσα είναι σημαντικά για την παροχή πληροφοριών, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας στους χρήστες και για την ενδυνάμωσή τους ως **παραγωγών και καταναλωτών των μέσων**.

(πηγή: <https://jgu.edu.in/blog/2024/02/22/what-are-the-different-types-of-media/>)

Παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης

- **Έντυπα μέσα ενημέρωσης:** Εφημερίδες και περιοδικά αποτελούν εδώ και πολύ καιρό πρωταρχικές πηγές πληροφόρησης. Αν και έχουν επικριθεί για τις πιθανές προκαταλήψεις τους, τα παραδοσιακά έντυπα μέσα ενημέρωσης συχνά τηρούν δημοσιογραφικά πρότυπα που προσδίδουν αξιοπιστία στις αναφορές τους.
- **Broadcast Media:** Η τηλεόραση και το ραδιόφωνο έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διάδοση πληροφοριών στις μάζες. Παρά την άνοδο των νέων μέσων ενημέρωσης, πολλοί άνθρωποι εξακολουθούν να βασίζονται στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης για ενημέρωση, ψυχαγωγία και εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

- **Μέσα κοινωνικής δικτύωσης:** Πλατφόρμες όπως το Facebook, το Twitter, το Instagram και το TikTok έχουν μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο μοιράζονται και καταναλώνονται οι πληροφορίες. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπουν στους χρήστες να ασχολούνται με το περιεχόμενο και να συνεισφέρουν τις δικές τους απόψεις. Ωστόσο, η αμεσότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να οδηγήσει στην ταχεία διάδοση της παραπληροφόρησης.
- **Ιστοσελίδες και ιστολόγια (blogs):** Το διαδίκτυο έδωσε τη δυνατότητα στον καθένα να δημοσιεύει περιεχόμενο, γεγονός που έχει τόσο εκδημοκρατίσει την πληροφόρηση όσο και περτυλέξει το τοπίο. Ενώ πολλά ιστολόγια προσφέρουν διορατικά σχόλια και τεχνογνωσία, άλλα μπορεί να διαδίδουν ψευδείς πληροφορίες ή να στερούνται δημοσιογραφικής ακεραιότητας.
- **Podcasts και σεμινάρια:** Τα podcasts και τα σεμινάρια, που γίνονται όλο και πιο δημοφιλή, παρέχουν εμπειριστατωμένες συζητήσεις, συνεντεύξεις και εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Εκδημοκρατίζουν τη γνώση και επιτρέπουν ποικίλες φωνές και προοπτικές, αν και η αξιοπιστία τους μπορεί να ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό.
- **Υπηρεσίες streaming:** Πλατφόρμες όπως το Netflix, το Hulu και το YouTube έχουν αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο καταναλώνουμε τηλεόραση και ταινίες. Παρέχουν ένα ευρύ φάσμα περιεχομένου αλλά και αμφισβητούν τα παραδοσιακά πρότυπα κατανάλωσης μέσων ενημέρωσης.

Στον γραμματισμό των μέσων ενημέρωσης, η **ΑΝΑΛΥΣΗ** του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης είναι η διαδικασία υποβολής ερωτήσεων σχετικά με ένα κομμάτι των μέσων ενημέρωσης προκειμένου να προσδιοριστεί η συγγραφή, η αξιοπιστία, ο σκοπός, η τεχνική, το πλαίσιο και τα οικονομικά. Αυτό περιλαμβάνει (αλλά δεν περιορίζεται σε):

- Κατανόηση του ποιος δημιούργησε ένα κομμάτι των μέσων ενημέρωσης/πληροφόρησης μέσω της αναγνώρισης:
- Ο/Η συγγραφέας(ες),

- Κατά πόσον ο/οι συγγραφέας/ες είναι αξιόπιστος/εγκυρότατος/ες για το θέμα,
- Ποια μπορεί να είναι η πρόθεσή τους με τη δημιουργία αυτού του μέσου - τι θέλουν οι άνθρωποι να σκεφτούν, να μάθουν ή να κάνουν ως απάντηση σε αυτό το μέσο,
- Ποιες προκαταλήψεις έχει ο συγγραφέας ή οι συγγραφείς και πώς αυτή η προκατάληψη αντανακλάται στο περιεχόμενο που δημιούργησαν.

Κατανόηση του τρόπου με τον οποίο κατασκευάζονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με τον εντοπισμό:

- Τεχνικών που χρησιμοποιούνται για να κερδίσουν/κρατήσουν την προσοχή,
- Τεχνικών που χρησιμοποιούνται για να κάνουν κάποιον να σκέφτεται/αισθάνεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο,
- Εξέτασης της γλώσσας του περιεχομένου,
- Εντοπισμό του τρόπου με τον οποίο τα οικονομικά μπορεί να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται κατά τη δημιουργία ενός έργου μέσων ενημέρωσης.
- Εξετάστε το περιεχόμενο με:
- Έλεγχο των πληροφοριών σε πολλαπλές πηγές,
- Ψάξιμο για τεκμηριωμένες πληροφορίες,
- Εντοπισμό ζητημάτων εκπροσώπησης.

Βασικά ερωτήματα που πρέπει να τίθενται κατά την ΑΝΑΛΥΣΗ των μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης:

Ο παρακάτω πίνακας μπορεί να βοηθήσει στην αντανάκλαση σε κάθε είδους μέσο και να φιλτράρει κριτικά τις πληροφορίες που λαμβάνονται:

Πίνακας 12 - Βασικά ερωτήματα που πρέπει να τίθενται κατά την ανάλυση των μηνυμάτων των μέσων ενημέρωσης

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	Ποιος το έφτιαξε αυτό;
ΣΚΟΠΟΙ	Γιατί έγινε αυτό; Ποιο είναι το κοινό-στόχος τους; Τι θέλουν να κάνουν; Τι θέλουν να σκέφτομαι (ή να σκέφτομαι);
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	Τι αφορούν τα μηνύματα ; Ποιες ιδέες, αξίες και πληροφορίες είναι φανερές; Υπονοούνται; Τι παραλείπεται που μπορεί να είναι σημαντικό να γνωρίζετε; Πώς αυτό συγκρίνεται/αντιπαραβάλλεται με άλλα μηνύματα των μέσων ενημέρωσης για το θέμα αυτό;
ΤΕΧΝΙΚΕΣ	Ποιες τεχνικές χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία των μηνυμάτων; Πόσο αποτελεσματικές είναι αυτές οι τεχνικές; Ποια είναι τα δυνατά και αδύνατα σημεία; Γιατί μπορεί να επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις τεχνικές; Πότε δημιουργήθηκε; Πού και πώς κοινοποιήθηκε στο κοινό; Ποιες πτυχές του πολιτισμικού πλαισίου πρέπει να ληφθούν υπόψη;

CONTEXT	Πώς αυτό ενισχύει ή εξουδετερώνει τα υπάρχοντα πρότυπα (σχετικά με το θέμα, από τον συγγραφέα κ.λπ.); Πώς επηρεάζει το μήνυμα η μορφή των μέσων ενημέρωσης (μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έντυπα, τηλεόραση κ.λπ.);
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	Ποιος το πλήρωσε αυτό; Ποιος μπορεί να βγάλει χρήματα από αυτό;
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ	Είναι αυτό γεγονός, άποψη ή κάτι άλλο; Πόσο αξιόπιστες είναι οι πληροφορίες; Ποιες είναι οι πηγές των ιδεών ή των ισχυρισμών; Πρόκειται για αξιόπιστη πηγή για το συγκεκριμένο θέμα;
ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ	Ποιος μπορεί να επωφεληθεί από αυτό το μήνυμα; Ποιος μπορεί να ζημιωθεί από αυτό; Ποιανού οι φωνές εκπροσωπούνται ή είναι προνομιούχες; Ποιανού οι φωνές παραλείπονται ή αποσιωπούνται;
ΕΡΜΗΝΕΙΣ	Ποια είναι η δική μου ερμηνεία; Πώς οι προηγούμενες εμπειρίες και πεποιθήσεις διαμορφώνουν την ερμηνεία μου; Τι μαθαίνω για τον εαυτό μου από την ερμηνεία ή την αντίδρασή μου; Πώς (και γιατί) μπορεί διαφορετικοί άνθρωποι να το ερμηνεύουν αυτό διαφορετικά;
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ	Πώς με κάνει αυτό να αισθάνομαι; Τι είδους ενέργειες θα μπορούσα να αναλάβω ως απάντηση σε αυτό;

(πηγή: <https://projectlooksharp.org/Resources%202/Project%20Look%20Sharp%20Key%20Questions%20Both.pdf>)

Κατανόηση της αξιολόγησης πληροφοριών

Η αξιολόγηση πληροφοριών είναι η συστηματική διαδικασία κριτικής αξιολόγησης των πληροφοριών που συναντάμε. Σε μια εποχή όπου οι πληροφορίες είναι άφθονες και συχνά συντρυπτικές, η αξιολόγηση της ποιότητας αυτών των πληροφοριών είναι ζωτικής σημασίας, ιδίως όταν οι πληροφορίες αυτές επηρεάζουν σημαντικές αποφάσεις.

Για να αξιολογήσουμε αποτελεσματικά τις πληροφορίες, μπορούμε συνήθως να εξετάσουμε τρεις βασικές πτυχές, τις οποίες οι καθηγητές θα πρέπει να υποστηρίξουν τους μαθητές να εξετάσουν επίσης (University of California, 2024):

- **Πιστότητα:** Είναι η πηγή αξιόπιστη; Διαθέτει κύρος ή εμπειρογνομosύνη στο θέμα;
- **Αξιοπιστία:** Είναι οι πληροφορίες συνεπείς με άλλες αξιόπιστες πηγές; Παρουσιάζονται με σαφή, λογικό και αμερόληπτο τρόπο;
- **Εγκυρότητα:** Υποστηρίζονται οι πληροφορίες από αποδεικτικά στοιχεία; Οι ισχυρισμοί που διατυπώνονται τεκμηριώνονται από δεδομένα, έρευνες ή επαληθεύσιμα γεγονότα;

Οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται μόνο να γνωρίζουν τις κατηγορίες πληροφοριών όσον αφορά την εγκυρότητα που παρατίθενται παρακάτω, αλλά πρέπει να υποστηρίξουν τους μαθητές να μάθουν πώς να αποφασίζουν σε ποια κατηγορία μπορεί να εμπίπτουν οι πληροφορίες μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης των πληροφοριών (Canadian Centre for Cyber Security, 2024):

- **Έγκυρες πληροφορίες:** σωστές, πλήρεις και βασισμένες σε επαληθεύσιμα δεδομένα. Παρουσιάζει μια αληθινή απεικόνιση των γεγονότων. Για παράδειγμα, ένα **επιστημονικό άρθρο με αξιολόγηση** από ομοτίμους που παρέχει τεκμηριωμένα συμπεράσματα σχετικά με τις διαδικασίες κατανόησης που χρησιμοποιούν οι ικανοί αναγνώστες. Το άρθρο υποστηρίζεται από μεγάλο όγκο δεδομένων και έχει ελεγχθεί από ειδικούς στον τομέα.
- **Ανακριβείς πληροφορίες:** είτε ελλιπείς είτε παραποιημένες με τρόπο που διαστρεβλώνει την αλήθεια. Μπορεί να περιέχει κάποια στοιχεία αλήθειας, αλλά είναι συνολικά παραπλανητική. Για παράδειγμα, ένα **δελτίο ειδήσεων που παρουσιάζει επιλεκτικά στατιστικά στοιχεία** σχετικά με τη συμμετοχή στα σχολεία, εστιάζοντας μόνο στις εγγραφές για να υπερτονίσει μια αφήγηση ότι η συμμετοχή αυξάνεται, ενώ συνολικά η πραγματική συμμετοχή μπορεί να μειώνεται λόγω της μη παρακολούθησης.
- **Ψευδείς πληροφορίες:** εντελώς ανακριβείς. Δεν υποστηρίζεται από κανένα επαληθεύσιμο στοιχείο και τα διαθέσιμα στοιχεία την διαψεύδουν. Για παράδειγμα, μια **νiral** ανάρτηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που ισχυρίζεται ότι ένας συγκεκριμένος τύπος προσέγγισης στη διδασκαλία της ανάγνωσης βελτιώνει τις αναγνωστικές επιδόσεις των μαθητών, παρόλο που τα υπάρχοντα επιστημονικά στοιχεία αποδεικνύουν ότι αυτός ο τύπος προσέγγισης οδηγεί στην πραγματικότητα σε χειρότερες αναγνωστικές επιδόσεις. Οι ερευνητές της ανάγνωσης έχουν έκτοτε επανειλημμένα διαψεύσει αυτές τις πληροφορίες.
- **Μη βιώσιμες πληροφορίες:** δεν μπορούν να επιβεβαιωθούν ή να διαψευστούν οριστικά με τα τρέχοντα διαθέσιμα δεδομένα. Βρίσκεται σε μια γκρίζα περιοχή όπου απαιτείται περαιτέρω έρευνα για να καθοριστεί η εγκυρότητά της. Για παράδειγμα, μια έκθεση που υποδηλώνει συσχέτιση μεταξύ ενός συγκεκριμένου περιβαλλοντικού παράγοντα και της αύξησης μιας συγκεκριμένης ασθένειας. Ωστόσο, **τα διαθέσιμα δεδομένα είναι ανεπαρκή για να επιβεβαιωθεί μια αιτιώδης σχέση και απαιτείται περισσότερη έρευνα για την εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων.**

Διάκριση των γεγονότων από τη γνώμη

Μία από τις κρίσιμες δεξιότητες που μπορούν να αναπτύξουν οι μαθητές είναι η ικανότητα διάκρισης μεταξύ γεγονότων και απόψεων. Αυτή η δεξιότητα είναι θεμελιώδης για την κριτική σκέψη και την αποτελεσματική επεξεργασία πληροφοριών, επιτρέποντας στους μαθητές να περιηγηθούν σε έναν κόσμο γεμάτο με διαφορετικές απόψεις, μηνύματα των μέσων ενημέρωσης και επιχειρήματα.

Στον πυρήνα τους, τόσο **τα γεγονότα όσο και οι απόψεις είναι είδη δηλώσεων που επικοινωνούν ιδέες ή πληροφορίες.** Ωστόσο, το κλειδί για τη διαφοροποίησή τους έγκειται στη φύση τους και στον ρόλο που διαδραματίζουν στην επικοινωνία και την επιχειρηματολογία.

Τα γεγονότα είναι δηλώσεις που είναι αντικειμενικές και επαληθεύσιμες. Περιγράφουν τον κόσμο όπως είναι και η αλήθεια τους μπορεί να επιβεβαιωθεί μέσω αποδεικτικών στοιχείων, όπως η παρατήρηση, η μέτρηση ή η αξιόπιστη τεκμηρίωση. Τα γεγονότα είναι καθολικά αποδεκτά και δεν εξαρτώνται από προσωπικά συναισθήματα ή πεποιθήσεις. Για παράδειγμα, η δήλωση "Το νερό βράζει στους 100 βαθμούς Κελσίου στο επίπεδο της θάλασσας" είναι γεγονός επειδή μπορεί να παρατηρηθεί με συνέπεια και να επαληθευτεί μέσω επιστημονικών δοκιμών.

Οι απόψεις, από την άλλη πλευρά, είναι **υποκειμενικές δηλώσεις που αντικατοπτρίζουν προσωπικές πεποιθήσεις, συναισθήματα ή ερμηνείες.** Οι γνώμες είναι εγγενώς συνδεδεμένες με τις ατομικές προοπτικές και μπορεί να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των ανθρώπων. Σε αντίθεση με τα γεγονότα, οι απόψεις δεν μπορούν να αποδειχθούν καθολικά αληθείς ή ψευδείς- αντίθετα, μπορούν να

συζητηθούν, να υποστηριχθούν ή να αμφισβητηθούν. Για παράδειγμα, η δήλωση "Η κλασική μουσική είναι το καλύτερο είδος μουσικής" αποτελεί γνώμη, επειδή αντανακλά μια προσωπική προτίμηση που άλλοι μπορεί να μην συμμερίζονται.

Υπάρχουν μερικές βασικές διαφορές μεταξύ γεγονότων και απόψεων, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 13 - Διαφορές μεταξύ γεγονότων και απόψεων

Κριτήριο	Γεγονός	Γνώμη
Αντικειμενικότητα έναντι υποκειμενικότητας	αντικειμενική, ανεξάρτητη από προσωπικές πεποιθήσεις ή συναισθήματα- στέκεται μόνη της και παραμένει αληθινή ανεξάρτητα από το ποιος την παρατηρεί ή την αναφέρει	υποκειμενική , επηρεάζεται από τις ατομικές εμπειρίες, τα συναισθήματα και τις προοπτικές- μπορεί να διαφέρει σημαντικά μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων
	π.χ. Η Γη περιστρέφεται γύρω από τον Ήλιο.	π.χ. Ο χειμώνας είναι η πιο ευχάριστη εποχή.
Επαληθευσιμότητα	μπορεί να επαληθευτεί μέσω εμπειρικών στοιχείων, δοκιμών ή αξιόπιστων πηγών- μπορεί να αποδειχθεί αληθές ή ψευδές	δεν μπορούν να επαληθευτούν μέσω εμπειρικών στοιχείων, δοκιμών ή αξιόπιστων πηγών, επειδή βασίζονται σε προσωπική ερμηνεία ή πεποίθηση- μπορούν να υποστηριχθούν από γεγονότα, αλλά δεν είναι οι ίδιες επαληθεύσιμες.
	π.χ. Η πρωτεύουσα της Γαλλίας είναι το Παρίσι.	π.χ. Το Παρίσι είναι η πιο όμορφη πόλη στον κόσμο.
Εξάρτηση από τα αποδεικτικά στοιχεία	στέκεται ανεξάρτητα από τα αποδεικτικά στοιχεία, αν και μπορούν να προσκομιστούν στοιχεία που να αποδεικνύουν την αλήθεια της	πρέπει να υποστηρίζεται από γεγονότα ή αποδείξεις για να είναι πειστική - ενώ μια γνώμη μπορεί να είναι τεκμηριωμένη και καλά υποστηριζόμενη, παραμένει <i>ερμηνεία</i> ή <i>κρίση</i> και όχι αναμφισβήτητη αλήθεια
	π.χ. Το νερό αποτελείται από άτομα υδρογόνου και οξυγόνου.	π.χ. Κατά τη γνώμη μου, το πόσιμο νερό από φυσικές πηγές είναι πιο υγιεινό από το νερό της βρύσης. (Αυτή η γνώμη θα μπορούσε να υποστηριχθεί με γεγονότα σχετικά με την καθαρότητα του νερού, αλλά παραμένει μια γνώμη).

Τι είναι ο αλφαριθμητικός δεδομένων;

Η γνώση των δεδομένων αποτελεί βασική δεξιότητα στον σημερινό κόσμο που βασίζεται στα δεδομένα. Ακριβώς όπως μάθαμε να χρησιμοποιούμε τους υπολογιστές και το διαδίκτυο, η κατανόηση των δεδομένων είναι πλέον ζωτικής σημασίας. Είμαστε περιτριγυρισμένοι από δεδομένα και το να γνωρίζουμε πώς να αλληλεπιδρούμε με αυτά - τι μπορούν και τι δεν μπορούν να κάνουν - είναι απαραίτητο.

Καθώς συναντάμε τεράστιες ποσότητες πληροφοριών, συχνά χρειάζεται να αποστάξουμε τα πολύπλοκα δεδομένα σε πολύτιμες πληροφορίες. Ένα άτομο με γνώση των δεδομένων αντιλαμβάνεται πώς τα δεδομένα μπορούν να συνδυαστούν και να συνδεθούν για να δημιουργήσουν αξία. Η κριτική σκέψη σχετικά με τα δεδομένα περιλαμβάνει την κατανόηση της σημασίας τους, την τοποθέτησή τους στο πλαίσιο και την αναγνώριση των δυνατοτήτων και των περιορισμών τους.

Ο αλφαριθμητισμός δεδομένων δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να θέτουν τις σωστές ερωτήσεις σχετικά με τα δεδομένα και να επιλέγουν τα κατάλληλα εργαλεία για την **ανάγνωση, κατανόηση, ερμηνεία και επικοινωνία δεδομένων** (ή **ανάγνωση, γραφή, ανάλυση, επικοινωνία και συλλογιστική με δεδομένα**). Βοηθά τους ανθρώπους να αποκτήσουν ιδέες που μπορούν να αξιοποιηθούν και να προωθήσουν την αλλαγή.

Το πλαίσιο DALI (Data Literacy Framework, Πλαίσιο Γραμματισμού Δεδομένων), το οποίο αναπτύχθηκε από τους εταίρους της ΕΕ στο πλαίσιο του έργου DaLi, περιγράφει τις ικανότητες που χαρακτηρίζουν έναν πολίτη που γνωρίζει τα δεδομένα.

Ο αλφαριθμητισμός στα δεδομένα αφορά τις ικανότητες που χρειάζονται οι άνθρωποι για να ασχοληθούν με τα δεδομένα που συναντούν στην καθημερινή τους ζωή και να τα χρησιμοποιήσουν.

Προϋποθέτει την εξερεύνηση τρόπων για τη λήψη αποφάσεων με βάση τα δεδομένα τόσο στην καθημερινή ζωή όσο και σε διάφορα πλαίσια, σύμφωνα με προσωπικούς ή συλλογικούς στόχους.

Ο αλφαριθμητισμός στα δεδομένα περιλαμβάνει την κατανόηση του τι είναι τα δεδομένα και την ευαισθητοποίηση και τη στάση απέναντι στη μη ουδετερότητα/μεροληψία των δεδομένων (συλλογή κ.λπ.). Προϋποθέτει την ύπαρξη δεξιοτήτων συλλογής, επιλογής, αποθήκευσης, διατήρησης και διαχείρισης δεδομένων, ανάλυσης, αξιολόγησης, ερμηνείας, κριτικής, εφαρμογής, χρήσης και εργασίας με δεδομένα και αναπαράστασης, οπτικοποίησης και επικοινωνίας ιστοριών από δεδομένα. Περιλαμβάνει επίσης την ικανότητα να θέτει και να απαντά σε ερωτήματα από σύνολα δεδομένων μέσω μιας διαδικασίας διερεύνησης.

Επιπλέον, ο αλφαριθμητισμός στα δεδομένα σημαίνει να έχει κανείς τη γνώση να κρίνει κριτικά και να εξετάζει τους ισχυρισμούς που συνοδεύουν τα δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων των ηθικών και νομικών πτυχών που επηρεάζουν τα δικαιώματα του ίδιου και των άλλων ανθρώπων. Περιλαμβάνει επίσης την ικανότητα χρήσης δεδομένων ως μέρος μιας διαδικασίας σχεδιασμού, επίλυσης προβλημάτων και λήψης αποφάσεων.

Σχήμα - Τι είναι ο αλφαριθμητισμός δεδομένων;

Όλοι θα πρέπει να διδάξουν στα παιδιά πώς να είναι εγγράμματοι στα δεδομένα και να θέτουν σημαντικές ερωτήσεις σχετικά με τα δεδομένα και τον κόσμο γύρω τους.

Αλλά με το βαθύ ψεύτικο περιεχόμενο και την παραπληροφόρηση που τροφοδοτείται από την τεχνητή νοημοσύνη, δεν μπορούμε πλέον να το λέμε αυτό.

Αν δεν κάνετε τις σωστές ερωτήσεις σχετικά με τα δεδομένα και τις τεχνολογίες που βλέπουμε, μπορεί να κάνετε κακές υπηρεσίες στον εαυτό σας και στις μελλοντικές γενιές.

Ποια είναι η σχέση μεταξύ του αλφαριθμητισμού δεδομένων και της κριτικής σκέψης;

Ο αλφαριθμητισμός δεδομένων και η κριτική σκέψη είναι στενά συνυφασμένες και **αλληλοενισχυόμενες δεξιότητες**. Ιδού πώς σχετίζονται:

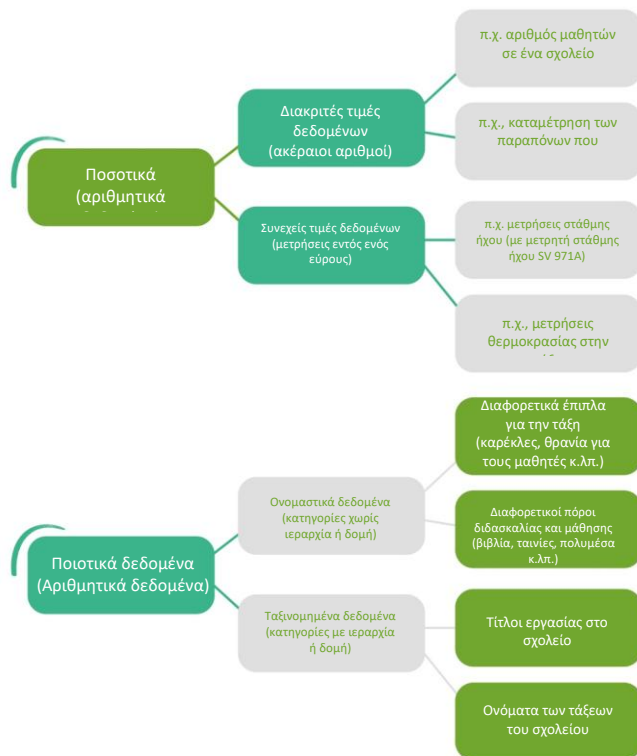
3. **Ερμηνεία δεδομένων:** Ο αλφαριθμητισμός δεδομένων περιλαμβάνει την ικανότητα ανάγνωσης, κατανόησης και ερμηνείας δεδομένων. Η **κριτική σκέψη** ενισχύει αυτή την ικανότητα, επιτρέποντας στα άτομα να αμφισβητούν την εγκυρότητα, την πηγή και το πλαίσιο των δεδομένων, εξασφαλίζοντας μια πιο ακριβή ερμηνεία.
4. **Λήψη αποφάσεων:** Με τον αλφαριθμητισμό δεδομένων, τα άτομα μπορούν να συλλέγουν και να αναλύουν δεδομένα. Η κριτική σκέψη τους επιτρέπει να αξιολογούν αυτά τα δεδομένα κριτικά, λαμβάνοντας υπόψη διάφορες προοπτικές και πιθανές προκαταλήψεις, οδηγώντας σε πιο τεκμηριωμένες και ορθολογικές αποφάσεις.
5. **Επίλυση προβλημάτων:** Ο αλφαριθμητισμός δεδομένων παρέχει τα εργαλεία για τον εντοπισμό και τη συλλογή σχετικών δεδομένων. Η κριτική σκέψη βοηθά στην ανάλυση αυτών των δεδομένων για τον εντοπισμό μοτίβων, την εξαγωγή συμπερασμάτων και την αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων.
6. **Επικοινωνία:** Ο αλφαριθμητισμός δεδομένων περιλαμβάνει την ικανότητα σαφούς επικοινωνίας των ευρημάτων των δεδομένων. Η κριτική σκέψη διασφαλίζει ότι αυτές οι επικοινωνίες είναι λογικές, συνεκτικές και πειστικές, διευκολύνοντας τη μετάδοση σύνθετων γνώσεων σχετικά με τα δεδομένα σε άλλους.

Στην ουσία, **ο αλφαριθμητισμός δεδομένων εφοδιάζει με τις δεξιότητες χειρισμού δεδομένων, ενώ η κριτική σκέψη διασφαλίζει ότι χρησιμοποιείτε αυτές τις δεξιότητες με σύνεση και αποτελεσματικότητα**. Μαζί, αποτελούν έναν ισχυρό συνδυασμό για την πλοήγηση στον πλούσιο σε πληροφορίες κόσμο στον οποίο ζούμε σήμερα.

Τύποι δεδομένων: Κατανόηση διαφορετικών τύπων δεδομένων

Υπάρχουν δύο κύριοι τύποι δεδομένων:

- **Ποσοτικά** (αριθμητικά) δεδομένα: αριθμητικά δεδομένα που μπορούν να μετρηθούν και να αναλυθούν στατιστικά.
- **Ποιοτικά** (κατηγορικά) δεδομένα: περιγραφικά δεδομένα που παρέχουν πληροφορίες για συμπεριφορές, απόψεις και εμπειρίες.

Και οι δύο τύποι δεδομένων έχουν **υποκατηγορίες**. Οι υποκατηγορίες των ποσοτικών δεδομένων είναι οι διακριτές τιμές δεδομένων (ακέραιοι αριθμοί) και οι συνεχείς τιμές δεδομένων (οι τιμές εμπίπτουν οπουδήποτε μέσα σε ένα εύρος). Τα ποιοτικά δεδομένα μπορούν να αναλυθούν περαιτέρω σε δύο υποκατηγορίες: τα ονομαστικά δεδομένα (κατηγορίες ή ονομαστικά δεδομένα **χωρίς** ιεραρχία ή δομή) και τα ταξινομημένα δεδομένα (υπάρχει μια συγκεκριμένη σειρά, μια ιεραρχία ή μια δομή).

Τα δεδομένα μπορούν να προέρχονται από **διάφορες πηγές**, οι οποίες σε γενικές γραμμές κατηγοριοποιούνται σε:

- **Πρωτογενείς πηγές**: Δεδομένα που συλλέγονται από πρώτο χέρι για συγκεκριμένο ερευνητικό σκοπό. Παραδείγματα περιλαμβάνουν **έρευνες, συνεντεύξεις και πειράματα**.

- **Δευτερογενείς πηγές:** Δεδομένα που έχουν ήδη συλλεχθεί και δημοσιευθεί από άλλους. Παραδείγματα περιλαμβάνουν βιβλία, άρθρα, εκθέσεις και **βάσεις δεδομένων**.

Μέθοδοι συλλογής δεδομένων

Οι **μέθοδοι συλλογής δεδομένων** περιλαμβάνουν μια σειρά τεχνικών και εργαλείων που χρησιμοποιούνται για τη συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων. Οι μέθοδοι αυτές είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση της ακριβούς και ολοκληρωμένης συλλογής δεδομένων.

Οι **ποσοτικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων** χρησιμοποιούν συστηματικές προσεγγίσεις, όπως:

- αριθμητικά δεδομένα
- έρευνες και δημοσκοπήσεις
- στατιστική ανάλυση
- ποσοτικοποίηση φαινομένων και τάσεων.

Από την άλλη πλευρά, οι **ποιοτικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων** επικεντρώνονται στην καταγραφή μη αριθμητικών πληροφοριών μέσω:

- Συνεντεύξεις
- Ομάδες εστίασης
- Παρατηρήσεις

Οι μέθοδοι αυτές αποσκοπούν στην **βαθύτερη κατανόηση των στάσεων, των συμπεριφορών και των κινήτρων**.

Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα μεθόδων συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιούνται στον εκπαιδευτικό τομέα, ιδίως στα σχολεία:

Συλλογή ποσοτικών δεδομένων

- **Τυποποιημένες βαθμολογίες εξετάσεων:** Χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση των επιδόσεων των μαθητών σε διάφορα μαθήματα και επίπεδα βαθμίδων.
- **Αρχεία παρουσίας:** Παρακολούθηση της παρουσίας των μαθητών για τον εντοπισμό προτύπων και την αντιμετώπιση των απουσιών.
- **Ποσοστά αποφοίτησης:** Παρακολούθηση του ποσοστού των φοιτητών που ολοκληρώνουν την εκπαίδευσή τους εντός συγκεκριμένου χρονικού πλαισίου.
- **Έρευνες και δημοσκοπήσεις:** Συλλογή αριθμητικών δεδομένων σχετικά με την **ικανοποίηση** των φοιτητών, τη **δέσμευση** και άλλες μετρήσεις.

Συλλογή ποιοτικών δεδομένων

- **Συνεντεύξεις:** Διεξαγωγή ατομικών ή ομαδικών συνεντεύξεων με μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς για τη συλλογή εμπεριστατωμένων πληροφοριών.
- **Παρατηρήσεις:** Εκπαιδευτικοί ή ερευνητές παρατηρούν τις αλληλεπιδράσεις και τις συμπεριφορές στην τάξη για να κατανοήσουν το μαθησιακό περιβάλλον.
- **Ομάδες εστίασης:** Διευκόλυνση συζητήσεων μεταξύ μαθητών ή εκπαιδευτικών για τη διερεύνηση στάσεων και εμπειριών με μεγαλύτερη λεπτομέρεια.
- **Αναστοχαστικά ημερολόγια:** Οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές διατηρούν ημερολόγια για να καταγράφουν τις σκέψεις, τις εμπειρίες και τους προβληματισμούς τους σχετικά με τη μαθησιακή διαδικασία.

Αυτές οι μέθοδοι βοηθούν τα σχολεία να συλλέγουν ολοκληρωμένα δεδομένα για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και να **προσαρμόζουν τις παρεμβάσεις** στις ανάγκες των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

Παράδειγμα δραστηριότητας

Σημείωση: Οι πόροι που είναι διαθέσιμοι στη σελίδα Teaching with Gapminder (<https://www.gapminder.org/teaching/>)

- **Στόχος:** Να μάθετε πώς να χρησιμοποιείτε το Gapminder για τη μοντελοποίηση δεδομένων, την ανάλυση και τη σύνθεση των ευρημάτων και την αποτελεσματική επικοινωνία των αποτελεσμάτων μέσω οπτικών παρουσιάσεων. Αυτή η δραστηριότητα θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν δεξιότητες στην ανάλυση και οπτικοποίηση δεδομένων, τις οποίες μπορούν στη συνέχεια να μεταδώσουν στους μαθητές τους. Προωθεί επίσης τη συνεργασία και την κριτική σκέψη, βασικές δεξιότητες τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές.

Πίνακας 14 - Δραστηριότητα 10

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Εισαγωγή: Παρουσιάστε εν συντομία το Gapminder και τον σκοπό του στην οπτικοποίηση παγκόσμιων δεδομένων. Εξηγήστε τη σημασία του αλφαριθμητισμού δεδομένων και πώς μπορεί να εφαρμοστεί στην τάξη.	
(15 λεπτά)	Χωρίστε τους μαθητές σε μικρές ομάδες. Κάθε ομάδα επεξεργάζεται ερωτήσεις που σχετίζονται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ή άλλα σχετικά θέματα). Ενθαρρύνετε τις ομάδες να σκεφτούν τουλάχιστον τρία ερωτήματα που θέλουν να διερευνήσουν χρησιμοποιώντας το Gapminder.	
(20 λεπτά)	Εξερευνώντας το Gapminder: Επίδειξη του τρόπου χρήσης των εργαλείων Gapminder για την εύρεση και οπτικοποίηση δεδομένων. Κάθε ομάδα επιλέγει τρία ερωτήματα από τον κατάλογο που συντάξε για να τα διερευνήσει.	Υπολογιστές με πρόσβαση στο διαδίκτυο- Πρόσβαση στα εργαλεία Gapminder (Gapminder)

	Οι ομάδες χρησιμοποιούν το Garminder για να δημιουργήσουν οπτικοποιήσεις (π.χ. διαγράμματα φυσαλίδων, γραμμικά γραφήματα) που βοηθούν στην απάντηση των ερωτημάτων τους.	
(20 λεπτά)	Ανάλυση και σύνθεση δεδομένων: 1. Οι ομάδες αναλύουν τις οπτικοποιήσεις που δημιούργησαν. 2. Συζητήστε τι δείχνουν τα δεδομένα και πώς απαντούν στις ερωτήσεις τους. 3. Σύνθεση των ευρημάτων σε βασικά σημεία.	
(30 λεπτά)	Δημιουργία αφίσας: Κάθε ομάδα δημιουργεί μια αφίσα που περιλαμβάνει: -Τα ερωτήματα που διερεύνησαν. -Οι οπτικοποιήσεις που δημιούργησαν χρησιμοποιώντας το Garminder. - Σύντομη εξήγηση του τρόπου με τον οποίο οι οπτικοποιήσεις απαντούν στις ερωτήσεις τους. Ενθαρρύνετε τη δημιουργικότητα και τη σαφήνεια στην παρουσίαση των ευρημάτων τους.	Προμήθειες για την κατασκευή αφισών (χαρτί, μαρκαδόροι κ.λπ.)
(20 λεπτά)	Παρουσίαση αφίσας: 1. Οι ομάδες παρουσιάζουν τις αφίσες τους στους συναδέλφους τους. 2. Κάθε ομάδα εξηγεί τα ερωτήματά της, τις οπτικοποιήσεις και τα ευρήματά της. 3. Αφήστε χρόνο για ερωτήσεις και ανατροφοδότηση από άλλες ομάδες.	Προβολέας για παρουσιάσεις
(15 λεπτά)	Αναστοχασμός και συζήτηση: 1. Διευκόλυνση μιας συζήτησης σχετικά με τη χρήση της οπτικοποίησης δεδομένων στη διδασκαλία. 2. Σκεφτείτε τη διαδικασία και πώς μπορεί να εφαρμοστεί στην τάξη. 3. Συζητήστε τυχόν προκλήσεις που αντιμετωπίσατε και πώς ξεπεράστηκαν.	
(10 λεπτά)	Συμπέρασμα: Συνοψίστε τα βασικά συμπεράσματα της δραστηριότητας. Τονίστε τη σημασία του αλφαριθμητισμού στα δεδομένα και της κριτικής σκέψης.	

	Ενθαρρύνετε τους εκπαιδευτικούς να ενσωματώσουν παρόμοιες δραστηριότητες στις δικές τους διδακτικές πρακτικές.	
--	--	--

ο 6.4. Υποενότητα - Πώς λειτουργεί η αποδόμηση παραπληροφόρησης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σε αυτή την υποενότητα, οι εκπαιδευόμενοι θα διερευνήσουν τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης και θα αποκτήσουν στρατηγικές για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στις τάξεις τους. Η εκπαίδευση ξεκινά με την κατανόηση των απειλών που θέτει η "διαταραχή της πληροφόρησης" στους μαθητές, ιδίως με την εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων και των διαδικτυακών πλατφόρμων που συχνά συσκοτίζουν τις πηγές πληροφόρησης.

Θα παρουσιαστούν στρατηγικές αποδόμησης παραπληροφόρησης, προτροπής και απομυθοποίησης για να εφοδιάσουν τους εκπαιδευτικούς με εργαλεία που θα βοηθήσουν τους μαθητές να αναγνωρίζουν και να αντιστέκονται στις ψευδείς πληροφορίες πριν τις συναντήσουν, καθώς και να αμφισβητούν και να διορθώνουν την παραπληροφόρηση. Η προσέγγιση αντιμετώπισης παραπληροφόρησης θα αναδειχθεί για τη χρησιμότητά της σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, περιλαμβάνοντας πραγματικές, λογικές και τεχνικές ανάλυσης πηγών που επιτρέπουν στους μαθητές να αναγνωρίζουν και να αντιστέκονται σε αφηγήσεις παραπληροφόρησης.

Οι εκπαιδευτικοί θα μάθουν επίσης πώς να εφαρμόζουν αυτές τις στρατηγικές για να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν γνωστική ανθεκτικότητα, βελτιώνοντας την ικανότητά τους να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες και να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αξιολογούν κριτικά και να προβληματίζονται σχετικά με τα προϊόντα των μέσων ενημέρωσης, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η προκατάληψη, η πρόθεση και το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο παράγεται και καταναλώνεται το περιεχόμενο.
- Να κατανοήσουν την έννοια αποδόμηση παραπληροφόρησης και να αναγνωρίσουν τις στρατηγικές της.

Στο σημερινό ψηφιακό τοπίο, ο πολλαπλασιασμός των ψευδών ειδήσεων, της διασποράς ψευδών ειδήσεων, και της αποπληροφόρησης, παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις. Η ταχεία διάδοση των πληροφοριών και ο συντριπτικός αριθμός διαδικτυακών πηγών συμβάλλουν σε ένα φαινόμενο γνωστό ως "διαταραχή της πληροφόρησης". Η διαταραχή αυτή επηρεάζει ιδιαίτερα τις νεότερες γενιές, οι οποίες μπορεί να αξιολογούν γρήγορα τις ειδήσεις και να βασίζονται σε πληροφορίες από πηγές που δεν είναι πάντα αξιόπιστες (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2023). Οι διαδικτυακές κοινότητες, οι

οποίες έχουν γίνει πρωταρχική πηγή ειδήσεων για πολλούς στη γενιά Z, αποτελούν επίσης βασικά κανάλια για τη διάδοση παραπληροφόρησης. Οι πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, τα ιστολόγια, τα φόρουμ και οι ιστότοποι κοινής χρήσης περιεχομένου, όπως οι πλατφόρμες βίντεο και φωτογραφιών, μπορούν εύκολα να αποκρύψουν την προέλευση των πληροφοριών, καθιστώντας τους δυνητικούς θαλάμους αντήχησης όπου μπορούν να κυκλοφορήσουν γρήγορα ψευδείς αφηγήσεις.

Η έννοια της προκαταβολικής αποδόμησης: εξήγηση της προσέγγισης και αντίθεση με την ανασκευή

Η κατανόηση των επιπτώσεων της παραπληροφόρησης χωρίς να υπερεκτιμάται η επιρροή της είναι σημαντική. Όταν διαδίδεται μέσω συντονισμένων εκστρατειών παραπληροφόρησης, μπορεί να διαμορφώσει πεποιθήσεις, να επηρεάσει δράσεις και να διαταράξει τον πολιτικό και κοινωνικό διάλογο (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2023). Η επιστήμη της συμπεριφοράς προσφέρει διάφορες στρατηγικές για τον μετριασμό της παραπληροφόρησης (Van der Linden, 2023). Αυτές οι στρατηγικές χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: **προληπτική αποδόμηση (prebunking)**, **ήπια καθοδήγηση (nudging)** και **ανασκευή (debunking)**, ανάλογα με το στάδιο έκθεσης στην παραπληροφόρηση.

- **Προληπτική αποδόμηση (Prebunking)** ή **ψυχολογικός εμβολιασμός** βοηθά τα άτομα να **αναπτύξουν δεξιότητες για να αναγνωρίζουν και να αντιστέκονται στην παραπληροφόρηση πριν την αντιμετώπισουν**. Όπως ένα εμβόλιο, η προκαταβολική αποδόμηση εκθέτει τους ανθρώπους σε εξασθενημένες μορφές παραπληροφόρησης, ενισχύοντας τη γνωστική τους ανθεκτικότητα (Matthes et al., 2023). Χρησιμοποιούνται επίσης **παιγνιώδεις προσεγγίσεις για την ενίσχυση αυτής της ανθεκτικότητας** (Lewandowsky & Van Der Linden, 2021). Η προκαταβολική αποδόμηση αποτελεί μια προληπτική στρατηγική που στοχεύει στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης προτού αυτή διαδοθεί ευρέως ή πριν τα άτομα εκτεθούν σε αυτήν (Lewandowsky & Van Der Linden, 2021). Ο στόχος της είναι να δημιουργήσει **"γνωστική ανοσία"** απέναντι στην παραπληροφόρηση, ενισχύοντας την ικανότητα κριτικής αξιολόγησης της πληροφορίας και μειώνοντας την ευαλωτότητα των ατόμων στην παραπληροφόρηση. Με αυτόν τον τρόπο, η προκαταβολική αποδόμηση λειτουργεί ως προληπτικό μέτρο, σε αντίθεση με την ανασκευή (debunking), η οποία είναι αντιδραστική και εστιάζει στη διόρθωση της παραπληροφόρησης αφού αυτή έχει ήδη διαδοθεί. **Ενώ η ανασκευή συχνά αφορά μια μεμονωμένη παρέμβαση, όπως η επαλήθευση γεγονότων (fact-checking), η προκαταβολική αποδόμηση περιλαμβάνει ένα ευρύτερο σύνολο παρεμβάσεων.** Κάποιες από αυτές ενισχύουν το κίνητρο των ατόμων να είναι σε εγρήγορση απέναντι στην παραπληροφόρηση, ενώ άλλες ενδυναμώνουν την ικανότητά τους να την αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά.
- **Ήπια καθοδήγηση (Nudging)**, από την άλλη, περιλαμβάνει διακριτικές παρεμβάσεις που τροποποιούν το περιβάλλον στο οποίο λαμβάνονται αποφάσεις, ενθαρρύνοντας τους ανθρώπους να αμφισβητούν την ακρίβεια των πληροφοριών που συναντούν. **Τα "accuracy nudges" (Pennycook & Rand, 2022) αποτελούν μια τέτοια παρέμβαση, υπενθυμίζοντας στους χρήστες να επαληθεύσουν την αξιοπιστία μιας είδησης πριν τη διαδώσουν.**

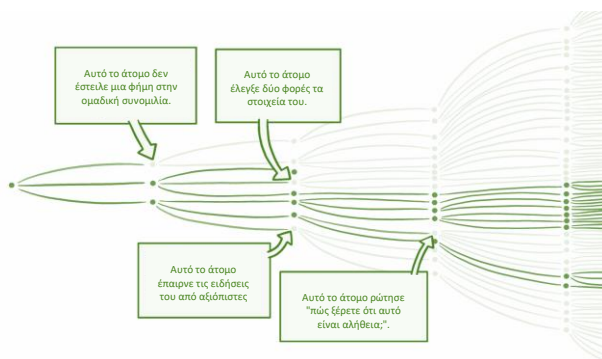
- **Ανασκευή (Debunking)**, δηλαδή ο έλεγχος γεγονότων (**fact-checking**) και η διάψευση ψευδών ισχυρισμών, πραγματοποιείται μετά την έκθεση ενός ατόμου στην παραπληροφόρηση και στοχεύει στη διόρθωση ανακρίβειών (Lewandowsky et al., 2020).

Μεταξύ αυτών των στρατηγικών, η προκαταβολική αποδόμηση παραπληροφόρησης ξεχωρίζει ως μια αποτελεσματική και επεκτάσιμη παρέμβαση. Είναι ιδιαίτερα προσιτή για τους δημοσιογράφους, τους ελεγκτές γεγονότων και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, καθώς μπορεί να εφαρμοστεί γρήγορα και με χαμηλό κόστος. Μια ισχυρή στρατηγική προκαταβολικής αποδόμησης εμπλέκεται με τις ανησυχίες του κοινού, αντλεί από τις βιωμένες εμπειρίες του και το ενθαρρύνει να μοιραστεί αυτά που έμαθε, **ενισχύοντας την εμπιστοσύνη**.

Υπάρχουν τρεις πρωταρχικοί τύποι αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης:

- **βασισμένη σε γεγονότα**, η οποία αντιμετωπίζει συγκεκριμένους ψευδείς ισχυρισμούς,
- **με βάση τη λογική**, η οποία εξηγεί τις τακτικές που χρησιμοποιούνται για τη χειραγώγηση των πληροφοριών,
- **και με βάση τις πηγές**, οι οποίες αναδεικνύουν τις αναξιόπιστες πηγές.

Η προσέγγιση με βάση τη λογική έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα επωφέλης, καθώς βοηθά τα άτομα να αναγνωρίζουν τις τακτικές χειραγώγησης σε διάφορα πλαίσια (Vraga et al., 2019). Όπως προτείνει ο John Cook, κορυφαίος ερευνητής της θεωρίας του εμβολιασμού, ο συνδυασμός γεγονότων και λογικής σε προκρούσματα επιτρέπει στους ανθρώπους τόσο να κατανοούν τα γεγονότα όσο και να εντοπίζουν τις διαστρεβλώσεις (Lewandowsky et al., 2012).

Αποτελεσματικές Στρατηγικές Προκαταβολικής Αποδόμησης: Εντοπισμός κοινών αφηγήσεων παραπληροφόρησης, ανάπτυξη εναλλακτικών αφηγήσεων και δημιουργία ελκυστικού περιεχομένου προκαταβολικής αποδόμησης

Δεδομένου ότι η παραπληροφόρηση είναι γνωστό ότι είναι δύσκολο να εξαλειφθεί όταν εμπεδωθεί, **η πρόληψη είναι το κλειδί**. Διάφορες στρατηγικές πρόληψης έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους, όπως η προειδοποίηση των ατόμων ότι μπορεί να συναντήσουν παραπλανητικές πληροφορίες. Η έρευνα δείχνει ότι οι γενικές προειδοποιήσεις σχετικά με την αναξιопιστία ορισμένων πηγών μέσω ενημέρωσης μπορούν να κάνουν τα άτομα πιο ανοιχτά σε μελλοντικές διορθώσεις (Ecker et al., 2011). Πιο συγκεκριμένες προειδοποιήσεις, όπως **ετικέτες που υποδεικνύουν ότι το περιεχόμενο μπορεί να είναι ψευδές**, μπορούν να μειώσουν την πιθανότητα οι χρήστες να μοιράζονται τέτοιες πληροφορίες στο διαδίκτυο (Mena, 2019). Η διαδικασία της αποδόμησης παραπληροφόρησης ακολουθεί ένα βιοϊατρικό μοντέλο, κατά το οποίο η έκθεση σε εξασθενημένες τεχνικές παραπληροφόρησης -συνοδευόμενη από προληπτική διάψευση- καλλιεργεί **"γνωστικά αντισώματα"** που προστατεύουν τα άτομα από μελλοντικές προσπάθειες εξαπάτησης (Lewandowsky et al., 2020). Η προληπτική καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, μια προληπτική προσέγγιση για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, περιλαμβάνει την παρουσίαση στα άτομα πληροφοριών που αντικρούουν ψευδείς αφηγήσεις πριν τις συναντήσουν. Η διαδικασία αυτή αποσκοπεί στην οικοδόμηση γνωστικής ανθεκτικότητας, βοηθώντας τα άτομα να αναγνωρίζουν και να αντιστέκονται αποτελεσματικότερα στην παραπληροφόρηση. Οι στρατηγικές αντιμετώπισης παραπληροφόρησης επικεντρώνονται στον εντοπισμό των κοινών αφηγήσεων παραπληροφόρησης, στη δημιουργία συναρπαστικών εναλλακτικών αφηγήσεων και στην παροχή ελκυστικού περιεχομένου που μπορεί να διαδοθεί ευρέως.

Εντοπισμός κοινών αφηγήσεων παραπληροφόρησης

Το πρώτο βήμα για τη αποτελεσματική προληπτική αποδόμηση παραπληροφόρησης είναι ο εντοπισμός επαναλαμβανόμενων θεμάτων ή αφηγήσεων μέσα στην παραπληροφόρηση. Αυτά συχνά ακολουθούν προβλέψιμα μοτίβα και στοχεύουν σε συγκεκριμένους φόβους, αβεβαιότητες ή συναισθηματικά ερεθίσματα. Οι συνήθειες αφηγήσεις παραπληροφόρησης συνήθως εμπίπτουν σε διάφορες κατηγορίες:

- **Παραπληροφόρηση σχετικά με την υγεία:** Ψευδείς ισχυρισμοί σχετικά με τα εμβόλια, τις εναλλακτικές θεραπείες και τη σοβαρότητα των ασθενειών (π.χ. COVID-19, επιπτώσεις στην υγεία λόγω της κλιματικής αλλαγής). Τέτοιου είδους παραπληροφόρηση έχει αποδειχθεί ότι μειώνει την πρόσληψη εμβολίων και αυξάνει τους κινδύνους για τη δημόσια υγεία (Chou et al., 2020- van der Linden et al., 2020).
- **Πολιτική παραπληροφόρηση:** Οι ψευδείς ειδήσεις σχετικά με την ακεραιότητα των εκλογών, τις κυβερνητικές συνωμοσίες ή τα παραποιημένα στατιστικά στοιχεία συχνά επιδιώκουν να πολώσουν τις απόψεις και να υπονομεύσουν τις δημοκρατικές διαδικασίες (Guess et al., 2020- Pennycook & Rand, 2018).
- **Επιστημονική παραπληροφόρηση:** Η άρνηση της καθιερωμένης επιστημονικής συναίνεσης, όπως η άρνηση της κλιματικής αλλαγής ή η παραπληροφόρηση σχετικά με την ασφάλεια των τεχνολογικών εξελίξεων (π.χ. δίκτυα 5G), εκμεταλλεύεται γνωστικές προκαταλήψεις για να δημιουργήσει αμφιβολίες (Cook et al., 2017- Lewandowsky et al., 2017).
- **Κοινωνικά θέματα:** Χρησιμοποιούνται συχνά ψευδείς αφηγήσεις σχετικά με τη μετανάστευση, τις φυλετικές σχέσεις ή θέματα φύλου για να προκαλέσουν κοινωνικό διχασμό και να ενισχύσουν την προκατάληψη (Mena, 2019- Vraga & Tully, 2021).

Ο εντοπισμός αυτών των προτύπων απαιτεί συνεχή παρακολούθηση των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, των ειδησεογραφικών μέσων και των διαδικτυακών κοινοτήτων. Εργαλεία όπως η

ανάλυση κοινωνικών μέσων, αλγόριθμοι ελέγχου γεγονότων με τεχνητή νοημοσύνη και πόροι ψηφιακού γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά στον εντοπισμό τάσεων και θεμάτων παραπληροφόρησης (Brennen et al., 2020- Wardle & Derakhshan, 2017). Η κατανόηση των πιο διαδεδομένων θεμάτων παραπληροφόρησης επιτρέπει στις προσπάθειες αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης να είναι στοχευμένες και σχετικές.

Ανάπτυξη εναλλακτικών αφηγήσεων

Μόλις εντοπιστούν τα κοινά θέματα παραπληροφόρησης, η ανάπτυξη σαφών, τεκμηριωμένων εναλλακτικών αφηγήσεων είναι ζωτικής σημασίας. Οι εναλλακτικές αφηγήσεις θα πρέπει να επικεντρώνονται όχι μόνο στην αντίκρουση ψευδών ισχυρισμών αλλά και στην παροχή πειστικών, αληθινών εναλλακτικών λύσεων που είναι εξίσου ελκυστικές και εύκολα κατανοητές. Οι αποτελεσματικές εναλλακτικές αφηγήσεις έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- **Σαφήνεια:** Τα μηνύματα πρέπει να είναι συνοπτικά, απλά και προσαρμοσμένα στο επίπεδο κατανόησης του κοινού. Οι υπερβολικά πολύπλοκες εξηγήσεις μπορεί να εμποδίσουν την αποτελεσματική επικοινωνία (Banas & Rains, 2010- Lewandowsky et al., 2017).
- **Θετικότητα:** Οι αντι-αφηγήσεις θα πρέπει να αποφεύγουν τα μηνύματα που βασίζονται στο φόβο, τα οποία μπορεί να αποτύχουν και να αυξήσουν την αντίσταση. Αντίθετα, η έμφαση στα οφέλη της ακριβούς πληροφόρησης προάγει την εμπιστοσύνη και τη δέσμευση (Nyhan & Reifler, 2015- van der Linden et al., 2020).
- **Σχετικότητα:** Οι εναλλακτικές αφηγήσεις που ευθυγραμμίζονται με τις αξίες και τις εμπειρίες του κοινού είναι πιο αποτελεσματικές. Η διαμόρφωση ακριβών πληροφοριών μέσα σε σχετιζόμενα πλαίσια ενισχύει τον αντίκτυπό τους (Cook & Lewandowsky, 2011- Wood & Porter, 2019).
- **Αξιοπιστία:** Η αξιοπιστία των πηγών είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των αντι-αφηγήσεων. Η συνεργασία με αξιοσέβαστους εμπειρογνώμονες ή θεσμούς προσδίδει νομιμότητα στο μήνυμα (Vraga & Tully, 2021- Pennycook & Rand, 2019).

Συνδυάζοντας αυτά τα στοιχεία, οι εναλλακτικές αφηγήσεις μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την παραπληροφόρηση και να προωθήσουν έναν πιο ενημερωμένο δημόσιο διάλογο.

Δημιουργία ελκυστικού περιεχομένου πριν από την αποθήκευση

Το ελκυστικό περιεχόμενο είναι κεντρικό στοιχείο για τη αποτελεσματική προληπτική αποδόμηση παραπληροφόρησης, καθώς πρέπει να τραβήξει την προσοχή σε έναν συνωστισμένο ψηφιακό χώρο. Για τη δημιουργία περιεχομένου που έχει απήχηση στο κοινό, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες τεχνικές:

- **Μορφές πολυμέσων:** Θα πρέπει να αξιοποιούνται ποικίλες μορφές περιεχομένου, όπως βίντεο, infographics, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, παιχνίδια και διαδραστικά κουίζ. Οι έρευνες δείχνουν ότι η εμπλοκή των πολυμέσων βελτιώνει την ανάκληση και αυξάνει την πιθανότητα να μοιραστούν οι άνθρωποι το περιεχόμενο. Έχει αποδειχθεί ότι η παιχνοδοποιημένη αντιμετώπιση παραπληροφόρησης, όπως οι διαδραστικές εφαρμογές που διδάσκουν δεξιότητες κριτικής σκέψης, ενισχύει αποτελεσματικά την ανθεκτικότητα στην παραπληροφόρηση (Basol et al., 2020- Maertens et al., 2021).

- **Αφήγηση ιστοριών:** Το αφηγηματικό περιεχόμενο είναι πιο συναρπαστικό και αξιοσημείωτο από τα γεγονότα. Οι ιστορίες που δίνουν έμφαση στις προσωπικές διαδρομές, στις εμπειρίες που βιώνετε ή στις συνέπειες της παραπληροφόρησης μπορούν να δημιουργήσουν συναισθηματική δέσμευση. Για παράδειγμα, το περιεχόμενο που αφορά την παραπληροφόρηση για το κλίμα πριν από την αποτυχία μπορεί να μοιράζεται εμπειρίες κοινοτήτων που έχουν πληγεί άμεσα από ακραία καιρικά φαινόμενα για να απεικονίσει τις επιπτώσεις στον πραγματικό κόσμο (Green et al., 2006- van der Linden et al., 2021).
- **Χιούμορ και σχετικότητα:** Το χιούμορ μπορεί να καταστήσει το περιεχόμενο που έχει προηγηθεί πιο προσίτο και διαμοιραζόμενο, ειδικά για πολιτικά θέματα. Σατιρικά βίντεο ή μιμείδια που εκθέτουν τον παραλογισμό των ισχυρισμών παραπληροφόρησης διαδίδουν αποτελεσματικά την ευαισθητοποίηση χωρίς να προκαλούν αμυντικότητα (Pennycook et al., 2020- Roozenbeek & van der Linden, 2020).
- **Στόχευση σε πλατφόρμες και κοινότητες με επιρροή:** Η αποτελεσματική αποδόμηση παραπληροφόρησης περιλαμβάνει τη συνάντηση με το κοινό εκεί που βρίσκονται - σε πλατφόρμες, φόρουμ ή διαδικτυακούς χώρους όπου κυκλοφορεί η παραπληροφόρηση. Η βελτιστοποίηση του περιεχομένου για αυτές τις πλατφόρμες όσον αφορά τη διάρκεια, το ύφος και τον τόνο και η συνεργασία με φορείς επιρροής ή αξιόπιστους ηγέτες κοινοτήτων μπορεί να ενισχύσει σημαντικά το μήνυμα (Vraga et al., 2015- Roozenbeek & van der Linden, 2019).

Ενσωμάτωση ψυχολογικού εμβολιασμού

Ο ψυχολογικός εμβολιασμός, μια τεχνική που διαμορφώνεται με βάση τη βιοϊατρική αναλογία των εμβολίων, περιλαμβάνει την έκθεση ατόμων σε αποδυναμωμένες εκδοχές παραπληροφόρησης για να τα "ανοσοποιήσει" εναντίον της. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην παραδοχή ότι τα άτομα που έχουν προειδοποιηθεί και εκτεθεί εκ των προτέρων στην τακτική της παραπληροφόρησης είναι λιγότερο πιθανό να την υποκύψουν όταν τη συναντήσουν στο μέλλον (van der Linden et al., 2017). Τα μηνύματα πριν από τη διάρρηξη θα πρέπει να επισημαίνουν τις συνήθεις τακτικές παραπληροφόρησης, όπως:

Ψεύτικοι εμπειρογνώμονες: Παρουσίαση ατόμων χωρίς αξιόπιστα προσόντα ως αυθεντίες (Cook et al., 2017).

Συλλογή δεδομένων: Χρήση μεμονωμένων γεγονότων ή στατιστικών στοιχείων εκτός πλαισίου για παραπλάνηση (Cook & Lewandowsky, 2011).

Ψευδής ισορροπία: Η εξίσωση της επιστημονικής συναίνεσης με θεωρίες του περιθωρίου για τη δημιουργία μιας παραπλανητικής αίσθησης νομιμότητας (van der Linden et al., 2020).

Η διδασκαλία των ακροατήριων να αναγνωρίζουν αυτές τις τακτικές τους δίνει τη δυνατότητα να γίνουν πιο κριτικοί καταναλωτές πληροφοριών. Για παράδειγμα, μια εκστρατεία πριν από τη διάψευση της κλιματικής αλλαγής θα μπορούσε να δείξει πώς οι "ψεύτικοι ειδικοί" χρησιμοποιήθηκαν ιστορικά για να αμφισβητήσουν τις βλάβες του καπνίσματος και να δείξει πώς παρόμοιες μέθοδοι χρησιμοποιούνται σήμερα για την άρνηση της κλιματικής επιστήμης (Oreskes & Conway, 2010).

Επεκτασιμότητα και εμβέλεια

Για να μεγιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητα των στρατηγικών αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης, το περιεχόμενο πρέπει να είναι επεκτάσιμο και ευρέως προσβάσιμο. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν εκτεταμένη εμβέλεια στο κοινό, αλλά τα μηνύματα αποδόμησης της παραπληροφόρησης μπορούν επίσης να ενσωματωθούν στην επίσημη εκπαίδευση, στις εκστρατείες των μέσων ενημέρωσης και στα πλαίσια πολιτικής. **Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εφαρμόσουν διαδραστικά εργαστήρια, παιχνίδια και συζητήσεις για να βοηθήσουν τους μαθητές να αναγνωρίσουν τις τακτικές παραπληροφόρησης και να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής σκέψης** (Roosenbeek et al., 2022- Basol et al., 2021). Οι συνεργασίες με οργανισμούς μέσων ενημέρωσης, κυβερνήσεις και NGO ενισχύουν περαιτέρω τις προσπάθειες αποδόμησης της παραπληροφόρησης. Οι κυβερνήσεις μπορούν να ενσωματώσουν τεχνικές αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης, σε εκστρατείες δημόσιας υγείας, ενώ οι NGO μπορούν να επικεντρωθούν στην παραπληροφόρηση που σχετίζεται με εκλογές ή κοινωνικά ζητήματα (Lewandowsky et al., 2017- Guess et al., 2020).

Οι αποτελεσματικές στρατηγικές αποδόμησης της παραπληροφόρησης βασίζονται στον εντοπισμό κοινών αφηγήσεων παραπληροφόρησης, στη δημιουργία συναρπαστικών εναλλακτικών αφηγήσεων και στο σχεδιασμό ελκυστικού, διαμοιραζόμενου περιεχομένου για ψηφιακές πλατφόρμες. **Δίνοντας έμφαση στη σαφήνεια, την αξιοπιστία, τη συναισθηματική εμπλοκή και χρησιμοποιώντας μορφές πολυμέσων παράλληλα με τεχνικές ψυχολογικού εμβολιασμού, οι εκπαιδευτικοί και οι επικοινωνιολόγοι μπορούν να ενισχύσουν την κοινωνική ανθεκτικότητα απέναντι στην παραπληροφόρηση** (van der Linden et al., 2020- Cook et al., 2017). Η προκαταρκτική διάψευση προσφέρει μια προληπτική προσέγγιση που, όταν εφαρμόζεται αποτελεσματικά, μετριάξει τον αντίκτυπο των ψευδών αφηγήσεων πριν αυτές αποκτήσουν απήχηση.

Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προληπτικής αποδόμησης: Μέτρηση της επίδρασης των εκστρατειών προληπτικής αποδόμησης και πραγματοποίηση των απαραίτητων προσαρμογών

Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εκστρατειών πριν από τη διάψευση είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ο επιτυχής μετριασμός της εξάπλωσης και της επιρροής της παραπληροφόρησης. Η μέτρηση του αντίκτυπου αυτών των εκστρατειών περιλαμβάνει την αξιολόγηση του πόσο καλά αυξάνουν την αντίσταση του κοινού στην παραπληροφόρηση, βελτιώνουν την κριτική σκέψη και ενθαρρύνουν τον **σκεπτικισμό** απέναντι στους ψευδείς ισχυρισμούς. Αυτή η διαδικασία **αξιολόγησης** είναι απαραίτητη για την τελειοποίηση των στρατηγικών και την πραγματοποίηση των απαραίτητων **προσαρμογών** για την ενίσχυση της συνολικής επιτυχίας των παρεμβάσεων αποδόμησης της παραπληροφόρησης.

Βασικές μετρήσεις για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας

Για να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των προπαθειών προληπτικής αποδόμησης της παραπληροφόρησης, πρέπει να προσδιοριστεί ένα σύνολο μετρήσιμων αποτελεσμάτων. Αυτά περιλαμβάνουν:

- **Ευαισθητοποίηση και κατανόηση:** Αξιολόγηση του κατά πόσον τα άτομα αναγνωρίζουν τις συνήθειες τακτικές παραπληροφόρησης και κατανοούν καλύτερα τη φύση των ψευδών ισχυρισμών. Έρευνες ή κουίζ πριν και μετά την έκθεση μπορούν να μετρήσουν τις αλλαγές στην ευαισθητοποίηση (Roozenbeek et al., 2020).
- **Γνωστική ανθεκτικότητα:** Μέτρηση της ικανότητας ενός ατόμου να αντιστέκεται στην παραπληροφόρηση όταν την συναντά. Πειραματικές μελέτες μπορούν να αξιολογήσουν πόσο καλά τα άτομα απορρίπτουν ψευδείς πληροφορίες μετά τη λήψη ενός μηνύματος αποδόμησης παραπληροφόρησης (van der Linden et al., 2017).
- **Αλλαγές συμπεριφοράς:** Παρατηρώντας αν τα άτομα είναι λιγότερο πιθανό να μοιραστούν ή να πιστέψουν ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο. Δεδομένα συμπεριφοράς από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή από ελεγχόμενα πειράματα μπορούν να υποδείξουν μείωση της συμπεριφοράς διαμοιρασμού παραπληροφόρησης (Guess et al., 2020).
- **Δέσμευση και εμπέλεια:** Αξιολόγηση του πόσο ευρέως διαμοιράζεται και εμπλέκεται το περιεχόμενο πριν από τη διάχυση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μετρήσεις όπως τα likes, οι κοινοποιήσεις, τα σχόλια και οι προβολές παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την ορατότητα και την απήχηση της εκστρατείας στο κοινό-στόχο (Basol et al., 2021).

Μέθοδοι για την αξιολόγηση των εκστρατειών προληπτικής αποδόμησης της παραπληροφόρησης

Μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες ερευνητικές μέθοδοι για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των διαφημίσεων αποδόμησης παραπληροφόρησης :

- **Πειραματικές μελέτες:** Τα ελεγχόμενα πειράματα είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος αξιολόγησης της γνωστικής ανθεκτικότητας. Οι μελέτες αυτές χωρίζουν τους συμμετέχοντες σε ομάδες που εκτίθενται σε περιεχόμενο πριν από την παραπληροφόρηση και σε εκείνες που δεν εκτίθενται, ακολουθούμενες από δοκιμές μετά την έκθεση για την αξιολόγηση της ικανότητάς τους να ανιχνεύουν και να αντιστέκονται στην παραπληροφόρηση (van der Linden et al., 2017- Roozenbeek et al., 2020).
- **Έρευνες και ερωτηματολόγια:** Οι έρευνες πριν και μετά την εκστρατεία είναι χρήσιμα εργαλεία για την αξιολόγηση των αλλαγών στις γνώσεις, τις στάσεις και τις συμπεριφορές του κοινού. Μετρούν κατά πόσον οι συμμετέχοντες γίνονται πιο επιφυλακτικοί και επικριτικοί απέναντι στην παραπληροφόρηση μετά την έκθεση σε προσπάθειες αποδόμησης παραπληροφόρησης (Lewandowsky et al., 2017- Basol et al., 2021).
- **Ανάλυση κοινωνικών μέσων:** Αναλύοντας τις αλληλεπιδράσεις με το περιεχόμενο πριν από τη διάχυση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μπορείτε να έχετε πληροφορίες σχετικά με την εμπέλεια και τον αντίκτυπο του. Μετρήσεις όπως τα ποσοστά εμπλοκής (συμπάθειες, κοινοποιήσεις και σχόλια) και η **ανάλυση συναισθήματος** βοηθούν στην εκτίμηση των αντιδράσεων του κοινού και της αποτελεσματικότητας της εκστρατείας (Guess et al., 2020).

Ο συνδυασμός αυτών των μεθόδων παρέχει μια ολοκληρωμένη κατανόηση της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών προ της απομόνωσης και συμβάλλει στην τελειοποίησή τους για μελλοντική εφαρμογή.

Προσαρμογή εκστρατειών προληπτικής αποδόμησης παραπληροφόρησης

Με βάση τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, μπορούν να γίνουν οι αναγκαίες προσαρμογές για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μελλοντικών προσπαθειών αποδόμησης παραπληροφόρησης. Οι προσαρμογές αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν:

- **Βελτίωση περιεχομένου:** Εάν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης αποκαλύψουν ότι ορισμένα μηνύματα ήταν λιγότερο αποτελεσματικά, το περιεχόμενο μπορεί να αναθεωρηθεί ώστε να έχει καλύτερη απήχηση στο κοινό. Οι βελτιώσεις μπορεί να περιλαμβάνουν την **απλοποίηση της πολύπλοκης γλώσσας, την αύξηση της συναισθηματικής απήχησης μέσω της αφήγησης** ή την ευθυγράμμιση των αντίθετων αφηγήσεων με τις αξίες και τις εμπειρίες του κοινού (Lewandowsky et al., 2017- Basol et al., 2021).
- **Στόχευση σε συγκεκριμένα κοινά:** Τα δεδομένα μπορεί να υποδεικνύουν ότι ορισμένα **δημογραφικά στοιχεία** ανταποκρίθηκαν καλύτερα στις προσπάθειες που έγιναν πριν από τη διαφήμιση. Οι εκστρατείες μπορούν να ρυθμιστούν ώστε να επικεντρωθούν περισσότερο σε αυτές τις ομάδες, ενώ παράλληλα να διερευνηθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις για κοινά που ανταποκρίνονται λιγότερο (Guess et al., 2020).
- **Βελτιστοποίηση των πλατφορμών παράδοσης:** Οι μετρήσεις δέσμευσης θα μπορούσαν να αναδείξουν τις πλατφόρμες στις οποίες το περιεχόμενο είχε καλύτερες επιδόσεις (π.χ. υψηλότερες κοινοποιήσεις στο TikTok από ό,τι στο Facebook). Οι μελλοντικές εκστρατείες μπορούν να δώσουν προτεραιότητα σε αυτές τις πλατφόρμες, προσαρμόζοντας τις μορφές ώστε να ταιριάζουν στις προτιμήσεις του κοινού για πολυμεσικό ή διαδραστικό περιεχόμενο (Maertens et al., 2020- Roozenbeek et al., 2020).
- **Αποτελεσματικές τεχνικές κλιμάκωσης:** Οι επιτυχημένες στρατηγικές, όπως η **παιχνιδοποίηση** ή η χρήση του χιούμορ, μπορούν να επεκταθούν και να εφαρμοστούν σε διάφορες εκστρατείες για να **μεγιστοποιήσουν την εμβέλεια και τον αντίκτυπο** (Basol et al., 2021; Roozenbeek et al., 2020).

Προκλήσεις κατά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προληπτικής αποδόμησης της παραπληροφόρησης

Η αξιολόγηση του μακροπρόθεσμου αντίκτυπου των εκστρατειών πριν από τη διάσπαση των καταστημάτων παρουσιάζει ορισμένες προκλήσεις:

- **Μακροπρόθεσμη διατήρηση:** Ενώ οι βραχυπρόθεσμες επιδράσεις μπορούν να μετρηθούν μέσω άμεσων δοκιμών και ερευνών, η αξιολόγηση της μακροβιότητας των παρεμβάσεων πριν από την αποκοπή απαιτεί μακροχρόνιες μελέτες για να διαπιστωθεί αν η γνωστική ανθεκτικότητα διατηρείται με την πάροδο του χρόνου (Maertens et al., 2020; Roozenbeek et al., 2020).
- **Αναφορά:** Μπορεί να είναι δύσκολο να αποδοθούν οι αλλαγές στη συμπεριφορά ή τις πεποιθήσεις απευθείας στην εκστρατεία πριν από τη διάψευση, ιδίως όταν άλλοι παράγοντες (όπως οι νέες αναφορές των μέσων ενημέρωσης ή η συνεχιζόμενη παραπληροφόρηση) μπορεί επίσης να επηρεάζουν τη συμπεριφορά του κοινού (Guess et al., 2020; Lewandowsky et al., 2017).
- **Παραπληροφόρηση σε πολλαπλές πλατφόρμες:** Η παραπληροφόρηση εξαπλώνεται σε πολλαπλές πλατφόρμες και η μέτρηση του αντίκτυπου της αποδόμησης της παραπληροφόρησης σε μία μόνο πλατφόρμα μπορεί να μην καταγράφει το πλήρες

αποτελέσμά της. Απαιτείται μια στρατηγική αξιολόγησης πολλαπλών πλατφορμών για την αντιμετώπιση αυτής της πολυπλοκότητας (Basol et al., 2021- Roozenbeek et al., 2020).

Η αποτελεσματική αξιολόγηση των εκστρατειών πριν από την απαγόρευση είναι απαραίτητη για την κατανόηση του αντικτύπου τους και τη βελτίωση των μελλοντικών παρεμβάσεων. Μετρώντας την ευαισθητοποίηση, τη γνωστική ανθεκτικότητα, τις αλλαγές στη συμπεριφορά και τη δέσμευση, οι εκπαιδευτικοί και οι επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης μπορούν να καθορίσουν τι λειτουργεί και τι χρειάζεται προσαρμογή. Η συνεχής παρακολούθηση και η προθυμία προσαρμογής των στρατηγικών με βάση τα δεδομένα αποτελούν το κλειδί για την ενίσχυση της επιτυχίας των προσπαθειών αποδόμησης της παραπληροφόρησης στον αγώνα κατά της παραπληροφόρησης.

Παράδειγμα δραστηριότητας:

- Στόχος: Να κατανοήσουν οι μαθητές πώς δημιουργείται και διαδίδεται η παραπληρητική πληροφόρηση, εξερευνώντας τις τακτικές που χρησιμοποιούν οι παραγωγοί ψευδών ειδήσεων **μέσω παιχνιδιού**. Η δραστηριότητα αποσκοπεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και στην ανάπτυξη αντίστασης κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων.
- Σύνδεση για το **παιχνίδι**: <https://getbadnews.com/#intro>

Πίνακας 15 - Δραστηριότητα 11

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε ζευγάρια	
(10 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Ο συντονιστής ξεκινά τη συνεδρία εξηγώντας την έννοια της διασποράς ψευδών ειδήσεων και τη σημασία του να γνωρίζουμε πώς να αναγνωρίζουμε και να αντιστεκόμαστε στις ψευδείς ειδήσεις. Είναι επίσης σημαντικό να παρουσιάσει το "Παιχνίδι των κακών ειδήσεων" και τον σκοπό του. 2. Ο συντονιστής εξηγεί εν συντομία πώς το παιχνίδι προσομοιώνει τις τακτικές που χρησιμοποιούν οι δημιουργοί ψευδών ειδήσεων και πώς οι εκπαιδευόμενοι θα παίξουν με στόχο να κερδίσουν οπαδούς και αξιοπιστία, αποφεύγοντας να χάσουν και τα δύο.	Υπολογιστής ή βιντεοπροβολέας για την αρχική παρουσίαση-σύνδεση στο Διαδίκτυο (αν είναι δυνατόν, δείξτε εν συντομία τον ιστότοπο του παιχνιδιού).
	Έναρξη παιχνιδιού: 1. Ο συντονιστής παρέχει βασικές οδηγίες για το παιχνίδι "The Bad News Game".	

(20 λεπτά)	2. Τα ζευγάρια θα πρέπει να δίνουν προσοχή στις επιλογές που κάνουν στο παιχνίδι, αναλογίζοντας τις στρατηγικές διασποράς ψευδών ειδήσεων που χρησιμοποιούν (όπως η συναισθηματική χειραγώγηση, η δημιουργία πόλωσης, μεταξύ άλλων). 3. Οι μαθητές παίζουν για 20 λεπτά, προσπαθώντας να αυξήσουν τους οπαδούς τους και να διατηρήσουν την αξιοπιστία τους.	Υπολογιστές ή tablet για κάθε ζευγάρι- πρόσβαση στο Διαδίκτυο για το παιχνίδι
(15 λεπτά)	Ανασκόπηση και προβληματισμός αποτελεσμάτων: 1. Μετά το παιχνίδι, οι μαθητές εξετάζουν τα αποτελέσματά τους (αριθμός οπαδών, αξιοπιστία και σήματα που κέρδισαν). Ο συντονιστής μπορεί να ζητήσει από ορισμένα ζευγάρια να μοιραστούν τα αποτελέσματά τους. 2. Τα σήματα αντιστοιχούν στις τακτικές παραπλανητικής πληροφόρησης που χρησιμοποιούνται (Πλαστοπροσωπία, Συγκίνηση, Πόλωση, Συνωμοσία, Δυσφήμιση, Τρολάρισμα) και θα πρέπει να αναλυθούν από τους μαθητές.	Υπολογιστές/tablets όπου έπαιζαν οι μαθητές, Τετράδια ή συσκευές σημειώσεων για κάθε ζεύγος για να καταγράφει τα αποτελέσματά του και τα σήματά του.
(15 λεπτά)	Ομαδική συζήτηση: 1. Ο συντονιστής διευθύνει μια ομαδική συζήτηση χρησιμοποιώντας ερωτήσεις προβληματισμού για την εμβάθυνση της κατανόησης των τακτικών παραπλανητικής πληροφόρησης. Οι βασικές ερωτήσεις μπορεί να περιλαμβάνουν: - Πώς σας φάνηκε η εμπειρία του παιχνιδιού; - Πώς αισθανθήκατε για τα αποτελέσματα που πετύχατε; - Πόσο εύκολο είναι να διαδώσετε ψευδείς ειδήσεις με βάση αυτά που έχετε βιώσει; - Τι μάθατε για τις τακτικές παραπλανητικής πληροφόρησης παίζοντας το παιχνίδι; 2. Η ιδέα είναι οι μαθητές να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους, συζητώντας τον κοινωνικό αντίκτυπο των ψευδών ειδήσεων.	Flipchart ή πίνακας για την καταγραφή των βασικών ιδεών κατά τη διάρκεια της συζήτησης.

7. ΕΝΟΤΗΤΑ V: ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

○ 7.1. Ενότητα V - Στόχοι

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η ενότητα διερευνά τον κρίσιμο ρόλο των εκπαιδευτικών και των κοινοτήτων στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (ΓΜΠ) και στην καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Δίνει έμφαση στις συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ μελών της κοινότητας, ενδιαφερόμενων φορέων και φορέων χάραξης πολιτικής για την προώθηση του ΓΜΠ και την ευθυγράμμιση των διδακτικών πρακτικών με τις υφιστάμενες πολιτικές. Η ενότητα χωρίζεται σε δύο μέρη: στρατηγικές με γνώμονα την κοινότητα για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων και ενσωμάτωση των πολιτικών ΓΜΠ στις διδακτικές πρακτικές. Στο τέλος, οι εκπαιδευόμενοι αναμένεται να είναι εφοδιασμένοι με γνώσεις και εργαλεία για την ανάλυση κοινοτικών προσεγγίσεων, την αποτελεσματική συνεργασία και την υιοθέτηση διδακτικών πρακτικών που οικοδομούν μια ανθεκτική και ενημερωμένη κοινωνία.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

- Ασύγχρονη - 2 ώρες
- Περιεχόμενο της ενότητας
- Σύγχρονη συνεδρία - 2 ώρες
- Δραστηριότητες

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία μιας **κοινότητας**.
- Να αναγνωρίσουν τρόπους **συνεργασίας** μεταξύ των ενδιαφερομένων, των ηγετών της κοινότητας και των φορέων χάραξης πολιτικής για την υποστήριξη των πρωτοβουλιών ΓΜΠ.
- Να περιγράψουν υποσχόμενες πρακτικές συμμετοχής της κοινότητας στην προώθηση του πληροφοριακού αλφαριθμητισμού στα μέσα ενημέρωσης.
- Να ευθυγραμμίσουν τις διδακτικές τους πρακτικές με τις υφιστάμενες πολιτικές για τον πληροφοριακό γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την διασπορά ψευδών ειδήσεων σε διάφορα επίπεδα, τοπικά, εθνικά και διεθνή.

○ 7.2. Αναφορές

- Arcos, R., Gertrudix, M., Arribas, C., & Cardarilli, M. (2022). Responses to digital disinformation as part of hybrid threats: A systematic review on the effects of disinformation and the effectiveness of fact-checking/debunking. *Open Research Europe*, 2, 1–19. <https://doi.org/10.12688/openreseurope.14088.1>
- Austin, E. W., Borah, P., & Domgaard, S. (2021). COVID-19 disinformation and political engagement among communities of color: The role of media literacy. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*. <https://doi.org/10.37016/mr-2020-58>
- Bliss, N., Bradley, E., Garland, J., Menczer, F., Ruston, S. W., Starbird, K., & Wiggins, C. (2020). *An Agenda for Disinformation Research* (Version 1). arXiv. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2012.08572>
- Deelidis, T. (2014, September 15). How can we tell if a post is a hoax. *HellenicHoaxes*. <https://www.ellinikahoaxes.gr/2014/09/15/how-to-tell-a-hoax-post/>
- De Paor, S., & Heravi, B. (2020). Information literacy and fake news: How the field of librarianship can help combat the epidemic of fake news. *The Journal of Academic Librarianship*, 46(5), 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102218>
- Durach, F., Bărgăoanu, A., & Nastasiu, C. (2020). Tackling Disinformation: EU Regulation of the Digital Space. *Romanian Journal of European Affairs*, 20(1), 5–20.
- Etzioni, A. (2000). Creating Good Communities and Good Societies. *Contemporary Sociology*, 29(1), 188–195.
- European Commission. (2022). *COM(2022) 212 final -A Digital Decade for children and youth: The new European strategy for a better internet for kids (BIK+)*.
- Grizzle, A., & Calvo, M. C. T. (Eds.). (2013). *Media and Information Literacy: Policy & Strategy Guidelines*. UNESCO. <https://africmil.org/wp-content/uploads/2014/08/Media-and-Information-Literacy-Policy-and-Strategy-Guidelines-UNESCO.pdf>
- Grizzle, A., & Wilson, C. (Eds.). (2011). *Media and Information Literacy: Curriculum for Teachers*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Hardy, I., & Grootenboer, P. (2016). Cultivating community: Detailing school and community engagement under complex conditions. *Teaching Education*, 27(1), 21–38. <https://doi.org/10.1080/10476210.2015.1034683>
- He, L., & He, C. (2022). Help Me #DebunkThis: Unpacking Individual and Community's Collaborative Work in Information Credibility Assessment. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW2), 1–31. <https://doi.org/10.1145/3555138>
- Hoboken, J. van, & Fathaigh, R. Ó. (2021). Regulating Disinformation in Europe: Implications for Speech and Privacy. *UC Irvine Journal of International, Transnational, and Comparative Law*, 6(9), 9–36.
- Itow, R. C. (2020). Fostering valuable learning experiences by transforming current teaching practices: Practical pedagogical approaches from online practitioners. *Information and Learning Sciences*, 121(5/6), 443–452. <https://doi.org/10.1108/ILS-04-2020-0106>
- Jones-Jang, S. M., Mortensen, T., & Liu, J. (2019). Does Media Literacy Help Identification of Fake News? Information Literacy Helps, but Other Literacies Don't. *American Behavioral Scientist*, 00(0), 1–18. <https://doi.org/10.1177/0002764219869406>

- Lee, J. H., Santero, N., Bhattacharya, A., May, E., & Spiro, E. S. (2022). Community-based strategies for combating misinformation: Learning from a popular culture fandom. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, 3(5), 1–12. <https://doi.org/10.37016/mr-2020-105>
- Mahmud, E. (2020). Community Engagement to Counter Misinformation in Rohingya Refugee Camps. In OECD, *Development Co-operation Report 2020: Learning from Crises, Building Resilience* (pp. 87–90). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/f6d42aa5-en>
- Martens, H., & Hobbs, R. (2015). How Media Literacy Supports Civic Engagement in a Digital Age. *Atlantic Journal of Communication*, 23(2), 120–137. <https://doi.org/10.1080/15456870.2014.961636>
- Mazurczyk, W., Lee, D., & Vlachos, A. (2023). *Disinformation 2.0 in the Age of AI: A Cybersecurity Perspective* (Version 2). arXiv. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2306.05569>
- Meeus, W., Ouytsel, J. V., & Driesen, A. (2014). Media Literacy in the Digital Age. *The Journal of Didactics*, 5(1 & 2), 64–79.
- Memon, S. A., & Carley, K. M. (2020). *Characterizing COVID-19 Misinformation Communities Using a Novel Twitter Dataset* (Version 4). arXiv. <https://doi.org/10.48550/ARXIV.2008.00791>
- Myers, N. (2021). Information Sharing and Community Resilience: Toward a Whole Community Approach to Surveillance and Combatting the “Infodemic”. *World Medical & Health Policy*, 13(3), 581–592. <https://doi.org/10.1002/wmh3.428>
- Phippen, A., Bond, E., & Buck, E. (2021). Effective strategies for information literacy education: Combatting ‘fake news’ and empowering critical thinking. In *Future Directions in Digital Information* (pp. 39–53). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-822144-0.00003-3>
- Prokopović, A. M., & Vujović, M. (2020). The European Approach to Regulating Disinformation. *Facta Universitatis*, 18(3), 175–183. <https://doi.org/10.22190/FULP2003175M>
- Rein, G. L. (1997). Definition of community. *ACM SIGGROUP Bulletin*, 18(1), 43–44. <https://doi.org/10.1145/271159.271173>
- Sanders, M. G., & Galindo, C. (2014). Communities, Schools, and Teachers. In L. Martin, S. Kragler, D. Quatroche, & K. Bauserman (Eds.), *Handbook of professional development in education: Successful models and practices, PreK-12* (pp. 103–124). The Guilford Press.
- Schiavo, R. (2021). What is true community engagement and why it matters (now more than ever). *Journal of Communication in Healthcare*, 14(2), 91–92. <https://doi.org/10.1080/17538068.2021.1935569>
- Watkins, J., & Russo, A. (2005). Developing Communities and Collections with New Media and Information Literacy. In E. A. Fox, E. J. Neuhold, P. Premismit, & V. Wuwongse (Eds.), *Proceedings 8th International Conference on Asian Digital Libraries* (pp. 390–394). http://link.springer.com/10.1007/11599517_46
- Zannettou, S. (2019). *Towards Understanding the Information Ecosystem Through the Lens of Multiple Web Communities* [Doctor of Philosophy]. Cyprus University of Technology.

Αυτή η ενότητα διερευνά τον ζωτικό ρόλο που διαδραματίζουν οι εκπαιδευτικοί, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι κοινότητες στην προώθηση του ΓΜΠ και στην καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι μαθησιακοί στόχοι αυτής της ενότητας επικεντρώνονται στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ των μελών της κοινότητας, των ενδιαφερόμενων φορέων και των φορέων χάραξης πολιτικής μπορούν να προωθήσουν το ΓΜΠ, καθώς και στην ευθυγράμμιση των διδακτικών πρακτικών με τις υφιστάμενες πολιτικές. **Η σημασία αυτής της ενότητας για τους εκπαιδευτικούς έγκειται στο να τους εξοπλίσει με εργαλεία και γνώσεις ώστε να εμπλέξουν τις κοινότητές τους και το ευρύτερο εκπαιδευτικό περιβάλλον στις δραστηριότητές τους για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των αυξανόμενων προκλήσεων της παραπληροφόρησης και διασποράς ψευδών ειδήσεων.**

Η ενότητα χωρίζεται σε δύο υποενότητες. Η πρώτη υπογραμμίζει τη σημασία των στρατηγικών που καθοδηγούνται από την **κοινότητα** για την προώθηση του ΓΜΠ και την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Διερευνά τις διαφορετικές μορφές και τα χαρακτηριστικά της κοινοτικής συμμετοχής και συνεργασίας, παρέχοντας πληροφορίες για το πώς οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να συνεργαστούν με τοπικούς ηγέτες και ενδιαφερόμενους φορείς για τη δημιουργία πρωτοβουλιών ΓΜΠ με αντίκτυπο. Η δεύτερη υποενότητα μετατοπίζει την εστίαση προς την ευθυγράμμιση των διδακτικών πρακτικών με τις **διεθνείς πολιτικές** ΓΜΠ. Οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν περισσότερα για το πώς να ενσωματώσουν αυτές τις στρατηγικές στις τάξεις τους, καλλιεργώντας την κριτική σκέψη και την ανθεκτικότητα των μαθητών απέναντι στην διασπορά ψευδών ειδήσεων.

○ 7.3. Υποενότητα - Συνεργατικές προσπάθειες & κοινοτική συμμετοχή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα επικεντρώνεται στο ρόλο των κοινοτήτων στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (ΓΜΠ) και στην καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Εξετάζει την έννοια της κοινότητας, τονίζοντας τόσο τις φυσικές όσο και τις σχεσιακές πτυχές της, ενώ περιγράφει διάφορες στρατηγικές που βασίζονται στην κοινότητα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Η υποενότητα συμπληρώνεται από μια δραστηριότητα που αποσκοπεί στο να δώσει στους εκπαιδευόμενους μια ισχυρότερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η συμμετοχή της κοινότητας μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία την διασπορά ψευδών ειδήσεων.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία μιας κοινότητας.
- Να απαριθμήσουν τρόπους συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων, των ηγετών της κοινότητας και των φορέων χάραξης πολιτικής για την υποστήριξη των πρωτοβουλιών ΓΜΠ.

Τα βασικά στοιχεία μιας κοινότητας

Η παροχή ενός ορισμού της "κοινότητας" μπορεί να είναι δύσκολο έργο, καθώς ο όρος έχει λάβει διάφορους ορισμούς με την πάροδο των ετών. Μια κοινότητα μπορεί να λάβει πολλές διαφορετικές μορφές. Μπορεί να γίνει **κατανοητή τόσο ως γειτονιά όσο και ως σύνολο σχέσεων**. (Hardy & Grootenboer, 2016- Sanders & Galindo, 2014). Όταν μια κοινότητα αντιμετωπίζεται ως γειτονιά, αντιπροσωπεύει τους κοινόχρηστους χώρους διαβίωσης των ατόμων. **Εστιάζοντας στη φυσική εγγύτητα, η κοινότητα περιγράφει κυρίως τον χώρο όπου τα άτομα συνδέονται. Από την άλλη πλευρά, η θεώρηση μιας κοινότητας ως σύνολο σχέσεων υπερβαίνει τα φυσικά όρια, εστιάζοντας στην κοινωνική πτυχή μιας κοινότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, οι κοινότητες νοούνται ως δίκτυα συνδέσεων μεταξύ διαφορετικών ομάδων και ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα ή συνδέσεις.**

Ο Rein (1997) στον ορισμό του προσθέτει την έννοια των αξιών ως αναπόσπαστο στοιχείο για μια κοινότητα. Ορίζει μια κοινότητα ως **"ομάδα ανθρώπων που μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα και ένα σύνολο αξιών"** και υποστηρίζει ότι όσο υψηλότερη αίσθηση ταυτότητας αναπτύσσεται μεταξύ των μελών της κοινότητας τόσο πιο έντονες τείνουν να είναι οι κοινότητες (Rein, 1997: 43). Ο Etzioni (2000), από την άλλη πλευρά, προσθέτει τα στοιχεία των δεσμών και της κοινής κουλτούρας θεωρώντας την κοινότητα ως το συνδυασμό δύο συστατικών: **α) ένα πλέγμα σχέσεων, που υφαίνεται από συναισθηματικούς δεσμούς και αμοιβαία επιρροή και β) μια δέσμευση σε μια κοινή κουλτούρα, μέσω της κοινής ιστορίας και ταυτότητας, των αξιών, των κανόνων και των νοημάτων.**

Η κοινοτική συμμετοχή μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή ως διαδικασία, καθώς εξελίσσεται μέσα από διάφορα στάδια συμμετοχής, συνεργασίας και κοινής λήψης αποφάσεων (Schiavo, 2021). Οι κοινότητες είναι οι κύριοι ωφελημένοι αυτής της διαδικασίας, καθώς αποκτούν μεγαλύτερη κυριότητα επί των δράσεων τους. Μπορεί να δημιουργήσει νέες δυναμικές εξουσίας και να εμπνεύσει την καινοτομία πολιτικής, προγραμμάτων και πρακτικών. Ορισμένα βασικά στοιχεία της συμμετοχής της κοινότητας είναι η συνεργασία με την κοινότητα και εντός της κοινότητας και η ενδυνάμωσή της. Η ουσιαστική συμμετοχή της κοινότητας υιοθετεί μια "από κάτω προς τα πάνω προσέγγιση" για να συμπεριλάβει τα μέλη της κοινότητας στα βήματα του σχεδιασμού νέων πολιτικών και πρακτικών και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Schiavo, 2021). Ωστόσο, καμία κοινότητα δεν μπορεί να διεκδικήσει αποκλειστικότητα έναντι των μελών της, καθώς ο καθένας μπορεί να ενταχθεί σε πολλές κοινότητες (Rein, 1997). Αυτό γίνεται ακόμη πιο εμφανές καθώς η πρόοδος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) έχει διευρύνει τις δυνατότητες για νέες συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών κοινοτήτων και ιδρυμάτων και, ταυτόχρονα, τα μέλη της κοινότητας μπορούν να είναι μέλη διαφόρων κοινοτήτων σε διαφορετικά μέρη του πλανήτη και πλατφόρμες στον παγκόσμιο ιστό (Watkins & Russo, 2005). Τέτοιες πλατφόρμες μπορούν να δημιουργήσουν ένα είδος διαδικτυακής κοινότητας, όπου η ιδιότητα του μέλους αποκτάται μέσω της δημιουργίας λογαριασμού στην πλατφόρμα (Ζαννέτου, 2019).

Κοινότητες, Γραμματισμός στα Μέσα ενημέρωσης και την Πληροφόρηση και Διασπορά ψευδών ειδήσεων

Η UNESCO αναγνωρίζει τη σημασία των κοινοτικών οργανώσεων στη διαμόρφωση πολιτικών που σχετίζονται με την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση. Οι Grizzle & Calvo (2013) υποστηρίζουν ότι οι κοινοτικές οργανώσεις διαθέτουν την τεχνογνωσία για την εξυπηρέτηση των μελών τους και, ως εκ τούτου, μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία και την εκτέλεση πρωτοβουλιών ΓΜΠ.

Όσον αφορά την διασπορά ψευδών ειδήσεων, οι κοινότητες μπορούν να συμβάλουν σημαντικά τόσο στη διάδοση ψευδών και κατασκευασμένων πληροφοριών όσο και στην αποκάλυψή τους (Memon & Carley, 2020). Με τα παραδείγματα των διαδικτυακών κοινοτήτων σε πλατφόρμες όπως το Reddit και το X (Twitter), τα μέλη τέτοιων κοινοτήτων έχουν πρόσφορο έδαφος για τη διάδοση ειδήσεων και μμιδίων με αμφισβητήσιμο περιεχόμενο που μπορεί τελικά να επηρεάσουν κοινότητες σε άλλες πλατφόρμες (Ζαννέτου, 2019). Οι αποτελεσματικές προσπάθειες και στρατηγικές βάσης για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας απέναντι στην παραπληροφόρηση και την διασπορά ψευδών ειδήσεων έχουν στον πυρήνα τους μια ισχυρή αίσθηση κοινότητας και την κοινή κατανόηση ενός κοινού σκοπού μεταξύ των μελών της κοινότητας (Lee et al., 2022).

Στις κοινοτικές προσπάθειες, η διάψευση παραμένει το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας όπου τα μέλη της κοινότητας συζητούν, διαπραγματεύονται και μοιράζονται γνώσεις για να προσδιορίσουν την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής. Ωστόσο, αναδεικνύεται επίσης ως μια μαθησιακή και κοινωνική διαδικασία για τα μέλη να μάθουν υψηλού επιπέδου δεξιότητες διάψευσης και να διαμορφώσουν και να επιβάλουν τους κανόνες της κοινότητας (He & He, 2022). Μέσω των μεθόδων συλλογικής χρηματοδότησης, τα μέλη έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδρούν και να διαπραγματεύονται μεταξύ τους σχετικά με το τι και πώς να διαψεύσουν, να ζητούν διευκρινίσεις και να παρέχουν εξηγήσεις σχετικά με μια πηγή ειδήσεων. Σε αυτού του είδους τις διαδικτυακές

κοινότητες, ορισμένα μέλη αναλαμβάνουν το ρόλο των διαψευστών του πλήθους. Αυτά τα μέλη τείνουν να είναι άτομα με μεγαλύτερη εξειδίκευση, γνώση και εμπειρία σε ένα συγκεκριμένο θέμα, καθιστώντας την ποικιλομορφία των υποβάθρων απαραίτητη (He & He, 2022). Οι He και He (2022) συζητούν τις διαφορετικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα μέλη των διαδικτυακών κοινοτήτων στην προσπάθειά τους να διαψεύσουν μια είδηση. Οι στρατηγικές αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με το αν λαμβάνονται σε ατομική βάση ή σε επίπεδο κοινότητας.

Πίνακας 16 - Στρατηγικές για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών

Στρατηγική	Περιγραφή
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΕ ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	
Με βάση τα ειδικά χαρακτηριστικά των πληροφοριών	Η αξιοπιστία των πληροφοριών βασίζεται σε παράγοντες όπως: - Αξιοπιστία της πηγής - Εμπειρογνωμοσύνη και ιστορικό του/των συγγραφέα/ων - Αμερόληπτες και ουδέτερες απόψεις και σχέσεις του συγγραφέα - Το παρελθόν του συγγραφέα με την παραγωγή και διάδοση ύποπτων πληροφοριών - Κατά πόσον το σχετικό υποστηρικτικό υλικό συνοδεύει τις πληροφορίες - Σκόπιμη τροποποίηση και επιλεκτική επιλογή του περιεχομένου - Βασικά λογικά σφάλματα του περιεχομένου Ορισμένοι άλλοι παράγοντες που εξετάζουν οι αποκαλυπτικοί παράγοντες κατά την αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ειδησεογραφικών άρθρων είναι οι υπερβολές στον τίτλο και στο κείμενο και η ποιότητα των συνοδευτικών φωτογραφιών (Danielidis, 2014).
Με την υποστήριξη εξωτερικών πληροφοριών	Ένα άτομο διασταυρώνει τις πληροφορίες μέσω προσωπικής έρευνας σε πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες (π.χ. άρθρα που έχουν αξιολογηθεί από ομοτίμους, δικτυακοί τόποι με κύρια ειδησεογραφικά στοιχεία, πλατφόρμες ελέγχου των γεγονότων κ.λπ.)
Με προσωπική γνώση	Η διάψευση των πληροφοριών μπορεί να γίνει μέσω δύο τύπων προσωπικής γνώσης: α) Γνώση τομέα και β) Τοποθετημένη γνώση. Η πρώτη παράγεται από ένα συγκεκριμένο πεδίο εμπειρογνωμοσύνης που έχει κάποιος. Η δεύτερη σχετίζεται με τη γνώση που αποκτάται μέσω της οικογένειας, των φίλων και των προσωπικών εμπειριών.
Με πολλαπλές στρατηγικές	Χρησιμοποιώντας έναν συνδυασμό των παραπάνω στρατηγικών.
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	
Συμπλήρωση	Ένα μέλος της κοινότητας προσθέτει πρόσθετες πληροφορίες και παρατηρήσεις σε αυτές ενός άλλου μέλους. Αυτές οι πρόσθετες

	εισροές θα μπορούσαν επίσης να είναι προβληματισμοί υψηλού επιπέδου ή ακόμη και προειδοποιήσεις σχετικά με τις μεθόδους διάψευσης.
Αίτημα	Σε περιπτώσεις ισχυρισμών που διατυπώνονται από μέλη της κοινότητας, ορισμένα άλλα μέλη ενδέχεται να ζητήσουν πρόσθετες πληροφορίες, π.χ. διευκρινίσεις, ορισμούς ορολογίας κ.λπ. που θα μπορούσαν να
Διόρθωση	Τα μέλη της κοινότητας επισημαίνουν τα ελαττώματα και προτείνουν διορθώσεις στους αρχικούς ισχυρισμούς ενός μέλους της κοινότητας.
Συζήτηση	Μια συζήτηση μεταξύ τουλάχιστον δύο μελών της κοινότητας με διαφορετικές απόψεις.
Περίληψη	Προσφορά περιλήψεων πολλαπλών εξηγήσεων από διαφορετικά μέλη της κοινότητας για να γίνει η εξήγηση πιο ευανάγνωστη.

Commented [1]: This section is incomplete in the english version as well

Commented [2R1]:also be high-level reflections or even warnings about debunking methods.

(Πηγή: He & He, 2022)

Σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα, οι στρατηγικές της κοινότητας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μπορεί να είναι είτε ενεργητικές είτε παθητικές, ανάλογα με τη στάση που τηρούν τα μέλη της κοινότητας ή μπορούν να χαρακτηριστούν από το επίπεδο εμπλοκής τους στη διαδικασία διάψευσης ως εμπλοκή ή αποστασιοποίηση (Lee et al., 2022).

Πίνακας 17 - Υποσχόμενες πρακτικές κοινοτικής συμμετοχής

Σε πιο συγκεκριμένα περιστατικά κοινοτικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της διασποράς ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με συγκεκριμένα θέματα, προκύπτουν δύο σημαντικά στοιχεία: i) συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις αντιλήψεις των μελών της κοινότητας (π.χ. μέσω συζητήσεων, συνεντεύξεων, ομάδων εστίασης κ.λπ.) και ii) διάδοση πληροφοριών προσαρμοσμένων στις ανάγκες της ομάδας-στόχου (Mahmud, 2020). Επιπλέον, οι κοινοτικοί φορείς μπορούν να λειτουργήσουν ως ανεξάρτητες πηγές πληροφόρησης για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ώστε οι τελευταίοι να αποκτήσουν εισροές για τη χάραξη νέων πολιτικών. Για να συμβεί αυτό, είναι απαραίτητο άτομα με εξειδικευμένη τεχνογνωσία να αναλάβουν την ευθύνη της διάδοσης αξιόπιστων πληροφοριών στην ευρύτερη κοινότητα (Myers, 2021). Παράλληλα, τα μέλη της κοινότητας θα πρέπει να αποκτήσουν τις απαραίτητες κρίσιμες δεξιότητες για την αξιολόγηση των εισερχόμενων πληροφοριών.

Πίνακας 17 – Υποσχόμενες Πρακτικές Κοινωνικής Εμπλοκής

Έργο Stopfake https://www.stopfake.org/en/main/	Το έργο Stopfake είναι μια κοινωφελής πρωτοβουλία που ελέγχει την ακρίβεια των πληροφοριών, αναλύει την προπαγάνδα και ευαισθητοποιεί σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης. Βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην κοινότητα των αναγνωστών και των ελεγκτών γεγονότων της, μέσω μεθόδων όπως η συλλογική χρηματοδότηση και οι συνεισφορές των αναγνωστών.
Ellinika Hoaxes https://www.ellinikahoaxes.gr/	Η Ellinika Hoaxes είναι μια κορυφαία πρωτοβουλία στην Ελλάδα αφιερωμένη στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Ως πιστοποιημένο μέλος διεθνών δικτύων ελέγχου των γεγονότων, η ομάδα αξιοποιεί την τεχνογνωσία της για να αναλύει και να καταρρίπτει ψευδείς ειδήσεις και παραπλανητικούς ισχυρισμούς που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο. Μέσω της διαδραστικής εμπλοκής με το κοινό και της παροχής αξιόπιστων πληροφοριών, η Ellinika Hoaxes συμβάλλει στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και στην ενδυνάμωση των πολιτών απέναντι στους κινδύνους της παραπληροφόρησης και της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Το κοινό συμμετέχει στις δραστηριότητες της πρωτοβουλίας κυρίως μέσω προτάσεων για θέματα και παροχής διορθώσεων. Μέσω της συνεργασίας με το κοινό, η πρωτοβουλία ενθαρρύνει τη συμμετοχή των πολιτών στον εντοπισμό και την αναφορά ψευδών ειδήσεων, δημιουργώντας ένα δίκτυο αλληλεγγύης κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων.

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι βαθύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η συμμετοχή της κοινότητας και η συνεργασία των ενδιαφερόμενων φορέων μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την διασπορά ψευδών ειδήσεων.

Πίνακας 18 - Δραστηριότητα 12

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(15 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Ο διαμεσολαβητής θα παρουσιάσει στους εκπαιδευόμενους τους στόχους και τις συνθήκες στις οποίες θα διεξαχθεί η δραστηριότητα. 2. Οι μαθητές καλούνται να μοιραστούν εν συντομία αν έχουν βιώσει παραπληροφόρηση ή διασπορά ψευδών ειδήσεων στις κοινότητές τους και πώς αντιμετώπισήκε.	
(30 λεπτά)	Ομαδική εργασία - Σχέδιο κοινοτικής στρατηγικής 1. Ο συντονιστής ζητά από κάθε ομάδα να σχεδιάσει μια κοινοτική στρατηγική για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης στο τοπικό της πλαίσιο. 2. Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να εξετάσουν τα συγκεκριμένα ενδιαφερόμενα μέρη που πρέπει να συμμετέχουν, τις μεθόδους για τη συνεργασία με την κοινότητα και τα εργαλεία που πρέπει να χρησιμοποιηθούν. 3. Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιουδήποτε πόρους θεωρούν απαραίτητους για την ανάπτυξη αυτού του σχεδίου.	Flip charts και μαρκαδόροι
(15 λεπτά)	Παρουσιάσεις και συνεδρία ανατροφοδότησης: 1. Κάθε άτομο/ομάδα καλείται να παρουσιάσει εν συντομία τη στρατηγική του στους συμμαθητές του.	

	2. Μετά από κάθε παρουσίαση, ο συντονιστής και οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρέχουν ανατροφοδότηση, να θέτουν ερωτήσεις ή να προτείνουν βελτιώσεις.	
--	--	--

○ 7.4. Υποενότητα - Συστάσεις πολιτικών και επαγγελματική ανάπτυξη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ/ ΚΥΡΙΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αυτή η υποενότητα επικεντρώνεται στην ευθυγράμμιση των διδακτικών πρακτικών με τις διεθνείς πολιτικές και στρατηγικές του ΓΜΠ για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Υπογραμμίζει την ανάγκη οι εκπαιδευτικοί να υιοθετήσουν **διεπιστημονικές προσεγγίσεις** για να βοηθήσουν τους μαθητές να αξιολογήσουν κριτικά τις πληροφορίες. Επισημαίνει τα πλαίσια που αποσκοπούν στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των επαγγελματιών ελεγκτών γεγονότων και των εκπαιδευτικών.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑΣ

Στο τέλος αυτής της υποενότητας, οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να ευθυγραμμίσουν τις διδακτικές τους πρακτικές με τον υπάρχον γραμματισμό στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και πληροφόρησης και τις πολιτικές κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε διεθνές επίπεδο.

Καθώς το τοπίο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της κατανάλωσης πληροφοριών συνεχίζει να εξελίσσεται, η ανάγκη να εξοπλιστούν οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές με τις δεξιότητες και τις γνώσεις που απαιτούνται για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων γίνεται όλο και πιο κρίσιμη. **Η αξία της παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και στην πληροφόρηση για την καταπολέμηση της παραπληρητικής πληροφόρησης έχει αναγνωριστεί ευρέως.**

Οι αποτελεσματικές παρεμβάσεις απαιτούν μια διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία αντλεί στοιχεία από τομείς όπως η ψυχολογία, η κοινωνιολογία και η επιστήμη των υπολογιστών, για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών που ενισχύουν τη θεμελιώδη κατανόηση του περιβάλλοντος της πληροφορίας από τους πολίτες. Επιπλέον, φαινόμενα όπως η άνοδος της δημοσιογραφίας των πολιτών υπογραμμίζουν την ανάγκη να ενδυναμωθούν οι χρήστες με τα τεχνικά μέσα για τον εντοπισμό της διασποράς ψευδών ειδήσεων, όπως οι δυνατότητες που διαθέτουν οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι (Mazurczyk et al., 2023).

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια, καθώς είναι σε μοναδική θέση να προσεγγίσουν και να επηρεάσουν τις μελλοντικές γενιές. Ωστόσο, το χάσμα μεταξύ των επαγγελματιών ελεγκτών γεγονότων και του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών, παραμένει μια σημαντική πρόκληση. Για να αντιμετωπιστεί αυτό, **είναι απαραίτητο να διερευνηθεί πώς οι πολιτικές σε διεθνές επίπεδο για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση και την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων μπορούν να μεταφραστούν αποτελεσματικά σε πρακτικές στην τάξη.**

Ο κύριος στόχος αυτής της ενότητας είναι να διερευνήσει πώς οι διδακτικές πρακτικές μπορούν να ευθυγραμμιστούν καλύτερα με τις υφιστάμενες πολιτικές για τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση και τις πολιτικές κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών ώστε να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά αυτά τα κρίσιμα ζητήματα στο σχολικό περιβάλλον.

Ευρωπαϊκές πολιτικές για το Γραμματισμό στα Μέσα Ενημέρωσης και Πληροφόρησης και την Διασπορά ψευδών ειδήσεων

Τον Μάιο του 2018, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για την αντιμετώπιση της διαδικτυακής παραπλανητικής πληροφόρησης. Η μελέτη υπογράμμισε την αυξανόμενη προσοχή που αποδίδεται στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση και στη διαπολιτισμική ικανότητα στη χάραξη ευρωπαϊκής πολιτικής. Η μελέτη συνέστησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση να ενσωματώσει τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση και τη διαπολιτισμική ικανότητα στις στρατηγικές της για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων, του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης και της κριτικής σκέψης (Durach et al. 2020). Στη βιβλιογραφία, οι μελετητές προτείνουν να κατευθύνουν την προσοχή των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτικών φορέων προς τις εξελίξεις της ευρωπαϊκής πολιτικής σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση, την διασπορά ψευδών ειδήσεων και τις διαδικτυακές πλατφόρμες ως έναν τρόπο προώθησης της κριτικής κατανόησης των σημερινών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών πλαισίων γύρω από την τεχνολογία της πληροφορίας και της επικοινωνίας και την εκπαίδευση που θα διδάσκουν οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί (Prokroni & Vujočić, 2020).

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους οι ευρωπαϊκές πολιτικές σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση στερούνται συνοχής. Η αρχική αιτιολόγηση στην ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων είναι ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θεωρούν την παιδεία και την εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση ως κρίσιμα στοιχεία που βοηθούν τα άτομα να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ ειδήσεων που βασίζονται σε γεγονότα και παραπλανητική πληροφόρηση. Η ανακοίνωση αναφέρει ότι οι παραδοσιακές επιλογές για την αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων προσφέρουν μόνο "μέρος της λύσης". Σε ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο, στρατηγικοί στόχοι στηρίζουν τις πολιτικές για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση. (Phirpen et al., 2021) Αυτό είναι σαφές στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για ένα καλύτερο Διαδίκτυο για τα παιδιά. Ουσιαστικά, η στρατηγική αυτή σηματοδοτεί τη συμμετοχή των παιδιών στη σκέψη της ευρωπαϊκής πολιτικής, καθιστώντας τα παιδιά σκοπούς και υποκείμενα μιας στρατηγικής που βασίζεται στη χρήση του διαδικτύου για την ανάδειξη και την προστασία της αξίας της παιδικής ηλικίας και για την "ενθάρρυνση των δικαιωμάτων της ελευθερίας της γνώμης, της έκφρασης και της άμεσης συμμετοχής" στη λειτουργία της δημοκρατίας ευρύτερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2022). Η παιδεία των μέσων ενημέρωσης και της πληροφορίας, λοιπόν, επιδιώκει να αποκαταστήσει το διαδίκτυο με την ελπίδα ότι θα αναζωογονήσει τη δημοκρατία σε τοπικό, περιφερειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η παιδεία στα μέσα ενημέρωσης και στην πληροφόρηση προσελκύει περισσότερο τη συνεχή προσοχή των φορέων χάραξης πολιτικής στο βαθμό που τέμνεται με το φαινομενικά δυσεπίλυτο πρόβλημα της παραπλανητικής πληροφόρησης στο διαδίκτυο.

Για να μπορέσουμε να παράσχουμε ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο για τους εκπαιδευτικούς στην Ευρώπη που διδάσκουν και αξιολογούν τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (ΓΜΠ), είναι σημαντικό να περιγράψουμε μερικές βασικές πολιτικές που συνδέονται στενά με την διασπορά ψευδών ειδήσεων και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο ο ΓΜΠ για τους εκπαιδευτικούς στα σχολεία εννοιολογείται και παρέχεται. Από το 2018, η διασπορά ψευδών ειδήσεων έχει συγκεντρώσει σημαντική προσοχή από την ευρωπαϊκή πολιτική και έχουν αναπτυχθεί αρκετά ρυθμιστικά και στρατηγικά μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Η νομοθεσία αποσκοπούσε στην καταπολέμηση διαφόρων μορφών διασποράς ψευδών ειδήσεων, όπως η πολιτική παραπλανητική πληροφόρηση, η ρητορική μίσους και το επιβλαβές περιεχόμενο. Το πιο σημαντικό είναι ότι υπάρχουν διάφορα έγγραφα στρατηγικής πολιτικής που παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης της διασποράς ψευδών ειδήσεων και του ΓΜΠ για τους εκπαιδευτικούς στην τάξη (Hoboken & Fathaigh, 2021).

Είναι σημαντικό ότι μια σειρά ευρωπαϊκών φορέων πολιτικής κατασκευάζουν αυτές τις συμφωνίες για μια εναρμονισμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση του ΓΜΠ. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η Ευρωπαϊκή Ένωση και η υποστηριζόμενη από αυτήν Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τον Γραμματισμό στα Μέσα Ενημέρωσης, οι υπουργοί του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι υπουργοί Παιδείας των χωρών της ΕΕ και μέσω της Ομάδας Ειδικού Ενδιαφέροντος για τον Γραμματισμό στα Μέσα Ενημέρωσης και την Πληροφόρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Έρευνα στη Μάθηση και τη Διδασκαλία. Αυτές οι πολιτικές βασίζονται στην υπόθεση ότι μπορεί να αναμένεται κάποιο επίπεδο συμμόρφωσης με την πολιτική σε κάθε μία από τις συνεργαζόμενες χώρες μέλη που συμμετέχουν και συμβάλλουν στην ανάπτυξη του εγγράφου πολιτικής.

Επιδιώκουν να στηρίξουν τους εκπαιδευτικούς δίνοντας εντολή στα υπουργεία και/ή στα υπουργεία Παιδείας των κρατών μελών να παρέχουν ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης στους εκπαιδευτικούς. Το χάσμα που εντοπίζεται από τους επαγγελματίες μεταξύ αυτών των προσδοκιών και της καθημερινής εφαρμογής στην πράξη των συστάσεων πολιτικής μέσω της επαγγελματικής ανάπτυξης καθιστά αναγκαία την αναζήτηση περαιτέρω λεπτομερών στοιχείων για την πρακτική υλοποίηση (Arcos et al., 2022).

Η εκπαίδευση σχετικά με το ΓΜΠ έχει τη δυνατότητα να βελτιώσει την ανθεκτικότητα της κοινωνίας απέναντι στην διασπορά ψευδών ειδήσεων. Κατά συνέπεια, οι εκπαιδευτικοί μπορούν επίσης να διαδραματίσουν ρόλο στη μείωση της επιρροής της συστημικής διασποράς ψευδών ειδήσεων στην καθημερινή ζωή. Η προσφορά μιας ψευδούς διχοτόμησης της διασποράς ψευδών ειδήσεων ως μέρος της συνέπειας της τεχνολογικής προόδου και της ανθρώπινης συμπεριφοράς διευκολύνει τη μη σοβαρή αντιμετώπιση των επακόλουθων πολιτικών παραπλανητικής πληροφόρησης (Jones-Jang et al., 2019- De Paor & Heravi, 2020).

Η UNESCO έχει αναπτύξει ένα εννοιολογικό πλαίσιο για στρατηγικές ΓΜΠ (Grizzle & Calvo, 2013). Στο πλαίσιο αυτό, περιγράφονται ορισμένα πλαίσια αναπτυξιακών στόχων και συνδέονται με τομείς-στόχους και ορισμένα αποτελέσματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για στρατηγικές ΓΜΠ. Ένα μέρος αυτού του πλαισίου που σχετίζεται άμεσα με την εκπαίδευση απεικονίζεται στο Σχήμα 11 - Πλαίσιο για στρατηγικές ΓΜΠ παρακάτω:

Σχήμα 3 -Πλαίσιο για Στρατηγικές ΓΜΠ

(Πηγή: Grizzle & Calvo, 2013)

Εφαρμογή πολιτικών ΓΜΠ στην τάξη

Οι υπάρχουσες πολιτικές ΓΜΠ σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρέχουν μια σταθερή βάση για την ενίσχυση των διδακτικών πρακτικών των εκπαιδευτικών. Οι πολιτικές αυτές τονίζουν τη σημασία της ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, ψηφιακών ικανοτήτων και της ικανότητας αποτελεσματικής πλοήγησης στο τοπίο της πληροφορίας (Bliss et al., 2020- Austin et al., 2021) Επιπλέον, οι συνεκτικές εκπαιδευτικές εμπειρίες βελτιώνονται μέσω της ευθυγράμμισης των παιδαγωγικών προσεγγίσεων με τα καθιερωμένα πρότυπα για την εκπαίδευση. Η ευθυγράμμιση αυτή επιτρέπει πιο πρακτικές εφαρμογές των ικανοτήτων και τη δημιουργία προγραμμάτων που υποστηρίζουν και προωθούν την κριτική σκέψη και την ευρωπαϊκή προοπτική του ΓΜΠ για την ομοσπονδιοποίηση των διδακτικών και μαθησιακών δραστηριοτήτων (Itow, 2020).

Μια βασική πτυχή των πολιτικών ΓΜΠ είναι η έμφαση στην ενίσχυση της κοινωνικής ανθεκτικότητας στην παραπλανητική πληροφόρηση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών που εμπλέκουν τους μαθητές σε ενεργητική μάθηση, όπως ασκήσεις ελέγχου των γεγονότων, ανάλυση των πηγών των μέσων ενημέρωσης και συζητήσεις σχετικά με τον αντίκτυπο της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Εξοπλίζοντας τους μαθητές με τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τους βοηθήσουν να γίνουν πιο απαιτητικοί καταναλωτές πληροφοριών, ενισχύοντας τελικά την ικανότητά τους να περιηγηθούν στο ψηφιακό τοπίο. Αναγνωρίζοντας τον καίριο ρόλο που διαδραματίζουν οι πολιτικές κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων στην αντιμετώπιση των διδακτικών τους πρακτικών με αυτά τα πλαίσια πολιτικής. Για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των πολιτικών κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων στην τάξη, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν μια σειρά στρατηγικών. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν στοιχεία αποδόμησης της παραπληροφόρησης, τα οποία περιλαμβάνουν την εμπλοκή των μαθητών σε δραστηριότητες που ενισχύουν την ικανότητά τους να εντοπίζουν την παραπλανητική πληροφορία πριν την συναντήσουν (Mazurczyk et al., 2023).

Η UNESCO έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα σπουδών για εκπαιδευτικούς με θέμα τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση (Grizzle & Wilson, 2011). Αυτό το Πρόγραμμα Σπουδών της UNESCO χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη: i) το Πλαίσιο Σπουδών και Ικανοτήτων και ii) τις Ενότητες που πρέπει και συνιστάται να αποτελούν μέρος αυτού του προγράμματος σπουδών. Το εν λόγω πρόγραμμα σπουδών αναπτύσσεται με 3 κύριες αλληλένδετες θεματικές περιοχές (Grizzle & Wilson, 2011: 22):

- Γνώση και κατανόηση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης για δημοκρατικούς λόγους και κοινωνική συμμετοχή
- Αξιολόγηση των κειμένων των μέσων ενημέρωσης και των πηγών πληροφόρησης
- Παραγωγή και χρήση μέσων ενημέρωσης και πληροφοριών

Αυτοί οι τρεις τομείς συνδέονται με έξι βασικά θέματα γενικής εκπαίδευσης και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, ώστε να απεικονιστεί η προοδευτική τους σχέση και να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο προγράμματος σπουδών για το Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών ΓΜΠ της UNESCO για τους εκπαιδευτικούς.

Πίνακας 19 - Το πλαίσιο του προγράμματος σπουδών ΓΜΠ της UNESCO για τους εκπαιδευτικούς

Βασικοί τομείς του προγράμματος σπουδών	Γνώση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης για δημοκρατικό διάλογο	Αξιολόγηση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης	Παραγωγή και χρήση μέσων ενημέρωσης και πληροφοριών
Πολιτική και όραμα	Προετοιμασία εκπαιδευτικών με γνώση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης	Προετοιμασία μαθητών με γνώση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφόρησης	Πρώθηση κοινωνικών με γνώση των μέσων ενημέρωσης και της πληροφορίας
Πρόγραμμα σπουδών και αξιολόγηση	Γνώση των μέσων ενημέρωσης, των βιβλιοθηκών, των αρχείων και άλλων φορέων παροχής πληροφοριών, των λειτουργιών τους και των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την εκτέλεσή τους	Κατανόηση των κριτηρίων αξιολόγησης των κειμένων των μέσων ενημέρωσης και των πηγών πληροφόρησης	Δεξιότητες για τη διερεύνηση του τρόπου παραγωγής κειμένων πληροφοριών και μέσων ενημέρωσης, του κοινωνικού και πολιτιστικού πλαισίου της παραγωγής πληροφοριών και μέσων ενημέρωσης, των χρήσεων από τους πολίτες και για ποιους σκοπούς.
Παιδαγωγική	Ενσωμάτωση των μέσων ενημέρωσης και των πληροφοριών στη συζήτηση στην τάξη	Αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης και άλλων φορέων παροχής πληροφοριών για την επίλυση προβλημάτων	Περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες και χρήση του για διδασκαλία και μάθηση
Μέσα ενημέρωσης και πληροφορίες	Έντυπα μέσα ενημέρωσης - εφημερίδες και περιοδικά- πάροχοι πληροφοριών - βιβλιοθήκες, αρχεία, μουσεία, βιβλία, περιοδικά κ.λπ.	Ραδιοτηλεοπτικά μέσα - ραδιόφωνο και τηλεόραση	Νέα μέσα - Διαδίκτυο, κοινωνικά δίκτυα, πλατφόρμες διανομής (υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα κ.λπ.)
Οργάνωση και διοίκηση	Γνώση της οργάνωσης της τάξης	Συνεργασία μέσω της παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και της πληροφόρησης	Εφαρμογή του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και

			την πληροφόρηση στη δια βίου μάθηση
Επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών	Γνώση του ΓΜΠ για την εκπαίδευση των πολιτών, τη συμμετοχή στην επαγγελματική κοινότητα και τη διακυβέρνηση των κοινωνιών τους	Αξιολόγηση και διαχείριση των μέσων ενημέρωσης και των πηγών πληροφόρησης για επαγγελματική μάθηση	Ηγέτης και πρότυπο πολίτη- υπέρμαχος της προώθησης και χρήσης του ΓΜΠ για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και των μαθητών

(Πηγή: Grizzle & Wilson, 2011)

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να ενσωματώνουν στη διδασκαλία τους ποικίλες πλατφόρμες μέσων ενημέρωσης, ως έναν από τους τρόπους αποτελεσματικής εφαρμογής των πολιτικών ΓΜΠ. Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κάνουν χρήση διαφορετικών τύπων μέσων - βίντεο, εικόνες, εφημερίδες, podcasts, ακόμη και περιεχόμενο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης - ως έναν τρόπο για να αποκτήσουν μεγαλύτερη ψηφιακή παιδεία, αλλά και να εξοικειώσουν τους μαθητές με την πληθώρα των διαθέσιμων πηγών ειδήσεων. Χρησιμοποιώντας αυτές τις πηγές, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εμπλέξουν τους μαθητές σε ασκήσεις κριτικής σκέψης που τους προκαλούν να αναλύσουν το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης, να αξιολογήσουν τις πηγές πληροφοριών και να προβληματιστούν σχετικά με τις ηθικές επιπτώσεις της παραγωγής και της κατανάλωσης των μέσων ενημέρωσης (Martens & Hobbs, 2015: 6). Επιπλέον, η προώθηση ενός συμμετοχικού μαθησιακού περιβάλλοντος ενθαρρύνει τους μαθητές να δημιουργούν τα δικά τους μέσα και περιεχόμενο, όπως podcasts ή ψηφιακές ιστορίες, γεγονός που τους βοηθά να κατανοήσουν τον αντίκτυπο των μέσων ενημέρωσης στη δημοκρατία και την κοινωνική συμμετοχή. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να δίνουν έμφαση στο ρόλο των μέσων ενημέρωσης στο δημοκρατικό διάλογο και την εμπλοκή των πολιτών (Martens & Hobbs, 2015). Αυτό μπορεί να γίνει καθοδηγώντας τους μαθητές να διερευνήσουν την αναπαράσταση των μέσων ενημέρωσης και τους τρόπους με τους οποίους ενισχύονται ή περιθωριοποιούνται διαφορετικές φωνές. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν μάθηση βασισμένη σε προβλήματα, όπου οι μαθητές αναλύουν πραγματικά ζητήματα των μέσων ενημέρωσης, όπως η παραπληροφόρηση ή η μεροληψία των μέσων ενημέρωσης, για να αναπτύξουν την ικανότητά τους για κριτική αξιολόγηση. Η ενθάρρυνση των συζητήσεων σχετικά με τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης στη διαφάνεια και τη διακυβέρνηση όχι μόνο θα ενισχύσει τον γραμματισμό των μαθητών στα μέσα ενημέρωσης, αλλά και θα τους προετοιμάσει να γίνουν ενημερωμένοι πολίτες που κατανοούν τη σημασία των ελεύθερων και ποικίλων μέσων ενημέρωσης για την προάσπιση των δημοκρατικών αρχών (Meeus et al., 2014).

Παράδειγμα δραστηριότητας

- Στόχος: Να εξοικειωθούν οι εκπαιδευόμενοι με τις ευρωπαϊκές πολιτικές ΓΜΠ και τα δίκτυα καταπολέμησης της διασποράς ψευδών ειδήσεων και να ενισχύσουν τις αναλυτικές τους δεξιότητες για την ευθυγράμμιση των διδακτικών τους πρακτικών με τις υφιστάμενες πολιτικές.

Πίνακας 20 - Δραστηριότητα 13

Διάρκεια	Δραστηριότητες	Πόροι και υλικά:
(10 λεπτά)	Σχηματισμός ομάδας: Χωρίστε την τάξη σε μικρές ομάδες	
(15 λεπτά)	Εισαγωγή: 1. Ο διαμεσολαβητής θα παρουσιάσει στους εκπαιδευόμενους τους στόχους και τις συνθήκες στις οποίες θα διεξαχθεί η δραστηριότητα.	
(30 λεπτά)	Ανάγνωση πριν από τη δραστηριότητα: 1. Ο συντονιστής παρέχει στους μαθητές βασικά έγγραφα πολιτικής σχετικά με το ΓΜΠ και την διασπορά ψευδών ειδήσεων, <u>όπως το Σχέδιο Δράσης κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή το Πρόγραμμα Σπουδών ΓΜΠ για εκπαιδευτικούς της UNESCO.</u> 2. Οι μαθητές θα διαβάσουν και θα επισημάνουν τμήματα σχετικά με την εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη. 3. <u>Για να επιταχύνει μέρος της διαδικασίας, ο συντονιστής μπορεί να μοιραστεί τα έγγραφα αυτά με τους εκπαιδευόμενους λίγες ημέρες πριν από την ημέρα της δραστηριότητας.</u>	Βασικά έγγραφα πολιτικής
(20 λεπτά)	1. Κάθε ομάδα συζητά: - Βασικές πτυχές των πολιτικών ΓΜΠ στην Ευρώπη	Flip charts και μαρκαδόροι

	- Στρατηγικές για την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων σε εκπαιδευτικό πλαίσιο - Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί κατά την ευθυγράμμιση των διδακτικών τους πρακτικών με αυτές τις πολιτικές 3. Ένα μέλος από κάθε ομάδα συνοψίζει τα σημεία της συζήτησης στους υπόλοιπους μαθητές.	
(45 λεπτά)	Ανάπτυξη σχεδίου: 1. Οι εκπαιδευόμενοι αρχίζουν να σχεδιάζουν ένα σχέδιο που περιγράφει πώς μπορούν να ενσωματώσουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές ΓΜΠ και κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων στις διδακτικές τους πρακτικές. 2. Το σχέδιο πρέπει να περιλαμβάνει: - Ειδικές στρατηγικές διδασκαλίας για την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την διασπορά ψευδών ειδήσεων - Πόροι που πρέπει να αξιοποιηθούν για τη βελτίωση της μαθησιακής εμπειρίας των μαθητών. - Μέθοδοι αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας του ΓΜΠ 3. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν οποιοδήποτε μέσο και μέθοδο για να περιγράψουν το σχέδιό τους (χαρτί, φορητό υπολογιστή κ.λπ.)	Flip charts και μαρκαδόρους ή πρόσβαση στο διαδίκτυο και στον υπολογιστή
(30 λεπτά)	Σύννοδος αναθεώρησης: 1. Οι μαθητές θα ανταλλάξουν τα σχέδιά τους με άλλες ομάδες για να λάβουν και να παράσχουν ανατροφοδότηση. 2. Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναθεώρησης, οι ομάδες θα βελτιώσουν τα σχέδιά τους με βάση τις προτάσεις των συναδέλφων τους.	

Εθνικές πολιτικές για το ΓΜΠ και την Διασπορά ψευδών ειδήσεων

Η παρούσα ενότητα παρέχει μια επισκόπηση των βασικών πολιτικών και νομοθεσιών που αφορούν την παραπληροφόρηση, τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και τον πληροφοριακό γραμματισμό, με παραδείγματα από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Αυστρία, το Βέλγιο, η Κύπρος, η Γερμανία, η Ελλάδα, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία, η Πορτογαλία και η Ρουμανία. Μέσα από την ανάλυση των πρωτοβουλιών και των κανονισμών που έχουν υιοθετηθεί, γίνεται εμφανής η αυξανόμενη ανησυχία για τη διάδοση της παραπληροφόρησης και η ανάγκη προώθησης μιας κριτικής και ενημερωμένης προσέγγισης των μέσων ενημέρωσης και της ψηφιακής πληροφορίας. Σε χώρες όπως η Αυστρία, το Βέλγιο και η Πορτογαλία, οι εκπαιδευτικές και νομοθετικές πολιτικές έχουν προσαρμοστεί ώστε να ενσωματώσουν την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης στα σχολικά προγράμματα σπουδών, με έμφαση στην ενδυνάμωση των μαθητών ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του ψηφιακού περιβάλλοντος. Η Αυστρία, για παράδειγμα, επικαιροποίησε το διάταγμα για τις αρχές της εκπαίδευσης στα μέσα ενημέρωσης, ώστε να αντικατοπτρίζει τις απαιτήσεις της ψηφιοποίησης, ενώ το Βέλγιο ανέπτυξε συγκεκριμένες συστάσεις και σχέδια δράσης για την καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων και την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, τόσο στην εκπαίδευση όσο και στις πρακτικές των μέσων ενημέρωσης.

Ωστόσο, δεν έχουν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες σαφή νομοθεσία ή επίσημα ενσωματωμένες πολιτικές στα σχολεία για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Χώρες όπως η Κύπρος, η Ελλάδα, οι Κάτω Χώρες, η Πολωνία και η Ρουμανία παρουσιάζουν διαφορετικές προσεγγίσεις. Παρόλο που υπάρχουν ορισμένα γενικά μέτρα, όπως η νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων ή οι προσπάθειες καταπολέμησης της παραπληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο, η εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών για την εκπαίδευση στα σχολεία βρίσκεται ακόμη υπό ανάπτυξη ή απουσιάζει σε πολλές από αυτές τις χώρες. Για παράδειγμα, η Ελλάδα διαθέτει ποινικό νόμο που αποσκοπεί στην τιμωρία της διάδοσης ψευδών ειδήσεων, αλλά δεν υπάρχει συστηματική προσέγγιση για την ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα ενημέρωσης στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Ομοίως, στην Πολωνία και τη Ρουμανία, αν και υπάρχουν κανονισμοί που σχετίζονται με την προστασία από ψευδείς πληροφορίες, ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης στα σχολεία δεν αποτελεί ακόμη νομοθετική προτεραιότητα.

Παρά τις διαφορές αυτές, η τάση σε πολλές χώρες είναι να αναγνωρίζεται η ανάγκη ενδυνάμωσης των πολιτών, ιδίως των νεότερων γενεών, για υπεύθυνη και κριτική κατανάλωση πληροφοριών, γεγονός που αντανάκλα την αυξανόμενη σημασία της ψηφιακής εκπαίδευσης στο σημερινό πλαίσιο.

Αυστρία

Διάταγμα αρχών για την εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης, ενημέρωση, πληροφόρηση για τα σχολεία

<https://rundschriften.bmbwf.gv.at/rundschriften/?id=1308>

Το διάταγμα αυτό επικαιροποιεί το διάταγμα αρχών για την εκπαίδευση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ώστε να ευθυγραμμιστεί με τις απαιτήσεις της ψηφιοποίησης και εισάγει το μάθημα του ψηφιακού γραμματισμού ως μέρος του προγράμματος σπουδών. Το διάταγμα στοχεύει να υποστηρίξει τα αυστριακά σχολεία στην προσαρμογή τους στην ψηφιακή εποχή και ενισχύει την εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Νόμος περί συνεργασίας και προώθησης της διαφάνειας των μέσων ενημέρωσης (MedKF-TG)

https://www.rtr.at/medien/aktuelles/veroeffentlichungen/Veroeffentlichungen/Verordnungen/MedKF-TG_Eingabeverordnung_2023.de.html

Ο νόμος για τη συνεργασία και τη διαφάνεια στα μέσα ενημέρωσης (MedKF-TG) αποσκοπεί στη διασφάλιση της διαφάνειας κατά την κατανομή των διαφημιστικών συμβάσεων και της δημόσιας χρηματοδότησης. Ο νόμος απαιτεί από τις οντότητες που υπάγονται στην εποπτεία του Ομοσπονδιακού Ελεγκτικού Συνεδρίου (Rechnungshof des Bundes) να γνωστοποιούν τις συνεργασίες

και τις επιδοτήσεις τους με τα μέσα ενημέρωσης. Ο στόχος είναι να παρέχει σαφείς και προσιτές πληροφορίες στο κοινό σχετικά με τον τρόπο χρήσης των δημόσιων πόρων στον τομέα των μέσων ενημέρωσης. Από τον Οκτώβριο του 2024, τα δεδομένα θα παρουσιάζονται σε νέα, πιο οπτικά προσβάσιμη μορφή. Η Αρχή Επικοινωνιών της Αυστρίας (KommAustria) έχει επίσης εκδώσει κανονισμό για την τυποποίηση και απλούστευση της διαδικασίας υποβολής εκθέσεων.

Βέλγιο

Βέλγιο Φλάνδρα

Συστάσεις για τις ψευδείς ειδήσεις και την διασπορά ψευδών ειδήσεων

<https://www.vlaanderen.be/publicaties/aanbevelingen-omtrent-fake-nieuws-en-informatieverstoring-advies-sarc>

Αυτή η έκθεση του 2019 της φλαμανδικής κυβέρνησης παρέχει συστάσεις για την καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληρηφόρησης. Επισημαίνει τη σημασία της έρευνας και της ανάπτυξης βέλτιστων πρακτικών για τον εντοπισμό και τον μετριασμό των επιπτώσεων της παραπληρηφόρησης στα μέσα ενημέρωσης και την εκπαίδευση.

Η κυβέρνηση της περιοχής της Φλάνδρας είναι υπεύθυνη για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, την εκπαίδευση και χρηματοδοτεί ενεργά διάφορα είδη έρευνας και καλών πρακτικών που θα αναπτυχθούν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την εκπαίδευση.

Η έκθεση του 2019 για τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση συνιστά την έρευνα και την ανάπτυξη ορθών πρακτικών για τον εντοπισμό ψευδών ειδήσεων.

Αποτελέσματα των σχεδίων δράσης για την διασπορά ψευδών ειδήσεων

<https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/resultaten-van-vijf-projecten-rond-desinformatie>

Το 2024, η φλαμανδική κυβέρνηση παρουσίασε τα αποτελέσματα πέντε σχεδίων δράσης για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι πρωτοβουλίες αυτές επικεντρώνονται στην ενίσχυση της ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στην εκπαίδευση και στις πρακτικές των μέσων ενημέρωσης, με στόχο την οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι των ψευδών ειδήσεων.

Έκθεση της φλαμανδικής ρυθμιστικής αρχής για τα μέσα ενημέρωσης σχετικά με τη συγκέντρωση των μέσων ενημέρωσης

<https://www.vlaamseregulatoremedia.be/nl/over-vrm/rapporten/2020/rapport-mediaconcentratie/mediaconcentratie-in-vlaanderen-2020/4-32>

Η φλαμανδική ρυθμιστική αρχή μέσων ενημέρωσης εποπτεύει τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης στην περιοχή. Η έκθεση για το 2020 σχετικά με τη συγκέντρωση των μέσων ενημέρωσης παρέχει πληροφορίες για το τοπίο των μέσων ενημέρωσης στη Φλάνδρα, συμπεριλαμβανομένων των τάσεων και των πιθανών κινδύνων που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη διάδοση της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Η έκθεση αυτή υποστηρίζει πολιτικές και μέτρα βασισμένα σε στοιχεία για τη διατήρηση ενός ισορροπημένου και αξιόπιστου περιβάλλοντος μέσων ενημέρωσης.

Περιφέρεια Φλάνδρας (Βέλγιο)

Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (CSA)

https://odil.org/politique-publique/belgique-federation-wallonie-bruxelles/#conseil_superieur_de_laudiovisuel_csa

Η CSA είναι ο ρυθμιστικός φορέας για τα οπτικοακουστικά μέσα ενημέρωσης στη περιφέρεια της Φλάνδρας, διασφαλίζοντας τη συμμόρφωση με τους νόμους για τα μέσα ενημέρωσης και προωθώντας τις δεοντολογικές πρακτικές των μέσων ενημέρωσης. Διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διατήρηση των προτύπων και την καταπολέμηση της διασποράς ψευδών ειδήσεων στο τοπίο των μέσων ενημέρωσης της περιοχής.

Conseil Supérieur de l'Éducation aux Médias (CSEM)

https://odil.org/politique-publique/belgique-federation-wallonie-bruxelles/#conseil_superieur_de_laudiovisuel_csa

Το CSEM είναι αφιερωμένο στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στη Βαλλωνία. Παρέχει συστάσεις και πόρους σε εκπαιδευτικούς και ιδρύματα, με στόχο την ενίσχυση της κριτικής σκέψης και της υπεύθυνης χρήσης των μέσων ενημέρωσης. Ο οργανισμός αυτός έχει καθοριστική σημασία για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας έναντι της διασποράς ψευδών ειδήσεων μέσω της εκπαίδευσης.

Βέλγιο Ostbelgien (γερμανική κοινότητα)

Πρωτοβουλίες της κυβέρνησης Ostbelgien για τα μέσα ενημέρωσης και την εκπαίδευση

<https://ostbelgienlive.be/desktopdefault.aspx/tabid-107/>

Η κυβέρνηση της γερμανόφωνης περιφέρειας του Βελγίου επιβλέπει τις πολιτικές για την εκπαίδευση και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εστιάζοντας στην προώθηση της παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της διασποράς ψευδών ειδήσεων. Οι εκθέσεις και οι συστάσεις που σχετίζονται με αυτές τις προσπάθειες είναι προσβάσιμες στην επίσημη πλατφόρμα τους, αναδεικνύοντας τη δέσμευσή τους για ενημερωμένη και κριτική ενασχόληση με τα μέσα ενημέρωσης.

Κύπρος

Ο νόμος του Ποινικού Κώδικα (CHAP.154)

https://www.cylaw.org/nomoi/enop/ind/0_154/section-sc538de4e7-f17f-4668-a2b7-34f90b34ac1e.html

Ο "Νόμος περί Ποινικού Κώδικα (CHAP. 154)" της Κύπρου δεν περιλαμβάνει αρχικά ειδικές διατάξεις που να ποινικοποιούν την διασπορά ψευδών ειδήσεων ή τη διάδοση "ψευδών ειδήσεων". Ωστόσο, πρόσφατες προτάσεις για την τροποποίηση του νόμου αυτού αποσκοπούν στην εισαγωγή τέτοιων διατάξεων. Οι προτάσεις αυτές βρίσκονται επί του παρόντος υπό συζήτηση, εγείροντας ανησυχίες μεταξύ των ομάδων για την ελευθερία του τύπου και τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την ελευθερία της έκφρασης και την ανεξαρτησία της δημοσιογραφίας.

Η συζήτηση επικεντρώνεται στην εισαγωγή ρητρών που θα ποινικοποιούν τη διάδοση ψευδών πληροφοριών, χαρακτηρίζοντάς την ενδεχομένως ως ποινικά κολάσιμο αδίκημα βάσει του ποινικού κώδικα. Αν και δεν αποτελούν ακόμη επίσημα μέρος του νόμου, οι τροποποιήσεις αυτές αξιολογούνται και συζητούνται, με διαβουλεύσεις στις οποίες συμμετέχουν φορείς των μέσων ενημέρωσης και διεθνείς οργανισμοί, προκειμένου να αποφευχθούν τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις στην ελευθερία του τύπου.

Νόμος περί Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων 1989 έως 2009

[https://www.olc.gov.cy/OLC/OLC.NSF/DE198078A5AE0B48C225860D002DAFA0/\\$file/The%20Cyprus%20News%20Agency%20Laws%201989%20to%202009.pdf](https://www.olc.gov.cy/OLC/OLC.NSF/DE198078A5AE0B48C225860D002DAFA0/$file/The%20Cyprus%20News%20Agency%20Laws%201989%20to%202009.pdf)

Ο "Περί Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων Νόμος του 1989 έως 2009" ρυθμίζει τις δραστηριότητες και τη δομή του Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων (ΚΡΑ), του κύριου πρακτορείου ειδήσεων στην Κύπρο. Αυτή η δέσμη νόμων καθορίζει το ρόλο του CNA ως ανεξάρτητου οργανισμού που είναι υπεύθυνος για την παροχή ακριβούς, αμερόληπτης και ολοκληρωμένης πληροφόρησης για τα εθνικά και διεθνή γεγονότα. Παρόλο που ο "Νόμος για το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων" δεν αντιμετωπίζει άμεσα την παραπλανητική πληροφόρηση ή τις "ψευδείς ειδήσεις", η έμφαση που δίνει στην αμεροληψία και την ακρίβεια στην παροχή ειδήσεων καθιστά το CNA ένα δυναμικό μοντέλο για την καταπολέμηση της διάδοσης παραπλανητικών πληροφοριών. Ο νόμος δεν ποινικοποιεί την παραπλανητική πληροφόρηση, αλλά υπογραμμίζει τη σημασία μιας αξιόπιστης πηγής ειδήσεων, η οποία είναι απαραίτητη σε περιόδους διάδοσης των "ψευδών ειδήσεων".

Γερμανία

1. Ομοσπονδιακές πρωτοβουλίες

Πρωτοβουλία για την ψηφιακή εκπαίδευση

<https://www.volkshochschule.de/bildungspolitik/digitalisierung/app-stadt-land-datenfluss/index.php>

Η πρωτοβουλία για την ψηφιακή εκπαίδευση, η οποία ξεκίνησε από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, αποσκοπεί στην ενίσχυση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Ένα από τα βασικά έργα της είναι η εφαρμογή "Stadt-Land-DatenFluss", η οποία επικεντρώνεται στην ενίσχυση του αλφαριθμητισμού των πολιτών στα δεδομένα.

Ψηφιακό Σύμφωνο για τα σχολεία

<https://www.digitalpaktschule.de/de/was-ist-der-digitalpakt-schule-1701.html>

Το ψηφιακό σύμφωνο για τα σχολεία είναι μια σημαντική πρωτοβουλία που παρέχει χρηματοδότηση για τη βελτίωση της ψηφιακής υποδομής στα σχολεία. Αυτό διασφαλίζει ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για την αποτελεσματική διδασκαλία ψηφιακών δεξιοτήτων, ενισχύοντας τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών.

2. Πολιτειακές ευθύνες

Η εκπαίδευση στη Γερμανία υπάγεται στη δικαιοδοσία των επιμέρους κρατιδίων (Länder), καθένα από τα οποία διαθέτει το δικό του εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο, η Μόνιμη Διάσκεψη των Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού (KMK) ενέκρινε το 2016 τη στρατηγική "Η εκπαίδευση στον ψηφιακό κόσμο", η οποία επικαιροποιείται το 2021. Η στρατηγική αυτή καθορίζει την ενσωμάτωση της ψηφιακής εκπαίδευσης στα 16 ομοσπονδιακά κρατίδια, διασφαλίζοντας τη συνοχή στη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης.

https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/PresseUndAktuelles/2017/KMK-Strategie_Bildung_in_der_digitalen_Welt_Zusammenfassung_en.pdf

3. Νομικό πλαίσιο

Διακρατική συνθήκη για την προστασία των ανηλίκων στα μέσα ενημέρωσης (JMStV)

https://www.kjm-online.de/fileadmin/user_upload/Rechtsgrundlagen/Gesetze_Staatsvertraege/JMStV/Jugendmedienschutzstaatsvertrag_JMStV.pdf

Ο JMStV χρησιμεύει ως νομική βάση για την προστασία των ανηλίκων στα μέσα ενημέρωσης. Ρυθμίζει το περιεχόμενο για να διασφαλίσει ότι τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης τηρούν πρότυπα που προστατεύουν τα παιδιά και τους νέους από επιβλαβές υλικό.

Ελλάδα

Νόμος 4855/2021

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodikies-nomothesias/nomos-4855-2021-phek-215a-12-11-2021.html>

Το άρθρο 36 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα ποινικοποιεί τη διάδοση ψευδών ειδήσεων, με στόχο την αντιμετώπιση των επιβλαβών επιπτώσεων της παραπληροφόρησης στην κοινωνία. Η νέα αυτή διάταξη μεταρρυθμίζει το άρθρο 191 του Ποινικού Κώδικα, το οποίο προηγουμένως αντιμετώπιζε θέματα που αφορούσαν τη δημόσια τάξη και τη δυσφήμιση. Η μεταρρύθμιση αντανάκλα την προσπάθεια της Ελλάδας να προσαρμόσει το νομικό της πλαίσιο στις προκλήσεις που θέτει η ταχεία διάδοση ψευδών πληροφοριών, ιδίως στην ψηφιακή εποχή. Ο νόμος στοχεύει στην εσκεμμένη διάδοση παραπλανητικού ή ψευδούς περιεχομένου, με στόχο την προστασία της δημόσιας εμπιστοσύνης και της κοινωνικής συνοχής.

Νόμος 4990/2022

<https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/nomos-4990-2022>

Ο νόμος 4990/2022 εκδόθηκε στην Ελλάδα για την ενσωμάτωση της οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταγγελία πληροφοριών (2019/1937) στο εθνικό δίκαιο. Η νομοθεσία αποσκοπεί στη

θέσπιση ενός πλαισίου για την προστασία των πληροφοριοδοτών που καταγγέλλουν παραβάσεις του δικαίου της ΕΕ. Παρέχει μηχανισμούς για τα άτομα να αποκαλύπτουν με ασφάλεια πληροφορίες που σχετίζονται με νομικές παραβιάσεις, διασφαλίζοντας ότι προστατεύονται από αντίποινα. Ο νόμος περιγράφει επίσης τις διαδικασίες αναφοράς, καθώς και τις ευθύνες των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για τη δημιουργία διαύλων για την καταγγελία. **Η εν λόγω νομοθεσία ευθυγραμμίζει την Ελλάδα με τα πρότυπα της ΕΕ σχετικά με την προστασία των ατόμων που αποκαλύπτουν παραβάσεις, προωθώντας τη διαφάνεια και τη λογοδοσία τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.**

Νόμος 5005/2022

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/847353/nomos-5005-2022>

Ο νόμος 5005/2022 κυρώθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο για την ενίσχυση της δημοσιότητας και της διαφάνειας στον Τύπο, με έμφαση στη βελτίωση της λογοδοσίας των μέσων ενημέρωσης. Εισάγει μια νέα Ειδική Επιτροπή, η οποία έχει αναλάβει να επιβλέπει τη συμμόρφωση των διαδικτυακών μέσων ενημέρωσης με τη δημοσιογραφική δεοντολογία. Ο ρόλος της επιτροπής είναι να διασφαλίσει ότι οι ψηφιακές ειδησεογραφικές πλατφόρμες τηρούν τα καθιερωμένα πρότυπα δεοντολογίας, ενισχύοντας την αξιοπιστία και την εμπιστοσύνη στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης. Η νομοθεσία αυτή αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των αυξανόμενων προκλήσεων στο τοπίο των μέσων ενημέρωσης, ιδίως όσον αφορά τις διαδικτυακές πλατφόρμες, και στην ενίσχυση της ακεραιότητας της δημοσιογραφίας στην Ελλάδα. Ο νόμος ευθυγραμμίζεται με τις ευρύτερες προσπάθειες για τη ρύθμιση των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Ολλανδία

Νόμος για τα μέσα ενημέρωσης του 2008

<https://www.government.nl/topics/the-media-and-broadcasting/media-act-rules-for-broadcasters-and-programming>

Ο νόμος για τα μέσα ενημέρωσης του 2008 στις Κάτω Χώρες είναι ένα βασικό νομοθέτημα που ρυθμίζει τις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές και το τοπίο των μέσων ενημέρωσης στη χώρα. Θέτει κανόνες για τους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων και εμπορικών μέσων ενημέρωσης, και καθορίζει τις απαιτήσεις για τον προγραμματισμό και το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης. Ο νόμος αποσκοπεί να διασφαλίσει ότι τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν με τρόπο που σέβεται την ελευθερία της έκφρασης, την ποικιλομορφία και τον πλουραλισμό, ενώ παράλληλα προωθεί τη διαφάνεια και τη λογοδοσία.

Ολλανδική στρατηγική ψηφιοποίησης 2021

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/26/nederlandse-digitaliseringsstrategie-2021>

Η ολλανδική στρατηγική ψηφιοποίησης 2021 περιγράφει την προσέγγιση των Κάτω Χωρών για τον ψηφιακό μετασχηματισμό, δίνοντας έμφαση στην καινοτομία, τη βιωσιμότητα, τη συμμετοχικότητα και την ανθεκτικότητα. Παρέχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, τη βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών και την ενίσχυση της κοινωνικής ευημερίας. Η στρατηγική ασχολείται με διάφορους βασικούς τομείς, όπως η ψηφιακή οικονομία, η κυβερνοασφάλεια, η τεχνητή νοημοσύνη, οι ψηφιακές δεξιότητες και η ηθική των δεδομένων.

Ολλανδικό δίκτυο γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης

<https://netwerkmediawijsheid.nl/over-ons/about-dutch-media-literacy-network/>

Το ολλανδικό δίκτυο Media Literacy Network είναι μια πρωτοβουλία που αποσκοπεί στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε όλες τις ηλικιακές ομάδες στις Κάτω Χώρες. Ιδρύθηκε για να προωθήσει την κριτική σκέψη, τις ψηφιακές δεξιότητες και την υπεύθυνη χρήση των μέσων ενημέρωσης και λειτουργεί ως πλατφόρμα συνεργασίας που συνδέει διάφορους ενδιαφερόμενους

φορείς, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, κυβερνητικών φορέων, βιβλιοθηκών και ιδιωτικών οργανισμών.

Ιταλία

Piano nazionale per la scuola digitale (PNSD), το οποίο εγκαινιάστηκε από το Υπουργείο Παιδείας το 2016.

<https://scuoladigitale.istruzione.it/pnsd/>

Το ιταλικό εθνικό σχέδιο για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στα σχολεία, που ξεκίνησε το 2016, αποσκοπεί στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης και των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών. Παρέχει κατάρτιση των εκπαιδευτικών, επικαιροποιημένα προγράμματα σπουδών για την ανάλυση των μέσων ενημέρωσης και ενθαρρύνει την ασφαλή και υπεύθυνη χρήση των μέσων ενημέρωσης. Το σχέδιο δίνει έμφαση στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και στην προώθηση ενός ενημερωμένου, ενεργού πολίτη μέσω της εκπαίδευσης. Αποτελείται από 4 θέματα: Συνδεσιμότητα: σε όλα τα σχολεία, ενσύρματα και ασύρματα δίκτυα σε κάθε σχολείο και επιδοτήσεις για τα τέλη σύνδεσης.

Περιβάλλοντα και εργαλεία: Καινοτόμα μαθησιακά περιβάλλοντα για την ψηφιακή εκπαίδευση, ψηφιακές συσκευές για τις τάξεις και τους μαθητές, καινοτόμα ψηφιακά εργαστήρια και το Βραβείο Ψηφιακού Σχολείου.

Δεξιότητες και περιεχόμενο: Καινοτόμα προγράμματα σπουδών και ψηφιακές δεξιότητες, καινοτόμες διδακτικές μεθοδολογίες, STEM, ψηφιακή επιχειρηματικότητα, ψηφιακό περιεχόμενο και καινοτόμες βιβλιοθήκες.

Υποστήριξη- Κατάρτιση για το προσωπικό των σχολείων, τους ψηφιακούς συντονιστές, τις ομάδες καινοτομίας, τα πρωτόκολλα και τις βέλτιστες πρακτικές.

Πολωνία

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2024.17 t.j. - Νόμος της 6ης Ιουνίου 1997 - Ποινικός Κώδικας

Άρθρο 132 [Διασπορά ψευδών ειδήσεων των υπηρεσιών πληροφοριών]

<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683/art-132>

Ο νόμος της 6ης Ιουνίου 1997 - Ποινικός Κώδικας (Εφημερίδα των Νόμων 2024.17 t.j.), και συγκεκριμένα το άρθρο 132, ασχολείται με το ζήτημα της διασποράς ψευδών ειδήσεων των μυστικών υπηρεσιών στην Πολωνία. Το άρθρο αυτό ποινικοποιεί ενέργειες που αφορούν τη σκόπιμη διάδοση ψευδών πληροφοριών με σκοπό την παραπλάνηση των επιχειρήσεων πληροφοριών ή αντικατασκοπείας, είτε από τις πολωνικές αρχές είτε από ξένους φορείς. Αν και ο ποινικός νόμος δεν ασχολείται ρητά με τις ψευδείς ειδήσεις. Ένα πρόσωπο που έχει πέσει θύμα ψευδών ειδήσεων μπορεί να απαιτήσει τον τερματισμό των παραβιάσεων των προσωπικών του δικαιωμάτων.

Επίσημη Εφημερίδα 2024.1061 t.j. - Νόμος της 23ης Απριλίου 1964 - Αστικός Κώδικας

Άρθρο 24 [Προστασία των προσωπικών δικαιωμάτων].

<https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-cywilny-16785996/art-24>

Ο νόμος της 23ης Απριλίου 1964 - Αστικός Κώδικας (Εφημερίδα των Νόμων 2024.1061 t.j.), και συγκεκριμένα το άρθρο 24, προβλέπει διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δικαιωμάτων στην Πολωνία. Το άρθρο αυτό επικεντρώνεται στην προστασία των ατόμων από προσβολές της προσωπικής τους αξιοπρέπειας και υπόληψης.

Πορτογαλία

Νόμος αριθ. 74/2020, της 19ης Νοεμβρίου

<https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/74-2020-148963298>

Ο νόμος αριθ. 74/2020, της 19ης Νοεμβρίου, προσαρμόζεται από την οδηγία (ΕΕ) 2018/1808, η οποία αναδιαμορφώνει το ρυθμιστικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η νομοθεσία επικαιροποιεί τους κανόνες ώστε να συμβαδίζουν με τις αλλαγές στην κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης και ενισχύει την προστασία των χρηστών, με ιδιαίτερη προσοχή στα παιδιά και τους νέους, προωθώντας ένα ασφαλέστερο και πιο διαφανές οικοσύστημα μέσων ενημέρωσης.

Ο νόμος αυτός αναθέτει στην Entidade Reguladora para a Comunicação Social (ERC) (Πορτογαλική Ρυθμιστική Αρχή για τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης) την ευθύνη για την παρακολούθηση και την προώθηση των δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στην Πορτογαλία. Για την εκπλήρωση της αποστολής της, η ERC πρέπει να συντάσσει περιοδικές εκθέσεις σχετικά με την ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στη χώρα και να αξιολογεί επίσης τις πρωτοβουλίες των ψηφιακών πλατφόρμων και των παρόχων υπηρεσιών μέσων ενημέρωσης. Η νομοθεσία απαιτεί από τις εν λόγω πλατφόρμες να εφαρμόζουν ενημερωτικά και εκπαιδευτικά μέτρα που ενδυναμώνουν τους χρήστες τους να αναγνωρίζουν τους κινδύνους, να καταπολεμούν την παραπληροφόρηση και να χρησιμοποιούν τα μέσα ενημέρωσης με κριτικό και υπεύθυνο τρόπο. Επιπλέον, ο νόμος αριθ. 74/2020, της 19ης Νοεμβρίου, ενισχύει την προστασία κατά του επιβλαβούς περιεχομένου, όπως η ρητορική μίσους ή το υλικό που προωθεί τη βία. Ο νόμος αναθέτει στις οπτικοακουστικές υπηρεσίες να λαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό της πρόσβασης σε τέτοιο περιεχόμενο, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ελευθερία της έκφρασης και την πρόσβαση στην πληροφόρηση.

Ρουμανία

Ποινικός Κώδικας του 2009 (νόμος 286/2009), άρθρο 404

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/282902>

Το άρθρο 404 του Ποινικού Κώδικα του 2009 (νόμος 286/2009) αφορά το νομικό πλαίσιο της Ρουμανίας και αφορά την ποινικοποίηση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη δημόσια ασφάλεια.

Ακολουθεί η ανεπίσημη μετάφραση του σχετικού άρθρου

"Ανακοίνωση ψευδών πληροφοριών

Art. 404. - Η μετάδοση ή διάδοση, με οποιοδήποτε μέσο, ψευδών ειδήσεων, στοιχείων ή πληροφοριών ή παραποιημένων εγγράφων, εν γνώσει του ψεύδους τους, εάν αυτό θέτει σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια, τιμωρείται με φυλάκιση από ένα έως πέντε έτη."

Ο νόμος για την προπανεπιστημιακή εκπαίδευση (198/2023), κεφάλαιο VI: Πρόγραμμα σπουδών, στο άρθρο 85

https://edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Minister/2023/Legi_educatie_Romania_educata/legi_monitor/Legea_invatamantului_preuniversitar_nr_198.pdf

Το άρθρο 85 του νόμου για την προπανεπιστημιακή εκπαίδευση (198/2023), που βρίσκεται στο κεφάλαιο VI για το πρόγραμμα σπουδών, περιγράφει τους βασικούς κανονισμούς που σχετίζονται με το σχεδιασμό και την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος σπουδών στα προπανεπιστημιακά ιδρύματα.

Βρείτε παρακάτω την ανεπίσημη μετάφραση του σχετικού άρθρου.

"Ο κύριος σκοπός της προπανεπιστημιακής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων, που νοείται ως το σύνολο των πολυλειτουργικών και μεταβιβάσιμων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, που απαιτούνται για(...)

στ) τήρηση των αρχών της δεοντολογίας και της ακεραιότητας στη δραστηριότητα του σχολείου, όσον αφορά την επιλογή, τη χρήση και την ορθή αναφορά των πηγών τεκμηρίωσης, ανάπτυξη του κριτικού πνεύματος των μαθητών στην ανάλυση και την ανάκτηση των πληροφοριών που χρησιμοποιούνται- (...) η) εξασφάλιση της ικανότητας προσαρμογής και της ενεργού συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή

στο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού- θ) προετοιμασία των απαραίτητων δεξιοτήτων για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου- (...)

(2) Κατά την ανάπτυξη των εν λόγω ικανοτήτων λαμβάνονται υπόψη: (...) γ) τη χρήση επιγραμμικών εκπαιδευτικών πόρων,

δ) τη χρήση καινοτόμων τεχνικών και τεχνολογιών στη διαδικασία διδασκαλίας/αξιολόγησης/μάθησης- (...)"

Ο νόμος για την προπανεπιστημιακή εκπαίδευση (198/2023) ορίζει την παιδεία/εκπαίδευση στα ΜΜΕ στα παραρτήματά του (ανεπίσημη μετάφραση): *Η εκπαίδευση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι η ικανότητα κριτικής ανάλυσης των πληροφοριών που παρουσιάζονται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ο προσδιορισμός της ακρίβειας ή της αξιοπιστίας τους. Η εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης περιλαμβάνει μια κριτική προσέγγιση τόσο της ποιότητας όσο και της ακρίβειας του περιεχομένου, η οποία δίνει έμφαση στην ικανότητα αξιολόγησης των πληροφοριών, στη διαχείριση της διαφήμισης στα διάφορα μέσα ενημέρωσης και στην έξυπνη χρήση των μηχανών αναζήτησης.*

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο Γραμματισμός στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΓΜΠ) είναι ένα κρίσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση της διασποράς ψευδών ειδήσεων και τον εξοπλισμό των εκπαιδευτικών ώστε να αναπτύξουν πιο κριτικούς και ενημερωμένους πολίτες. Προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να εφαρμόζουν αποτελεσματικές πρακτικές στην τάξη, διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές είναι σε θέση να αναγνωρίζουν, να φιλτράρουν και να αμφισβητούν τις πληροφορίες που καταναλώνουν, είναι απαραίτητο να κατανοούν σε βάθος τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τον ψηφιακό γραμματισμό και την διασπορά ψευδών ειδήσεων (Bradshaw & Howard, 2019).

Το περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης που αντιμετωπίζουμε σήμερα χαρακτηρίζεται από φαινόμενα όπως οι "φυσαλίδες φίλτρων" και οι "θάλαμοι αντήχησης", τα οποία ενισχύουν την πόλωση και περιορίζουν την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές. Σε αυτό το πλαίσιο, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προωθούν την κριτική σκέψη και να ενθαρρύνουν τους μαθητές να βγουν από τη ζώνη άνεσής τους, αναζητώντας ποικίλες πληροφορίες και αναλύοντάς τις με αυστηρότητα (Sunstein, 2008). Ο εντοπισμός και η κατανόηση των λογικών πλάνων είναι θεμελιώδεις δεξιότητες που πρέπει να μεταδώσουν οι εκπαιδευτικοί, βοηθώντας τους μαθητές να αναγνωρίζουν τότε τους χειραγωγούς (Wardle, 2019).

Μια αποτελεσματική τεχνική για την πρόβλεψη και την εξουδετέρωση της διασποράς ψευδών ειδήσεων είναι η "προληπτική αποδόμηση παραπληροφόρησης". Η προσέγγιση αυτή όχι μόνο επιτρέπει τον εντοπισμό των παραποιήσεων πριν από τη διάδοσή τους, αλλά και επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να βοηθήσουν τους μαθητές να υιοθετήσουν μια κριτική στάση απέναντι στις πληροφορίες που συναντούν στην καθημερινή τους ζωή (Cook, Lewandowsky & Ecker, 2017).

Για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος ανθεκτικού στην διασπορά ψευδών ειδήσεων, η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, κοινοτήτων και φορέων χάραξης πολιτικής είναι απαραίτητη. Η συνεχής ανάπτυξη δεξιοτήτων και η ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα των στρατηγικών ΓΜΠ, προωθώντας μια συλλογική και συντονισμένη απάντηση στις προκλήσεις της ψηφιακής εποχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020).

Επιπλέον, η καλλιέργεια ενός περιβάλλοντος όπου οι μαθητές αισθάνονται ότι έχουν τη δυνατότητα να συζητούν και να συζητούν διάφορες απόψεις μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την ικανότητά τους να ασχολούνται κριτικά με τις πληροφορίες. Η ενθάρρυνση του ανοιχτού διαλόγου στην τάξη όχι μόνο αναπτύσσει τις επικοινωνιακές

δεξιότητες των μαθητών αλλά και τους προετοιμάζει για τις αλληλεπιδράσεις στον πραγματικό κόσμο, όπου συχνά συναντώνται διαφορετικές απόψεις. Τέτοιες συζητήσεις μπορούν επίσης να απομυθοποιήσουν τις πηγές πληροφοριών, επιτρέποντας στους μαθητές να αναλύουν και να ασκούν κριτική στα μέσα ενημέρωσης που καταναλώνουν πιο αποτελεσματικά (Hollis & Wright, 2021).

Επιπλέον, ο ρόλος της τεχνολογίας στην εκπαίδευση δεν μπορεί να υποτιμηθεί. Η ενσωμάτωση ψηφιακών εργαλείων και πόρων στο πρόγραμμα σπουδών μπορεί να βελτιώσει τη μαθησιακή εμπειρία και να διευκολύνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης. Χρησιμοποιώντας πλατφόρμες που προωθούν τον έλεγχο των γεγονότων, την κριτική ανάλυση και τη συνεργατική μάθηση, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρέχουν στους μαθητές τα εργαλεία που χρειάζονται για να περιηγηθούν με αυτοπεποίθηση στις πολυπλοκότητες του ψηφιακού τοπίου. Αυτή η τεχνολογική ενσωμάτωση υποστηρίζει τους παιδαγωγικούς στόχους του ΓΜΠ και ενισχύει την εμπλοκή των μαθητών με το σχετικό περιεχόμενο (Selwyn, 2016).

Εν κατακλείδι, ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης και στην πληροφόρηση, υποστηριζόμενος από μια κριτική και συνεργατική παιδαγωγική προσέγγιση, είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας πιο ενημερωμένης και συνειδητοποιημένης κοινωνίας. Η επιτυχία στον αγώνα κατά της διασποράς ψευδών ειδήσεων εξαρτάται από την αποτελεσματική εκπαίδευση, η οποία υποστηρίζεται από δημόσιες πολιτικές που προωθούν τον ψηφιακό γραμματισμό σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας (OECD, 2018- Cook et al., 2017).

Αναφορές:

- Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). The global disinformation order: 2019 global inventory of organized social media manipulation. Oxford Internet Institute.
- Cook, J., Lewandowsky, S., & Ecker, U. K. H. (2017). Neutralizing misinformation through inoculation: Exposing misleading argumentation techniques reduces their influence. PLOS ONE, 12(5), e0175799.
- European Commission. (2020). Digital education action plan 2021-2027: Resetting education for the digital age. European Commission.

- Hollis, P., & Wright, T. (2021). Teaching critical thinking in a digital world: Encouraging debate and dialogue in classrooms. *Education Journal*, 15(2), 56-69.
- OECD. (2018). The future of education and skills: Education 2030. OECD Publishing.
- Selwyn, N. (2016). *Education and technology: Key issues and debates*. Bloomsbury Academic.
- Sunstein, C. R. (2008). Echo chambers: Rush Limbaugh and the conservative media establishment. *The New York Review of Books*, 55(16).
- Wardle, C. (2019). Media literacy, disinformation, and the need for critical thinking. *Journal of Media Literacy*, 10(1), 23-40.

Επισκεφθείτε μας στην ιστοσελίδα μας
<https://www.miles.erasmusplus.website/>

Πλατφόρμα εκμάθησης Miles
<https://platform-miles.erasmusplus.website/>

